
THE TRVSTEES OF THE
PVBLIC LIBRARY
LVX
OMNIVM
CIVIVM
OF THE CITY OF
BOSTON
1852 1878

(Sagerus) C. Steurmann

SCRVTINIVM DIVINAE SCRIPTVRAE,

pro conciliatione dissidentium dogmatum circa subscriptas materias.

Gratia & libero arbitrio.
Fide & operibus.
Peccato in bono opere.
Exordio ueræ pœnitentiæ.
Meritorio actu liberi arbitrij.
De Sacrificio noui testamenti.
Sacerdotio nouæ legis.
Communione sub utraque specie.
Baptismo & libertate Christiana.
Votis & statu monasticorum.

F. CHONRADVS PELLICANVS. MINORITA, pio lectori Salutem.

NON SINE CAVSA S. Chrysostom⁹ tot locis detestatur inter homines Christianos Philosophicas concertationes: inter quos magis, ut ait, conuenit esse collationes quã disputationes. Quod si disputationes quoque uidentur admittendæ, ad excutiendum, uelut e silice, ueritatis ignem, tamen eas oportet abesse ab omni rixandi studio, multo magis a conuitijs. Alioqui locũ habebit illud mimographi dictũ: Nimium altercando ueritas amittitur. & exorietur ridicula andabatarum pugna, quæ inter cæcos committi solita est. Siquidem, ubi incaluit pugna, ubi mutuis conuitijs irritati sunt utrinq;

animi, ubi altera pars sibi plus uendicat quam æquum est, Alteri plus adimit quam par est. Vbi uterque totus est in hoc, ut quoquo modo lædat aduersarium, quæso quid aliud est quam compugna? Non sic oculos corporis excæcat calx iniecta, ut ira & odium excæcant oculos animi. Vbi semel occupauit odium, ibi nullū est iudicium. Et quo pugnatur acrius, hoc magis obscuratur ueritas. An non talis quædam pugna iam pridē feruet inter literatos quosdam, non absque graui totius orbis offendiculo, multorum conscientijs interim in ancipiti pendentibus? quū aliquoties infelicius sit pendere quam cadere. Hoc perpendens & ingemiscēs opusculi huius autor, Reuerendus atque religiosus pater noster, pater Caspar Sasgerus hoc periculoso æuo nostro fratrum minister fidelis, uir syncera religione præditus, nec aliud sitiēs quam Christiani populi salutem & Christi gloriam, conatus est hoc libro, collatis absque rixa summaque lenitate, ac pari fide, partis utriusque rationibus ac testimonijs, uiam mediam ac regiam ueritatis ostendere, quam sequuti fratres, quorum curam agit in domino, in contionibus suis ad populum, & in audiendis con-

fessionibus, nec ad dextram declinent, nec ad sinistram, Sed ea doceant, quæ digna sint eo, qui cœlestem philosophiam nobis summa cum mãsuetudine tradidit. Proinde maluit agere negotium hoc ratione quadã magis accomoda ad persuadendum, quam ad cogendum, & scripturæ certissimis testimonijs inniti potius, quam argutijs & humanis rationibus. Quanquam in illa Stoica palestra iã inde a puero feliciter institutus fuisset ac multos annos non sine laude uersatus, tamen hoc dicẽdi genus, quod placide ueluti manuducit in ipsa ueritatis penetralia, sequi maluit. Ita sermonem temperans Christiana quadã charitate, ut ab utraque parte possit amari, quia pariter studet utrique prodesse. Nimirum sequutus exemplum sanctissimi doctoris Augustini, qui sic pugnat aduersus Donatistas ac Manicheos gladio spiritus, quod est uerbum dei, homines palam blasphemos & insanos, uerius quam hæreticos, ut tamen in media pugna subinde scintillet Christiana charitas, nihil aliud sitiens, quam salutem aduersariorum. Vt autem perspicias uirum puri synceriq; pectoris: quum iam admodũ senex sit, tamen non aspernatur noua studia, quo-

tidie in melius efflorescētia, præsidio linguarum & politioris literaturæ, Nec statim gustato nouo uino clamat, uetus melius est, Sed hac etiam ætate non erubescit senex, quod aiunt, mutare linguam, quo magis exemplo suo iuuenes extimulet ad optima quæq; capessenda. Talis est enim oratio, ut declaret illi naturam ad eloquentiā non defuisse, si contigisset hoc seculo nasci. Porro, tametsi sedulo conatus est id quod est rectū osten dere, idq; ex scripturis canonicis, paratus tamen est cedere meliora docentibus, præsertim Ecclesiæ definitioni, Reddere etiam uberiorem rationem omni poscenti, de ea, quam sequitur, fide. Lege lector, sed ea mente qua ille scripsit, &, ni fallor, lecto libro discedes melior.

PRÆFATIO.

FRATER CASPAR SASGERVS MINO rici ordinis professor, Candido lectori S.

SANCTVS Iacobus apostolus, frater domini, diuino afflatus spiritu, Sapientiã diuinam a mundana discriminans, & hãc quidem ut terrenam, animalem & diabolicam exsufflã-do eliminans & transiliens, inquit, Quæ autem desur-sum est sapientia, primum quidẽ pudica est, deinde paci fica, modesta, suadibilis, bonis cõsentiẽs, plena miseri cordia & fructibus bonis, iudicãs sine simulatione. Di uina plane descriptio, oẽm christianæ religionis sum-mam cõplectens, dei formẽq; hominem effigians, dum intelligentiam superno collustrat lumine, affectum defe catũ diuino gustu inebriat. Sapidam quippe ipsam esse necesse est, quæ diuina est. Totum deniq; pacificat ho-minem, ea utiq; pace quæ omnẽ exuperat sensum, Et in cordibus nostris exultat, quib⁹ radicitus intimis inser tis uisceribus exuberantissimi prodeunt fructus. Plena quippe est misericordia, & fructibus bonis, & erga pro ximũ pacatissimis. Neq; enim sapere facit plus q̃ opor tet, ut conuulsa præsumptione temeraria, pudice sapiat, & ad sobrietatem. Nec tumultuosa delectatur uerborũ pugna, quæ ad nihilum utilis est, nisi ad subuersionem audientium. Modestiã deinde cõplectitur, amarulẽtas detestans inuectiones, ne si cultores sui inuicem morde ant, ab inuicem consummẽtur. Suadibiles præterea effi cit, In captiuitatem redigens omnẽ intellectum in ob-sequium Christi, ut sint oẽs docibiles dei, Necnõ bonis consentientes, ut sic nec intellectus adhæsione obtene breẽ pertinaci, quia clara est, & quæ non marcessit, Nec obstinata cõtradictione induresc at affectus. Sanum ni hilominus reddit palatum sine simulatione iudicans.

Iaco. 3. Sapiẽtiæ ueræ descriptio

philip. 4. Colo. 3

Rom. 12

2. Tim 2.

Gal. 5. 2. Cor. 10

Ioan. 6. Sapien. 6

Hanc non dispari cultu uas electionis, singulareque æternæ sapientiæ organum, exornat, instruens disci-
2 Tim.2. pulum. Seruum, inquit, domini, non oportet litigare, sed mansuetum esse ad oẽs, docibilem, patientem, cum
Prouer. 19 modestia corripientem eos qui resistunt ueritati: Doctri na nempe uiri per patientiam dinoscitur. Cernis candi de lector, q̃ suauem, consonũq; de patientia spiritus san cti organa resonant concentum, pẽsitas nihilominus q̃
Iob.28. non modo salubris, uerum quoq; necessaria sit eius ac- quisitio. Sed sapientia ubi inuenitur, & quis est locus intelligentiæ? Nescit homo pretium eius, nec inuenit
Sapientię laudes. in terra suauiter uiuentium, Cuius æstimatio omnẽ su- pergreditur intelligentiam, nam quicquid cõcupiscibi
Sap.8. le expetitur, in ea præstatur exuberantius. Si opes ap- petis, quid sapientia locupletius, quæ operat̃ om̃ia? Pre
Prouer.3 tiosior est enim cunctis opibus, & om̃ia quæ desideranť in terris, huic non ualẽt comparari. Si uictoriam, meli
Eccle.9 or est sapientia quam arma bellica. Si sanitatem, per sapientiam sanati sunt oẽs. Si potentiam, omnium po
Sap.9. tentior est. Si eloquentiam, linguas infantium facit di- sertas. Si uitam, filijs suis uitam inspirat. Si delitias, nõ
Sap.10. habet amaritudinem conuersatio illius, nec tædium cõ
Eccle.4 uictus eius, sed lętitiã & gaudiũ. Nam uinũ q̃dẽ & mu sica lætificãt cor, sed sup̱ utraq; dilectio sapię. Si regnũ
Sap.8 dilige sapientiã ut in p̱petuũ regnes. Hæc de occultis trahiť diuinę uidelicet scripturæ arcanis, Habet argen
Eccle.40 tum uenarũ suarũ principia, & auro locus est in q̊ confla tur. Habet & theosophia nostra uenas abditissimas, fe
Sap.6 racissimas autem e quibus eruitur, eruta congeritur, cõ
Sapientie origo gesta conflatur, conflata depuratur, Igne utiq; quem sal uator benedictus uenit mittere in terram cordis nostri
Iob.24. & uoluit uehemẽter accendi, quo & non modo a pecca
Lu.12. ti rubigine, sed ab errorum quoq; expurgatur scoria. Ve rum hoc opus, hic labor est, dum pro captu suo quisque

ex montibus æternis, diuinæ scripturę libris, auriferis, uerbum ęternum cõtinentibus, aurũ elicere conatur. Et alius quidem Indicum & euilaticum regionis calidissimæ, Et scriptura teste, aurum terræ illius optimum est, solis siquidem ardoribus excoctum. Eo rutilat clarius, quo sublimius influxum participat cœlicum. Alius uero aquilonicum, nempe & ab aquilone aurum uenit, a regione, heus, gelida. Sed quorsũ hæc parœmia? Sinistrorsum ad infelicia tempora nostra, in quibus omnes sibi sapientiæ aurum usurpant, sapientiam ipsam buccis concrepantibus uentilant, &, ut sancti Hieron. utar calamo, sola scripturarum ars est. quam sibi passim omnes uendicãt. Scribim⁹ indocti doctiq; poemata passim, Hãc garrula anus, hãc delyrus senex, hãc sophista uerbosus, hãc uniuersi præsumunt. lacerant, docent, anteq̃ discant. Alij obducto supercilio grandia uerba trutinantes inter mulierculas de sacris literis philosophantur. Alij discunt, proh pudor, a fœminis q̃ uiros doceant, & ne parum hoc sit, quadam facilitate uerborũ, immo audacia edisserunt alijs, quod ipsi non intelligunt, taceo de me i similibus, qui si forte ad scripturas sanctas, post seculares literas uenerit, & sermone composito aures populi mulserint, quicquid dixerint hoc legem dei putãt. Nec scire dignantur quid prophetæ, quid apostoli senserint Sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia, quasi grande sit, & non uitiosissimum dicendi genus, deprauare sententias, & ad uoluntatem suam sacram scripturam trahere repugnantem. En mi lector, q̃ concine hęc nostro quadrãt æuo, nisi q̃ in præsentiarum nedum scripturas laceras, ducunt, uerum scriptores quoque ipsi mutuis sese aggrediuntur umbonibus. Accincti quippe Aotica sica, in femore quidẽ dextro Zelũ iustum prętendentes. Sed eã sinistra (actu scilicet indebito) arripiẽ

Gen. 2.
Iob. 37.
In epi. ad Paulinũ.
Scriptores nostri temporis
Iudic. 3.

tes, in aduersarij stringunt uentrem, tametsi pinguissi-
mum muneribus diuinis saginatũ, ut sic per secreta na-
turæ, alui prorumpant stercora, infamiæ pudorem ex-
halãtia. Alij ita aliorum crinibus innectunt manus, ut
Leui. 13. eas (nisi capillatura radicitus euulsa, & recaluastris de
lepra hæresis uehementer suspectis effectis) excutiant
minime. Tanta enim modo est inuectiuas scriptitandi li
bertas, ut uix cuiuspiam tuta sit fama. Sed q̃usq;, o uiri
fama celebres, literarum peritia illustres, quousq; in con
ciuiũ uestrorum uersabimini sanguine. Num usq; ad in-
2. Reg. 2. ternitionem mucro uester deseuiet? an ignoratis, quod
periculosa sit desperatio? Et tu o Ioab, o princeps christi
anę militiæ, usq; quo non insonas buccina, decreto & iu
sto & pernecessario, ut frater fratrem persequi obmittat.
Ecce illis descendentibus in harenam, & in literaria
palęstra decertantibus promiscuũ spectat uulgus. Alij
rident, & doctos derident, dicentes, uino madent, stu
Pro. 23. duerunt calicibus epotandis. Alij etiam in doctrina fi-
dei fluctuantes hærent, nescientes cui parti fidem ac-
comodent. Alij alterius partis causas sibi uendicantes,
nõ spectatores modo, uerũ & propugnatores sese præ
sentant acerrimos, aduehentes suppetias, & pugilum
numerum instaurantes. Porro alij scandalizati exacer-
Cõmodũ temporale. bantur, conuitiorum in eos spicula iaculantes. Vereor
ne horum sapientia terrena sit, temporalibus intenta
commodis, animalis proinde & carnalis. Cum enim sit
1 Cor. 3. inter uos zelus & contentio, nonne carnales estis, & se
Esa. 14. cundum hominem ambulatis? Diabolica deniq;, inui-
diæ & ambitionis ignem spirans, Et ex consequẽti non
aurũ uerũ, quin uerius aurichalcũ. Quod si uerum, nõ In
dicum, quia non ignitum, probatum, purgatum septu-
plum. Aquilonicum autem, ex monte erutum, quẽ Lu-
cifer olim conabatur conscendere, ut similis fieret altis

ſimo. Non hoc probatur a Chriſto, qui factus eſt nobis ſapientia, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio. Aliud quoddam in officina ſua cuditur, puriſſimum & plane ex quo ſanctuarium cum omnibus uaſis ſuis conficitur. Cuius naturam uireſq; S. Paulus deſignat elegantiſſime. Charitas, inquit, patiens eſt, benigna eſt, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem ueritati, omnia ſuffert, omnia credit, oĩa ſperat, omnia ſuſtinet. En uirtutes mirabiles, ex ſupercœleſti utiq; ac diuina influentia impreſſæ. En uera theoſophorum ſapientia, qua ſacraſcriptura in utroq; inſtrumento opipare eſt referta, Hæc pacem ueram cordibus inſtillat, diſcrepantes ad uniſonum reducit cantum, priſtinam reſtituit amicitiã, & cuncta ad trãquillitatem reformat. Sed quid agimus Candide lector, inter tantas conſiſtentes procellas? Occurrunt aũt animo tria, cum certe ſpei fidutia, fructũ pacatiſſimum allatura, Inter quę, primum iuſtiſs. ſibi uẽdicabit locum diuinæ liberalitatis imploratio deuota, ſancti Iacobi ſuaſu inducti. Si quis ueſtrum indiget ſapientia, poſtulet a deo, qui dat omnibus afluẽter, & dabitur ei. Oremus itaq; cũ ſapiente, Da nobis domine ſediũ tuarũ aſſiſtricem ſapientiam. Mitte illam de cœlis ſanctis tuis, & a ſede magnitudinis tuæ, ut nobiſcũ ſit & nobiſcũ laboret, ut ſciamꝰ qd acceptũ ſit apud te. Cogitationes .n. mortaliũ timidę, & incertæ prouidentię noſtræ. Secũdo ꝑinde loco, ipſos athletas fortiſſimos in literario cãpo cominus conſiſtentes, & ad congreſſum ſeſe mutuum cohortantes, adeamus. Et quibus armis, quibuſq; machinis fidant, ſolertius proſpiciamus, Cauſarum nihilominus merita rimaturi, Quibus omnibus prouide exploratis, Tertio loco omni niſu diſſiden

1. Cor. 1.

1 cor 13. Charitatis natura

Auctoris triplex conatus

Sap. 9.

tes ad cōſonantiam reducere conabimur. Spero autē, quia deo auſpice, operam noſtram non ludemus. Tu aūt mi lector, comitem te mihi præbe indiuiduum oro.

CONATVS PRIMVS DE GRATIA ET LIBERO ARBITRIO.

INgreſſis itaq; nobis locum conflictus, primus armorum ſtrepitus de libero arbitrio & gratia ſuſtollitur ad ſydera, tantusq; concrepat fragor ut & cœlum miſſilibus ſtipari, & terra bombardarum tonitruo tremere uideatur. Verum accedamus propi⁹, diſſidentes rogemus partes, arma ponere, cauſamq; trā quillo tractare animo. Illis acquieſcentibus, hæreſis Pelagiana in medium producitur, in cuius radicalem eli minationem prima pars fortis uiribus, fidei zelo ſuccē ſa, efferueſcit uehemētius, conteſtans partem alteram, huic plus æquo fauentem, Diuinæq; gratię iniurias diſ ſimulantē, nec non diuinas ſcripturas extorte, & a uero intellectu extrarie interpretantem, quæ ſine iuſticiæ cē ſura præteriri ualeant minime. Porro altera calumniari ſe conſtanter affirmat, horūq; cōtraria ex ſuorū publicis Inſtrumentis ſub certa aſſeueratione offert ſe probaturā Quid ad hæc conſilij affers perſpicax lector, fungamur legationis munere (oramus) ueritatis æternæ. Hanc ſubeamus prouinciam, probamenta audiamus, & hæc ſolidiſſima ex ſcripturis diuinis producta. Ex doctoribus uero ſanctis aduectas ſuppetias e propoſito ſelegemus. Tum quia uariāt teſtimonia, tum quia utraq; pars eas uſurpare, & ſibi uendicare conatur, tum tertio, quia nonnulli eas libera fronte poſtergant, dum a uotis ſuis diſcrepant, Tū quarto quia riuuli ſunt, ex ſacræ paginæ ſcaturigine erumpentes. Et nonnulli quidem longi

us abeunt, unde sordes plurimas contrahunt. Nonnulli autem uicinius origini proximant, unde solidam & irrefragabilem ueritatem non stabiliũt, quanquam causę probabilitatem efficiant. Verum cum in fonte potius quam in riuulis potandum sit, pro eo quod ibidem dulcior, recentior, puriorque hauriatur aqua, Super sacri canonis puteũ cum domino Iesu residebimus, supplices ipsum pro aqua uiua interpellantes. Cæterum ex ratione desumptas pædagogias nõ magnis comparabimus sumptibus. In materia enim theologica cæcutit ratio plurimum, obfuscantur quippe eius radij in theologici luminis præsentia, uti stellæ in solis prospectu. Ioan. 4.

Vt igitur processui exordium faciamus, producatur Pelagius in harenam, assertiones suas in medium deducturus. Et ecce temerator animosus prosilit, Et quasi tuba uocem suam exaltans, nõ a domino iussus, ut Esaias, sed superbię spiritu inflatus, ut uter intus uacuus ueritate, complures boat articulos. Ex quibus subsignati, sicuti principales, desumpti sunt. Esa. 54.

Ad rectitudinẽ uoluntatis non est necessaria gratia, sed sufficit scientia tantum. 1. Articulus.

Liberum arbitrium ex natura sua potest mereri gratiam & uitam æternam. 2.

Gratia, qua ab impietate liberamur & adiuuamur, datur secundum merita nostra. 3.

Per liberum arbitrium sine gratia possunt impleri diuina mandata. 4.

Gratia nobis datur, ut facilius faciamus quæ facere per liberum iubemur arbitrium. 5.

Orationes ecclesię pro infidelibus ut conuertantur, pro fidelibus ut perseuerent, & in fide crescant, frustra fiunt. 6.

paruuli nascuntur sine originali culpa.
Ad has, omnes assertiones reducuntur, necessitati & efficatiæ diuinæ gratiæ derogantes & præiudicantes.

Cernis mi lector, litem in radice non esse de lana caprina, sed de gratia diuina, de re utiq; maxima, sūmeq; necessaria, & ob id ardētissimis affectibus exquirenda. Ad cuius iniuriam propellendam accingi debet omnis militia Christiana. Hoc sanctos concitauit Doctores, hoc plæraq; commouit concilia ad arripiēdum arma ca
2 Cor. 10 tholica & apostolica, Non carnalia, sed potētia deo ad destructionē munitionū, consilia destruentes, & omnē altitudinem extollentem se aduersus sciētiam dei. Hoc zelo concitata pars prima producit spicula acutissima ex utriusq; instrumenti pharetra, & in Pelagium pelagi
Contra pelagianos
Hiere. 10 anasq; figit cohortes. Citat S. Hieremiam inquientem, Scio domine, quia non est hominis uia eius, nec uiri
psal. 13. est ut ambulet & dirigat gressus suos. Psalmistam, Omnes declinauerūt, simul inutiles facti sunt, nō est qui fa
Sap. 8. ciat bonum, non est usq; ad unum. Sapientē, Sciui qm̄ aliter non possum esse continens, nisi deus det. Et hoc ipsum erat summa sapientia, scire cuius esset hoc donum. Sanctum Paulum strenuissimum campiductorem catho
Rom. 9. licæ militię, ad Rom. Itaq; non est uolentis, nec curren
1. Cor. 2 tis, sed dei miserentis. Ad Corint. Nō enim spiritū huius mundi accepimus, sed spiritū qui ex deo est, ut scia
2 Cor. 4. mus quæ a deo donata sint nobis. Iterum, Quid habes
2 Cor. 3. qđ nō accepisti? si aūt accepisti, quid gloriaris quasi nō acceperis? Et iterum, Non quod sufficientes simus aliquid cogitare a nobis, tanq̄ ex nobis, sed sufficiētia no
Eph. 2. stra ex deo est. Ad Ephes. Ipsius sumus factura, creati in
phil. 2. Christo in operibus bonis, quæ pręparauit deus ut in illis ambulemus. Ad philip. Deus operatᷣ in nobis uelle
Iaco. 1. & perficere, siue operari. Sanctum Iacobum, Omnē da-

tum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens a patre luminum. Quid his lucidius produci potest contra Pelagianam factionem, cum cõmonstrent clarissime, nos uiribus nostris non modo bonum operari non posse, uerum & nec uelle, & quod abundantissimum est, nec cogitare quidem. Denique saluator noster benedictus, om̃ia uno uerbo cõplexus, inquit, Sine me nihil potestis facere. Nihil autem & aliquid opponuntur contradictorie. Ad hæc aduersarij, Pelagianam hæresim, cum omnib⁹ articulis supra signatis detestamur una uobiscum, Nec ex instrumẽtis, ex nobis aut nostris emanatis, contrarium probabitis unquã. Missilia quoque ex pharetra sancta producta non nos sauciant, scutũ obijcimus, sanum uidelicet scripturæ sanctæ intellectũ Athi, Ha sanum, secundum infecti palati uestri iudiciũ. Nempe cum febre & quotidiana sitis correpti, cuncta uestro quadratis capiti, & scripturas sanctas, quamque reluctãtes, per capillos in uestrum traducitis obsequium Qui quod libero arbitrio tantum arrogatis, ut affirmetis ipsum sine speciali dei suffragio, posita sola generali dei influentia, Posse actum moraliter bonum elicere, Posse mandata dei implere, Posse tentationem fugare, Posse quod in se est facere, quo disponatur ad receptionem gratiæ, Posse de congruo mereri ipsam gratiam. Nunquid hæc Pelagianam sapiunt hæresim? Num supra deum idolũ statuitis liberum arbitrium? Nonne his assertionibus filium dei conculcatis, & sanguinem testamenti pro gratia impetrãda effusum, pollutum ducitis, in quo sanctificati estis? & spiritui gratiæ contumeliam facitis? Isti econtra, Ecce hæc dicentes, iniuriam non ferendam nobis irrogatis. Lector mi, silentium utrique parti indicere operæpretium est, Modo bilis exarsit in synagogis eorum, & nisi celerius sopiatur, flamma succrescet inextin

Ioan. 15. Heb. 10.

bb

guibilis, & uerbis succedent uerbera, incipientq; probris, iniectis quoq; pugnis, soluere argumẽta. Non inquiunt alterius farinæ pistores, Modestius agemus. Nihilominus tñ & nos pro nostris sensibus munimenta ex diuino producimus armario. Ait enim S. Moses, Man-
Deut. 30. datum hoc quod ego præcipio tibi, hodie non supra te est, neq; procul positum, nec in cœlo situm, ut possis dicere, Quis nostrum ualet ad cœlos ascendere, ut deferat illud ad nos, ut audiamus atq; opere compleamus. Neq; transmare positum, ut causeris & dicas, quis e nobis poterit mare transfretare, & ilud ad nos usq; deferre, ut possim⁹ audire & facere quod pręceptũ est. Sed iuxta te est sermo ualde in ore tuo, in corde tuo, ut facias illum. Quid aliud his innuitur uerbis, quam ꝙ mandatum di-
Eccle. 15. uinum facultatem liberi arbitrij nõ transcendit. Ad hoc facit illud sapientis. Deus ab initio constituit hominẽ & reliquit illum in manu consilij sui, adiecit mandata & pręcepta sua. Si uolueris mãdata conseruare, cõseruabũt te. Apposuit tibi aquã & ignẽ, ad qđ uolueris, porrige manũ tuam. Ante hominẽ uita & mors, bonũ & malũ, qđ placuerit ei dabitur illi. In quibus uerbis arbitriũ hoĩs signatur liberũ, & in nullã partem coactũ uel necessitatũ. Item Paul. apostolus, Cũ gentes quæ legẽ nõ ha-
Rom. 2. bent naturaliť ea quæ legis sũt faciũt, eiusmõi legẽ non habẽtes, ipsi sibi sunt lex, q ostẽdunt opus legis scriptũ in cordibus suis, testimoniũ reddẽte illis cõscientia ipsorũ. Ecce hac auctoritate ostendiť, ꝙ gentes uerũ deũ ignorantes, & idola colentes, nedũ ea quę legis sunt faciũt, uerũ quoq; legẽ luĩe naturali cognoscũt, lex aũt nõ
Rom. 2. nisi bona opera pręcipit. Nã ut idẽ testať, Lex quidẽ sãcta & mãdatũ sanctũ & iustũ & bonũ. Cooperať Psalmi-
Psal. 4. sta inquiens. Multi dicũt, quis ostendit nobis bona. Respondendo subdit. Signatum est super nos lumẽ uultus

cui dn̄e. Hoc lumē est iudicatoriū illud naturale, ignicu lus in aīa inextinguibilis remurmurans cōtra malum, & stimulās ad id ꝙ bonū & iustū iudicat, hūc & ī fideles habent. Sed & in dānatis ppetuo manet, & in eis una est de maximis pœnis. Esaiæ. Vermis eorū non morieť, & ignis nō extingueť. Ad idē S. Paulus. Qui statuit in cor de suo firmus nō habēs necessitatē, potestatē aūt hn̄s suæ uoluntatis. Adduciť ad idē illud Gen̄. Vbi deus loquēs ad Chain reprobū, Nōne (inqt) si bene egeris reci pies, Sin aūt male, statim in foribus peccatum tuū ade rit. Sed sub te erit appetit⁹ eius, & tu dn̄aberis illi⁹. Sub te, glossa, quia liberi es arbitrij, Et tu dominaberis, quia nemo peccat in eo ꝙ uitare non potest. Item deus præcipit homini bona opera ergo potest seruare ea & facere, Alioqui præcepisset impossibilia, Contra id qđ Sanctus Hieronymus in expositione fidei Catholicæ inquit, Execramus eorum blasphemiam, qui dicunt, impossibile aliquid homini a deo esse pręceptum, & mandata eius non a singulis, sed ab omnibus posse seruari. Coaptantur ad idem omnes diuinæ scripturæ exhortationes, auisationes, promissiones, cōminationes &c. quæ inanes uiderentur submota hominis ad faciendum bonum, sicut & malum, libertate. Sic dicit Esaias. Si uolueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. Hieremias quoque, ait, Bonas facite uias uestras & studia uestra, & audite uocē domini dei uestri, & pœnitebit dn̄m mali, quod locutus est aduersum uos. Et Samuel inquit. Præparate corda uestra domino & seruite illi soli. His & similibus uerbis utrumque instrumentum copiosissime est refertum. In quibus non dicitur, Rogate dominum, ut ipse præparet, faciat &c. Sed uos præparate, facite, auferte malum, & similia.

Esa. 66.
1. Cor. 7.
Gen. 4.
Esa. 1.
Hiere. 7. & 26.

Ecce chare lector utriusq; partis lustrauimus arma,
Nec tamen omnem eorum e uoluimus suppellectilem,
Nec ex sanctis doctoribus taxauimus suppetias, psua
siones que præteriuimus rationum, Nam quis hæc cun
cta girabit? Immensum profecto cuderetur opus & non
nisi inuolucris refertum irresolubilibus, Verum ex fon
te limpidissimo hausimus, unde lassi refocillentur, mo-
do eis in uasculis mundis adferantur. Superest itaque
tertio loco adniti, quoad possumus, dissidentes paci cō
cordiæq; restituere. Nec desperatio nostras concutiat
mentes, uiri cordati sunt, pro pace reformanda aliquid
laxabunt de proprio iuditio. Salua diuinæ scripturæ au
ctoritate, inconcussaq; ueritate. Conabimur autem, pro
positis quibusdam medijs a neutra partium, iure respu-
endis. Quæ ueritatis indagines appellare lubet. Nequa
q̃ enim hæc nos obtinebit presumptio, ut sentētiam no
stram pro regulis & assertionibus certis statuamus, sed
quicquid in ipsis compertum fuerit diuinæ ueritati con
cinne quadrans approbetur. Discrepans uero a quoq;
pio lectore a luce diuina clarius illustrato libera chari-
tate iuguletur, Neq; enim cum inuidia tabescente cō-
tubernium placet contrahere ullum, modo ueritas ma-
3. Esd. 4. gna & fortior præ omnibus amplexetur. Quā omnis ter
ra inuocat, cœlum etiam ipsam benedicit, Apud quam
non est accipere personas nec differentias. Et non est in
iudicio eius iniquū, sed fortitudo & regnū, & potestas,
& maiestas omnium æuorū benedictus deus ueritatis.

INDAGO PRIMA.

Supernaturalis beatitudo, nobis in diuinis scripturis p
missa, quam præstolamur possidendā in patria, oēm crea
Esa. 64. tæ naturæ transcendit facultatem. Notat hanc Esa. di-
1. Cor. 3 cēs: oculus nō uidit, deus absq; te, quę pręparasti expe
ctantibus te. hoc transsumitur a S. Paulo ad Corin.

Quod oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit deus his qui diligunt illum. Nec mirum, consistit enim in clara & intuitiua diuinæ essentiæ contemplatione, quæ facialis nuncupatur, de qua S. Paul. Nunc cognosco ex parte, tunc autē cognoscam sicut & cognitus sum. & S. Ioan. Scimus 1.cor.13
quoniam cum apparuerit, similes ei erimus. quoniam uidebimus eū sicuti est. Et ipse saluator benedictus Ioan. 1.Ioan.3
xiiij. Qui diligit me, diligetur a patre meo, & ego diligā Ioan.14.
eum, & manifestabo ei meipsum.

INDAGO SECVNDA.

Cum media ad finem aliquem capessendum ipsi fini debeant esse proportionata, consequenterq; ponderari & librari secundum finis exigentiam. In proposito autē finis transcendat naturæ creatæ facultatem. Consectarium est, quod & media ad ipsum assequendum regulariter a deo instituta naturæ creatæ facultatem superent. Vnde sicut beatitudo a solo deo miserante expectatur & expetitur, Sic a solo deo omnia media ab æterna sapientia, ad ipsam nanciscendam præfixa, sunt præstolanda & expetenda, Vnde ait S. propheta Osee, Perditio Osee.13.
tua ex te, Israel, tantūmodo in me auxilium tuū. Et Paralippo. dicitur, Cum ignoremus quid agere debeamus, 1.pali.2
hoc solum habemus residui, ut oculos nostros ad te dirigamus. Et Hiere. Scio domine (sicut & supra allegat⁹ est) quia non est hominis uia eius. Via hominis uiatoris ad patriam tendit, quæ cum omnibus uiaticis non Hiere.10
est eius, quia uires eius transcendit, uires inquam & intellectiuam, & affectiuam, & operatiuam.

INDAGO TERTIA.

Media ad supernam beatitudinem prouehentia, bifaria partitione complecti possunt, ut sentiamus esse gratuita dona, & merita. Gratuita dona, ut a deo prodeun-

tia. Merita, ut ex nobis pullulātia, Gratuita aūt dona li
beriori acceptione complectūtur oēs diuinæ misericor
diæ in nos exuberātis emanationes ad beatitudinem
nos præparātes & ꝓuehentes, seposita generali influen
tia, qua cūcta & conseruat & gubernat diuina ꝓuidētia,
de qua saluator benedictus ait, Pater meus usq; mō ope
Ioan.5. ratur, & ego operor. Quanq; & hoc dictū superiori ema
nationi gratuitæ nō incongrue coaptari possit, Indefes
se enim solē gratuitæ bonitatis suæ oriri facit super bo
Mat.5. nos & malos, & dona gratuita pluit super iustos & iniu
Math21. stos. His excoluit uineam suam ab exordio nascentis ec
clesiæ, Plasmatū deniq; hominē posuit in paradisum uo
Gen.2. luptatis, ut operaretur, & custodiret illū, referendo ad
deū secundū unū intellectum. Cōprehendunt itaq; gra
1.cor.13 tuita dona uirtutes infusas, una cū gratia radicali gratū
faciēte, donaq; spiritussancti, beatitudines, fructus duo
Esa.11 decim spūs, munera quoq; & bonis & malis diuina libe
Math.5. ralitate cōmunia, quæ S. Paul⁹ enumerat, uidelicet. Ser
Gal.5. monē sapientiæ, sermonē scientiæ, fidem, gratiam sani
1.Cor.12 tatū, operationē uirtutū, prophetiā, discretionē spūum,
genera linguarū, interpretationes sermonū, Oēs præte
rea illustrationes mētales, excitationes affectuales, &,
ut succincto sermone totā charismatum complectamur
cohortē, quicquid naturalibus (præter generalem diui
nā influentiam, qua cooperatur omnibus creaturis) mu
nificētissime dei man⁹ superaddit, quo hominē a miseria
ad beatitudinē capessendā illuminat, citat, stimulat, pro
uehit, & ad perfectū usq; perducit, totū in quā in gratia
rū numerum recensendū est. Hæc omia & singula a solo
deo munificentissimo, nullis meritis nostris præambu
Rom.11. lis, sed mera eius in nos charitate donari nobis assertio
ne uerissima, piissima, iustissimaq; est confitendū, Quis

enim prior dedit illi, & retribuetur ei. Horũ quippiã uel minimũ libero arbitrio aut actibus siue meritis concedere, tanq̃ impium, & a catholica doctrina deuiũ est execrandum. Neq; enim sine spiritus sancti iniuria, immo & blasphemia solius suæ largifluæ pietatis opera, siue principi demoniorũ, siue principi actuũ humanorũ, libero scilicet arbitrio, aut suis meritis ad hæc inualidis, adscribunt. Hoc utriusq; instrumẽti testat̃ pagina, cuius armis sancti & catholici tractatores accincti, fortissimos se cõtra Pelagianã impietatẽ præsentant athletas & ꝓpugnatores. Hi sunt terræ promissionis limites, intra quos oẽs gentes, idola, uirtutẽ uidelicet liberi arbitrij, aut cuiuscũq; creaturę, colẽtes, sunt cũ dijs suis exterminãdę, penitusq; eliminandę. Hi sunt termini q̃s elucidatiue posuerũt patres nostri, doctores sancti, & nonnullorũ consiliorũ diffinitores, quos nõ licet transgredi. Alioquin maledictus erit qui transfert terminos proximi sui. Proximus hic, pijssimus noster samaritanꝰ est, cuius possessio est gratiarũ plenitudo, quia uidimus eũ plenũ gratiæ & ueritatis. De qua nos oẽs gratiã accepimus, gratis utiq;, & absq; ulla bonorũ actuũ cõmutatione.

Deut. 7
Pro. 22.
Deut. 27.
Ioan. 1.
Esa. 55.

INDAGO QVARIA.

Infra terminos præmissos omnia nostra merita sunt coarctanda. Siue dicantur merita condigni, siue digni, siue etiam congrui, congruitate se ex parte operis liberi arbitrij tenente, nisi enim diuina manu tractus non leuabit se homo lapsus super se, Et nec spirabit quidem in libertatem filiorum dei, nimirum, nam stulto labore consumeretur, supra uires quippe suas est uel passum pedis in uiam supernæ beatitudinis figere, Quod contingeret, si proprijs relictus uiribus, generali dei influentia concessa, mereri posset gratiã gratis da-

Rom. 11 tam, uel minimã. Sed neq; gratia nuncuparet, si ex meri tis daretur. Vnde nec merito cõdigni potest quis me-reri primam gratiam, nec merito congrui sufficienter se ad eã disponere. Si eñ sufficiẽs principium ad eã se disponendum, ex parte operis esset in natura creata, Sic q; in ultimo instanti illius dispositionis deus ex debito, uel etiã de congruo, propter operis bonitatem eam con ferret, Iam sub facultate uirtutis creatæ aliq̃ modo cade ret. Et sic posset homo ulterius per gratiam, quam suf-ficienti dispositione ꝓmeruit, ascendere ad gloriam. Et ex consequenti, per naturæ facultatem assequi glori am. Itaq; uires naturales, & liberũ arbitriũ ad nihil se extendunt, quod sit uita æterna dignũ, uel de congruo ex bonitate operis ad eam meritorie disponens. Siqui-dem beatitudo nobis promissa, quæ est pax naturæ intel

Phil. 4. lectualis cõsũmata, sicut in ratione apprehensionis ex uperat omnem intellectũ creatũ in naturalibus consistẽ tem, sic in ratione dilectionis, appetitionis, & assecuti-onis supergreditur omnem affectum. Et uniuersaliter omnem actũ ex naturalibus puris progredientẽ. Et hoc idẽ de gratia, quę ad eã prouehit & sustollit est sentien-dum.

Consectarium primum.

Igitur decalogi præcepta per saluatorem nostrum

Math 22. ad binarium numerum reducta: Diliges dominum deũ tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua, & omnibus uiribus tuis, Et proximum tuũ sicut te-

Mat. 19. ipsum, & pro medio ad assequendam beatitudinem præ fixa, Si uis ad uitam ingredi serua mandata dei, impleri non possunt sine gratia gratum faciente. alioquin quis ingredi posset ad uitam absq; hac gratia? Tunc autem

Gen. 4: implentur, cum secundum præcipientis intentionẽ per ficiuntur & obseruantur. Non autem cum solum opus

legis perficitur. Neq; enim deus respexisset ad munera Abel, nisi prius super ipsum flammasset. Quid deo de cortice, subtracto nucleo? Populus (inquit) hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est a me, uenit aūt hora, quando ueri adoratores adorant & colunt deum in spiritu & ueritate, non in carne sola & forinseco cultu, nam pater tales quærit. Adstipulatur humana traditio inquiens, Certum est, q̄ is committit in legem, qui uerba legis complectens, contra legis nititur uoluntatem, quæ anima ipsius censetur & spiritus uiuificans. Esa. 29. Math. 15 Ioan. 4. De reg. Iu certū lib. 6.

Consectarium secundum.

Igitur uictoria de inimicis humani generis & triūphalis pompa, necnon spoliorū obtentus (de quibus S. Paul. Bonū certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui) celebrari nequeūt sine speciali dei operatione gratuita, Ipse enim semper triumphat nos in Christo Iesu. Quod uel sero confessi sunt Aegyptij dicentes, Fugiamus Israelē, dominus enim pugnat pro eis contra nos. Ad hæc nempe exigitur, ut nedum propellatur hostis, uerū quoq; contrarium obtineatur. Cum autem aduersarij conatus extremus sit præcipitare in culpam, & agone consūmato, nos deijcere in gehennā, nisi assequamur ex tentatione cumulatiorem gratiam, & in consūmatione gloriam, uictores nequaquam erimus. Quæ quia ex nostris uiribus nō ualemus, salubriter de nobis ipsis desperemus, Ad sinum misericordię diuinæ recurramus, & cum S. Paulo recognito diuino beneficio grati decantemus, Deo autem gratias qui dedit nobis uictoriam per Iesum Christum dominum nostrum &c. 2. Tim. 4 2 Cor. 2. Exo. 14. 1. Cor. 15.

Consectarium tertium.

Igitur nullus actus quantūcunq; moraliter bonus ex solo libero arbitrio (supposito dei gn̄ali respectu quo Psal. 13.

prospicit de coelo super filios hominum, ut uideat si est intelligens aut requirens deum) selegata gratia, pro grediens est ipsius gratię meritorius, etiā de congruo, quantum est ex parte actus. Nam sicut habitus gratuitus superexcedit omne meritum liberi arbitrij, Sic superat omnem dispositionē sufficiētem ad eius infusionē,
Esa.55. Sicut enim exaltantur coeli a terra, sic exaltatę sunt uiæ meæ (quæ sunt uiæ gratia℞) a uijs uestris, quæ sunt uiæ liberi arbitrij, ait dominus. Et hoc est sūmarium totius materiæ supradictæ.

math.22. Reddidimus candide lector, iussu Saluatoris, quæ sunt dei deo, Reddam⁹ nunc cæsari nostro, libero uidelicet arbitrio, que cæsaris sunt. Exactor rigidus est, ab oībus uiribus tributa expetens. Sed discutiendū est qua cēsura dominet̄, quibus præualeat uirib⁹, quātis nitatur suā rempu. ab hostium insultibus defensare conatibus. ipsosq̧ suos propulsare aduersarios, ut hinc conijci queat si iuste imperet, An uero Tyrannum agat. Et hoc prosequendo exquiramus, Primum quidem de eius posse, ut nulli tergiuersationi locus pateat. Dein de facto. pro quorum executione infra scriptas subdamus Indagines.

INDAGO QVINTA.

Liberum arbitrium in statu naturæ destitutæ omni gratia speciali destitutum, sola dei generali influentia assistente, potest actum bonum ex officio siue ex genere (qui scilicet fertur super debitam materiam) elicere, ut est esurientem alere, parentes honorare &c. & si desint aliæ circumstantię, Et per consequens potest mandata diuina (ꝗuis non plura, saltem quo ad genus operis implere.

INDAGO SEXTA.

Liberum arbitrium sola uniuersali dei prouidentia adiutum potest alicui tentationi ne consentiat resistere, ꝙ

uis non ualeat aduersarium sine speciali gratia superare plus nempe importat superare q̃ resistere, ut patet ex cõ iectario secundo supra signato.

INDAGO SEPTIMA.

Liberum arbitriũ sola generali dei benefica assistentia subnixũ potest actũ moraliter bonum, omnibus circũstantijs infra limites moralis uirtutis adornatũ, pro ducere, sicuti & intellectus potest talem per lumẽ naturale dictare, potest quippe habere finẽ aliquem proximũ moraliter honestũ, utpote, pro repub. pro necessitate parentũ & c. & si desit ordinatio in finem ultimũ, deum scilicet glorificandũ, & beatifice obtinendũ. Nam hic naturę limites superat, sicut & eius cognitio. ob quod fi dei ascissit, Vnde beatus Paulus ad Heb. Credere oportet accedentẽ ad deũ. Talis aũt actus simpliciter nõ est uirtuosus, Nulla eñ uirtus uera est quæ ad uerã beatitudinẽ nõ producit. Imaginẽ quidẽ præ se fert uirtutis, rẽ aũt minime. Nec est meritorius gratiæ, etiã de congruo quantũ est ex parte operis, hoc equidẽ mõ nullus actus est gratię meritorius, nisi sit in ultimũ finẽ, deũ, relatus, q̃d sine gratuito spiritussancti motu agitur mĩme. Hui⁹ modi fuerunt uirtutes quæ affirmãtur de infidelibus, ut pote philosophis Romanis & c. per lumẽ naturale & sedulũ exercitium acquisitæ, Efficatia enim uerę uirtutis fuerunt & sunt destitutæ, tũ q̃a nec propter deũ habitæ nec in deum relatæ, tum quia carent uirtutum uita, charitate scilicet, ob quod mortuo corpori æquiparantur. Tum tertio quia uitiosum habent innexum defectũ, siquidem ubi deus nec amatur nec quæritur, & nec cognoscitur quidem, consequens est ut alius finis actuum statuatur, creatum aliquid, uanitas, temporale cõmodũ, uoluptas, uana gloria, ęterna inter mortales memoria, posterorũ cultura & c. Propter hos uel horũ quẽ heb. 11.

piam nonnulli legũtur ardua uirtutũ facinora aggressi. Etiã ipsam oppetisse mortẽ, sed culpabiliter, ut & ĩ hoc apostolicum uerificetur dictum. Omne ꝙ non est ex fide
Ro. 14 peccatum est. quod si obtendas, barbarum ꝑ lumẽ naturæ posse cognoscere primã caussam & unũ omniũ principium, posse & illud inuocare, ut a quo recognoscit emanasse suum esse, ab eo donetur sibi & bene esse. Et hoc modo, ꝙ in se est facere, posse deniꝗ act⁹ suos ĩ illud primũ principium & ultimum omnium finem ordinare. Nõ reluctamur, consideratis tamen his, quæ indagine nona subscribentur.

INDAGO OCTAVA.

Liberũ arbitrium potest uirtute naturali, cooperãte generali dei liberalitate, aliquod opus facere, per ꝙ mereri potest de cõgruo apud deũ aliquã retributionẽ, Non ob bonitatẽ operis, sed ꝑpter diuinę bonitatis immẽsitatẽ, quæ nihil ꝙ uel speciẽ habet bonitatis reliquit irremuneratũ, Etiã si sit solum bonũ ex genere. Et, quia erubescimus loqui sine lege & sine sacræ scripturæ auctoritate, ne uisiones nostri capitis uideamur referre, adducamus ex scriptura manuductionẽ, ad Ezechielẽ
Ecech. 25 dicit dominus, fili hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis seruire fecit exercitũ suum seruitute magna, aduersus Tyrũ, et merces nõ est reddita ei neꝗ exercitui eius de Tyro, pro seruitute qua seruiuit mihi aduersus eã, ꝑpterea hęc dicit dñs deus. Ecce ego dabo Nabuchodonosor regẽ Babylonis ĩ terra ægypti, & accipiet multitudinẽ eius, & diripiet spolia eius, & erit merces exercitui eius & operi q̊ seruiuit aduersus eã dedi ei terram ęgypti, pro eo ꝙ laborauerit mihi, ait dñs deus. Ecce mi lector, ꝙꝫ bonus deus remunerauit eũ q Tyrãnidẽ exercebat, ꝑ eo ꝙ fuit flagellũ dei, Et per hoc minister suæ iusticiæ executorꝗ diuinæ sententiæ nescius. Cui se-

cũdum ſua demerita potius debebatur gehẽna. Hinc li quido colligitur ꝙ dei bonitas exuberantiſſ. nullum bo num quod uel ſpeciẽ boni præ ſe fert irremuneratum præterit. Munere quidem temporali, quem ſpirituali ſe cundum æternam ſuam ſapientiam indignum iudicat. Aut ſpirituali (ſi de electis eſt) uiſitans eum aliquo do no gratiæ, ut ad ſalutem accedat. Qua ex re colligitur, ꝙ & pectõres & infideles inſtantius ad opera ex genere bona ſunt cohortandi. Sicut Daniel ſanctus, Nabucho donoſor regi adhuc infideli ſuaſit. Conſiliũ meum pla‑ ceat tibi, & peccata tua eleemoſynis redime, & iniquita tes tuas miſericordijs pauperum. Et probabile eſt ꝙ ei acquieuit, quem tanti appreciabatur, unde & conſequẽ ter in ueri dei cognitione a deo fuit illuminatus, & ad e ius cultum conuerſus. Poteſt autem tale opus dici meri tum de congruo ad aliquam gratiam recipiendã, ſaltem gratis datam, qua ulterius proueh atur ad ſalutem, Sic ꝙ ibi congruitas non accipiatur ex operis bonitate, ſed ex diuinæ bonitatis immenſitate, Nam & congruum iu dicatur, ut qui facit ꝙ poteſt, in genere boni adiuuetur ut plus poſſit. Et hoc uocatur a theologis, facere ꝙ in ſe eſt. Et quãꝗ tale opus ſimpliciter ſit malum, quia caret circumſtantia ultimi finis, & ſi habeat aliquem finẽ par ticularem bonũ in genere morum, caret & merẽdi prin‑ cipio, gratia uidelicet. Dicitur tamen, ſecundũ quid, bo num, reſpectu ſui contrarij, Vt honorare parentes, ex na turali affectu uel propter temporale cõmodum, bonum iudicatur, reſpectu inhonorationis eorum. Daniel.4

HAE quatuor Indagines de libero arbitrio, pro ſua fir mitate, eiſdem pugnant armis, quibus ſecunda pars ful citur, quæ ſupra ſunt uibrata. Sumitur etiam ad hæc ge neralis manuductio, ꝙ omnes actus, præfati liberi ar‑ bitrij facultatẽ excedunt, quod eſt idem in natura inſti

tuta & destituta, Vnde in Metaphora saluatoris, nō dicitur, ꝙ ille qui incidit in latrones sit membro aliquo mutilatus, sed uulnerat⁹. Natura quippe humana post lapsum remāsit integra, sed tamen debilitata. Nec illa, libero arbitrio attributa, diuinę præiudicant gratię. Nā gratię necessitas (omnium cōsensu) propter uitę æternę adeptionē ponitur. Vnde illi actus sibi prīcipaliter attribuūtur, qui meritorij sūt uitę æternæ, naturę facultatem transcendētis, Aut ad eam merito saltem cōgrui disponūt, congruitate se ex parte operis tenente, Nulla itaqꝫ fit diuinę gratię iniuria, si aliqua naturalia bōa uel moralia infra limites naturę, uita æterna indigna, ueluti paleę & quisquilię, libero cōcedantur arbitrio, saltē quoad posse, ad excusādas excusationes in peccatis. Et sicut nullū diuinę gratię ex hoc præiudiciū generatur,
Psal. 40 sic nec ullis sacrę scripturę assertionibus cōtrariat, ipsa nempe quia est noticia salutaris, ob defectū luminis naturalis diuinitus reuelata, prīcipaliter intēdit & pōderat ea quæ salutis sunt, & ea tradit quæ lumine naturali cognosci, uel uiribus naturalibus apprehēdi nequeunt. Vnde opera mortua non aliter librat ꝙ nihil, nam q̊d ad salutem nō suffragatur, pro nihilo ducitur. Hoc
Ioan. 16. modo ait saluator noster, Cum uenerit ille spiritus ueritatis docebit uos omnem ueritatem, scilicet Saluatorē.
Math. 8. Neqꝫ enim docuit eos, Mathematicam, Methaphisicā &c. Et alibi de infidelibus ait, Dimitte mortuos sepelire, mortuos suos. Et hæc quidem de posse liberi arbitrij. Verum quod operetur de facto scrutemur Indagine sequenti.

IN DAGO NONA.

Liberum arbitrium pro statu naturę lapsæ, sibi ipsi dimissum, & omni gratia speciali gratūfaciente & gratis data destitutū, sola generali dei influentia adiutū, non

facit nisi malū, ut malū opponitur nō modo bono meri torio, uerum etiam bonitati morali, huius caussa non est difficultas boni operis in se, quātūcūq; sit arduū, ut acerbitas passionis, etiam si sit mors, nihil enī egerūt ardui, uel passi sunt uiri sanctissimi, quorum similia nō egerint uel passi sint perditionis filij, ut patet in hæreticis, perfidis, iudæis, & mundi amatoribus. Alij pro sua infidelitate, alij pro assequenda uoluptate, temporali gloria, diuitijs &c. & gaudentes. Vnde dicunt in inferno illud Sapientiæ, Lassati sumus in uia iniquitatis & perditionis, ambulauimus uias difficiles. Nec uirium deficientia ad agēdum uel patiendum aspera patet ex eisdē exemplis, Nihil namq; tam arduum & asperum ad operandum uel tollerandum inuenitur, si uoluntas tantum appeteret & appretiaretur quantum horret & detestatur, quin sibi esset nedum tolerabile sed & gaudiosum & amabile. Causa ergo defectiua est in uoluntate. Positiua uero est cōcupiscentia in carne, & inordinatus amor in mente. Quæ tamen simpliciter liberū arbitrium non necessitant, nec absolute cogunt, sed alliciunt illiciunt que ita uehementer & importune, q nisi habuerit alicuius gratiæ retinaculū refrenans, & cohercens, sequitur concupiscentias suas impetu quodam sine reluctamine Verum equidem est, Trahit sua quemq; uoluptas. Hoc & sanctus Iacobus notat, Vnusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum, peccatum uero cum consummatum est, generat mortem. Qualis conceptus talis genitura, hæc concupiscentia in carne nūcupatur Lex membrorum ab Apostolo, Video (inqt) aliam legem in membris meis repugnantē legi mentis meę & captiuantem me in lege peccati, A qua lege liberat nos sola gratia per Iesum Christum dominū nostrū.

Sap. 5.

iacob. 1.

Rom. 7.

Nec his obuiant quæ supra de posse liberi arbitrij sunt proposita. Siquidem posse illud remotum est in natura destituta. Quod non reducitur ad actum sine gratia aliqua, facit tamen pœna & punitione dignum. Potest ex hoc probabiliter dici, ꝙ si qua infideles opera bona moraliter fecerunt, nō sine gratia gratis data operati sunt quæ nec infidelibus quidem deest. Facit enim pater cœlestis solem suum oriri super bonos atq; malos, quo intus illuminati differentiam cognoscant boni & mali. In q̊ lumine cōscientia contra malū remurmurat, & ad bonum stimulat. Et pluit dona gratis data super iustos &
Mat.7. iniustos, ut nulli tergiuersationi pateat locus.

INDAGO DECIMA

His prærogatis, discrepantes superficie tenus diuinę scripturæ auctoritates cōciliantur facillime. Arbitror quoq; Candide Lector nos nō magnis impēdijs procurare posse modernorum doctorum (intra uidelicet quadringētos annos exortorum) quos scolasticorum titulo prænotant, ad diuinas scripturas consonantiam. Nam & si paucula minuti, aut uerius nullius secundum se, precij, libero concedunt arbitrio, utpote, Quod possit facere opus bonum ex genere, uel etiam ex circumstantia infra limites moralis uirtutis. Ex consequēti etiam possit facere opus aliquod præcepti cuiuspiam. Cō sectarie quoq; alicui tentationi resistere. Et ex immensa dei pietate de congruo se ad aliquem motum gratuitū disponere. Et sic ꝙ in se est facere, & similia secundum intellectum supradictum seu traditum. Nihil tamen ei indulgent, ꝙ gratiæ est, ꝙ spiritusſancti est, quod supra uires eius est. Vnde nec diuinæ gratiæ præiudicāt nec spirituisancto iniuriam irrogant, nec in diuina impie agunt scripta. Nec ipsorum antiquos interpretes, & propugnatores quos Ecclesiastico insigniunt titulo

offendunt, Vt autem hæc clarescant dilucide, nonnul-
los modernorum citemus antesignanos, ut ipsi propri- 1.2.q.
is testentur chirographis, quid de gratia quidue de libe 109.
ro sentiant arbitrio. Accedit citatus sanctus Thomas Arti.2
Aquinas, & testimoniũ ex summa sua in medium produ
cit, dicens, Homo in natura lapsa indiget adiutorio ad
duo, scilicet, ut sanetur, & ut bonũ meritorie operetur. Arti.4.
Homo in statu naturæ lapsæ non potest implere omnia
diuina mandata sine gratia sanante, & quo ad intẽtionẽ
mandantis, nec in statu naturæ institutæ potuit absque Arti.6.
gratia perficere mandata. Homo non potest se præpara
re ad lumen gratię suscipiendũ, nisi per auxilium gratui
tum dei interius mouẽtis. Homo nullo modo potest re- Arti.7.
surgere a peccato per se ipsum sine gratię auxilio. Proce
dit & s. Bonauentura infra scriptos affirmans articulos In.2. dis.
Ad hoc ut homo resurgat a pctõ multum per omnẽ mo- 28.
dum necessaria est sibi gratia. Quãuis liberum arbitriũ Arti.1.q.
per gratiam gratisdatã possit resistere ut diabolo nõ cõ 1
sentiat suggerẽti, tñ absq; dono q reddat hominẽ acce- q.2.
ptũ deo, ipsũ uincere nõ potest. Per gratias gratisdatas
possunt impleri mandata quo ad genus operis, quãuis nõ q.3.
secundum intentionem mandantis, quia finis præcepti
est charitas. Sine gratia gratisdata naturalib⁹ superad 1.Tim.1
dita adiuuante aliquo modo uel præparante liberũ arbi Arti.2.q
trium ad habitum uel usum gratiæ, liberum arbitriũ nũ 1.
quam se disponit, nec se disponere potest ad gratiam gratũ-
facientem, quia gratia gratumfaciens est quid diuinum
& super liberum arbitriũ, & etiam super naturale iuditi-
um, ideo liberum arbitrium nũquam assurgit, nec ad cogno-
scendũ gratiam, nec ad petẽdum, nisi aliquo modo a sur
sum excitetur, & hoc per additionẽ gratiæ gratisdatæ,
quæ est quasi medium &c. & infra. Tenendum igit̃, q si
liberũ arbitrium excitetur per aliquod donũ gratiæ gra

dd

tisdatæ potest ad gratiam gratumfacientem se de con-
gruo disponere. Si autem omni tali munere contingat
Eadē. q. ipsum destitui nunquam, posset ad illam disponi. Liberū ar-
bitrium sine gratia nō potest detestari culpā, ut est diui
nę maiestatis offensiua, Sed potest, in quantū est naturę
læsiua, liberū arbitriū nec omni tentationi potest resiste
re, nec necesse habet omni succumbere. Liberum arbitri
um nō potest in bonū simpliciť meritoriū, nec ī illud ali
Quest. 3. quo modo de congruo disponit ad bonum extra chari-
tatē cum recta intentione factū. Potest aūt in bonū, qđ
est inordinabile in finem sine gratia. Liberum arbitriū,
licet posset in aliquod bonum morale, uix tamen, aut
nunquam facit, nisi malum, propter peccati originalis cor
ruptionem. Hæc ille. Adstipulatur Alexander de Ha-
les, inquiens, Liberi arbitrij conatus ad bonum otiosi
3. p. Sū. q sunt, si a gratia non adiuuantur, nulli, si a gratia non ex-
69. mō. 1 citantur. Et ideo liberum arbitriū nō proficit in bonū,
ar. 2. declinando malū & faciendo bonum, nisi uirtute gratię.
Et ita sine gratia non potest operari bonum & relinque-
re malum. Idem, Nullus potest sufficienter se dispone-
re ad gratiam, nisi ipsum deus disponat. Alludit Magi-
In. 2 dist. ster sententiarū, dicens, Voluntas hōis quā naturaliter
25 habet, non ualet erigi ad bonum efficaciter uolendū,
uel opere implendū, nisi per gratiam liberetur & adiu-
In. 4. di uetur. Liberetur quidem, ut uelit, & adiuuetur ut perfi-
14. q. 2. ciat, Non discrepat a supradictis Scotus, loquens de
attritione & contritione, a lectore amico interpretatus
secundum ea quę indagine. vij. & viij. sunt posita. Vt sit
in attritione dispositio de congruo ad gratiam non ex
ipsius actus bonitate uel merito, sed ex diuinæ bonita-
tis immēsitate. Cum & illud posse, remotum sit ab actu,
ualens tn̄ ad excusandas excusationes in peccatis. Nā
cuique (ni fallor) conscientia sua dictat multa se posse fa-

cere bona ex genere, quæ (quia abest gratia) nõ facit. Multa deniq; mala posse omittere quæ perpetrat, neque enim arguit quenquam sua conscientia de impossibilib9 ab eo fieri uel omitti, saltem quo ad genus operis. Secũdum quem intellectum deus nihil præcipit homini, facultatẽ naturæ suæ transcendẽs, ut sic dicatur pręcepisse impossibilia. Verũ, quia mandati impletio secundum genus operis tantũ (etiã si cõcedatur fieri sine speciali gratia) apud deũ nulla est nisi fiat secundum suam intentionem. Quia coli quærit & uult in spiritu & ueritate. Ideo uera mandati diuini impletio est impossibilis homini sine gratia gratum faciente. Verũtamen cum deus liberalissimus, paratissimus sit semper illã homini cõferre. Iuxta illud Apoca. Ego sto ad ostiũ & pulso. ubi notatur Christi gratia homini esse præsentissima, sicut clara die lux solaris, oculis. Et illud dicimur posse, quod per amicos possumus. Vere dicimur omnia mandata diuina secundum omnem modũ implendi uiatori possibilẽ implere posse. Amici nostri clarissimi Iesu Christi, ad ad iuuandum præsentissimi, ad dandũ liberalissimi, ad manus adiutrices porrigendũ promptissimi, suffulti patrocinio. Vnde & si sane secundum unũ dicatur intellectũ, Deũ impossibilia præcepisse, sanius tamẽ affirmamus, Ipsum nihil impossibile præcepisse nobis. Non dispari censura complures alij Moderni doctores pro attestationibus possent citari. Sed centuriones & tribunos. & horũ paucos citasse sufficiat. Neq; enim instituti nostri erit, lector mi, omniũ sarcire semicinctias, nõ hanc subiuimus prouinciã, Cuneorũ campiductores si paci restituere, a deo optimo maximo donaretur, gratissimo cõplexaremur affectu. Sed quid agimus de illo odiosissimo discidio inter dominici gregis arietes nouiter exorto, ut a

Apo. 3.

Iij quidem Ecclesiastici, alij uero Scolastici nuncupent Theologi? Aemulatione utiq; non bona. Nunquid ueritas catholica una est, sicut unus est Christus. Quo ergo spiritu Ecclesiastici a Scholasticis discriminātur doctoribus? Non est deus dissensionis sed pacis. Sed inimic⁹
Math. 13 homo, dormientibus ecclesiæ pastoribus, hæc superse-
1. Cor. 14 minauit zizania, Qui & olim non dispari studio inter
1. Cor 1 Corinthios discordias suscitauit. ut dicerent, Ego sum quidem Pauli, ego sum Apollo, ego uero Cephę. Et ęuo nostro dicitur, Ego sum Thomæ, ego Scoti, ego Augustini, & ego Hieronymi. Equidem hucusq; in speculabilibus, & Scholis diffidentes sectæ, nō tam monstruosam & deformem procrearunt prolem, qualem modo in operabilibus & nonnullis ad salutem necessarijs conspicari licet, ex scandalosa hac discrepantia. Nunquid diuisa est catholica ueritas? num hominum doctrinas, & non magis fidem ueram in canonica scriptura radiantem su
Eph. 4. mus in baptismo professi? In quo & uocati sumus in una spe uocationis nostræ, ut soliciti simus seruare unitatē spiritus in uinculo pacis, unū corpus, & unus spiritus unus dominus, una fides, unum baptisma, unus deus & pater omnium, qui super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. En lector mi, quanto affectu & studio san-
Gal. 5. ctus Paulus ad unitatē reuocat diffidētes, ostēdens Contentiones, æmulationes, rixas, dissensiones, sectas, opera esse carnis, horumq; actores regnū dei non consequi. Econtra uero ad charitatis unitatem, quę non æmulat̃,
1. Cor. 13 inuitat dulcissime. Sectamini charitatem, æmulamini
1. Cor. 14 spiritualia, ut sic bonum æmulemur in bono semper. Re-
Gal. 4. uera si quispiam autumat se uerum sacrę scripturæ aucupasse intellectum, recogitare utiq; debet spiritū Christi
Esa. 66 (qui hunc præstat) non nisi super humilē requiescere,
Math. 11 Sed & patrem cœlestem mysteria sua paruulis reuelare,
Pro. 3.

Nempe cum simplicibus sermocinatio eius. Hunc spiri
tum qui uere possidet non intumescat, omnium aliorum
sensa carpens, ne spiritum suum uehemētius reddat su
spectum, ut sic sit zelus secundum scientiam. Vnde san-
ctus Iacobus ait, Quis sapiēs & disciplinat⁹ inter uos, Rom. 10.
ostendat ex bona conuersatione operationē suam in mā- Iac. 2.
suetudine sapientiæ. Q. si zelum amarū habetis, & con
tentiones sunt in cordibus uestris, nolite gloriari & mē
daces esse aduersus ueritatē. Hoc modo S. Paulus Co-
rinthios instituit, Quod in ecclesia si alij reuelatum fue-
rit sedenti, prior taceat. Potestis enim, inquit, omnes p
singulos prophetare, ut oēs discant, & omnes exhorten
tur. Et ad Philip. ait. Et si qd aliter sapitis, & hoc uobis Phil. 3.
deus reuelauit. Ad ipsos quoq; Corint. de mulierum ue-
latione scribens, contentiosum humili declinat uerbo 1. Cor 11
inquiens, Si quis autem uidetur contentiosus esse. Nos
talem consuetudinem non habemus, neq; ecclesia dei.
Nō tam grandis est modernorū ab priscis dissonantia,
quanta a plerisq; suspicatur. In fundamento potissimū,
& si uerbis longe uideātur abesse. Huius causam æstima
re licet, modum loquendi philosophicum. Postquā em̄
Theologi toga sunt amicti philosophica, philosophorū
q; baltheo præcincti, philosophorū quoq; sermone ege
runt, unde a ueteribus ipso loquendi modo discrepaue-
runt. Doctores nempe sancti in scriptis suis modū ob-
seruauere Theologicum, quod & in pręmissa materia de
posse liberi arbitrij cernere est conspicuū. In qua docto-
res sancti de posse loquuntur politico, Moderni de posse
logico & physico, Quæ alteritas non minimū inter eos
suscitauit laberinthum. Nec tn̄ abnuimus nonnullos
modernorum nimium indulsisse philosophiæ, eius phi-
locapti pulchritudine, legem in Metaphora constitutā Deut. 21
prętereuntes. Sic enim Deut. legitur, Si egressus fueris

ad pugnam contra inimicos tuos, & tradiderit eos do minus deus tuus in manu tua, captiuosque duxeris, & uiderisin nũero captiuorũ mulierẽ pulchram, & adamaueris eã, uolueris que habere uxorẽ, introduces eam in domũ tuam, Quę radet cæsariem, & circũcidet ungues, & deponet uestem in qua capta est, sedensque in domo tua, flebit patrem & matrem suã uno mẽse, & postea intrabis ad eam, dormiesque cum illa, & erit uxor tua. Perbella parabola hæc nostro quadrat æuo, quo acerrimum in literario campo agitur certamen, ad quaslibet artes & scientias in deditionem redigendas. Rutilant arma, uigent ingenia, laborque improbus reuincere quæque satagit. Nec sat iudicatur latinas occupare, nisi & grææcę & hebraicæ uindicentur munitiones. Num iniusta foueri bella, iniqua geri certamina, spoliaque restituenda, iudicabimus? Minime. Leges tamen uictoribus præfixas obseruari decernimus. Et prima quidem modo recitata de pulchris puellis, sciẽtijs, & artibus secularibus, nõ in concubinatum, non in idolotycum ritũ, sed in thorũ legitimum, sed in cultum diuinũ assumendis. Neque enim ait, Volueris habere cõcubinam, sed uxorem. Nec ibis in domum eius, quin introduces eam in domũ tuã. Harum quæpiam si solerti industria & assiduo studio capta fuerit, radet cæsariem, superflua utique capitis uanam intentionẽ, curiosas, superuacuas & steriles subtilitates. Circũcidet ungues, corruptas doctrinas morales. Deponet uestem, barbaram conuersationẽ. Assumet uocẽ non plausibilem, aures demulcentem ad sui iactantiam & ostentationem, sed luctuosam, triginta diebus plãgens, ut per uirtutũ theologicarũ ternarium, in Euangeliorũ quadrigam perfectam decalogi obseruantiam docentem reductum. Digna uiri Israelitici, deum uidẽtis fiat contubernio. Alia præterea de spolijs, prout legi

tur in Num. dicente Eleazaro sacerdote summo ad uiros exercitus qui pugnarunt, Hoc est præceptum legis quod mandauit deus Moisi, Aurum & argentum, & æs, & ferrum, plumbum, & stannũ, & omne qđ potest transire per flammas, igne purgabitur. Quicquid autem ignẽ non potest sustinere, aqua expiationis sanctificabitur. Aurum inquam mundanę sapientiæ, Argentum prudẽtiæ, Aes eloquentię, Ferrum oĩa domans indefessi exercitij, Plumbum quoq; & stannũ grauis & perpoliti calami. Omnia ista igne charitatis lustrabuntur. Porro imp fecta nostra, quæ charitatis ardorem non sustinẽt, aqua misericordiæ & gratiæ diuinæ expiata sanctificabunt.

Nu.31

Dan.2

CONATVS SECVNDVS DE FIDE ET OPERIBVS.

SEd ecce nobis, candide lector, inter has sedandas desudantibus partes, & sudore iam multo resoluto defatigatis. Alius in Castris exoritur tumultus, ingens q; uociferatio. Nam & promiscuũ accurrit uulgus. Euocem⁹ quẽpiã, causam sciscitemur Quo propi⁹ astantẽ aio ad eũ, Quid rei gerit̃ in Castris? at ille. Disceptatio ingens de iustitia fidei & operũ. Cui rursᵘ Cur aures arrigit uulgᵘ? qd astãs agit? Et ille. Tripudiat, plaudit manibus, pinguẽ se ratum inuenisse fortunam, q; sola fide, sine laboribus æternam consequi ualet uitã. En lector mi, causã audis industrio scrutamine dignisS. Nam si cõpertum hoc fuerit ueritate subnixũ, pergrato & nos complexabimur animo, suscipiemus q; pro omine, qui delectamur in otio. Partium itaq; merita intenti audiamus.

Vibrat prima pars gladiũ spũs, qđ est uerbũ dei, utraq; parte acutũ. Ex utroq; instrumẽto producẽs testimoniũ,

Eph.6
Apo.1

Gen. 15. Et primo quidẽ ex Genesi, ubi dicitur, Credidit Abrahã deo & reputatũ est ei ad iustitiã. De quo uerbo S. Paulus grande celebrat festũ. Per hoc nãq; & Iudęos gloriabun
Ro.4. dos cõpescit, & insensatos reuincit Galatas. Abacuc q̊
Gal.3. q; ait. Iustus in fide sua uiuet. In nouo instrumẽto S. Pau.
Abac.2. copiosissime hãc aduehit e tertio cœlo doctrinam, scribẽs ad Rom. Per legẽ (inquit) cognitio peccati, nũc autẽ sine lege iustitia dei manifestata est, testificata a lege &
Ro.3. ꝓphetis. Iustitia aũt dei per fidẽ Iesu Christi in oẽs & super oẽs qui credũt in eũ. Et infra: Vbi est ergo gloriatio tua? exclusa ẽ. per q̃ legẽ? factorũ? nõ, sed ꝑ legẽ fidei. Arbitramur eñ iustificari hominẽ per fidẽ sine operib⁹ legis. Nã ex operibus legis nõ iustificabitur om̃is caro coram illo. Et ad Corin. Nam fide statis. Ad Gal. est to
2.Cor.1. tius epistolę scopus principalis. Ad Philipp. Omnia de
Phil.3. trimentum feci, & arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam, & inueniar in illo nõ habens meam iustitiã, quę ex lege est, sed illam quæ est ex fide Iesu Christi, quę ex deo est in fide ad cognoscendum illũ, & uirtutẽ resur
Heb.11. rectionis eius, & societatem passionis illius. Ad heb. q̊ q; ait, Sine fide impossibile est placere deo. Sanctus pręterea Petrus inquit, Reportantes finem fidei uestræ sa
1.Pe.1. lutem animarũ uestrarũ. Et discipulus quem amabat Ie
1.Ioan.5. sus ait, Qui credit in filium dei, habet testimoniũ dei in se. Super om̃ia aũt est nostri saluatoris testimoniũ, Qui
Mar.16. crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, Et q nõ cre
Ioan.3. dit iam iudicatus est. Ipse quoq; a nullo quem sanare uo
Matth.9. luit, aliud q̃ fidem expetiјt. Vñ ad cæcos, Creditis qa hoc possum facere uobis, secundũ fidẽ uestram fiat uo
Mar.5. bis. Archisynagogo ait, Noli timere, tm̃modo crede, oĩa possibilia sunt credenti. Per hęc omnia uidetur iustitia fi dei firmiter statui, & iustitia operũ suggillari. Ex aduerso altera pars pro iustitia operum militans, & hanc ne

cessariā fore commonstrās, eodem conatur uerbi dei uti gladio. Et primo saluatoris testimonio, Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Et quæ sint illa, subnectit præcepta secūdę tabulę, Nō homicidiū facies, nō adulterabis, nō facies furtū, non falsū testimoniū dices, honora patrē tuū & matrē, diliges proximū tuum sicut teipsum, In quibus uerbis innuit hanc uiā ad beatitudinē nobis esse pręfixam. Sicut ad legis peritū ait, Hoc fac & uiues, Idem saluator noster in extremo iudicio de operibus disceptabit, non de fide. Circa pronūciationē finalis sententię, Venite benedicti patris mei &c. Esuriui, & dedistis mihi manducare &c. Econtra, Ite maledicti &c. Esuriui & non dedistis mihi manducare, &c. Vnde plerisque signa fidei allegantibus & dicentibus, Domine, nōne in nomine tuo prophetauimus & dæmōia eiecimus, & uirtutes multas fecimus, Confitebitur, quia nūquam noui uos, discedite a me omnes qui operamini iniquitatē. Vbi & subdit, Omnis ergo qui audit uerba mea hæc, & facit ea (scilicet opere implendo) assimilabitur uiro sapienti &c. Et alibi ait, Filius hominis uenturus est in gloria patris sui, cum angelis suis, & tunc reddet unicuique secundum opera eius. In Apocalip. quoque dicitur, Vox de cœlo audita est & testificata. Beati mortui qui in domino moriuntur, amodo iam dicit spiritus, ut requiescant a laboribus suis, opera enim illorum sequuntur illos. Et eodem libro, Iudicati sunt mortui, ex his quæ scripta erant in libris, secundum opera eorum. Beatus quoque Petrus, Satagite ut per bona opera certam faciatis uocationem & electionem uestram, Et clarius b. Iacobus testatur, Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides saluare eum? Fides si non habet opera, mortua est in semetipsa. Abraam pater

Math. 19
Lu. 10
Math. 2
Math. 7
Math. 18
Apo. 14
Apoc. 20
1. pe. 1
Iac. 2

noster nonne ex operibus iustificatus est, offerens filiū suū super altare? Sed quid dicimus candide lector, num & ipsi sācti apostoli, Paul⁹ & Iacobus inter seipsos dissident? ut q̄d un⁹ astruit, alter refellat. An uni amplior q̄ alteri cōicāda sit fides? Sed absit ut qppiā in canone cō prehēsum repudiemus. Aut apostolos (qui uno & eodē spiritu afflati, eodē et sūt locuti) in doctrinis suis discrepasse suspicemur, quin poti⁹ uerū spūssancti intellectū in utrisq; scrutemur solertissime. florigerū itaq; diuinę scripturę ingrediamur cāpū, uernātissimos carpamus flosculos. Tu aūt mi lector, esto emūctę naris, ut a putentibus disgreges suaue olentes. Operæpretiū autē uidetur altius hanc petere materiam, & ex purissimo fonte aq̄ uiuā in nostras deriuare lacunas, orando, pulsando, obse-
Ioan.7 crando eū qui ait, Si quis sitit ueniat ad me, & bibat, ut & de uentre nr̄o sancti spiritus munere (& si non flumina) stillicidia saltem manent aquæuiuæ, doctrinæ salutaris. Pro discussione itaq; materię, aliquas pręmittam⁹ indagines, Deinde illationes nonnullas subnectamus.

INDAGO PRIMA.

Sanctus apostolus Paulus ad Romanos auream retexens catenam, cum ait, Nam quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædestinauit hos & uocauit, & quos uocauit, hos & iustificauit, quos autem iustificauit, illos & magnificauit. Ostēdit eam cum omnibus innexis anulis suis ab immensa diuina communicatiua emanare bonitate, ut ostenderet i-
Ro.9 pse deus diuitias gloriæ suæ in uasa misericordiæ, quæ
Ro.11 præparauit in gloriam, quos & uocauit. Nam quis prior dedit illi & retribuetur ei. Cū & propheta dicat, Dixi
Psal.15 domino deus meus es tu, quoniam bonorum meorum

non eges. Et in Apocalip. ipse ait, Sitienti dabo de fonte aquæ uitæ gratis. Nihilominus tamen deus benedictus a creatura intellectuali tam angelica, quam humana, expetijt & expetit cultum sibi impendi debitum, & quidem iustissime. Ad hoc nanq; eam creauit, ut ipsum a quo facta est agnosceret, agnitum amaret, amando possideret, possidendo frueretur & perpetuo glorificaret, ut sic gloria dei sit finis ultimus, Vniuersa enim propter semetipsum operatus est dñs. Hic cultus debitus deo ab homine (selegata ad præsens natura angelica) exhibendus, consistere debuit in eo, quod summe deum glorificat, summe hominem humiliat, & sũme ipsum in diuina prouehit. Tunc autem homo sũme deum glorificat, quando summe se subijcit eius potestati, summe & firmissime eius adhæret ueritati, summe inhæret eius bonitati, summam seruitutem sibi possibilem exhibet eius maiestati. Tunc summe se ipsum humiliat, & uilificat quando uires suas, rationalem, irascibilem, cõcupiscibilem, executiuam, & sensitiuam, omnino a proprio cõmodo, a propria uoluptate, a propria gloria auertit, Et sic quodammodo sibijpsi moritur. Tunc summe ad diuina prouehitur quando prædictas uires totis nisibus in deum reducit, secundum potissimos earũ actus, respectu dei non clare uisi, qui sunt credere, sperare, amare, obsequi, & obedire, hęc quia fideli cuilibet clara sũt, probationis cuiuslibet fulcimento egent minime.

apoc. 21

Pro. 16

INDAGO SECVNDA.

AD hęc exercenda & experienda deus reuelauit primo parenti nostro in paradiso cõsistenti suam uoluntatẽ & beneplacitũ, ad eius impletionẽ ipsũ astringẽdo sub præcepto. Imposuit aũt ei tria præcepta, duo affirmatiua, & tertiũ negatiuũ. primũ pro uitę suę conseruatione. DE omni ligno paradisi comede & c. Secundum pro

Gen. 2

Gen. 1

Gen. 2 naturæ humanæ propagatione. Crescite & multiplica-
mini &c. quæ tñ obseruanda erant in executione pro lo
co & tempore. Tertium pro sua probatione & exercita-
tione, De ligno scientiæ boni & mali ne comedas. Cui
& pœnam adiecit ne aliquod de ignorantia excusatio-
nis haberet uelamen. In quocunq; die comederis ex eo,
morte morieris. & in hoc tertio pcepto specialiter de⁹
exegit ab homine cultũ sibi debitũ. Nam ibi exercebat
rõnalis uis per fidem, diuinæ assertioni & ueritati cre-
dẽdo, Irascibilis a tam uili re, multo inferiori ipso hoĩe,
propter obedientiam abstinẽdo, & in hoc se humiliãdo,
concupiscibilis plus deũ q̃ propriam uoluptatẽ uel uxo
rem appreciando & amando. Sensitiua eã ab obiecto de
lectabili detrahendo. Et operatiua uel executiua in hoc
diuinæ maiestati seruiendo. Transgrediendo ergo diui-
nũ mandatum homo, uiolauit fidem diuinæ cõminatio
ni assertiuę prolatæ discredendo. Nã & Adam credidit
uenlale, q erat mortale. & Eua dixit, ne forte moriamur
Excussit proinde iugum dñi suaue secundũ irascibilem,
per superbiam & inobedientiam deo rebellando. Plus
deniq; dilexit creaturam, utpote Adam uxorem, & Heua
uoluptuosum cibũ, q̃ deum. Et sic perfruitus est utendis
contra dei charitatem, ex consequenti se & totam suam
posteritatem diuinæ subtraxit seruituti. Et uoluntarie
Gen. 3 diabolicæ se subiecit tyrannidi, qui (deo iuste permittẽ-
te) eum in suam redegit ditionem, unde, quia deo cultũ
subduxit debitum, deus illũ e paradiso expulit, eiq; multi
plicem pœnam ultra pœnam mortis cõminatã inflixit.

INDAGO TERTIA.

Ezech. 18 Deus benignissimus post naturam humanam destitu
1. Ti. 2 tam, quia eam restituere decreuit (nam nõ uult mortem
peccatoris, sed magis ut conuertatur & uiuat, uult autẽ
omnes homines saluos fieri) rursus cultum sibi ab ea ex

hibendum instituit, priori non absimilem in actibus, In ritibus uero & ceremonijs longe diuersum. Et quia ritus & ceremoniç a principali cultu sunt extrariç, & secũdum diuersa tempora uariabiles, prætergrediendæ sunt in præsentiarũ. Et de uero cultu, quo pater cœlestis in spiritu & ueritate colitur, tractandum. Hunc ad quaternarium reducemus numerum, ut quadratura æquilatera stet contra omnes tempestates solida & ĩconcussa. Euãgelicæq; quadret ꝑfectioni. Necnõ a ciuitate cœlesti in quadro cõsistente, sit exemplata, in qua sũm⁹ & perfectissimus dei cultus celebratur, solẽnitate perpetua, Habet aũt quodlibet quadraturæ latus portas tres, & quatuor cœli plagas respicientes. Et ut Metaphorç ĩmoremur propositæ. Ciuitas nostra subcœlestis eius quç sursum est Hierusalem matris filia, murum hẽt solidissimã sublimissimãq; fidem, ad orientẽ salutis gratiæ spectantẽ. Exigit siquidẽ deus a rationali ui summum & arduissimum actum statuiuiç cõgruentẽ, qui est credere in deum, Credere æternæ & incõmutabili ueritati in omĩbus & singulis ab ea nobis utri⁹q; instrumẽti pagina reuelatis, quantũcunq; nostrũ transcendant intellectũ, ꝑ quẽ actũ uis intellectiua seipsã abnegat & mortificat, totũ se captiuans & transferẽs in obsequiũ ueritatis æternæ. Seq; ei libans holocaustum in odorẽ suauissimũ. Nã nullus credit nisi uolens, unde actui fidei, salutis & iustificationis principium asciscitur, radixq; est & origo omnis boni, regula cultus diuini, necnon spiritualis ædificij fundamentũ, Ob quod multa ei ascribunt̃ prçconia, ut q; a malo liberat, Omĩs qui credit in Christũ, non perit. Et omnis qui credit in me in tenebris nõ manet. Ad discipulatũ Christi prouehit Si manseritis in sermone meo, uere discipuli mei eritis, & cognoscetis ueritatem, & ueritas liberabit uos. Om-

Io. 4

Apoc. 21

Gal. 4

2. Cor.

Ioh. 3

Iohan. 12

Iohan. 8

Mar. 11 nia quæ desiderat a deo, impetrat, Omnia quęcunque orantes
Iohan. 11 tes petitis credite, quia accipietis & euenient uobis. A
morte præseruat, Omnis qui credit in me, non morie-
Iohan. 5 tur. Saluat in iudicio, Qui uerbum meũ audit & credit
ei qui misit eum, habet uitam æternam, & in iudiciũ nõ
uenit, sed transit a morte ad uitam. Omnia implet desi-
deria, Qui uenit ad me nõ esuriet, & qui credit in me nõ
Ioan. 6 sitiet in æternum. Ad filiationis adoptionem sublimat,
Dedit eis potestatem filios dei fieri, his qui credunt in
Iohan. 1 nomine eius. Et dum lucem habetis, credite in lucem, ut
Iohan. 12 filij lucis sitis. Potestatem miracula faciendi confert, Si
Math. 17 habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti
Mar. 9 huic, transi hinc, & transibit. Et nihil impossibile erit uo
bis, & omnia possibilia sunt credenti, uitam ęternam do
nat, Qui uerbum meum audit & credit ei qui misit me, ha
Ioa. 5 bet uitam æternam. Et beati qui non uiderunt & credi-
Iohan. 20 derunt.

Hoc latus orientale tres habet portas, secundũ tria credenda, ad quæ alia omnia adducuntur. Nam credimus beatissimam Trinitatem, & indiuiduam in deo unitatẽ. Credimus sanctiss. Christi humanitatem per incarnationem assumptam. Credimus denique nostram in ipsum Christum, sicut membrorum in caput, incorporationẽ. En primus cultus. Cui, nõ quidem tota hominis salus, sed salutis cõdonant primordia, Hic fidei cult⁹, & correspondentẽ & adæquatam habet sacram scripturam, hoc pacto, ut nihil sit in diuinis contentum scripturis, quod non deuota complexetur fide, Nec quicquam complectatur fides, quod non solidum in scriptura sancta habeat fundamentum. Alioquin fides uana & superstitiosa non immerito censebitur.

DE FIDE ET OPERIBVS.

INDAGO QVARTA.

Huic cultui fidei Cultus succedit spei, latus contra occidentem respectans, hæc spes gloriam dat immēsę diuinæ potestati, sicut fides ęternā glorificat ueritatē, confertq; fiduciam ad deum, omnia obtinendi ab eo, q̄ fides & sacra scriptura dictant speranda, & in ipsa sunt promissa, Hic est nobilissimus & arduis actus, uis irascibilis quo ipsa mactatur & deo imolatur, dum contra omnem spem quę ex naturalibus originari potest uirib⁹
diuinæ totaliter innititur uirtuti. Sic sanctus Apostolus Ro.4
de patriarcha Abraam ait, Qui cōtra spē in spē credidit. Ro.8.
In hac salui facti sum⁹, in hac gloriamur, scilicet in spe Ro.5
gloriæ filiorum dei. In hac gaudemus spe gaudentes Ro.12
inhac laboramus. Debet enim in spe qui arat arare & q 1.Cori.9
triturat in spe fructus percipiendi. In hac omnes passio 2.Cor.1
nes tolleramus, quia spes nostra firma est, ut sicut socij Gala.5
passionum sumus, sic erimus & consolationis, Expecta
mus enim spiritu ex fide spem iustitię. Hæc est galea sa Titū.3
lutis. Secundum hanc, uitæ ęternæ hæredes sum⁹. Hęc Heb.6
est Anchora qua nauis nostri cordis firmatur. Si tamē Collo.1
permanem⁹ in fide fundati & stabiles & immobiles a
spe Euāgelij, & fiduciam & gloriam spei usq; ad finem Heb.3
firmā retinemus. Per hāc siquidem proximamus ad deū Heb.7
In hanc spem uiuā regenerauit nos deus. Vnde, Om̄is
q habet spem hanc, in eo sanctificat se, sicut & ipse san 1.pe.1
ctus est. huuc cultum exigit a nobis saluator noster, cū 1.Ioan.3
ait, Qui odit animam suam in hoc mūdo, in uitam ęter Ioha.12
nam custodit eam. Si quis mihi ministrat, me sequatur. & ubi ego sum, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus. Et alibi,
In domo patris mei mansiones multæ sunt. Si quo mi Ioh.14
nus dixissem uobis, quia uado parare uobis locum. Et
in Luca. Beati serui illi, quos cum uenerit dn̄s, inuene Lu.12

rit uigilantes, Amen dico uobis quod præcinget se & faciet
Lu.22 illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Et in alio
loco, Vos estis qui permansistis mecum in tentationi-
bus meis, & ego dispono uobis, sicut disposuit mihi pa-
Math. 20 ter meus regnum, ut edatis & bibatis super mensam me
am in regno meo. Et in Mattheo, Voca operarios, & red
de illis mercedem. Habet autem & hoc latus contra oc-
cidentem occūbentis naturæ corruptibilis portas tres.
Rom .8 Spe namque præstolamur ab omni malo ereptionē, quia
& ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis, in
libertatem gloriæ filiorū dei. Spe expectamus Saluato-
Philip. 3 rem nostrū dñm Iesum christum, Qui reformabit corpus
humilitatis nostræ, configuratū corpori claritatis suæ.
2.pe. 1 Spe maxima & preciosa nobis promissa deus donauit,
ut per hoc efficiamur diuinæ consortes naturæ. Videte
qualem charitatem donauit nobis deus pater, ut filij dei
1 .ioh. 3 nominemur & simus. Scimus enim quōm cum apparuerit
similes ei erimus, quōm uidebimus eum sicuti est, Scimus
2.Cor .5 nihilominus, quod si terrestris domus nostra huius habita-
tionis dissoluatur, quod ædificationem ex deo habemus, do
mum non manufactam, sed æternam in cœlis, Nam &
in hoc ingemiscimus habitationem nostram quæ de cœ
lo est, superindui cupiētes, si tamen uestiti & nō nudi in
ueniamur. En mi lector, quam radicitus nostrum desideriū
e caducis euellit hic cultus, & cœlestibus inserit. Vnde
Thimiama est suauissimi odoris dño.

INDAGO QVINTA.

Deut.6 Hos duos, tertius insequitur charitatis dei cultus, sū
me necessarius, a deo principaliter expetitus, a ui cō cu
Math.22 piscibili exhibendus, per mandatum primū & maximū,
imperatus, Diliges dñm deum tuum ex toto corde tuo,
Mar. 12 & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex omnibus
uiribus tuis. Et hic maior omnibus holocaustomatibus

& sacrificijs. Et quia, teste saluatore, mandatum hoc est primũ, consequitur q sit de actu primo, primitate perfectionis & diuinæ acceptationis. Et quia maximũ infertur, q super omia alia eius ab homine expetit̃ impletio, & principaliter est in tota lege intenta. Et qa maius omnibus holocaustomatibus, ipso saluatore dictũ hoc scribe approbante, concluditur, q in eius impletione perfectissime uetus Adam mortificat̃, & deo in odorẽ suauissimum crematur, Illo utiq; igne qui est perpetuus, & nũq̃ deficere debet in altari cordis. Et quia superat omnia sacrificia, sequitur q super omnia & ante omia deo est offerendus. Nam & in eius uirtute acceptantur & gratificantur omia alia, teste aplo ad Corint. Si linguis hominũ loquar & angelorum, Charitatẽ aũt non habeam, factus sum uelut æs sonans, aut cimbalum tinniens. & reliqua quæ sequũtur. De hoc Saluator noster ait, Qui diligit me, diligetur a patre meo, & ego diligam eũ, & manifestabo ei meipsum. Latus hoc meridiem uersus respicit, regionem unde solis ardor feruẽtius æstuat. Siquidẽ & finis præcepti est charitas de corde puro & consciẽtia bona, & fide nõ ficta, uinculum quoq; perfectionis, Vnde super omnia est habenda. Aestu nempe suo, cupiditatis dissoluit glatiẽ, exterminatq; frigus iniquitatis. Prȩstat aũt & hoc latus tribus portis ad cœlicolas aditum, ut ad ingressum aspirans, Diligat super omnia deũ propter seipsum, Diligat & proximum propter deũ, Diligat nihilominus ordinate seipsum. Tres itaq; culturæ supra signatæ, tres nobilissimas respiciũt potentias, in nobilissima hominis parte, scilicet in spiritu. Respectu nobilissimi obiecti uidelicet dei. Per quarũ exhibitionẽ deuotam & fidelem spiritus abnegat nobilissimo modo seipsum. Mundo funditus moritur, efficaciter diabolum superat & uitiũ, & deo offert holocaustum pinguissimũ

Leui.6

1.Cor.13

Ioha. 14

1.Ti.1
Collo.3

& medullatum per suipsius, & omnium mundanorum contemptum.

INDAGO SEXTA.

Supest quartus cultus, ex anima & corpore deo præstandus, hoc est, ex oibus inferioribus uirib' ut sit & integer & perfectus, Hic tunc deo grate administrat, cū
Ti. 2. hō iuste in hoc seculo uiuit ad pximum, & sobrie ad seipsum, sicut in tribus primis pie uiuit ad deū. Et hic quidem quo ad proximū eodē impatur mādato, quo & charitatis dei cultus. Cū saluator noster ait, Et pximū tuū sicut teipsum. Vbi per notā copulatiuā, &, unitas implicatur quadruplex. Nā ibi notatur, unitas præcepti, unitas habitus, a quo pgredit Charitatis uidelicet. Vnitas
1. Ioh. 4. tas principij motiui, quod sanctus Ioānes notat, dicēs, Si deus dilexit nos, & nos īuicē debemus diligere. Vnitas nihilominus finis ultimi. Dilectio nēpe pure ppter deum impēdenda est pximo, per talē eni in lumine ma
Ibidem. nemus, & deus manet in nobis, & totam implemus le
Rom. 13 gem. Sicut S. Paulus ait, Nemini quicq̄ debeatis, nisi ut inuicem diligatis, Qui enim diligit proximū, legem impleuit. Non adulterabis, nō occides, non furaberis, non falsum testimoniū dices, non concupisces &c. Et si quod est aliud mandatum in hoc uerbo instauratur, Diliges proximū tuū, sicut teipsum. Dilectio proximi, malum nō operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio. Idē
Ga. 5. alibi ait. Omnis lex in uno sermone impletur, Diliges proximum tuum, sicut teipsum. Vt autem particulati & enucleatius de charitate explicetur materia. Comportandæ sunt eius gemmæ & flores, in floridiss. Euangeliorum campo, per saluatorem nostrum sparsi, & in fasciculum manualem colligendi, ut odore redolentiss. affectus iugi pascatur deuotione interius, quæ in signa & affectus tanq̄ fructus prorumpat exterius, Igitur ut

ex fructibus cognoscatur arbor, Sentiamus quēlibet fi-
delem ex traditione euangelica esse obligatum ad habē-
dam charitatem ignoscentem, reconciliantem, benefa
cientem, acta proximi synceriter interpretantem, ac ue
ritatem & pacem seruantem. Qui numerus quinarius,
ex Iesu Christi crucifixi quinq; uulneribus ꝓfluit uber-
rime. Expetitur equidem a quolibet, Primo, charitas i-
gnoscens uel indulgens, dicente dño, Dimittite, & di- Lu. 6.
mittetur uobis. Et omnis qui irascitur fratri suo, reus Mar. 6.
erit iudicio. Qui autē dixerit Racha, reus erit concilio,
Qui autē dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Et, ego Matth. 5
dico uobis non resistere malo. Sed si quis percusserit te Ibidem
in dexteram maxillam tuā, præbe illi & alteram. Et qui
uult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuā tolle Lu. 6.
re, dimitte ei palliū. Et quicūq; te āgariauerit mille pas-
sus, uade cum illo & alia duo. Secūdo, charitas reconci
lians. Esto consentiens aduersario tuo cito, dū es in uia Mat. 5.
cum eo, ne forte tradat te iudici, & iudex tortori, & mit
taris in carcerē. Et si offers munus tuum ad altare, & ibi
recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduer
sum te, relinque ibi munus tuū ante altare, & uade pri⁹
reconciliari fratri tuo. et alibi, Diligite inimicos ue- Ibidem.
stros. Tertio, charitas benefaciens. Estote misericor-
des sicut & pater uester misericors est, quia misericor
diam uolo & non sacrificiū. Date & dabitur uobis. Da Lu. 6.
te mutuum, nihil inde sperantes. Qui petit a te, da illi.
Benefacite hijs qui oderunt uos, & orate pro perse-
quentibus & calumniantibus uos. Vendite quæ possi Osee. 6.
detis, & date eleemosynam, Et ecce omnia munda sunt matth. 12
uobis. Quarto, charitas uerba signa & facta ꝓximi syn- Lu. 6.
ceriter interpretans. Nolite iudicare, & nō iudicabimi mat. 5.
ni. Nolite condemnare, & non condemnabimini. In Lu. 12
quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Et in qua Lu. 11.
Matth. 7.

mensura mensi fueritis, remetietur uobis. Quid autē ui-
Iohan. 7 des festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo
non uides? Et alibi, Nolite iudicare secundū faciem, sed
Math. 7 iustum iudiciū iudicate. Quinto, charitas ueritatē & pa
Lu. 6 cem amplectens. Omnia quæ uultis ut faciāt uobis ho-
Math. 5 mines, & uos facite illis. Et sit sermo uester est est, non
Math. 12 non. Et de omni uerbo ocioso quod locuti fuerint homi
nes reddent rationem in die iudicij. A fortiori, de damno
Math. 18 so, fallaci, & pernitioso. Et, Qui scandalisauerit unum de
pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut suspendat
mola asinaria in collo eius & demergatur in profundū
Mar. 9 maris. Væ mūdo a scandalis. Et, habete in uobis sal. &,
pacem habete inter uos. Quantum placeat deo charitas
proximi, & ꝙ suauissime in conspectu eius redoleat, Sal
uator benedictus ostendit in uno uerborū contextu, mā
Ioh. 13 datum de dilectione proximi ter replicando. Ait enim,
Mandatum nouum do uobis, ut diligatis inuicem, sicut
dilexi uos, ut & uos diligatis inuicē. In hoc cognoscēt
omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueri-
Iohan. 15 tis adinuicē. Hoc est præceptum meum, ut diligatis in-
uicē sicut dilexi uos, Hæc mando uobis, ut diligatis in
uicē. Volens dilectionem impendi proximo, corde, ore,
opere, in spiritu & ueritate.

INDAGO SEPTIMA.

Eccle. 30 Quia dicit Sapiēs, Miserere animæ tuæ placens deo.
Math. 16 Et saluator benedictus, Quid prodest homini, si mundū
uniuersum lucretur, animæ uero suæ detrimentū patia
tur. Constat hominem esse obligatum ad suijpsius amo-
rem ordinatū. Qui tūc iuste celebratur, cū se secundum
deum & in deum amat, Ac secundum carnē & mundum
odit. Iuxta doctrinā eiusdem saluberrimā, Qui amat ani-
Ioh. 12 mā suam, perdet eam, Et qui odit animā suam in hoc mū
Mar. 9 do, in uitam æternam custodit eam. Per hoc namq; abn

gat semetipsum, & tollit crucē suā, & sequitur Christū. Hūc cultū respectu suijpsius deo impendit, qn̄ sobrie ui uit. sicut s. Paulus docuit, Vt sobrietas omnē ordinatā propriæ uitæ complectatur institutionem. Quę ad quaternarium reducitur numerum. Debet em̄ quiuis esse regulatus, In intentione, affectione, actione, & passione, ut sit quadratura solida in om̄i latere benesedens. Primū quidem in intentiōe, specialiter circa tria exercitia, quæ speciali modo saluator expressit, uidelicet, circa eleemosynam, orationē, & ieiunium. De eleemosyna quidē ait, Cum facis eleemosynā noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis & in uicis, ut honorificētur ab hominibus. Te aūt faciēte eleemosynam, nesciat sinistra tua qd faciat dextra tua. De oratione aūt. Et cū oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis, & in angulis platearum stantes orare, ut uideantur ab hominibus. Tu aūt cum oraueris, intra in cubiculum tuū &c. De ieiunio uero. Cū ieiunatis, nolite fieri, sicut hypocritæ, tristes. Tu aūt cum ieiunas, unge caput tuū, & faciem tuam laua. In quibus omnibus corruptam eliminat intentionē, & uanæ gloriæ exterminat cupidinē. Nec tamē circa illa sola, quin uniuersaliter circa omnia opera nostra, cum generaliter ait, Attendite, ne iustitiā uestram faciatis coram hominib⁹, ut uideamini ab eis. Secundo, in affectione, quæ deprauatur per concupiscētiam carnis, & nimiam solicitudinē rei temporalis cum quibus complura fomentantur uitia, Quæ saluator conuellit radicitus, cum ait, De concupiscentia quidem carnis, Omnis qui uiderit mulierem, ad concupiscendum eam, iam mechatus est eam in corde suo. Quod si oculus tuus dexter & manus dextra scandalisant te, abscide, & proijce abs te. De solicitudine autem, Nolite thesaurizare uobis thesauros in terra, Et ne soliciti sitis animæ ue

Ad Ti. 2. — Math. 6 — Ibidem. — Math. 6 — Math. 5 — Math. 9 — Lu. 12

stræ, quid manducetis, neq; corpori uestro, quid induamini. Primum ergo quærite regnum dei & iustitiã ei⁹, & hæc omnia adijcientur uobis. Tertio, in actione, Regulatur per fructus spiritus, qui sunt, benignitas, bonitas, modestia, cõtinentia, castitas. In passiõe uero, quarto loco, per mansuetudinem, & patientiã, Quibus omibus suffragari debet longanimitas, Nam qui perseuerauerit usq; in finem, hic saluus erit. Cultus hic quart⁹ latus excipit aquilonare, A quo omne malum pãditur, super omnes habitatores terræ, Actiuã siquidem respicit uitam tumultibus refertã, periculis plenã, & incommodis cunctis exuberantem. Præstat nihilominus ad cœlicos ciues aditum portis tribus, angustis plurimũ. Temporalium oĩum abdicatione, saltem quoad solicitudinem indiscretam, & inordinatũ amorem, uoluptatum subtractiõe & carnis crucifixione. Dur⁹ est hic sermo, & quis potest eum audire? hoc enim audito sermõne de carnis crucifixione, multi discipulorũ abeunt retro, & amodo non cũ Christo, & post Christum ambulant, quibus non est datum ut perseuerent. Sicut enim nemo uenit ad Christũ, nisi pater cœlestis traxerit eũ, Sic nemo ꝑseuerat cum illo, nisi cui datũ fuerit desuper.

Gal. 5. / math. 10 / Hiere. 1. / Io. 6

INDAGO OCTAVA.

Ex his omnibus, cultus conflatur obseruantiæ toti⁹ legis euangelicæ, Quo uera probatur ad deũ charitas, iuxta illud saluatoris, Qui habet mandata mea, & seruat ea, hic est qui diligit me, Et si quis diligit me, sermonem meum seruabit. Et item, Si diligitis me, mãdata mea seruate. Hæc est crux nostra post Christum baiulanda, de qua ipse ait, Si quis uult uenire post me, abneget semet ipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me. Quam qui non baiulat & eũ sequitur, non est eo dign⁹, nec potest esse eius discipulus. Hanc ipse prior porta-

Ioan. 14. / Lu. 9. / Mat. 10. / Lu. 14.

uit, quia cœpit Iesus facere & docere, Quia non uenit Act. 1.
soluere legem, sed adimplere. per hanc cuncta abster- Mat. 5.
guntur peccata, In qua uera consummatur pœnitentia
euangelica, de qua ait, Pœnitentiam agite. Et, nisi pœni Mat. 4.
tentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Per hanc Lu. 13.
sicut per angustam portam intratur in regnum cœlorũ, Ibidem.
Per quam uim patitur, & uiolenti illud rapiũt, Sine qua Mat. 11.
non patebit in illud ingressus, quia, Nisi abundauerit Mat. 5
iustitia uestra, plusquàm scribarum & pharisæorum non in
trabitis in regnum cœlorum. Hæc itaque est iustitia Euã
gelica, cuilibet adulto usu rationis prædito ad capes-
sendam beatitudinem necessaria. Ad quam agnoscen-
dam æmulandamque, duplicem nobis deus pater accen
dit lucernam, nos dirigentem & excitantem. Vnam in-
tellectualiter illustrantem, sacram uidelicet scripturã,
per uerbum suum æternum nobis reuelatum. Quia mea
doctrina (ait ipsum uerbum) non est mea, sed eius qui Ioan. 7.
misit me. Aliam exemplariter excitantem. In morali-
bus equidem plus mouent facta quàm uerba. Hæc est uita
Christi sanctissima, in agendo & patiendo, orãdo & cõ
templando, exemplar perfectissimum quod nobis a deo pa Exo. 25.
tre in monte perfectionis Euangelicæ est monstratum.
Ad cuius contuitum omnia opera nostra sunt effigian-
da. Cui tota uita nostra est conformanda, & affectus to
tus per amorem in ipsum transformandus. Verum quia
corporis pondere prægrauati (quod aggrauat animã Sap. 9.
& deprimit sensum multa cogitãtem) assurgere ad hæc
ualemus minime. Cultus orationis cuilibet fideli sum-
me est necessarius, quo quod nostris uiribus non uale-
mus, eius suffragijs adimplere possimus. Quod & salua
tor ipse testatur, inquiens, Oportet semp orare & nũquàm Lu. 18.
deficere. Dum eñ, oportet, dicit, necessitatem orãdi in-
dicit. Et dũ, semper, adijcit nullum tẽpus ab oratione li

berum nobis concedit. Vnde & alibi ait. Vigilate omni
Lu.21 tempore orantes. &, Vigilate & orate, ut non intretis in
Mat.26 tentationem. Item, Videte, uigilate & orate, nescitis eñ
Mar.13 quando tempus sit. Ad cuius instantiam certissimis quo
q; roborat promissis, Amē amen, inquiens, dico uobis,
Iohan.16 si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis, Pe
tite & accipietis, ut gaudium uestrum sit plenum. Fru-
ctuosissimũ ergo saluberrimumq; exercitium est oratio,
Quo a malo liberamur, ad bonum prouehimur, in bono
progredimur, & ad optima subleuamur. Vnde quãto pu
rior crebriorq; fuerit celebrata oratio, tanto celerior de
hostibus triumphus, tanto pinguior in omni uirtutũ &
charismatum genere profectus, Tãto deniq; intimior &
familiarior in deo & cum deo conuictus. Hoc proinde
felici exercitio omnes sancti in carnis corruptibilis er-
gastulo adhuc consistentes, miram a deo nacti sunt po-
testatem, Stupendam intelligentię charitatem, & super
omnia desideratissimam familiaris contubernĳ cũ deo
unitatem.

Consectarium primum.

Igitur ad beatitudinis assequutionē, nō sufficit adul-
to usum rationis habenti, cultus fidei sine cultu spei &
charitatis. Nec ille superior sine inferiori & exteriori,
quia diuina iustitia exigit cultum & plenum & perfectũ
a toto homine interiori & exteriori, secundum partem in
feriorem & superiorem. Vt integer spiritus & anima &
1.Tess.5 corpus, sine querela in aduentu domini nostri Iesu Chri
sti seruetur. Sicut totus homo per glorificationem est re
munerandus, ut sic totus homo moriatur mundo, totus
Collo.3 crucifigatur cum Christo, ut possit nouus resurgere in
Christo & cum Christo. Expoliemus itaq; cum fidei inte
gritate ueterem hominē cum actibus suis, Et induam⁹
nouum eum qui renouatur in agnitionem dei, secũdum

Imaginem eius qui creauit eum. Nam licet is qui foris 2.Cor.4
est noster homo corrumpatur, tamē is qui intus est reno
uatur de die in diem, Hoc scientes, quia uetus homo no- Rom.6.
ster simul crucifixus est ut destruatur corpus peccati, ut
ultra non seruiamus peccato. Quod totũ per crucē agi-
tur, dum crux radicatur in corde per ardentem dilectio
nem, resonat ex ore, per constantem cōfessionē, gestatur
in opere, per indefessam uestigiorum christi imitationē,
& relucet in omni uita per exemplarem conuersationē.
Vnde sanctus Paulus, Mihi autem absit gloriari, nisi in
cruce domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mũdus Gal.6
crucifixus est, & ego mundo.

Consectarium secundum.

Igitur, non est intentio sancti Pauli, Fidem multipli
citer cōmendantis, sic ipsam statuere, ut in hac sola tota
salutis spes reponatur, quasi adultus per solam fidem si
ne operibus consequi æternam ualeat uitam. Nunquid
constantissimus feruentissimusq; Euangelij prædicator
doctrinam euacuauit euangelicam, ut cum hæc, crucē
tollere. Christum sequi, & pro posse in omnibus se ei cō-
formari, doceat, ipse solam fidem sufficere prędicet? Mi
nime, sed ut Sapiens Architectus fundamentum posuit 1.Cor.3.
id uidelicet, præter quod nemo aliud ponere pōt, quod
est Christus Iesus. Cui fides (tanꝗ lapis primarius igne
charitatis excoctus, per summum pontificem Christũ
cruce insignitus & oleo gratiæ inunctus) innititur. Ex q
bus omnis euangelica consurgit structura. Vnde iusti-
tia fidei per sanctum Paulũ instantissime prædicata, &
uerissime asserta totam complectitur Euangelicam do-
ctrinã. Quam contra iustitiam discriminat legalē & mo
saicam. Hoc Scopus epistolæ ad Gala. & alterius ad Ro Gala.5.
manos cōmonstrant clarissime. Galatas, nempe insensa
tos decernit, q; post libertatem euangelicam, in quã uo-

Gal.5 cati fuerunt, in Mosaicæ legis seruitutem tanq̃ ad salu
tem necessariam per falsos sunt inducti apostolos, cir-
cũcisionem, in obligationis signum suscipientes. Iudę
os quoq; ad fidem cõuersos, Romæ commorantes, de
suis progenitoribus legis iustitia & circumcisione con
tra conuersos gentiles gloriantes pari reprimit uerita
tis censura, ostendens legẽ sine euangelio operari mor-
Rom. 4. tem & iram. Sequutus in his incõcussam æternæ ueri-
tatis assertionem, Amen dico uobis, nisi abundauerit iu
math .5. stitia uestra plusq̃ scribarum & pharisæorum non intra
bitis in regnum cœlorum. Iustificatio præterea prima,
non per merita præambula, aut legalem obseruantiam
Ro.5 quamcunq;, sed per fidem celebratur certissime. Vnde
idem Apostolus, Iustificati ergo ex fide pacem habea-
mus ad deum per dñm Iesum Christum, per quem habe
mus accessum, per fidem in gratiã suam in qua stamus
& gloriamur in spe gratiæ filiorum dei. Porro sanct[9] Ia
cobus apostolus assertione a prædictis minime discre-
pante, alio tamen scopo, contra eos uidelicet qui de so-
la fide sine opibus gloriant̃, inuehit̃, Affirmãs fidẽ sine
Iaco.2. opibus mortuã esse, nec saluare posse credentẽ. Abrahę
quoq; patriarchę exẽplo assertã stabiliẽs ueritatẽ. Cui[9]
fidei opera ipsa certissimã tulerunt attestationẽ, patriã
suam & cognationem ad iussum dñi derelinquendo, di-
uinæ uoluntati obtẽperando, & in omni sanctitate pro-
ficiendo, necnõ usq; ad perfectũ crescendo. Quod autẽ
hęc sit sancti Iacobi sententia uerba testãtur subiuncta.
Vides (inquit) quoniã fides cooperatur opibus illius.
Et ex operib[9] fides cõsummata est. Cõsummata ait, nõ
inchoata. Subdit, uidetis q̃m ex opib[9] iustificat̃ homo,
Ephe. 3. scilicet consummatiue, & non ex fide tantum. Num fi-
des in animo otiosa & stertens salutem præstabit, aut
Christus per fidem in corde habitans dormitabit aut

dormiet, Et non potius indefesse per charitatem operabitur hominis salutem? Nonne omnis qui audit uerba Christi, & non facit, quantũcunq; credat, similis erit uiro stulto, qui ædificauit domum suam super harenam, & descendit pluuia (carnalis uoluptatis) & uenerunt flumina (terrenæ cupiditatis) & flauerunt uenti (superbiæ & ambitionis) & irruerunt in domum illam, & cecidit & fuit ruina eius magna? Nam et si fuit scopis discussionũ a uitiorum scoria, superficietenus mundata fideq; ornata, quia tamen eam spiritus immundus uacantem a bono reperit opere ingreditur & possessor efficitur. Fidem autem infusam in tali remanere domo satis intelligere dat sanctus Iacobus, qui eam non omnino extinctam, non in nihilum redactam, sed mortuam testatur, forma uidelicet, & uirtutum uita, charitate carentem, sine pœnitentia enim sunt dona dei, quę sua bonitate conseruat, quãdiu per hominem aliquid non inducitur repugnans, Fidei autem non repugnat peccatum quodlibet mortale, sed infidelitas. Estque a charitate separabilis, sicut in patria sic & in uia. Adstipulatur sanctus Paulus, inquiens, Et si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatẽ autem nõ habuero, nihil sum.

Math. 7. Ro. 11. 1. Co. 13

Consectarium tertium.

Igit' fides quãq; sit in ecclesiasticis sacramẽtis necessaria, qa sunt fidei signa, & ad fidẽ exercitandã ĩstituta non tamẽ sola in oĩ sufficit perceptione sacramentorũ. Et (ut de his explicatior habeat' tractatus) cum q̃druplex in ãcedentibus elucidatus sit cultus diuin', possunt eidẽ quaternario nõ incõcinne quadrari quatuor prima sacramẽta, fidelibus omnibus cõmunia secundũ appropriationẽ quãdã, nõ præcisionẽ, Vt, baptism'

respondeant fidei, Confirmatio spei, Eucharistia charitati dei, ad contemplationem eleuanti, & deo uiuēti, Pœnitentia dilectioni suiipsius & proximi, qua delinquitur crebrius. Siquidē baptismus cum sit porta, in ecclesiā aditum pandens, speciali quodam modo fidem sibi uendicat unionis, nempe ingressuri ad caput Christū, & cohærentiæ, ad alia membra signum est certissimum, Nā per ipsum incorporamur Christo, & fidelibus cunctis
1.Co.12 concorporamur Etenim (teste Paulo) in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptisati sumus, & oēs in uno
Eph.1. spiritu potati sumus. Ipsum enim Christum dedit deus
Ro. 12. pater caput super oēm ecclesiam, quę est corpus ipsius. Sicut autem in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundē actum habent. Ita mul
1.Co.12 ti unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra, ut non sit schisma in corpore, sed in ipso pro inuicem solicita sint mēbra. Vnde per hanc in Christum incorporationem, perfecte cū Christo uitiis & mūdo morimur, Vt nō seruiamus ultra peccato, & cōresurgimus ut in nouitate uitæ ambulemus, ipsumque Christū plene induimus, ac spū eius uegetamur (Qui enī spiri
Rom.6. tum Christi non habet, hic non est eius) Nec nō omniū
Col.2. bonorum cū ipso cōmunionem accipimus, quia aūt ba
Rom. 8. ptismus sua uirtute & institutione peccatū expūgit originale (qđ quamuis per contractionem sit homini factum propriū) alieno tñ, scilicet parētum actu cōmissum est sibi alienū. Ideo necessaria est fides, Et aliena quidē scilicet parentū succurrit paruulo, proprium fidei actū habere nō potenti. Ne minor reluceat misericordia in saluando, quam iustitia in dānando, Exigitur nihilominus in adulto usum rōnis habente, baptizādo displicentia de peccato, & cū fide uera uoluntas suscipiendi sacramentum. Nō dispari modo sentiendū est, & de cōfirmatio-

ne respectu paruuli & adulti. In qua fides cumulatiorẽ meretur gratiã, ut perfectius tẽporalibus contẽptis, & efficatius sathana suppeditato, uirtuosius per spem ad ęterna sursum feratur. Porro Eucharistia pro sui susceptione idonea, expetit ampliora, Quia enim sacramentũ est unitatis (ipso saluatore teste, Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinẽ meũ in me manet & ego in eo, Et S. Paulo, Quoniã unus panis & unum corpus multi sumus, oẽs qui de uno pane, & de uno calice participam⁹) expetit charitatẽ, Panis siquidẽ est filiorũ, nõ mittẽdus canibus. Nec possumus mensę dñi participes esse, & mensę dęmoniorũ, Proinde quia cibus est nõ uentris sed mẽtis, exigit stomachũ mentis uacuũ per perfectam suipsius exinanitionem, quæ fit ꝑ fundamentalẽ humilitatẽ, Quæ quãto fuerit profundior, tanto ipsum suscipientẽ uberioris fructus efficit capaciorẽ, Quia prætera cibus est uitalis, oĩum membrorũ totius corporis uegetatiuus, nutritiuus, augmẽtatiuus, & impiguatiuus, expetit feruorẽ deuotionis decoquentẽ, Et humorẽ gratiæ decoctũ, ad singula mẽbra, singulas scilicet uires, deferentem. In calido quippe & humido uita consistit. Quæ si cõmunicans nõ senserit, studeat aridum cor Iesu sanguine, ꝑ passionis ipsius studiosam ruminationẽ, Et ipsum frigidum maxima dei charitate qua se hoc modo dedit inflãmare. Vnde ipse ait, hoc facite in meã cõmemorationem, Et in Ioanne legitur, Sic deus dilexit mundũ, ut unigenitum suum daret, ut oĩs qui credit in eum, nõ pereat, sed habeat uitã æternã. Et Sãc. Paulus, Deus qui diues est in mĩa propter nimiã charitatẽ suã q̃ dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis conuiuificauit nos in Christo, de quo charitatis excessu Moses & Helyas, Lex & ꝓphetæ uisi in maiestate diuinæ bonitatis loquebãtur cum Iesu in mõte trãsfigurationis. In

Iohan. 6.
1. Co. 10
math. 15
1. co. 10
Lu. 22.
Ioan. 3.
Ephe. 2.
Lu. 9.

tenta etenim & sedula horũ recordatio, cum gratiarum actione, cor mira immutat uirtute, Sicut ex silice durissimo ad ferri concussionẽ erumpunt scintillę, unde maximus accendit ignis. Præterea, pœnitẽtia quia sacramẽtum est recõciliationis pro peccatis nõ contractis aliũde sed proprijs, siue cõmissione, siue obmissione perpetratis, primo omniũ exigit fidem æternæ ueritati ueniam ꝓmittenti cõcedendam, Secundum tamen sacræ scripturæ regulã & doctrinã, præter quã ueniæ prædicatio & expectatio nõ uera fieret fide, sed fallaci & supstitiosa, De q̃ sanctus Hieremias ait, A ꝓpheta usq; ad sacerdotẽ cuncti faciunt dolũ, Et, curabant contritionẽ filiæ populi mei, cũ ignominia dicentes, pax pax & nõ esset pax, Vnde si qs ad hoc accederet sacramentũ non credens ueniã conseq & iustificari, dãnabiliter accederet. Nam talis incredulitas oritur, aut ex promissi diuini diffidentia, Et sic facit deum mendacem. Aut ex uoluntate peruersa, qua non pœnitet de præteritis, nec ꝓpositum habet bonum pro futuro, Et sic irrisor est, & non pœnitens. Nec tamen quælibet de peccatorum remissione fluctuatio uel dubitatio in hoc sacramento facit accedentem damnabilem, quia non quæq; ex diuinæ ueritatis & promissionis oritur diffidentia, aut uoluntate mala, potest enim oriri nonnunq̃ ex fide pusilla. Equidem contingit aliquando, aliquem deuotum, compunctum, bonæ uoluntatis, nimis tamen pusillanimẽ & timidum ad hoc accedere sacramentum, ea quæ ad sacramentum pertinent, explere & absolui, nihilominus circa libertatem a peccatis fluctuare, stante in eo, fide certissima de ueritate promissionis diuinę. Nam quis fidelium de hoc hæsitabit quin deus in promissis sit uerax, & potens ac uolens ea implere, Num tali negabimus salutem? Et ipsum damnabiliter suscepisse pronun

Hiere. 6.

clabimus sacramentum? Et non potius sancti Pauli hor tatu consolari debemus pusillanimes & suscipere infir mos, Eisq; dicere illud Esaię, Pusillanimes confortami ni & nolite timere, ecce deus noster ipse ueniet & salua bit nos, De quo & in alio loco dicit. Calamum quassatũ non conteret, & linum fumigans non extinguet. Sed di ces, Si talis de diuinæ promissionis ueritate, discredit minime, quid ergo causæ est, q͂ fluctuat de peccatorum remissione? Cur non confestim suscepto sacramento, cõ scientiam assequitur serenam & lætam, tranquillam & quietam? Duplicem huius titubationis tibi assignabo rationẽ. Prima est scrupulosa ipsius conscientia, qua for midat ne non bene accesserit, aut non omnia ad sacra mentum pertinentia rite expleuerit, Et talis est pusilla nimis in conscientia, qui tamẽ ob id non est reprobandus, sed confortandus, sed dulciter informandus, q͂ sacramenti efficacia, non suæ innititur idoneitati, quin potius diuinæ ueritati promissum implẽti, & immensæ suæ bonitati, nostræ fragilitati condescendenti, Dum tñ homo bona fide ea quæ ad sacramenti susceptionem spectant, faciat, & nihil ex contẽptu prætermittat. Alia causa est, Fides suscipientis pusilla. Inuenies quẽpiam certissima fide, deũ in promissis suis esse ueracissimum, credentẽ. Nec in huius sacramẽti susceptione, sup suam dispositionem & præparationẽ, sed super diuinam bo nitatem se fundantem. Nec tñ post sacramẽti susceptio nẽ, lætam & serenã habere consciẽtiã, pacatũ cor & trã quillũ animum põt, quia pusillã habet fidẽ, pusillã cha ritatẽ. Cũ em̃ pax & gaudiũ fructus sint spũs, ex fide & charitate erũpẽtes, si pusilla fuerit fides, & paruula cha ritas, cõsequẽs est q͂ & effectus huiusmõi erũt pusilli. Nec tñ sine fide, etiam circa hunc effectũ, tales esse cẽ sebimus, Nã & paruula fides, fides est. Manuductionẽ

1. thes. 5
Esa. 35
Esa. 42.
math. 12
Gala. 5.

huius sumamus ex Euangelio, In Marco scribitur de pa
Mar.9. tre pueri spiritum mutũ habentis, petẽte a dño eius cu-
rationem, Cui dñs Iesus, Si potes credere, omnia possi
bilia sunt credenti. Et ille exclamãs cum lachrymis aie
bat. Credo dñe, Adiuua incredulitatem meam. Ecce fa-
tetur se credentem & incredulũ, quia pusillam habuit fi
matt. 14 dem. Simile legitur de S. Petro ambulante ex fide super
aquas, iubente dño, uidens aũt uentum ualidũ, timuit,
& cũ cœpisset mergi, clamauit dicens, dñe saluum me
fac. Et ait illi dominus, Modicę fidei, quare dubitasti?
Ecce Petrus (teste saluatore) fidẽ habuit, & si modicã,
Ro. 12 & tñ dubitauit, Nimirũ, Fides donũ dei est, & unicuiq;
datur secundũ mensuram. Aliam tibi trado ex tuo pro-
prio iuditio manuductionẽ. En saluator benedictus, cũ
ctis promittit fidelibus, etiam sub iuramenti asseuera-
math.17 tione. Amen dico uobis, si habueritis fidem sicut gra-
num sinapis, dicetis monti huic, transi hinc, & trãsibit,
Lu.17. Et nihil erit uobis impossibile, Et dicetis huic arbori
moro, eradicare, & transplantare in mare, & obediet uo
Io. 14. bis. Et alio loco, Amẽ amẽ dico uobis, qui credit in me
opera quę ego facio, & ipse faciet, & maiora horum fa-
ciet. Quid impedimenti est, ꝙ hæc uel similia miracula
nõ facis, etiam ꝑ qualibet causa iustissima? Quid respõ
debis mi lector? Num hæsitas de diuinæ assertionis ue
ritate, aut impletionis fidelitate? dices, Minime, Quid
ergo? Nũquid idem assertor hic & ibi. Et sub iuramenti
policitatione, Et sine omĩ adiecta cõditione? Respõnde
bis. Assentior, sed fides mea non est tanta, ut hæc faciã.
En propositum elicio ex tuo responso, Ob hoc oramus
cum Apostolis. Dñe adauge nobis fidem. Permittit ni
hilominus dñs nõnũq; trepidationem hmõi remanere
etiã post absolutionem, & peccatorũ remissionẽ, ad hu-
miliationem, ad purgationẽ, ad sedulam bonorũ opũm

prosecutionem. Et ut timor dei nūq̄ de corde discedat. Hoc idem & de orationibus nostris est sentiendum, De quarum exauditione certissimas habemus promissiones, dicente dño, Amen amen dico uobis, si quid petieritis patrem ĩ nomĩe meo dabit uobis, petite & accipietis, Et omnia quæcūq̄ orantes petitis, credite quia accipietis, & euenient uobis. Accidit tamē plærūq̄ oranti de exauditione fluctuatio, quæ quidem fidem circa hūc etiam actū non euacuat, Sed pusillam cōmonstrat, Vñ S. Iacobus qui, ait. postulet in fide nihil hæsitans, Qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui a uento mouetur & circūfertur. Non ergo æstimet homo ille q̄ accipiat aliquid a dño, non de omni hæsitatiōe est intelligēdus, quia nō ea quæ oritur ex fide pusilla, sed de ea quæ nascitur ex diffidentia, sicuti circūstātiæ indicāt literę. Ioan. 19 Math. 7. Mar. 11 Iaco. 1.

Consectarium quartū.

Igitur salubriter prædicatur & prædicari debet, nō solum fidei fundamentum, sed & iustitia operum, non quidem præuenientiū fidem, sed ex ea prodeuntium & emanatorum. Et ad illam fideles instantius sunt inducēdi, iuxta sapientis doctrinā. Quodcūq̄ facere potest manus tua, instanter operare. Et S. Pau. exhortationem. Cū metu & tremore salutem uestrā operemini. Et alio loco, Quæ seminauerit hō, hæc & metet. Bonum autē facientes, non deficiamus, tempore enim suo metemus, non deficientes. Ergo dum tempus habemus operemur bonum. Venit enim nox, qñ nemo poterit operari. Nam & saluator noster opera bona suum uocat cibū, dicens, Meus cibus est ut faciam uoluntatem eius qui me misit, ut perficiam opus eius. Vnde sicut ad duo principaliter, & summarie tendit utriusq̄ instrumenti pagina, uidelicet ad ueram dei cognitionem, & syncerā diuinæ uoluntatis impletionem. Et primū quidem assequimur per fi Eccle. 9. phil. 2. Gal. 6. Ioan. 9. Ioan. 4.

dem, secundum uero per operationẽ. Sic hæc duo prin
cipaliter sunt fidelibus salutari inculcanda doctrina, &
hoc per explanationes sacræ scripturæ literales, manu
ductiones naturales, persuasiones rationales, ĩductio-
nes ex historijs & sanctorum legendis exemplares, & in
terpretationes mysticas & morales, Nam & sacra scri-
ptura, & doctores sancti hos habent in usu modos, ad
plantandam in cordibus fidelium scientiam saluta-
rem, secũdum tamen audientium capacitatem, Neq; eñ
omnia omnibus sunt proponenda, quia nec sanę doctri
Matth.7 næ contemptoribus sancta, Secundum illud saluatoris,
Nolite sanctũ dare canibus. Neq; mittatis margaritas
uestras ante porcos, nec imperfectis & rudibus ardua fi
1.Co.3. dei, & sacræ scripturæ ꝓfunda. Exẽplo sancti Pauli scri
bentis ad Corinthios, Ego fratres non potui uobis lo-
qui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus, tanq; par-
Heb.5. uulis in Christo lac uobis potum dedi, non escam. Et ad
Hebræos, Facti estis quibus lacte opus sit, non solido
cibo. perfectorũ autem solidus est cibus eorum, qui pro
1.Pe.2 consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionẽ
boni & mali. & S. Petri, Sicut modo geniti infantes rõ-
nabiles sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescatis in
1.Co.2. salutem. Ipse nihilominus sanctus Paulus inter perfe-
ctos loquebatur sapientiã. Vnde quo ad hoc uerum est
dictum, quod alia sunt populo inuulgãda, alia ꝑfectis &
in scripturis exercitatis cõferenda. Diuersa inq;, nõ ad
uersa uel inter se repugnãtia. In quibus omibus sancti
1.co.14 Pauli sententia inconcusse est obseruãda, Vt nihil ad cõ
tentionem, nihil ad æmulationẽ sinistram, nihil ad am
bitionem uel aliorum confusionem, sed omnia fiant ad
2.cor.10 ædificationẽ. Siquidem & ptãs hęc apostolica & hierar
chica a dño est in ædificationẽ & nõ in destructionem
data, neq; eñ scriptura sacra rudib⁹ & carnalib⁹ crude

est tradenda, frangendus est paruulis nucleus. Cib⁹ est mentis qui ut auidius capiat, condimētis quibusdā est decoquēdus, Salua tñ sua propria uirtute & natura, Sic stabulari⁹ duos a Samaritano recepit denarios, duo testamenta cū promissione solutionis quicqd supereroga ret. Iustitia itaq; euangelica, tanq̃ arbor procerissima, ra dicat̄ in solidissimā & fœcundiss. terram uiuentium, chri stum, per fidem, Exurgit in sublime per spem, uiret per gratiam gratūfacientem, pducit flores per exemplarē uitam, germinat uirentia folia ad sanitatem gentium, per sanam doctrinā, erumpit in fructus per sancta opa, qui decoquūtur & maturantur per charitatis ardorem. cuiusmōi fuit in Metaphora arbor a Nabuchodonosor per somniū conspecta, De qua ī Daniele dicit̄. Videbā, & ecce arbor in medio terrę, & altitudo eius nimia, Ma gna arbor, & fortis, & proceritas eius contingens cœ lū. Aspectus illius erat, usq; ad terminos uniuersę terræ, folia eius pulcherrima, & fructus eius nimius, & esca uniuersorū in ea, Subter eā habitabāt animalia & be stiæ. Et in ramis eius conuersabantur uolucres cœli, & ex ea uescebatur om̄is caro. Fuisset mi lector, in horum dilucidatione aliqualiter insudandū, si alia noua in ca stris non intercessisset turbatio. Vnde intermisso hoc opere, ad seditiosos compescendos pgamus.

Lu. 10

Apoc. 22

Dan. 4.

CONATVS TERTIVS.

A Vsculta perspicax lector, quid inter se conquirāt, & renarra, Illo propius ad eos accedente & causam explorante tandem redijt dicens, de bonis operibus nostris grauis est suborta cōtentio, ī tm̄, ꝙ & hæreseos crimīe mutuo sese crusēt, Nā una pars oēm nostrā suggillare uidet̄ iustitiā. Oī

bus operibus nostris, quãtũcũq; iustis inesse affirmãs peccatum, Altera nihilominus parte plenis repugnante uiribus. Ad quem ego. Operæpretiũ est solerti⁹ hãc discutere materiam. Nam prima fronte durus hic uidetur sermo, Vnde quid fundamenti ueritatisq; habeat explorari dignissimũ uidetur. Primũ autem (cum contradictio pluria hic sit) utriq; parti, ut oportet & expedit, aures accomodemus. Dein, meritis utriusq; partis, examinatione matura, libratis, nõnulla tentemus media, si q̃ modo ipsas partes in eorum inducere consensum possimus, quo accedente, pax cunctis optata mortalibus inter eos in hac materia (deo auspice) restituatur.

Astat pars prima, fortis & animosa armis sacræ scri-
Eccle. 7. ptura munita, & de pharetra sua, spicula producit aculeata, nõ facili obice repulsum passura. Et primo quidẽ, extento arcu sagittam carpit ex ecclesiaste. Non est homo iust⁹ in terra, qui faciat bona & non peccet, Subministrat aliam & hanc acutissimã Esaiæ inquientis, Ecce
Esa. 64. tu iratus es & peccauimus, in ipsis fuimus semper, & saluabimur, Et facti sumus ut immũdi omnes nos, & q̃si pannus, menstruatę uniuersæ iustitiæ nostræ. Admini-
Psal. 142. culatur propheta in psal. Non intres in iudiciũ cum ser-
psal. 79. uo tuo dñe, quia non iustificabitur in conspectu tuo oĩs uiuẽs. Et alibi, Domine deus exercituũ, quousq; irasceris super orationem serui tui. Accedit sanctus Iob, Si lo-
Iob. 9. tus fuero quasi aquis niuium, & fulserint uelut mur dissimæ manus meæ, tamẽ sordibus intinges me. Idẽ, Ve-
eod. ca. rebar omnia opera mea sciens q̃ non parceres delinquẽ-
eod. ca. ti. Idem, si iustificare me uoluero os meum condẽnabit
psal. 13. me. Si ĩnocentem ostendero, prauum me comprobabit. Erumpit iterato psalmista, Omnes declinauerũt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, nõ est usq;
3. regũ 8 ad unum. Item Salomon, Non est homo qui nõ peccet

Ex nouo instrumento aduehitur sanctus Paulus, inqui- Gala. 5
ens, Caro concupiscit aduersus spiritũ, & spiritus ad-
uersus carnem, hæc enim sibi inuicem aduersantur, ut
non quæcunq; uultis, illa faciatis. Adstipulatur sanct⁹
Ioannes in sua canonica, Si dixerimus quoniam pecca- 1. Io. 1.
tum non habemus, ipsi nos seducimus & ueritas in no
bis nõ est. En lector mi, audis, quãta aduersus partẽ cõ
trariam dicant testimonia, nec locus patebit diffugij, p
comparacionem ad diuinam iustitiã. Nam quæ finiti ad
infinitũ proporcio? Quod enim saluator ait, Estote pfe math. 5.
cti sicut pater uester cœlestis perfectus est, imitationis
mandatũ est nõ comparationis. Vere scio (inquit Iob) Iob, 6
q non iustificetur homo cõpositus deo, Verũtamen au
dire oportet & altã partẽ, ne ĩdigestũ euomat̃ iudiciũ.

Accedit & altera pars, Arcuiq; extento sagittas sup
ponit, potencis acutas, non incassum iaciendas, harum
prima ex Dauidica producit̃ pharetra, Probasti dñe cor Psal. 16.
meum, & uisitasti nocte, igne me examinasti, & non est
inuenta in me iniquitas. Et in alio loco. Iudica me dñe, psal. 25.
qm̃ in ĩnocẽtia mea ĩgressus sum. Sãctus quoq; Iob ait, Iob 13.
Si fuero iudicatus, scio, q iustus inueniar. Et iterum, Iu Iob 27.
stificationem meam, quã cœpi, nõ deseram. Neq; enim
reprehendit me cor meum, in omni uita mea, Cooperat̃
sanctus Paulus ad Timo. inquiens, Bonum certamen 2. timo 4.
certaui cursum consummaui, fidem seruaui, In reliquo
reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi do-
minus in illa die iustus iudex. Hæc autem non uident̃
uerificari posse de peccatis. Si ergo S. Paulus in om̃ib⁹
operibus suis peccauit, quõ iactat se de bono certamĩe,
Quomodo præstolatur coronam iustitiæ, peccatis qp-
pe pœna debetur, nõ corona? Idem induci potest de oĩ-
bus sacræ scripturæ promissiõibus, pro operibus iusti
tiæ reddendis. Audiuimus candide lector partes, nisi i

lia lactata lustrauimus, accurram⁹ uisuri quæ pars sau ciata, quæue ueritatis scuto circumdata his læsa sit mi/nime, an forte ambæ cruentæ, neutra præfato undique cincta scuto, nullaq; earum uictrix discesserit ex harena. Cum autem luctamen sit de peccato, & iustitia, non in/consone mentis nostræ obtutus ad utriusq; origine͂ est reducendus. Neque enim extrarium censebitur mate/riæ, si status hominis uestigetur primordialis, & quid homo ex natura, quidue ex gratia acceperit, quid proin de incurrerit ex culpa, quid denique ex dono consequu/tus sit redemptoris.

INDAGO PRIMA.

Eccle.7. Sapientis sententia est, Solu͂modo hoc inueni, q fece rit deus hominem rectu͂, hæc rectitudo cu͂ uniuersalis fuerit totius hominis, bona͂ implicat omnium uiriu͂ co͂/sistentiam, & tam inter se q̃ ad deum ordine͂ debitum & tranquillu͂. Ex quibus perfecta resultabat pax in homi ne, du͂ inferiores uires plene superioribus fuerunt sub/iectæ, & superiores uolu͂tati diuinæ per oı͂a conformes omniaq; ro͂ni (quæ ad optima deprecat̃) consonaba͂t. Vnde in statu isto humanæ naturæ primitus instituto, spiritus tra͂qllitate magna conte͂plabat̃ diuina, pfecta͂ in oı͂ domo sua posside͂s pace͂. Na͂ & anima͂ & corpus cu͂ oı͂bus uiribus in pfecta habuit obedientia, nulla ui, nul

Deut. 32 lo sensu rebellante, aut turbatione͂ excita͂te, uel minima͂. Dei siquidem perfecta sunt opa, quod dictu͂ de hac no/bilissima creatura prædicat̃ uerissime. Cu͂ au͂t talis ta͂ta q; in natura hu͂ana concordia, in puris naturalibus con stituta inueniri nequeat, utpote, quæ ex diuersis, & dis/paratis naturis, corporali uidelicet & spu͂ali co͂stituta, disparatas & co͂trarias habet affectiones & inclinatio nes, spu͂ ad spu͂alia, & sensu ad sensibilia tendente, conse que͂s est, q hæc tanta in hoı͂e pax, tranquillitas & oı͂um

uiriū cōsonātia per donū dei liberaliter naturæ sup ad-
ditū sit effecta, Illas cōtrarias cōcilians partes, totāq;
rectificās naturā, necnō ad beatitudinē eleuās, natura
lē. Nam ad supnaturalē sufficiebat minime sine gratia
gratūfaciēte, siue hoc donū fuerit habitus quidā, siue a
ctualis influxus, siue utrūq; cōplectēs, Adæ spm̄ ad tā
tā in deū eleuans contēplationē, quātam nullus de lege
cōi habet p statu præsenti, q̊ ī deū totis ferebaſ uirib⁹,
nulla inferiori ui retardāte uel retrahēte, V n̄ & influx⁹
in ipsas iferiores fiebat uires, ex suauitate & gaudio q
erat in spū. Sicut & mō in contēplatiuis, & in deum per
amorē transformatis cōtingit hoibus. In quib⁹ conso
lationū & gaudiorum ubertas in spū a sancto spū susce-
pta redundat in uires inferiores, & in corpus, ob natu-
ralē eorum copulā. in tantū, q non mō sine ulla difficul
tate, uerū quoq; cū iocunditate, oīa mundi contēnūt gau
dia, Et, q̊d pluris est, mundi suauitates conuertunſ in a
maritudines, & cōmoda in onera, honores in dolores.
Talis fuit S. Pau. qui ait, Mihi absit gloriari nisi in cru- Gal. 6
ce dñi nostri Iesu Christi &c. Qui & tribulationib⁹ gau
debat, hoc & in plerisq; reluxit martyribus, in tormen-
tis positis. Ad hæc sanctus Iacobus hortaſ, Omne gau Ia. 1.
dium existimate fratres, cum in tentationes uarias icide
ritis. Sup oēs saluator noster bñdictus hoc astruit, di-
cēs, Beati estis cum maledixerint uobis hoīes, & perse math. 5.
cuti fuerint uos, & dixerint omne malū aduersum uos,
mentientes propter me, Gaudete in illa die & exultate.
Ex tali equidē redundantia fit, ut & uires tripudiēt infe
riores, & delectabiliter se a proprijs uoluptuosis retra-
hāt obiectis. Simile quippiam sensit propheta, cum ait, psal. 46.
Omnes gentes plaudite manibus, iubilate deo in uoce psal. 144
exultatiōis. Et alibi memoriam abundantiæ suauitatis
tuæ eructabūt, & iustitia tua exultabūt. Et alio in loco,

psal. 94. Venite exultemus dño, iubilemus deo salutari nostro
1.Re.2. &c. Anna quoq; mater Samuelis in suo cantico, Exulta
uit cor meum in domino, & exaltatum est cornu meum
in deo meo. Plenius uirgo gloriosa, dũ tripudians ait,
Lu. 1. Magnificat anima mea dominum, & exultauit spiritus
meus in deo salutari meo. Plenissime autem saluator no
ster, de quo scribitur. In illa hora exultauit in spiritu san
Lu. 10 cto, & dixit, Confiteor tibi pater dñe cœli & terræ, qa
abscondisti hæc a sapientibus, & prudentibus, & reue
lasti ea paruulis. Ex hoc nãq; q̃d Euãgelista dicit, In illa
hora, clare ostendit in Christo non semper talem fuisse
redũdantiam gaudij. Grandis ergo fuit illi⁹ exultatiõis
causa. Et quæ? Paruulorum illumĩatio, plus q̃ sapientũ
& prudentum. Nullus ergo sibi sapientiam aut scientiã
arroget, aliosq; floccipendat, Sicut Heliu fecit. De quo
Iob. 32. (cum multa ampulosa iactitasset uerba de grandi sua sa
pientia, & sublimia trutinasset) audiuit sanctus Iob, iudi
Iob. 38. cium a domino, Quis est iste inuoluens sententias ser-
monibus imperitis. Vnde summa sapientia, summa est
prouer. 3 stultitia. Cum simplicibus quippe est sermociatio dñi.
Sed hæc extraria & præter institutum. Ad propositum
regrediamur, Erat ergo tota natura primi parẽtis in illo
innocentiæ statu cum oĩbus potentijs & uiribus, uelu-
ti organum quoddam musicum, bene institutũ & artifi-
ciose fabrefactũ, in quo omnes cannulę & inter se, & ad
totum bene quadrant opus, quod artificiali motu agita
tum dulcissimũ harmonicum reddit sonum. Cuius con
sonantia si per falsarium soluta fuerit & deturbata, non
iam dulcem sonum, sed horridũ dabit stridorem, ipsos
etiam canes ad ululatum prouocantem. Pro cuius repa-
ratione & in pristinum statũ reformatione ingens emer
git labor, nec tamẽ primæ restituetur integritati bonita
tiq;. Habuit ergo primus parens noster ĩ se, paradisum

illum spiritualẽ, corporali incomparabiliter excellẽtio- rem, & quia talis, tantusq; fuit in spũ, dignum eum iudi cauit deus, cui & hortum constitueret uoluptatis, men tali conditioni, optime quadrantem, & ad contẽplatio nem aptissimũ, quo interiori deserto exteriorem quoq; amisit iustissime.

INDAGO SECVNDA.

Cum deus benedictus supradictã toti⁹ humanæ trã quillitatem naturæ omniũ uirium & inter se & ad deũ consonantiam primis concesserit parentibus, non mo- do pro seipsis, uerum quoque pro omni eorum posteri- tate, eã per eorum præuaricationẽ amissam, ab ipsis & oĩbus eorũ posteris exigit iustissime, Nõ quo ad habitũ uel donum solum in se, sed & quo ad oẽs actus & motus ab eorum potẽtijs, & uiribus progredientes, qui secun dum primeuã institutionem debent esse & inter se, & ad deum ordinatissimi, ac intrinseca uirtute pfecti. Siqui- dem arborem plantãs, iuste sibi uendicat fructus, & ta- les q̃les in primo flore nata erat producere. Vides (opi nor) perspicax lector, quorsum hæc tendant, ad hãc uti q; metam, quod deus cõtra hominẽ iustissimã fouet litẽ, illam rectitudinẽ, innocentiam, & iustitiam ab eo, & in se & in omnibus actibus & motibus expectãs, quam si bi in primis contulit parentibus, Ab organo hoc rõna li dulcem audire gestiens harmoniam, ab arbore sua ui- ua intellectuali suaues secundum primeuã naturam car- pere fructus, A seruo deniq; suo liberalissime dotato, & ditato, fidele, sedulum, indefessumq; obsequium. Quan tũcũq; hoc sit in præsentiarũ sibi impossibile, nã in hãc Impossibilitatem sua se propria præcipitauit uolũtate, legem sibi præfixam præuaricãdo cum naturam habe- ret rectissimam, mandatũq; impositũ leuissimum, De oĩ ligno paradisi comede, De ligno autẽ scientiæ boni & Gen.2.

mali, non comedas. Sub certæ pœnæ taxatione, In quacūq; die comederis ex eo, morte morieris. Quæ ad animam & corpus refertur, secundum duplicem mortem, culpę uidelicet & naturę. Porro mors culpæ mortē quoq; implicat gehennę, fuit equidem trāsgressio illa mortalis, & quo ad dānū naturæ illatum grauissima, per eā nāq; Adam cū tota sua posteritate seminaliter ab eo descendente, perpetuę morti fuit addictus, iustitia diuina

Ro. 5 iustum decernente iudicium. Vnde sanctus paulus, Per unum hominem peccatum in hunc mūdum intrauit, & per peccatum mors, Et ita in oēs homines mors pertrāsit, in quo omnes peccauerunt, Omnes enī peccauerūt,

Ephe. 2. & egent gratia dei. Et ad Ephesios ait, Eramus natura filij iræ, sicut & cæteri. Peccatum ergo (quod in Adā fuit actuale, & in sua posteritate originale) est mortale, constituens filium iræ dei, & per consequens filium perdi

Apoc. 20 tionis & gehennæ. Nam omnis qui non inuenietur scriptus in libro uitæ, mittetur in stagnum ignis, hæc & sētentia iudicis continet. Quando dicet his qui a sinistris eius erunt. Ite maledicti in ignem æternum. Ecōtra, his

Mat. 25 qui a dextris erunt. Venite benedicti. nec ullum inter has duas partes medium posuit, Vnde paruuli in originali peccato decedētes, filij sunt iræ & damnationis, & ad congeriē pertinēt reproborū, a q̄ nullus liberat̄ nisi p̄ Iesum Christū, qui est mediator dei & hoīm, qui & dedit

1 Tim. 2 redēptionem semetipsum p̄ oībus. Porro, si filius nos

ioh. 8. liberauerit, uere liberi erim⁹, Nulla ergo paruulis talib⁹ post resurrectionē, & iudiciū sunt cōcedēda solatia.

INDAGO TERTIA

Vltra mortis triplicis pœnā a deo hoī āte lapsum cō

Lu. 10. minatam, & post trāsgressionem inflictā, alias etiā adiecit pœnas. Nā (ut in parabola cōtinet̄ saluatoris) mi

ser homo qui ab Hierusalem, uisione pacis, & statu feli
ci descendit in Hiericho, & īcidit in latrones, despolia
tus est, & non una, sed plagis pluribus impositis, semiui
uus est relictus. In quibus uerbis duplicem intelligim⁹
pœnā priuatiuā uidelicet & positiuam in cōi, despolia
tionis & plagationis, quæ quidē inflictæ dicūtur ho á
latronibus, dæmonibus incentiue, a deo autem, prima
equidem subtractiue, dona sua ob demeritum non con-
seruando. Secunda aūt positiue infligendo, iuxta illud
prophetę, Si est malū in ciuitate quod dn̄s non fecerit, Amos. 3.
ubi accipitur, si pro non. Ex sententia scilicet iuste infli-
genda. Nam omnis pœna iusta, ergo a deo. Pœna priua Pœnę pri
tiua despoliationis, subtractionem includit omnium uatiuę in
donorū, naturalibus ex diuino munere superadditorū. Adam
cuiusmodi fuit, quo ad intellectum magna illustratio,
quam Adam non ex natura in se, sed ex diuino & supna
turali accepit & habuit lumine. Ad contemplahdū diui
na, tanta excellētia, quantam de cōi lege nullus habuit
posterorum, & quo ad cognitionem diuinorum operū,
& naturę, nam naturas eorum, quæ propter eum facta
erant, cognouit, unde & eis nomia imposuit. Et gratię,
ex reuelatione nempe diuina futura cognouit mysteria,
utpote, incarnationis mysterium, Ad hoc misit domin⁹
soporem in adam, qui non fuit somnus communis & na
turalis, Vnde euigilans ait, Hoc nūc os de ossibus me- Gen. 2
is, & caro de carne mea, hæc uocabitur uirago, quoniā
de uiro sumpta ē, hoc p reuelationē cognouit. Subdit,
quāobrem relīquet homo patrem & matrem, & adhære
bit uxori suę, & erūt duo in carne una. Hoc īterpretatus
apostolus, ait, Sacramētū hoc magnū est, Ego aūt dico, Ephe. 5.
in Christo et in ecclesia, quę quidē intellectus sui in his
illustratio, & si sibi non fuerit penitus ablata, fuit tn̄ in
ipso obscurata. Peccatum enim est quasi quædam cali-

go & nebula intellectum obnubilās, quia omnis malus ignorans, Errant enim omnes qui operātur iniquitatē, nam excæcauit eos malitia eorum, Porro a posteris fuit omnino subtracta, Nascimur siquidē in omnimoda ignorantia, quo ad affectū, Originalis iustitia, gratia gratū faciens, sibi collata fuit. Et multiplex uirtutum & donorum prærogatiua, quibus a deo dotatus fuit liberalissime, Quæ omnia fuerūt sibi ablata, & relictus est semiuiuus, quia esse naturæ remāsit, sine esse uirtutū & gratiæ. posteris autem, hæ pœnæ pleni⁹ sunt inflictæ, Quo ad corpus, subtracta sibi est immortalitas, nā poterat non mori. Cum eñ mors cōminata in pœna sit transgressionis, consequens est, si transgressus non fuisset, eam non incurrisset. Non quidem ex naturæ conditione, cū uitā ageret aīalē cibis indigentē, sed ex diuīo munere, & diuinæ prouidentiæ præseruatiōe. Cæterū pœnæ positiuæ utriq; parenti inflictæ tanq; plagæ, ī textu exprimūtur, Et mulieris quidem, Multiplicabo ærūnas tuas, & conceptus tuos, in dolore paries filios, & sub uiri potestate eris, & ipse dñabitur tui. Adæ uero, quia audisti uocem uxoris tuæ, maledicta terra in opere tuo, In laboribus comedes ex ea cunctis diebus uitæ tuæ, In sudore uultus tui uesceris pane tuo. Communis utriq;. Puluis es & in puluerē reuerteris, Incineratio uidelicet & e paradiso, sine regressu eiectio. Quo notabatur, q ad illum felicem statū & perfectum nulli filiorū Adæ p statu uiç pateret aditus, Debitores itaq; sumus deo, omniū bonorum, quæ in primis accepimus parentibus, eorumque præuaricatione amisimus, debitores nihilominus sum⁹ non habendi ea mala, quæ eorum prçuaricatione incurrimus, Spiritualia prçcipue, cuiusmōi est ignorantia in mente, concupiscentia in carne, quæ & per terram ītelligi potest maledictā. Ex qua sequitur infirmitas in ōmi

Sap. 2.

Pœnæ positiuç primorū parentū.

bono opere. Ex his omnibus conflatur malitia, quadra tura pessima, & quadriga ad gehennā ducens, quæ mala totam occupant naturam, nam ignorantia rationalē, concupiscentia uim cōcupiscibilem, infirmitas irascibilem possidet. malitia uero sibi omnes uēdicat uires, quibus in nobis præualentibus & dominātibus, nullū elicere possumus actum talē, qualem in paradiso sine omī difficultate & cum omni iocunditate potuissemus, & q̄lem deus a nobis exigit, secundum eam naturæ cōditionem quam instituit.

Consectarium primū.

Igitur deus ponderans actus nostros, in iustitiæ suę statera, secundum naturā humanam, primitus institutā, innocentia decoratam, uirtutibus adornatā, magna in operando uirtute præditam, ab omni inordinatione & defectu immunem & extraneā. Inuenit omnes minus habentes, & in pondere. numero & mensura, modo, specie & ordine plurimū deficientes. In pondere quidē ob quātitatis uirtualis defectū. Modicam enī homo habet uirtutem, unde gemēs ait, Dereliquit me uirtus mea. Nā Psal. 37.
rasis & ablatis septem floccellis, donis uidelicet spiri- Iudi. 16.
tussancti, a capite. i. mente primi hominis, recessit ab eo, & omni sua posteritate fortitudo. In numero proīde ob discretionis, & sapientiæ defectum. In mensura nihilominus pfectionalis bonitatis. in modo insuper circūstantionalis integritatis. In specie prętcrea mundæ uenustatis. in ordine deniq; ad deū purissimæ in ipsum relationis. Nimirum uis rōnalis a claro lumine quo prædita erat, est obfuscata. Irascibilis a fortitudine sua eneruata. Concupiscibilis per carnis concupiscentiam ad ima depressa, Vis executiua ab omī est iustitiæ lege destituta. Vnde tota naīa subuersa & deprauata ad eliciendū actus naturæ institutæ assurgere ualet minime,

quantũcũq; etiam per gratiã, uirtutes & spũs sancti dona reparetur. Nã per hæc quidem restauratur ad salutẽ, nõ aũt ad primordialis status libertatem. Duplex itaq; oĩbus actibus nostris, & intellectualibus & affectualib⁹ & executiuis inest uitium, etiam nostris iustitijs. Vnum priuatiue utpote, quia in statera diuinæ iustitię minus habentes inueniuntur, iuxta prædicta. Aliud positiue, siquidem amor priuatus quem ad seipsum gerit spiritus humanus, ad carnem quoq; & quampiam rem aliã creatam, nostræ naturæ destitutæ adeo inhæret tenacissime, ꝙ nunq̃ elicit actum ita purissime & integerrime in deum, propter seipsum ut summum bonum, relatum & tẽdentẽ, quin aliquid concurrat de prædicto priuato amore. Siue quo ad præsentẽ refusionem respectu alicuius cõmodi, uel delectationis, aut gloriæ temporalis, siue quo ad æternam remunerationem talis equidem purissima & integerrima in deum tendentia, omnimodam exigit suijpsi⁹, quo ad carnem & spiritum mortificationem & abnegationem. Et ut nec seipsum, nec ullam amet rẽ creatam nisi simpliciter & pure in deo & propter deum nec præter deum aut extra deum aliquid quærat. Hic ẽ nostrę directionis & intentionis scopus, hęc nostrę ꝑfectionis meta, hoc omniũ actuũ nostrorũ metrum, a quo quanto absumus lõgius, tanto remotiores a nostra sumus perfectione. In hoc statu diuinũ & principale illud ꝑfecte implet̃ præceptũ, Diliges dñm deum tuũ ex toto cord' tuo, & ex tota aĩa tua, & ex tota mente tua, ex oĩbus uiribus tuis. Ad quẽ, quia ĩ corpore mortali q̃d aggrauat aĩam pertingere ualemus minime, conuenit nobis p ꝓfundã hũilitatẽ, & defectuũ nostrorũ recognitionẽ & cõfessionẽ syncerissimã nostrã supplere & resarcire ĩꝑfectionẽ, dicendo cum psalmista, Imperfectum meum uiderunt oculi tui. Et cũ Daniele orando, In spiritu hũi

Vitiũ duplex ĩ actibus nostris.

Abnegatio sui necessaria.

Mat. 22.

Sap. 9

psal. 138

litatis & in animo contriti suscipiamur a te dñe, quia cor contritum & humiliatum deus nõ despicies. Vnde qlibet q̃tũcũq; iust⁹ orare debet, Dimitte nobis debita nostra. Et illd' psal. Nõ ĩtres ĩ iudiciũ cũ seruo tuo dñe, q̃a nõ iustificabit̃ ĩ cõspectu tuo oĩs uiuẽs. Secũdũ eñ hũc ĩtellectũ, oẽs iustitiæ nostræ sunt sicut pãn⁹ mẽstru atę. sic si nullus act⁹ de cõi lege adeo est pfectus quin a iustitia diuina reprobari possit tanq̃ minus habẽs. Dan. 3 psal. 59. psal. 142.

Consectarium secundum.

Igitur ĩ omni actu nostro est peccatũ & uitiũ, quo ad actũ in se & ad elicientẽ relatũ, unde factũ est nobis ita cõnaturale, ut sine peccato esse non possimus, quantuncũq; per sacramẽta purificemur, Saltẽ secundũ aliquam peccati differentiã uel acceptionem, Ob id S. Ioannes ait, Si dixerimus, quia peccatũ non habemus, nos ipsos seducimus. Vbi uerbo præsentis temporis & possessionẽ signante utitur, Pro cui⁹ profusiori elucidatiõe multiplex in sacra scriptᷓ notat̃ peccati acceptio. Nã primo accipit̃ pro concupiscentia, quæ ĩ carne est, Quã sanct⁹ Paulus legẽ uocat membrorũ, Legẽ carnis, legẽ peccati. Video (inquit) aliã legẽ in membris meis repugnãtem legi mentis meæ, & captiuantẽ me in legẽ peccati. Non enim quod uolo bonum, hoc ago, sed quod odio malum, illud facio, si autem quod nolo illud facio, non iam ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Igitur ego ipse mente seruio legi dei, carne autem legi peccati. En concupiscentiam uel fomitem carnis, peccatum nuncupat, & ipsum habitare in nobis adserit. Secundo pro originali peccato, eo intellectu, Idem paulus, inquit, Sicut per unum hominem peccatũ intrauit in hunc mundum, & per peccatũ mors, & ita in omnes homines mors pertransijt in quo oẽs peccauerunt. Tertio pro uitio duplici in om̃i bono actu, De q̃ 1. Ioha. 1 Rom. 7. Rom. 5

supra consectario primo, propter quod quilibet actus quantūcūq; pręcellens peccatū censeri a nobis debet ꝑ nostra humiliatione, sicut & iudicari ut tale a diuina potest iustitia, ut sic omnes oremus, Peccatores te rogam⁹ audi nos. Quo etiam modo dicimus, omnes iustitias no-

Peccatū mortale. stras esse ut pannū menstruatæ, non unam sed plures habentem maculas & sordes. Quarto, pro peccato mortali actuali, ut in Ioanne, Qui facit peccatum, seruus est

Ioan. 8. peccati. nam pro ueniali uel concupiscentia quæ est in carne, non illa seruitus inducitur, de qua saluator loquitur, subiungit em̄. Seruus aūt nō manet in domo in æternum, Ergo seruitus illa a beatitudinis regno excludit.

Ioan. 9. hoc etiam modo ad quosdā ait pharisæos, Si cæci esse-

Ioan. 15. tis, non haberetis peccatum, nunc uero dicitis, quia uidemus, peccatum uestrū manet. & alio in loco, Si nō ue-

2. co. 5. nissem & loquutus eis fuissem, peccatum non haberēt. Quinto, pro hostia, pro peccato, ut Paulus ad Corinth. Eum qui non nouerat peccatum, deus pro nobis peccatum fecit, hoc est hostiam pro peccato, scilicet Christū.

Osee. 4. Simili modo dicit propheta de sacerdotibus, peccata populi mei comedent, idest, hostias pro peccatis. Oēs hæ acceptiones sub uno complicantur peccati uocabulo, quia omnes illæ differētiæ ex una prodeunt radice, prima uidelicet hominis transgressione.

Consectarium tertium.

Toleranda aduersa. Igitur uoluntarij plurimū esse debemus ad tolerandum aduersa undecūq; obuenientia, quia enim actus nostri tanta honusti sunt imperfectione, complacet deo in passionibus nostris, propter deum toleratis, magis q̄ actionibus, dummō in eis uoluntati diuinæ simus resignati, non recalcitrantes, uoluntate deliberata, & si remurmuret & querelετur sensualitas, & ipse sensus naturę, qui omne disconueniens refugit. Ad huius fulcimen

tum octuplex assignatur in præsentiarum persuasio. Prima quia in passionibus siue ab intrinseco exortis, siue ab extrinseco illatis amplior exigitur propriæ resignatio uoluntatis, & in diuinũ beneplacitum captiuatio. Nam omnes tales inferuntur nobis, nõ modo deo permittente (qua suspitione laboramus crebro) sed & uolente & cõplacente, undecũq; eueniãt, Etiam si dedita opera accidant, iuxta dictum prophetę Amos, Si est malum in ciuitate, quod dñs non fecerit, ut supra allegatũ est. unde suscipiendæ sunt a deo tanq; speciale diuinæ dignationis munus, nã solis electis xenium hoc solet transmittere. Sic sancti apostoli ibant gaudẽtes a conspectu cõcilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Sic gloriabatur sanctus Paulus in infirmitatibus suis, ut inhabitaret in eo uirtus Christi. Gloriabatur & in tribulationibus, sciens q; tribulatio patientiam operatur, patientia aũt probationem, probatio uero spem, spes autem nõ confundit. Secunda, quia caro (quæ semper spiritui rebellat & aduersus spiritum concupiscit) per eas mortificatur, mactatur, crucifigitur, & in seruitutem spiritus redigitur. Vnde idem Paulus ait, Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce dñi nostri Iesu Christi, per quem mihi mũdus crucifixus est, & ego mundo. Qui enim sunt Christi, carnem suam crucifixerunt, cum uitijs & concupiscentijs. Tertia, quia per eas homo debitam pro peccatis suis recipit talionem, secũdum illud Deu. Pro mensura delicti, erit & plagarũ modus. Et Apoca. Quantũ se glorificauit & in delitijs fuit tantum date illi tormentum & luctũ. Quarta, quia minus habẽt de proprio, Quicquid enim ex proprio procedit motu & affectu, quãtũcũq; bonum uideatur iustum & sanctum, non est sine priuati amoris suspitione, qui latentissime in omnibus nostris serpit actibus, in tãtum

Amos. 3 · Actu. 5. · 2. co. 12 · Rom. 5. · Gal. 5. · Gal. 6. · Gal. 5. · Deut. 25 · Apoc. 18

ut uix ab eleuatissimis deprehendi ualeat mentibus, q̃ intentio nostra in actibus nostris sit ab hoc amore uene nato immunis, & in deum pura, non sic in passionibus. Quinta, quia scapham cordis nostri præcidunt a præsē
Eccle. 7. tis seculi littore quo hæret tenacissime, suaq; amaritudi ne ab uberibus ablactant paruulos. Vnde Salomō, Me lius est ire ad domum luctus, q̃ ad domum conuiuij. Ra tionem subnectit, In illa enim finis cunctorum admone
Eccle. 2. tur hominum, Et uiuēs homo cogitat quid futurum sit, Ideo risum reputaui errorem & gaudio dixi, cur frustra deciperis? Sexta, quia cumulatiorem adducūt gratiam
2. Co. 2. & uirtutes, hoc modo sanctus Paulus ait, Cū infirmor, tunc potens sum. Nam uirtus in infirmitate perficitur.
Iaco. 1 Et sanctus Iacobus, Om̃e gaudium existimate fratres, cum in tentationes uarias incideritis, scientes, q. pro= batio fidei uestræ patientiam operatur, Patientia autē opus perfectum habet. In patiētia enim uestra possíde
Lu. 21. bitis animas uestras. Septima, quia deū habent adiuto= rem, & ipsum reddunt homini familiarem. Vnde psalmi sta, Cum ipso sum in tribulatione (ait dominus) Qui & de Paulo ad Ananiam ait, Ego ostendam ei, quāta opor teat eum pro nomine meo pati. Non ait, agere, cum ta= men abundantius omnibus laborauerit, sed pati. Octa= ua, quia Christo & omnibus sanctis conformant. Per uiam nempe crucis tanq̃ per scalā unicam a terra usq; ad deum pertingentem (qui eidem innititur) ascende= runt, & regna tenent cœlestia. Nam & Christum opor= tuit pati, & ita intrare in gloriam suam. Tres ergo tibi
Tres cruces. præstituuntur cruces, Vna est Christi, quam baiulant perfecti, Alia latronis dextri, sub qua incuruantur im= perfecti, peccata confitentes fideliter, & dicentes di gna factis recipimus, Tertia latronis sinistri, quam uo= lenti animo portant peruersi, ad regna proficiscētes tar

tarea, In quibus constituti dicunt, Lassati sumus, in uia iniquitatis, & pditionis, ambulauimus uias difficiles. Elige quam malueris, sed hæc præter institutũ. Sap. 5

INDAGO QVARTA.

Deus benedictus, sicut in æterna sapientia & bonitate, mundum in esse producere disposuit per uerbum suũ increatum, & specialiter naturam intellectualem creatam tanquam principaliter intentam, sic eam sibi gratificare decreuit, in electis suppositis per uerbum incarnatum, Siquidem æterno suo ordinauit concilio naturam sibi humanam in persona filij copulare, quia nusquam angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit unione hypostatica, qua tantum est glorificata, ut amplioris gloriæ capax non fuerit, super angelicam quoque exaltata naturam, ut quod deerat naturæ suppleret gratia, ut, sic nulla creatura glorietur de naturali dignitate sua, hanc quoque naturam suppositaliter sibi copulandã in tantum dilexit, quod decreuit nullum suppositum angelicum uel humanum beatificare nisi mediante illa, ut per hoc honoretur & glorificetur ab omni creatura. Nã & tali honore dignus est, quem rex sic uoluerit honorare, Hoc ex sancti Pauli fulcitur documento, ad Colosen. in quientis, Ipse est caput corporis ecclesiæ, qui est principium primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primatum tenens, quia in ipso placuit omnẽ plenitudinẽ inhabitare & per eũ reconciliari oĩa in ipsum, pacificãs per sanguinẽ crucis ei⁹, siue quæ in terris, siue quæ in cœlis sunt. Angeli aũt scĩ ad corpus spectãt ecclesiȩ triũphãtis, nõ eñ duo corpora electorũ erũt ĩ cœlis angelorũ & hoĩm, sed unum oĩm beatorũ. Hoc lucidius in eadẽ epistola sanct⁹ Pau. explicat. In ipso inhabitat oĩs plenitudo diuinitatis corporalit, & estis in illo repleti q est caput omnis principatus & ptãtis. Alioquin Chri

Heb. 2. Hester. 6 Col. 1 Colo. 2.

Christus caput.

ſtus ſecundum humanitatem nihil ad ſanctos pertineret angelos, nec ad aliquã ei tenerentur gratitudinem. Habet autem caput reſpectu corporis, tres cõditiões Chriſto conuenientes, præeminentiæ uidelicet, influentiæ, & naturalis conuenientiæ, nam & corpori præeminet, in ipſum influit, & eiuſdem eſt cum ipſo naturę. Hoc tertio modo caput eſt ſolummõ hominum quorum aſſumpſit naturam. Primis aũt duobus modis etiã angelorum, quibus in natura etiam humana præeminet. Nã teſte Paulo ad Hebræ. Sedet ad dexteram maieſtatis in excelſis, tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit. Cui enim dixit aliqñ angelorũ, Filius meus es tu, ego hodie genui te, Influit quoq; in eos, non ſolum actus Hierarchicos in eos exercendo, ſed eos in deum ſecundũ rationem mediationis reducẽdo. Hæc prælibata ſunt, ut oſtendat̃ meriti Chriſti uirtus & efficacia. Eſt equidem principale, q̃d deus pater acceptat, & quod in oĩbus operatur electis, nec nõ per quod oĩa merita cunctorum electorũ & hominũ & angelorum acceptantur. Sic enim complacuit deo patri inſtaurare oĩa in Chriſto, quæ in cœlis, & quæ i terra ſunt in ipſo. Vnde quanto Chriſtus electis ſuis cumulatiorem cõmunicat meritorum ſuorũ menſurã, tãto uberiorem in præſenti accipiunt gratiã, qua mediãte ad ſublimiorẽ in futuro ꝓuehunt̃ gloriam.

Christi meritum

Eph. 1

INDAGO QVINTA.

voluntas dei rõ omnis bonitatis.

Cum ſanctiſſima uoluntas diuina, prima ſit omnium rerum cauſa, teſte pſalmiſta, Omnia quæcũq; uoluit fecit, Et prima omnium legum regula & finis, nam omes leges ſecundũ ſuum inſtituit beneplacitum. Ad quod etiam reſoluuntur ultimate, erit prima omnium actuum intellectualis naturæ ponderatrix, moderatrix, & ſententiatrix, in ratione meriti & demeriti, in ordine ad præ

mium & pœnam, & hoc secundum qualitatem, quantitatem, & omnes circũstantias. Est enim in omnibus iustissima, imo ipsa iustitia, quam obliquari uel minime est impossibile. Cui necesse est omnem uoluntatem creatam conformari ad hoc ut sit recta & iusta. Vnde nihil uult & appreciatur extra se quia bonũ est, Sed quia sibi placet ideo bonum est. Et quãti quippiã acceptat & appreciatur tanti & nõ pluris æstimandum est, Eodem modo est in malo, & de malo iudicandum, Sic ꝙ culpæ quantitas mensuratur secundum diuinæ displicentiæ quantitatem siue grauitatem. Ex his duabus indaginibus tãꝗ fundamentis inferũtur sequentia.

Consectarium primum.

Igitur nullus actus hominis est peccatum, cui uidelicet debeatur pœna, nisi uoluntati diuinæ displiceat, & ipsum tanꝗ offensam iudicet, ꝗtumcũꝗ sibi aliquis insit defectus, uel uitiũ respectu perfectionis tali actui conuenientis, secũdũ primordialẽ hoĩs institutionem. Huius ueritas claret ex priori indagine. Displicentia enim diuina est ratio, quare actus dicitur peccatũ & offensa principaliter, unde illa sublata non inerit actui ꝗtumcũꝗ imperfecto ratio offensæ, Et per consequens nec ratio peccati cui secundum iustitiam diuinam debeatur pœna.

Consectarium Secundum.

Igitur uoluntas diuina potest actũ aliquem acceptare & approbare tanꝗ meritorium. Ad pręmiũ pro eo reddendum, qui secundum iustitiã rigidam imputari posset ad culpam, & pœnam. Cuiusmõi sunt omnes iustitię nostræ. Cuiusmõi proinde sunt specialiter actus nostri, Boni quidem moraliter, sed tepidi & remissi, quos nihilominus deus ex immensa bonitate sua (qua occasionem nobis benefaciẽdi quærit) irremuneratos nõ præterit.

Potissimũ cum membra sumus unigeniti filij sui, sibi per Baptismum incorporati. Et per gratiã gratũfacientem influxus uitales a capite Christo suscipiẽtes, spirituq; ipsi⁹ uegetati. Nihil ẽm dãnatiõis ẽ his qui sunt ĩ Chri-
Rom. 8 sto Iesu. Ex illa nẽpe unione capitis Christi ad membra fideles scilicet suos, mira fit & bonorũ & malorum cõmunio. Nam omnia bona Christi suis cõmunicãtur mẽ-
Psal. 21. bris, Et peccata ac defectus membrorum, in caput redũdant, & sibi ascribuntur. Vnde ipse orat. Deus de⁹ me⁹ respice in me, quare me dereliquisti, longe a salute mea uerba delictorum meorum. En delicta membrorum suorum sua uocat.

Consectarium tertium.

Igitur diuina uoluntas, potest actum aliquem, tanta acceptare dignatione, ut eum præcellenti gloria decernat remunerãdum, quia quantũ a deo appreciabitur, tãtum ualebit, hoc forte factum est in plerisq; martyrib⁹, qui & si nouiter conuersi siue ad fidem, siue ad pœnitentiam, Per martyriũ tamẽ, cũ multo feruore & gaudio tolleratũ, facti sunt illustres, ut claret de S. martyre Bonifacio, S. Romano, S. Emerentiana, & plerisq; alijs. Vñ non est curandũ uel calculandũ, q̃ diu uiuatur. Inuigilãdũ autem quam strenue, quam feruent deo seruiatur. Et deuote orandum, ut deus sua dignatione, nostra tepida acceptet merita.

Deus acceptat actus nostros dignanter.

Consectarium Quartum.

Igitur, actus talis, a deo sic in rõne meriti acceptat⁹ pro quo æternã uult dare remuneratiõnẽ, quantumcũq; in se sit defectuosus, & uitia supradicta habens innexa, Simpliciter tamẽ loquendo non peccatũ est dicendus, sed meritũ. Et ipse eliciens actũ talem, Non peccare in eo est censendus, sed mereri. Quia enim a deo acceptat̃, bonus est & pręmio æterno dignus, debet equidem de

Actus potest dici meritum

nominari, non qualis est in se uel ab eliciēte procedens. Sed qualis est in diuino iuditio infallibili. Vnde elitiēs in eo nō peccat, sed meretur secundū hūc intellectū, Nō peccamus in omnibus actibus & operibus nostris, Verum cum diuinam ignoremus acceptationē, debemus, nos ipsos semper reputare peccatores, & iustitias nostras immundas pro nostra humiliatione, seruosq; pronunciare inutiles, Nihilominus tamē cum iuxta S. Iacobi dictū, Misericordia superexaltet iuditium, Et misericordia domini plena sit terra, plenam concipere possumus fiduciam, Non quidem in ipsa opera, sed ex ipsis opibus bonis in deū. Nam cur fidelis non præstolabitur fide plena, & syncera fiducia, quod deus multipliciter in utriusq; instrumenti promittit pagina. promittit aūt seruientibus sibi mercedē. Vnde ad Abraham ait. Ego ero merces tua magna nimis, Et Hieremi. Est merces operi tuo. Mathæ. Gaudete & exultate, quoniā merces uestra copiosa est in cœlis. Alibi, Voca operarios & redde illis mercedem Ad Chorint. S. Pau. scribit, Vnusquisq; propriam mercedem recipiet secundum laborem suum. Quantam autem opera bona apud deum habeant efficatiam in plerisque locis sacri indicant codices. Primo namque diuinam mitigant uindictam. Hoc modo Iosaphat rex iuda a Iesu filio Anani propheta audiuit, Impio præbes auxilium, & his qui oderunt dominum amicitia iungeris, Et idcirco, iram quidem domini merebaris, Sed bona opera inuenta sunt in te, propter quę & a periculo mortis liberatus fuit in bello. Secūdo contra aduersarios præsidium impetrant diuinum. Sicut Dauid crebro in psalmis deum inuocat adiutorem, contra aduersarios suos, suam allegando & innocētiam, & iustitiam. Tertio, uitæ merentur prolongationem Exēplū habemus in Ezechia de quo i libro Regū. Et Esaiæ,

Iaco. 2. psal. 118 Gen. 15. hiere. 31 math. 5 Efficacia bonorū operum. 2. pal. 18 4. Re. 20

Esa.38 qui cum audisset Esaiæ uaticiniũ de sua morte, cõuertit
faciem, ad parietem, & orauit dñm cum fletu magno di
cens, Obsecro dñe memento quæso quomodo ambula-
uerim coram te in ueritate & in corde perfecto, & quod
bonum est, in oculis tuis fecerim. Et exauditus est. Ad-
ditiq; sunt ei quindecim anni uitæ, Arbores equidem
Lu.13. fructiferæ non facile exciduntur, Contrariũ autem fit
de sterilib⁹ & aridis, ut de arbore fici S. scribit Lucas,
q̃ iussa ẽ succidi, quia fructus non ferebat, ne terram oc
cuparet gratis. Quarto, Opera attestationes fidei sunt
in corde uirentis, Neq; enim fides gratuita in corde eẽ
potest otiosa, & non in flores erumpere & fructus. Quĩ
to opera ipsa, bonum proximis præbent exemplũ, qui
cordiũ secreta rimari nequeunt, unde Saluator, Sint lũ-
Lu.12 bi uestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus ue
stris, & sic luceat lux uestra, coram hoĩbus, ut uideant
opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in
Math. 5. cœlis est. Sexto, contra pusillanimitatem muniunt, & de
sperationem, hoc modo S. Iob multipliciter sua opera
Iob in plu ca. bona, reducit ad memoriam, & recitat in tribulatione
sua maxima. Septimo. Ad præmia accẽdunt æterna, S.
Pau. inquit. Quoniam debet in spe qui arat arare, & qui
1.Co.9. triturat in spe fructus percipiendi, Et quæ seminauerit
homo, hæc & metet, Et qui seminat in spiritu, de spiritu
Gala.6. metet uitam ęternam. Ad Collosen. quoq; ait, ambule-
tis digne deo per omnia, placẽtes in omni opere bono
Colos.1 fructificantes & crescentes in scientia dei, Euntes eñ
ibant & flebant mittentes semina sua, Venientes autẽ
psal.125. uenient cum exultatiõe portantes manipulos suos Nã
Rom.9 nunc liberati a peccato, serui autem facti deo, habetis
fructum uestrum, in sanctificationem, finem, uero uitã
æternam, & iustis quidem motiuis, prædictis & simili
bus, habere in operibus bonis ad remuneratione ẽ respe

ctum, proficuum est, alioquin imperfectionis est, in operibus iustitiæ mercedem quærere. Libera siquidem & perfecta charitas ad retributionem nõ girat obtutũ, quia non quærit quæ sua sunt, Sed filiali affectu deo seruit tã ꝙ charissimo patri, sciens filiorũ esse hæreditatẽ. Quanto autem cordis oculus purior in deum est in operibus bonis sine respectu ad mercedem, tãto obsequium gratius, Et merces a deo præstatur uberior, Vnde quanto minus quæritur, tanto magis exuberat. Summũ aũt meritum, apud deum acquireret, & præter suum intẽtũ, qui Euangelicæ iustitiæ cultum deo impenderet purissime, quia summũ bonum est in se, nullo penitus habito ad mercedem. retributionẽ uel beatitudinem respectu, etiam posito ꝙ in nullo esset remunerandus, nec in præsenti, nec in futuro, Nihilominus ipsum deuote coleret, Quanto enim charitas erga deum liberalior, tanto opus eius deo gratius, & ex consequenti copiosiori remuneratione, in diuina acceptatione, dignum. Vnde per unum actum talem charitatis liberalissime in deũ, plus meretur homo ꝙ per decem milia operum exacte mercedem requirentium. Quia non quantum sibi in cultu suo impenditur, sed ex quanto affectu, & quanta charitatis synceritate ponderat deus. Eiusmodi liberalissimam charitatem, proprium bonũ plenæ obliuioni donantem, Iudæorum doctor ostendit Moses, cum ad dominum ait. Obsecro peccauit populus iste, peccatum maximum, feceruntq; sibi deos aureos, Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis dele me de libro tuo quem scripsisti. Non dispari affectu gentiũ, doctor Paulus ait. Veritatem dico in Christo Iesu, non mentior testimonium mihi perhibente conscientia mea in spiritu sancto, quoniam tristitia est mihi magna, & continuus dolor cordi meo, optabam enim egoipse anathema esse

1. Co. 13.

Exo. 32.

Ro. 9.

a Christo pro fratribus meis.

Consectarium quintum.

Peccatū mortale & ueniał

Igitur peccatum mortale & ueniale ex nulla intrinseca differunt ratione, sed ex hoc, q̄ uoluntas diuina bene dicta excessum hunc esse uult, æterna pœna dignū, Aliū non. Et hic quidem ex hoc ipso, q̄ uoluntas diuina non uult plecti æterna pœna, uenialis erit. Licet eum punire posset iuste æterna pœna. Nā uoluntas diuina quā libet moralem curuitatem imputare potest ad mortem, secundum seueram iustitiam suam, quæ in scripturis sāctis furor nuncupatur domini. Quælibet nempe talis curuitas offensa dei est, quælibet autem summi regis offensa quantumcunque minima morte plecti potest, Ob quod Sanctus orat. Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Miserere mei domine, quoniam infirmus sum, Veruntamen pijssimus deus, humanam uidens naturā, iustitia nudatā, uitiatam, deprauatam, & totā subuersam (Sensus enim & cogitatio humani cordis, in malum proni sunt ab adolescentia sua) naturæ condescendit fragilitati, Vnde leges præfixit obligatorias, & paucissimas, quarum trāsgressio morte animaduertenda sit æterna, Quam sicut solus infligere potest. sic solus sub eius pœna cōdere pōt leges, unde quātum lex quælibet alia, participat de obligatoria lege diuina, tantum eius transgressioni de pœna correspondet æterna. porro alias offensas, præter illas, uenia dignas censet, tpali diluendas pœna.

Conatus Quartus.

pars 3. Tertia

Interea alia quædam est suborta disceptatio de pœnitētia uidelicet, ipsiusq; exordio, Nonnullis enim a pœnæ formidine, timoreq; seruili, Alijs uero a iustitia amore initiantibus, unde partes tantū a concordia abesse uidentur, quantū inter timorem seruilē & amorē interest

filialem, Nec tamen ab ipsorũ cõciliatione desperãdũ, Vt aũt(Candide lector)operas nostras huic accõmodemus negotio, tria uidẽtur prosequenda, Nã primũ causa cum tranquillitate est ꝓponenda, audiendaq;, Dei cũ cordis syncericate tractãda, Tertio deniq; loco sub certis ꝑsuasiuis directionib⁹ absoluẽda, Aduocemus itaq; pro exordio primã partem, eiusq; assertiones, cũ suis armaturis audiamus.

Præsto est acies prima, Pœnitentiam uerã non fucatã (de hac enim scopus) a timore seruili inchoandam adfirmans, concurrente studiosa recogitatione grauitatis peccati, inexorabilis (post mortẽ) diuinæ iustitiæ, indeclinabilis districtæ sententiæ, inexpiabilis iehennalis pœnæ, quibus peccatoris cor quantũcũq; lapideum concussum scincillas emittat compunctionis, qua a malo retrahatur, & sensim ad pœnitentiã agendã stimuletur, sicq; ad gratiam & uerã contritionem disponatur, præueniẽte nihilominus aliqua gratia diuina, quæ non ẽ charitas, ad ipsam tamen cor disponens, & antecessorie locum domino præparans. Huiusmõi aũt nititur fulcimentis, Primũ ex modo prædicandi sancti Ioannis præcursoris sumitur, Qui ad turbas (quæ ad uerbum dei audiendum uenerant) dicebat, Genimina uiperarum quis ostẽdet uobis fugere a uentura ira? Facite ergo fructus Lu.3.
dignos pœnitentiæ, Iam enim securis ad radicem arboris posita est, Omnis ergo arbor non faciens bonũ fructum, excidetur & in ignem mittetur. En q̃ terribilia ĩ uulgus iecit fulmina ad terrẽdũ & retrahẽdũ a peccatis. Succedẽti deinde loco, ad bona prouehit, Nam interrogatus a turbis, Quid ergo faciemus, Respõdit, Qui habet duas tunicas det nõ habẽti &c. Accedit saluatoris Lu.15.
nostri parabola de filio prodigo, qui penuria affectus & inedia extenuatus, in seipsum primũ est reuersus, ap-

periente oculos eius pœna, quos clauserat culpa, redire. autem ad seipsum, post huiusmodi discessum in regionem longinquam, omnem iustitiæ amorẽ præcedit, Nã quid iuste amabit, qui nec seipsum cognoscit? Nec obstat ꝙ cogitare de domo paterna cœpit, Et quantis mercenarij in domo patris panibus abundarent, ad memoriam reduxit, Hæc nempe, non amore iustitiæ sed cõmodi fecit, neq; eñ cogitasse dicitur, O ꝙ pium & amorosum offendi patrem, Sed quantum in eius domo est panum abundantia, qua uẽtrem saciare ualebo, cum hic fame peream, Adminiculatur & alia dñi parabola de nuptijs & ad eas inuitatis. Illis recusantibus ait dñs seruo, Exi in uias & sepes & compelle intrare ut impleatur domus mea. Compulsio autem non fit suaui tractu,

Lu. 14. Alio quoq; in loco dixit, Nisi pœnitentiam habueritis,

Lu. 13. omnes similiter peribitis. Adstipulatur Psalmista inquiens, Si autẽ dereliquerint filij eius legem meã, & in iudi

psal. 88. tijs meis non ambulauerĩt, Si iustitias meas prophanauerint, & mandata mea non custodierint, uisitabo in uirga iniquitates eorum, & in uerberibus peccata eorum, Misericordiã autem meã non dispergam ab eo, neq; nocebo ĩ ueritate mea. Et hic modus in sanctis prophetis est creberrimus. Ad idem cooperat̃ Sapiens in prouer. Principiũ sapientiæ timor dñi. Sapientia autem uera, aut charitas est, aut charitati contubernio indissolubili cõnexa. Porro omnis timor ex amore nascitur, non ipsũ

Prouer. 14.9 præit, ergo Sapiens de timore loquens charitatem antecedente, de seruili intelligit, qui ipsam introducit sicut tela filum, Nã filialis ipsam sequitur, quia ex ea ori

1. Tim. 5 ginatur. Adducitur & S. Paulus ad Timotheũ. Peccãtẽ coram oĩbus argue, ut & cæteri timorem habeant scilicet seruilem, qui pœnas horret. Ad hunc saluator indu

mat. 10. cit, dũ ait, Nolite timere eos qui occidunt corpus, aĩ

mam non possunt occidere. Sed potius timete eum qui potest & animam & corpus perdere in gehennã. Et baiulans sibi crucem, conuersus ad plangentes mulieres dixit, Filiæ Hierusalem, nolite flere super me, sed super uos ipsas flete, & super filios uestros. Quoniam ecce ueniens dies, in quibus dicent, Beatæ steriles, & uentres quæ non genuerunt. Tunc incipient dicere montib⁹ cadite super nos, Quia si in uiridi ligno hoc faciunt, in arido qd fiet? Suppetias ex doctorib⁹ & glossis aduectas ex causis in primordio assignatis præterimus. Lu. 23.

Obstrepit & altera pars, & sancti Pauli munimentis firmata, qui ad Roma. inquit, Lex subintrauit ut abundaret delictum. Et ad Gala. Lex propter transgressiões posita est. Et iterum ad Rom. Lex iram operatur. Ex quibus infertur, ꝙ absente charitate lex non mõ nõ diligit, uerum quoq; oditur, peccatumq; amatur, quibus stantibus, ueram incipi pœnitentiã est impossibile. Quãtũcũq; fiant cõminationes, terrores & pœnarũ fulmina, nã etsi ab extrinseco malo deterreant opere, non tamen ab intrinseca mala uoluntate, immo augent peccatum, qa nitimur in uetitum. Stante autẽ mala uoluntate, sistitur solum in seruili timore, & nũq̃ peruenitur ad charitatẽ, per quam solam lex diligitur, oditur peccatũ, & fructuosa agitur pœnitentia. Ergo & ab illa est inchoanda, hoc est ab amore iustitiæ, quam efficit charitas, quę nõ quęrit quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi, Hæc autem solo interno dei patris donatur tractu, secundũ illud Ioannis, Nemo põt uenire ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum. Fulcitur hæc sententia Christi exemplo, qui nunq̃ peccatores coegit timore ad pœnitentiã, sed suauiter allexit quoscũq; uocauit, ut Zacheum, Magdalenam, omnes apostolos &c. Iuxta illud Hiere. In charitate perpetua dilexi te, ideo adtraxi te miserãs, Vnde nisi Rom. 5. Gal. 3 Rom. 4. Io. 6. Hiere. 31

mat.7. sanetur per gratiam, uoluntas non potest bonos facere fructus, quia arbor mala est. ergo per timorem seruilem nũ℘ peruenitur ad charitat̄, nec principiũ est sapientiæ, uerius aut̄ principium est insipientiæ, Et per consequens, nec principium esse potest ueræ pœnitentiæ. Debet igitur uera pœnitentia ab amore initiari iustitiæ, hæc de primo.

Quo ad secũdũ, Circa causſę discussionem, nonnullæ occurrunt assertiones, in quibus partes conueniunt, aliæ in quibus discrepant.

Consonantes assertiones partiũ sunt.

Timor seruilis ĩfructuosus ẽ, nisi accedẽte gr̃a. Timor nihilomin⁹ seruilis põt bene ꝑ prædicatores iuulgari. Laudabilis est pœnitentia quæ ab amore incipit. cõtritionem fieri oportet in charitate si debet esse bona, Et ꝑ eam agi meritoria pœnitentia.

Affirmationes in quibus discrepant, & primæ quidem partis.

Gratia qua deus corda peccatorũ præuenit mouẽdo ad conuersionẽ per intrinsecũ tractum non est donũ uel habitus charitatis, sed aliud gratuitum dei munus. Possumus dignos facere pœnitentiæ fructus, si a timore seruili incœperimus, & ad charitatem ꝑueniamus. Initium sapientiæ est timor seruilis, qui est a deo & bonus & utilis, licet insufficiens.

Charitas non expellit timorem seruilem, sicut unum incompatibile aliud, sed successu, ad augmentum gratiæ timor minuitur seruilis, & aucta gratia timor ille omnino aufertur.

Affirmationes partis secundæ.

Lex principium est pœnitentiæ, & cuiuslibet boni operis. Pœnitentia non incipit a timore seruili, quia impossibile est ante dilectionem legis pœnitere, pro eo ꝙ lex

iram operatur, si non diligatur.
Hoc donum quo primo mouemur non diligit legem, sed charitas spiritus.
Timor seruilis cũ iniuria uocat̃ disponens ad grãm, quia p timorem seruilem nunq̃ peruenitur ad charitatẽ.
Timor seruilis non põt nisi peccatũ, augetq; peccatũ p uirtutẽ legis, & operat̃ iram si desit gratia.
Initiũ sapię est timor filialis, & hic incipit pœnitẽtiã.
A charitate nõ excluditur oĩs timor seruilis præsertim in hac uita cũ charitatis officiũ sit expellere timorẽ seruilem, atq; id tota uita, & inducere timorẽ filialem.
Nisi lex diligatur q̃ est charitatis & nõ primæ motiõis nõ bene uiuitur, ergo nec deus timetur nec colitur.
Cõspicaris cãdide mi lector in his, & ex his, & disciđij fomitẽ, & utriusq; merita partis. Superest iuestigare media, quibus syncero propositis animo, sermoneq; blãdo persuaderi ad unanimem ualeant concentum, Sed re uera, difficillimum erit actu, nisi pro pace partes nonnulla sua laxauerint dicta, ueritate comperta & certa, in omnibus salua.

INDAGO PRIMA.

In quolibet peccato duo reperiunt̃ mala, Auersio uidelicet a bono incõmutabili, Et ad cõmutabile bonum inordinata conuersio, hæc uitiosa conuersio, per amorem fit originaliter, qui om̃ium affectionũ radix est & fons, quo infecto oĩa uitia erumpunt & peccata. Et hoc ueritatem habet, tam ĩ peccato cõmissionis, q̃ obmissiõis. In peccato quidem cõmissionis secundum uim concupiscibilem claret q̃ amor inordinatus boni creati realis uel imaginati, ueri uel apparentis diuinã causat offensam, Inordinatus addit̃, nã creatura diligi põt ordinate ad deũ secundũ deũ & in deo, uel ꝓpter deũ. Sicut a deo secundũ deum & propter deum facta est, Secundum uim

quoq; Irascibilem patet, nullus quippe secundum hanc mouetur uim, ad aliquid adipiscendũ, uel contra aliquid repellẽdum, nisi propter aliquod amatũ. Quod aut conatur acquirere non habitum, & per consequens contra acquisitionem impediens, concitatur, aut habitũ retinere. Et sic contra aufferentem cõmouetur. In peccato quoq; obmissionis est inuenire aliquod amatum uel concupitũ, ꝓpter qđ omittit id qđ facere debet, utpote, inordinata quies, uoluptas, otium iners, aut aliquid huius modi. De his conqueritur dñs per Hieremiam, dicens, Duo mala fecit populus meus. Me dereliquerunt fontem aquæ uiuæ, & foderũt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non ualent aquas. Ecce deus omnia peccata ad hæc duo redacit mala, auersionẽ uidelicet & conuersionẽ. Quorum & notatur quãtitas, & magnitudo quidem mali auersionis per desertionem fontis aquæ uiuæ explicatur. In qua omnium bonorũ signatur destitutio. A fonte enim illo desideratissimo, abyssalis bonitatis omnia prodeunt bona, Eius ergo derelictio est omnium bonorum destitutio. Amplitudo uero mali cõmissionis per cisternas figuratur dissipatas. Per fossionem equidẽ difficultas innuitur in malorũ perpetratione, Sicuti reprobi quærulantur in inferno, lassati (inquiũt) sum[9] in uia iniquitatis & perditionis ambulauimus uias diffi-
Sap. 5 ciles, Nimirũ, uia nempe peccantiũ cõplãtata est la
Eccle. 21 pidibus, Et tenebrosa nesciunt ubi corruant Econtra,
prouer. 4 Viæ ueræ sapientiæ uiæ pulchræ & omnes semitæ ei[9]
prouer. 3 pacificæ, Vnde ab illo ĩfelici onere & labore auocat dominus, dicens. Venite ad me oẽs qui laboratis & onera
math. 11 ti estis & ego reficiam uos. Per cisternas, obiecta notantur concupiscibilia, sed dissipatæ, sed ruinosæ sunt defluentes undique, nec aquas ueræ sapientiæ, ueræ beatitudinis continere queunt, unde omnes tales in uentũ

laborant. Huiuſcemodi aũt a ſummo incõmutabili, & beatifico bono auerſio fit, Non quia quippiam mali uel imaginari quidem aut ſuſpicari ualeat in eo, cum ſit bonum infinitũ & bonitas per eſſentiam, ad quod ſpiritus creatus grandem habet in ſua natura inſertam inclinationem, uerum ob uehementem ad ſenſibilia, & intellectus & affectus depreſſionem, & immerſionẽ, ad ſummũ eleuatur minime, quia ab imis (quibus amore & cõcupiſcentia inuiſcatus & ineſcatus eſt) uiribus ſuis ſe reſoluere ſine gratia non poteſt. Eccle. 5

INDAGO SECVNDA.

Poenitentia uera, cõuerſum expetit ordinem, ut uidelicet cor ab inordinato primũ auocetur creaturæ amore, ad ordinatum dei amorem, qui charitas eſt. Ad talẽ aũt auocationem triplex inducere poteſt motiuũ. Primum ẽ timor gehennæ uel poenæ, quomõ & bruta animalia ab eſcis reſtringuntur ſibi cõcupiſcibilibus, uerberũ timore aut terrore, hoc modo peccatores ab exterioribus arceri poſſunt tranſgreſſionibus, per ſacræ ſcripturæ fulmina, gehẽnales flãmas minantia, prædicationũ tonitrua, cenſurarum eccleſiaſticarũ grandines &c. A mala autem peccatorũ cõplacentia nequaq̃, minus tamen ad bonum induci poſſunt propoſitũ ad amorem iuſtitię minime, unde peruerſus quiſq̃, ſi tartarea incendia cernat uideret, a peccatorũ quidem perpetratiõe terreri poſſet ad amorem aũt iuſtitiæ induci nequaq̃ ualeret, ſine gratia. Secũdum eſt, amor aut deſiderium boni cõmodi, utpote, æternorũ gaudiorum, uitæ beatæ, Ad hoc quoq̃ aſſurgere peruerſus non ualet. Ad ima ſiquidẽ depreſſ⁹ & carni immerſus, ſenſibilia inſenſibilibus, carnalia ſpiritualibus, & temporalia præfert æternis, quæ ſola ſibi apparent grandia, utpote propinqua & cognata. Spiritualia uero & æterna tanq̃ a ſenſu remota parua eſtimat,

Tertium est amor iustitiæ quo pure deus quæritur, nullo habito respectu, saltem principali, siue ad tormenta siue ad præmia. Quãto autem amor ille in deum purior, tanto iustitia amplior & perfectior. porro si ad conuersionem & pœnitentiã, primum solũmodo induxerit uel impulerit motiuum, nunq̃ iustificabitur, nec uerus erit pœnitens, Nam timor ille seruilis solum manum arcet, animum nõ cohibet. Si secundum, nec hoc uerum efficiet pœnitentem, siquidẽ ex suĩpsius amore nascitur, q̃ sibi bonum optat priuatum. Vnde si quis arctissimam ageret uitam, omnium hominum pœnitentiæ austeritatem exuperantem principaliter ut amplissima assequeretur præmia, non iustificaretur apud deum. Igitur tertium tantũmodo motiuũ (amor uidelicet iustitiæ) uerum efficit pœnitentem. Hoc eteniĩ ex sancto solũmodo procedit spiritu, q̃ nec proprium sapit bonum, nec a carne, diabolo uel mundo suggeritur, unde & illud sup omnia a deo approbatur. Cæterum, quartum membrũ (quod aliquibus forte uideretur addendum) Timor scilicet filialis, quo utiq̃ salubriter abstinetur a peccatis, ab iustitiæ non discriminatur amore. Quid enim iusti⁹ q̃ filiali ad deum patrem amore, ab omni ipsius cauere offensa. Ab hoc autem amore timor nascitur filialis, tan q̃ naturalis proles, parẽtis præ se ferens imaginẽ.

Consectarium primum.

Igitur ueram & puram ad deum cõuersionem, & per consequens ueram pœnitentiã sola diuina efficit gratia, hæc enim sola fundamentalem a creatura operatur auersionem, solaque uirtuosam adducit cordis ĩ deum translationem, per charitatem, nulla equidem causa creata potis est, hos elicere effectus, nulla arbor per naturam plantata, hos producere fructus. Nam omnis arbor (omnis homo) per naturam arida ad hoc est, sterilis &

infoecunda, & ob hoc maledicto obnoxia, ut in primo profusius declaratum ẽ conatu. Nam & saluator hoc te statur clarius. Nemo (inquiens) potest uenire ad me, ni si pater qui misit me, traxerit eum. Felix quem pater ad filium trahit, felicior quem per gratiam eidem incorpo rat, felicissimus quem per extaticum amorem, totum in ipsum transformat. Ioan. 6.

Consectarium Secũdum.

Igitur fallax, futilis & frustratoria est omnis spes cõ uersionis & poenitẽtiae, quae peccatori fiduciam praestat continuationis peccati, & a deo esse nequit, qui nulli hominum, uel momentum indulget cõmorandi in pec cato, uel dilationis poenitentiae, nemini mandauit de⁹ impie agere (ait Sapiens) & nemini dedit spatium pec candi. Vnde idem hortatur, Non tardes cõuerti ad do minum, & ne differas de die in diem, Subito enim ue nit ira eius, Et in tempore uindictae disperdet te, Idem Memor esto, quoniam mors nõ tardat, & testamentum Inferorũ, qa demonstratum est tibi. Ad idem inducit a postolus, Bonũ (inquit) facientes non deficiamus, tpe enim suo metemus nõ deficientes, Ergo dũ tempus ha bemus operemur bonum, uenit enim nox quando nemo operari potest. Eccle. 15 Eccle. 5 Eccle. 4. Gal. 6. Ioan. 9.

INDAGO TERTIA.

Cũ oĩm consensu salubrẽ poenitentiã solus de⁹ opeř, & ipse uariis & abditissimis modis salutẽ opetur in me dio terrae, in corde uidelicet mediũ in hoĩe obtinente & locũ & sitũ, consequens est qd eius miserationibus nul lum certũ nr̃a intelligẽtia praefigere possum⁹ modũ. Ve rũtñ cum S. propheta uniuersas uias qbus descẽdit sub limis illa maiestas, ad binariũ reducat numerũ. Vniuer sae ingẽs uiae dñi misericordia & ueritas siue iustitia, Vt alibi ait, Misericordiã & iudiciũ cãtabo tibi dñe. Possu

mus (presidio fulti scripturæ sanctæ) dicere, deum ad se peccatores trahere funiculis duob⁹, amore uidelicet & timore. Amoris tractus dulcis est & blandus, quē saluator in mortali corpore miserationibus affluens & superefluens charitate ostendit in effectu. Porro tractus timoris durior quidem est, sed saluberrimus his potissimum qui duri capitis sunt, qui difficile cōuertuntur ad cor, qui descenderunt in profundum peccatorū, quasi lapis, qui grauibus & lætalibus confossi sunt uulnerib⁹. Hoc modo Samaritanus pijssimus uulnerato generi humano medendo, oleum uulneribus infudit & uinū. Nec tamen de solo accipiendum hoc est timore filiali, qui & de seruili, q & ipse miseratiōis diuinę est funiculus, pœnarum terrorem cordibus immittens, & nonnūq; durioribus peccatorem atterens flagellis, ut cor præparetur ad spūsancti unctionem.

INDAGO QVARTA.

Duplicem itaque in sacris literis inuenimus timorē, seruilem uidelicet & filialem, quos S. Paulus ex opposito ab inuicem disiungere uidetur, dum ait, Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba pater. & quidem, Si timor seruilis is nuncupatur qui pure & solum pœnam respicit, & seruitutē sequitur uel comitatur peccati, consequens erit, ꝙ adueniente gratia adoptionis totus depellatur, sicut & peccati seruitus. Nec obstat ꝙ in iustificato timor pœnæ manet, qui per gratiæ & charitatis incrementum minuitur. Timor equidem ille non seruilis est, sed filialis, Qui, cum ex charitate originetur, si charitas imperfecta fuerit, pœnam respicit & formidat, Si perfecta, non iam pœnam, sed paternam respicit reuerentiam, Vnde sanctus dicitur, & permanens in seculum seculi, De quo & in alio loco ait

psal. 18

Timete dominum omnes sancti eius. Et sic perfecta charitas foras mittit timorem, ad pœnã oculum sinistrum habentem, oculo dextro ad paternã reuerentiam & obedientiã manente. Hoc modo inter hoĩes filius, & si sciat a patre se diligi, formidat nihilominus in aliquo delinquens correctionẽ paternam, non seruiliter per gladiũ uel fustem, sed per uirgã sibi inferendã. Psal. 33. 1. Ioan. 4

Consectarium Primũ.

Igitur timor seruilis instrumentũ esse potest, & damnabilis desperationis, & salutis, secũdum q̃ ex diuersis emergit causis. Ille enim qui ex homĩe incutitur siue p propriam consideratione, ruminando pœnarum æternarũ, quæ peccatoribus debentur, acerbitatem, districti iudicis indeclinabilem seueritatem &c. siue p alterius prædicationem, hæc ipsa auditoribus incutiẽdo, absq; gratia interius in corde operante, nequaq; disponit ad gratiam, nec charitatem inducit, quin uerius auget peccatum, & ad desperationem impellit. Qui uero a deo imittitur ad salubrem peccatoris conuersionem, siue p præteritorum flagitiorũ recordationem, siue per præsentiũ flagellorũ inflictionem, siue per futurarum pœnarum reprobis præparatarum cõminationem, & terroris incussionem, salutem iniciat, & domino uiam ad cor præparat, nec tamẽ omnis timor talis seruilis a deo immissus hoc operatur bonũ, ob quod signanter dictum est, qui a deo immittitur ad salubrem peccatoris cõuersionẽ. Nam de quibusdã querulatur propheta, Percussisti eos & non doluerunt, attriuisti eos & renuerunt accipere disciplinam. Indurauerũt facies suas supra petram & noluerũt reuerti. Ex quo colligitur q̃ ultra timoris incussionem, & flagellorum inflictionẽ necessaria est gratia cor mollificãs, ad fructuosam huius uisitationis susceptionem, Hæc gratia intelligi potest, uno modo gratia adoptio

Timor auget peccatũ.

Hiere. 5.

Gratia cũ timore necessaria.

nis (quæ eadem est cum charitate, aut ei inseparabiliter connexa) Et hoc in illis qui subito de malitia in bonitatem transmutantur, quod forte rarius contingit, Sane tamen intelligendo, nõ, quin in omni conuersiõe & iustificatione peccatoris fiat talis subita & instantanea mutatio. Nam in instanti iustificationis (quo peccatori cõmunicatur gratia) de non iusto fit iustus, de malo priuatiue fit bonus. Rarius, inquam, contingit in illis, qui in malo sunt habituati, qui in peccatorum cœno usq; ad os & aures (ut dicitur) sunt immersi & infixi, qui in profundum pene abyssi descenderunt, qui omni uoluptati sese dederunt. Num tibi mi lector grande uidebit miraculum, si de tali tantaque, ac tam habituata malitia ad bonitatem rapiatur quis subito, absque omni præparatione cordis accessoria? de tali dicitur utiq; admiratiue, hæc mutatio dexteræ excelsi. Proinde in conuersione sancti Pauli prædicatur miraculũ, non quia de malo factus est bonus subito, hoc enim semper fit, sed quia de uno contrariorum pene in extremo raptus est, ad aliud contrarium extremũ, hoc est, ex acerrimo ecclesiæ persecutore, mutatus est in constantissimum fidei prędicatorem, Vnde stupebant omẽs & admiratiue dicebãt. Nonne hic est qui expugnabat in Hierusalẽ eos qui inuocabant nomen istud. Et huc ad hoc uenit, ut uinctos illos duceret ad principes sacerdotum. Nec tamen hæc mutatio etiã ĩ ipso sine timore facta ẽ preãbulo. Anteq̃ enĩ ad fidẽ formaret̃ intrĩsecus, circũfulsit eũ lux de cœlo, forinsecus ipsum deterrens & in terram prosternẽs, qui Iesum ad se loquentem, Saule, saule, quid me p̃sequeris? nondum cognouit, Vnde inquisiuit, Quis es domine? illo respondente, Ego sum Iesus quem tu persequeris. Et hoc responso a Paulo cognito, confestim respondit, Domine, quid me uis facere? offerens se ad omnes

cõuersio s. Pauli.

labores prosequendos, ad omnia mala perferenda, prō ptissimum. Mirabilis ergo est in taliter conuersis gratia, & ideo probabiliter rara. Porro in illis qui non sic subito a grauissimis sanantur uulneribus, sed sensim paulatimq; ad conuersionem præparantur per flagella, aut alia remedia supra notata, quibus peccatorum eis subtrahuntur pabula, & a concupiscentijs malis reprimuntur. Cum timore seruili alia quædam intus in corde operatur gratia, non una, sed multiplex, sicut multiplices sunt diuini spiritus in cor peccatoris influxus, Operat̃ enim ibi gratia prædestinationis, Agit gratuita dei uoluntas, præueniunt diuersi instinctus & motus spiritus sancti, ipsam adoptionis gratiam, pulsant ad cordis hostium, uiam domino præparant. Stat autem cum his omnibus, q; nondum lex domini amatur, quia nec dum charitas habetur, nec timor inductus est filialis. Nihilominus tamen omnia salubriter aguntur, quia non hoīs sunt opera sed dei. Nam in humanis operibus ueritatē hæc obtinent, quod finis debitus primum debet intendi, lex iusta diligi, & deus filiali timore & coli & reuereri, ad hoc ut bene uiuatur. Cæterum leges hæ & similes hominum præfiguntur actibus, non diuinis præstituuntur influxibus. In horum figura ante aduentum domini ad Heliam trāsijt primo spiritus grādis & fortis subuertens montes, & petras conterens ante dominum. 3.reg.19
Hic est timor seruilis peccatori a deo imissus, superbiā elidens, & cor petrosum concutiens, sed non in hoc spū dominus p adoptiōis gratiam, & post spiritū cōmotio uid'licet cordis, ipsum ad uitæ præteritæ compunctionē q̃tiēs, nec in cōmotiōe dn̄s, & post cōmotionē ignis ad melioris uitę ꝓpositū inflāmans, sed nec in igne per grãam dn̄s. Preparatoria nēpe sunt, praua in directa & aspa in uias planas æquātia, sed hęc mox dn̄s insequitur,

unde subditur, Et post ignem sibilus auræ tenuis, Et ibi
Iob.4 dominus intrans per gratiam locum, quem non pecca
tor, sed ipse sibi parauit. Et tūc quasi furtiue suscipit au
ris cordis uenas susurrij eius. Tunc loquitur ad cor Hie
rusalem, & aduocat eam ad se, quoniā completa est mali
Esa.40. tia eius, dimissa est iniquitas illius. Tunc enim serenat
psal 103. conscientia, iocundatur spiritus, tranquillatur animus,
& exhilarat tota hominis facies ī oleo misericordiæ di
uinæ, quia loquitur ad animam pacem, nec tamē oēs iu
stificati hos sentiunt effectus. Sunt etenim pleriq; qui
etiam post consecutā peccatorum ueniā, post acceptā
adoptionis gratiam, turbulentissimam sentiunt cordis
Sp ūalis cōsolatio nis dila/ tio. faciem, nec quicq̃ percipiūt serenitatis, obducto cœlo
mentis aquosis & caliginosis nubibus, tonitrua fulgu
ra & grandines minantibus. Qui si inquisiti fuerint, si
spiritum sanctū credentes accepistis, dicent, Sed neq; si
spiritussanctus est audiuimus. Nimirū, Spiritus enī san
ctus nondum reddit testimoniū spiritui eorum, q̄ filij
dei sunt. Cuius septuplicem libet assignare rationem,
Prima, quia post male actam in peccatis uitam, reliquię
Reliquię malę actę uitę. remanēt, quæ nō agunt diem festum domino. Cū enim
natura humana destituta, infecta sit concupiscentia le/
ge membrorum, quā uehemens sequitur ad omia uitia
sequitur pronitas. Si super hanc, super hoc fundamētū
superædificentur lapides, ex luto terrenæ cupiditatis,
minuta harena mundanę cupiditatis, & aqua uoluptuo
sæ lubricitatis, igne peruersi amoris, excocti, exurgit
turris Babel, nō facili casura impulsu. Quilibet nempe
actus uitiosus malam adijcit corruptioni nostræ proni
tatem. Sicut econtra, Virtuosus quiq; super adoptiōis
gratiam bonam addit inclinationem ad similem, & hoc
pacto, duæ exurgūt ciuitates, diaboli uidelicet & dei,
Babilon & Hierusalem, corruptio itaq; naturæ destitu

tæ, pronitas ex actibus malis relicta, & puersus ex his acquisitus habitus, Funiculum complicant triplicem, qui difficile rumpitur, quo fit ut post discessum a pecca to, post recuperatam adoptionis gratiam, post acceptũ spiritum sanctum uehemens sentiatur ad malum impul sus qui omnia turbata & pene confusa reddit. Secũda, ob fidei probationem & meritum, in iustificatione equi dem peccatoris fides prĩcipaliter & potissime operat᷑. Quæ (ut maius cumulet meritum & eius efficacius pro betur constantia) post iustificationis effectũ, nullo ple rũq; fulcitur sentimento, ut nulla experimentali pcepta in toto interiori homine alteratiõe, totis nisibus homo diuinis innitatur promissis, Et contra spẽ naturalis per ceptionis, in spem credat infallibilis æternę ueritatis. Nã donec transeat cœlum & terra, Iota unum, uel unus apex nõ præteribit a promissis diuinis donec omnia cõ pleantur, Tertia, ad uirtutis exercitationem, cum em̃ in iustificatione restituatur peccatori salutis pignus, gra tia uidelicet adoptionis, & uirtutes, ne otiosæ sint, sed usu exerceantur, relinquuntur uitiorum Sinthomata. Sicuti in figura, septem gentes in terra promissionis a deo sunt relictæ, ut filij Israel exercitium haberent præ liandi & armorum usum, ne marcerent otio. Immũdus siquidem spiritus, ab homine p pœnitẽtiam electus, re diens ad eum, si domum eius inuenerit uacantem, quan tũcunq; scopis mundata sit & ornata, assumptis septem alijs spiritibus nequioribus se, ingredietur, Et erunt no uissima hominis illius peiora prioribus, Quarta, ad pœ næ salubris tolerantiam. Inimicus equidem etiam post reconciliationem nõ statim ad familiare admittitur con tuberniũ, Exemplum sacra pponit scriptura in Absalõ, Qui patri suo Dauid reconciliatus, nihilominus mãsit duobus annis In Hierusalem, quibus faciem regis non

Eccle. 4.
Fidei pbatio.
Iudi. 3.
Matt. 12
Tolerantia.
2. reg. 14

uidit. Quinta, ut cõuersus ad pœnitentiam auisatus sit ad futurorum cautelam, & in timore stet iugiter. Si non
Eccle. 27 in timore domini tenueris te instanter (ait Sapiẽs) cito
Iudi. 2. subuertetur domus tua. Propter hoc etiam deus dixit de populo Israel, Ego non delebo gentes q̃s dimisit Iosue, ut in ipsis experiar Israel, utrum custodiãt uiam domini & ambulent in ea. Sexta, propter fructuosam humiliationem, In humilitate enĩ nostra, memor fuit nostri, & redemit nos ab inimicis nostris. Humiliationi etenim occasionem multiplex præstat defectus & crebra tentatio, unde plerisq; deuotio subtrahitur salubriter. Meli⁹ siquidem est arido corde humiliter se recognoscere, q̃ accepta deuotione in magnis & mirabilibus sup se ambulare, quia hoc propriæ uilificationi, illud superbiæ & præsumptioni ansam præstat. Septima, ad excitãdam deuotam, feruentem & indefessam diuini subsidij implorationem, quæ sicut cunctis, & specialiter pœnitentib⁹ nouiter cõuersis summe necessaria est, Sic est & saluberrima, Vnde nõ concutiatur pœnitens pusillanimitate, nec desperatione frangatur, si nondum amorem sentit iustitiæ, si stimulis agitatur peccatorum, si timor pœnæ in eo abundat, Non enim secũdum sensus, sed secundũ consensus iudicat deus. Proinde propheta non ait, Cõcupiuit aĩa mea iustificationes tuas, Sed concupiuit de
psal. 118 siderare iustificationes tuas, Si nondũ sentis desideriũ
Matth. 7 iustificationis dñi, concupisce saltem hoc desideriũ, pete, quære, pulsa, omnis enim qui petit, accipit, qui quæ tit, inuenit, & pulsanti aperietur.

Consectarium Secũdum.

Igitur salubriter prædicari possunt ea quæ timorẽ seruilẽ peccatoribus incutiũt, In spe & fiducia coopatiõis diuinę intus in corde peccatoris, ut nutu diuino terreatur, a malo retrahãt, & deo opus salutis cõtinuante ad

bonum alliciatur & prouehatur. Nemo enim repente fit summ⁹, is potissimũ qui in imo iacuit ꝓstratus. Ad hoc plurimum ualet feruidus animarum zelus in prædicante, & cor ardẽs charitate, ut sic ex pectore tali, ueluti ex fornace ardenti, scintillæ erumpant, & flãmæ audientiũ corda penetrantes, & usq; ad diuisionem animæ & spiritus pertingentes, Sicut carbo ignitus carbones accẽdit mortuos, extinctus non ita. Vnde quisq; eorum dicere habet, Eructauit cor meum uerbum bonum. Verbum enim quod de ore dei habitantis intus in corde prædicatoris egreditur uacuum ad eum non reuertetur. In figura huius, quãdocũq; spiritus malus arripiebat Saul, Dauid tollebat citharam, & percutiebat manu sua, refocillabatur Saul & lenius habebat. Recedebat enim ab eo spiritus malus. Cithara sacra est scriptura, hanc prædicator tollit, dum uerum eius intellectum & mente capit, & uoce depromit. Tunc autem suauem & uirtuosum reddit sonum, spiritum malum depellentem, quãdo manu sanctæ operationis percutit, ut opere impleat quod ore prædicat. Heb. 4. Psal. 44. 1. reg. 16

Consectarium tertium.

Igitur conclusiue candide lector pro discrepantium concordia partium, ut ad unisonum reducantur cantũ, breue poterit & succinctum aduocationis intercedere patrocinium, ut dicantur diuersa sentire non aduersa, sicuti & in superioribus. Cum enim duę partes affirmentur iustitiæ, Declinare a malo, & facere bonũ. Dicem⁹, Actores primam principaliter fouere partem, Reos secundam, sola enĩ charitas efficit pœnitentẽ. Porro si ambæ partes caussentur, de prima parte iusticiæ uidelicet, declinatiõe a malo, si fiat timore seruili, an non, Poterit & hoc resarciri discidium, per duplicem timoris seruilis radicem, uel motiuum aut caussam, Si enim timor

seruilis incutiatur peccatori, ex quocunque creato in auribus forinsecus, aut in corde intrinsecus perstrepente, siue sit prædicatio, siue propria imaginatio, cum agens illud, cor ad ueram compunctionē non possit inflectere, Sane dicemus, iuxta secundā opinionem, timorem hūc seruilem nō esse initiū pœnitentiæ. Si uero immittatur a deo ad cor salubriter terrendum, & a peccato retrahēdum, affirmabimus ipsum esse salutis initiū, pro ut prima asserit opinio, cum diuinis influxibus legem nō possumus præfigere.

CONATVS V.

ALIVS interea in literario campo celebrat' est conflictus serio an ioco, ad ingenij uires exercendū, an ad iugulū feriendū, ad congrediēdū scd'm palestritarum morem, an ad grassandū in aduersarij cruorem, ambiguū uidetur, siquidē congressus ipse apparatum magis prætendit uerborū, ueluti foliorū uiridantium sonitum, quam terrorem refulgētium armorum cruore infectorum. Est aūt scopus illius, De actiuitate liberi arbitrij, respectu actus meritorij, Accedamus cādide lector, illius spectatores hastiludij, micantia contē

Opinio prima.

plemur arma. Progreditur prima pars, adfirmans illud esse conueniens sacræ scripturæ, sanctis patribus & fidei christianæ, Liberū arbitriū, uoluntatem humanam, habere caussalitatem actiuam, uim productiuā, elicitiuam operis meritorij, non excludēdo gratiam & speciale adiutorium dei, adeo quod oppositum sit plane descēdere in hæresim manicheorum. Hanc assertionem figit aut fixam ostendit uerbo Sapientis, Deus ab initio con

Eccle. 15

stituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui. Adiecit mandata & præcepta sua, Si uolueris mandata cōseruare, conseruabunt te Apposuit tibi aquam & ignē, ad quod uolueris porrige manum tuam, Ante hominem

uita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei dabitur illi. Firmatur dicto Saluatoris parabolico, ubi seruus, Mat. 25.
qui quinq; talenta acceperat, & per ea alia quinq; est lucratus, a domino est & laudatus, & remuneratus, aliqd ergo est operatus ob quod est coronatus. S. quoq; Ioannes ait, Omnis qui habet spem in deo sanctificat se, sicut & ille est sanctus. Psalmista quoq; dicit, Adiutor meus 1. Ioan. 3.
es tu, ne derelinquas me. Adiutor autem coagit ei quẽ Psal. 29
adiuuat. Consimiles plures aduehi possunt sagittæ ex pharetra sacræ scripturæ, quibus ignaui & torpentes operari bona ualentes quidem, sed non uolentes reprobantur, qui gratiam eis ad bonum deesse agendum querulantur cum uerius econtra conqueri posset gratia, uoluntatẽ ad cooperandũ etiam stimulatã recalcitrare.

Altera nihilominus pars, squamata munita armatura, cõpluribus uidelicet sacræ scripturæ auctoritatibus, procedit ex aduerso, totum contestans esse a deo quicquid homo habet & facit, & totaliter. Ad hoc ex utroq; istrumento missilia producit, primo Paralipp. dicitur, Tua Cap. ult.
sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. 1. Regũ, Abijt cum Saule pars exercitus quorũ deus Cap. 10.
tetigerat corda. Exponitur, Sicut figulus tangit rotam ad uas formãdum. ij. Regũ, Cuncta salus mea & omnis
uoluntas, nec est quicq; ex eo quod non germinet. Psal. Cap. 23.
Confirma hoc deus quod operatus es in nobis. Ezech. Psal. 67.
Auferã a uobis cor lapideũ, & dabo uobis cor carneũ. ezech. 36
Sanctus Paulus ad Philip. Deus est qui operatur in no Philip. 2
bis, uelle & perficere pro bona uolũtate. Ad Rom. Qui Rom. 8.
cunq; spiritu dei aguntur, hi sunt filij dei. Ad Corinth. 2. Cor. 4.
Habemus thesaurum istum in uasis fictilibus, ut sublimitas sit uirtutis dei, & non ex nobis. Sanctus Iacobus, Iac. 1.
Omne datũ optimũ, & omne donum perfectum, desursum est, descendens a patre luminũ. Multæ in hunc mo

dum, & ad hunc sensum possunt aduehi autoritates, ꝙ oĩa bona nostra, & merita nostra a deo nobis sunt donata, Et per consequẽs oĩa ipsius sunt & sibi ascribẽda, & ut clarius utriusq; partis cõspiciatur sentẽtia, ꝑ assertiones signemus utriusq; causæ merita.

Assertiones primæ partis.

Liberum arbitriũ adiutũ gratia, naturali uirtute ꝓductiua & ellicitiua non fraudatur.

Liberum arbitrium nõ se habet mere passiue ad opus meritorium.

Liberum arbitriũ cooperatur deo, gratia sua adiuuante, ad bonũ meritoriũ, ne sit res de solo Titulo.

Liberũ arbitriũ non habet specialem operationem, quam non faciat gratia.

Volũtas hominis receptrix est bonorũ, atq; famula in comparatione ad gratiã, In cõparatione aũt ad uires Inferiores est regina.

Gratia & liberũ arbitriũ sunt una causa totalis opis meritorij. Non tñ ꝙ gratia unam operet̃ partem, liberũ arbitrium aliã, sed ambæ simul totũ & indiuiduũ opus bonum perficiunt.

Liberum arbitriũ agit opus meritoriũ, qa agit̃ a gratia, In concursu gratiæ & liberi arbitrij ad opus meritoriũ. Ipsum opus totũ est a gratia & totũ a libero arbitrio sed a neutra causarum totaliter.

Assertiones secundæ partis.

Liberum arbitriũ non habet specialem quandã actiuitatem naturalem a gratia distinctam.

Bona merita tota sunt dei, & non ex parte nostra, quãtum ad actiuitatẽ, fiunt tñ nostra per gratię collationẽ. Et sic gratis nobis diuina clemẽtia cõferuntur.

Gratia facit operari liberum arbitrium, & liberum arbitrium recipit suam actionem a gratia.

Gratia operatur bona opera in libero arbitrio, Et ita gratia habet actiuitatem bonorum operum, Liberum aũt arbitriũ habet susceptionem, ergo potius bona opa efficiũtur in libero arbitrio, q̃ fiant actiuitate liberi arbitrij, gratia dat actionẽ libero arbitrio, per hoc q̃ i il lo opatur, unde liberũ arbitriũ agit quia agitur.

Gratia sicut in libero arbitrio totum opus meritoriũ operatur, sic operatur & totaliter.

Vtriusq; partis Consensus.

Gratia diuina inspirat uoluntati bonũ consensum, & illa inspiratio est eius in uoluntatem actio.

Pro harũ pacificatiõe sanctas indagem⁹ scripturas.

INDAGO PRIMA.

Cum uoluntas diuina super benedicta, prima sit ois bonitatis & iustitiæ in creaturis regula & põderatrix, ut supra monstratum est Conatu tertio, Indagine secunda, potest naturam intellectualem gratificare & glorificare sine omi merito, Sicut & anima sanctissima Christi, in primo suæ creationis instanti summã recepit gratiam, absq; omni merito, Nimirum cum tanta gratia cadere non possit sub merito. Vnde deus summam suã (in eius gratificatione & ad deitatem in unitatem personę susceptione) ostendit liberalitatem potest & actum naturę intellectualis, ex puris naturalibus elicitum tanq̃ uitæ æternæ meritorium, absq; præuia habitus cuiuscunq; infusione acceptare. Potest tertio, post naturã humanam lapsam, libero arbitrio gratia adoptionis dotato, naturalem conferre actiuitatem, in eliciendo actum meritorium, Sic q̃ liberum arbitriũ cum generali dei influxu causset substãtiã actus, & gratia eius operetur acceptationem in ratione meriti, ut sic uoluntas sit illius meriti principalis causa, quo ad substantiam actus, &

Regula bõitatis dei uolũtas.

gratia causa principalis in ratione meriti & acceptatio nis diuinæ, Hæc omnia per dictum sancti Gabrielis ar changeli fulciuntur, Quia nō erit impossibile, apd' deū
Lu. 1. omne uerbum, Quis enī dicere ei potest? Cur ita facis? plus nēpe potest efficere, q̄ nos cogitare sufficimus, &
Iob. 1. si sic uellet bonum esset sic fieri.

INDAGO SECVNDA.

Quia deus sanctissimā suam uoluntatem in scripturis reuelauit sanctis, circa humani generis procurandam salutem, Quid sibi complacitum sit, quidue displiceat; quid per liberum arbitrium, quid sine eo operari uelit, quæ donare homini suffragia, quæ hominis acceptare merita uel opera, quibus medijs, quibusq; adminiculis ipsum uelit ad beatitudinē ꝑuehere, & horum similia, Consequens est, nos intellectum nostrum in prædicto- rum scrutamine, ad sacræ scripturæ regulam captiuare debere, ad quam si quis quippiam apposuerit ab ea dis- crepans, apponet deus super illum plagas, & si quis di
apoc. 22 minuerit de uerbis eius, auferet deus partem eius de li bro uitæ. Itaq; ubicunq; in scriptura Canonica certi de uero eius sumus intellectu, incunctanter & inconcusse est seruandus, Vbi uero spiritussancti sensus clarus non
apoc. 5. est (clausus est equidem hic liber uitę, septemq; obsera tus signaculis, ne canibus & porcis pateat aditus. Per
Mat. 7. transeunt plurimi, & multiplex est in eo, non modo opi
Dañ. 12. nio uel error, sed & scientia) pro eius intellectu, primo ueritas increata, lux uera, quæ omnem hominē illumīat
Ioan. 1. est deuote imploranda, Secundo in spiritu humilitatis, & affectus synceritate ad scrutādum in ea dei mirabilia est accedendū. His modis Candide mi lector ad propo sitam accedentes materiam, ut ueram e sacris literis eli ciamus intelligētiam, duo æmulari studebimus in scru tamine, Quæ & deus principaliter in sacra intēdit scri

ptura, gloriam uidelicet dei, & animarum salutem, unde illum complectamur intellectum tanq̃ saniorem, q̃ dei gloriam amplius magnificat, Et animarum saluti congruentius obsequitur. Hoc est, Quod omne bonum q̃d nobis inest, uel inesse credimus, aut opinamur, fidelissima recognitione, Syncerissima affectione, & gratissima deuotione totum & totaliter deo tribuamus. Nihil bõi penitus nobis reseruantes, aut uiribus nostris tribuentes. Nec gloriam dei de donis & bonis nobis collatis, nobis usurpantes aut adscribentes, quid enim habes, quod non accepisti, si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Fur ergo est & latro qui ex omnib⁹ his debitam deo subtraxerit gloriam. Om̃e bonũ a deo 1. cor. 4.

Ex altera parte, Omne malum culpæ, & inordinatę motionis & concupiscentiæ nobis uerissima assertione adscribamus. Iuxta propheticum, immo diuinum testimonium, Perditio tua ex te Israel, tantũmodo in me auxilium tuum. hoc enim modo donamus cuiq; quod suum est, Si separaueris (ait deus) pretiosum a uili, quasi os meum eris, Hoc pacto, omnia gratiarum & donorũ flumina, ex abyssali diuina bonitate in nos prodeuntia, in ipsum fontale refundimus principium, ut abundantius in nos exuberent, secundum dictum Sapiẽtis. Ad locũ unde exeunt flumina, reuertũtur, ut iterum fluant. Perditio ex nobis Osee 13. Hiere. 15 Eccle. 1.

INDAGO TERTIA.

Aliud est loqui de merito uel ope bono, quod q̃s operando efficit in alio, Aliud de eo quod ex ipso operante egreditur, In primo operans purũ exhibet ministeriũ, nihil intrinsecus agens in eo, in quo opera sua quippiã fructificat, Sicut uerbum dei prædicans forinsecus perstrepit in auribus audientis, Ipsius autem cor immutare potest minime. De hoc opere S. Paulus ait, Quid igitur est Appollo, quid uero Paulus? Ministri eius, cui credi- 1. Cor. 3

distis, Et unicuiq; sicut dominus dedit, Ego plantaui, Apollo rigauit, Sed deus incrementum dedit. Et eadem epistola, Gratia dei sum, id quod sum, & gratia eius in
1 Cor. 15 me uacua non fuit. Sed abundantius illis omibus labo raui, Non ego autem, sed gratia dei mecum. Hoc modo inuehitur propheta contra Regem Assiriorum, qui ex
Esa. 10 uictorijs diuina uirtute habitis gloriabatur, quasi uirtute propria acquisitis. Væ (inquit in persona domini) Assur uirga furoris mei & bacul⁹ ipse est. Et infra, Visitabo, super fructũ magnifici cordis Regis Assur, & sup gloriam altitudinis oculorum eius, Dixit enim, In fortitudine manus meæ feci, & in sapientia mea intellexi &c. Et sequitur. Nunquid gloriabitur securis contra eũ qui secat inea, Aut exaltabitur serra contra eum, a quo trahitur, Quomodo si eleuetur uirga, contra eleuantem se, Et exaltetur baculus, qui utiq; lignũ est. Vnde tales ministri dei sunt, siue in bonum, ut primi, Siue in malũ castigationis & pœnę, ut secundi. Qui nihil eorum operum magnificorum, quę per eos dominus operatur sibi adscribere possunt, nec de illis gloriari, sine diuinę gloriæ iiuria, Primos eñ, Plãtatoribu⁹, eminatorib⁹, Agricultorib⁹, & Rigatorib⁹, cóparat, Qui forisec⁹ exhibẽt
1. Cor. 15 ministeriũ, sed non dant intrinsecus incrementũ, Et qd seminas (ait Apostolus) non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum, utpote tritici, aut alicui⁹ cæterorum, deus autem dat illi corpus sicut uult, Secũdos, securi, serrę, uirgæ, & baculo, qui flagella dei sunt, & diuinæ ultionis instrumenta.

INDAGO QVARTA.

Quo ad meritum uel opus bonum quod ex ipso egreditur operãte, Sacra nos erudit scriptura, q nullũ actũ efficere uel elicere possumus salutarem sine gratia dei,

secũdum Saluatoris nostri testimonium uerissimũ, Sine Iohã. 15.
me nihil potestis facere, uidelicet ad salutem pertinẽs.
Quod & sanctus testatur Paulus inquiens, Fiduciã autẽ
talem habemus per Christũ ad deum, non ꝙ sufficiẽtes 2. Cor. 3
simus aliquid cogitare a nobis, tanꝗ ex nobis, sed suffi
cientia nostra ex deo est, prout profusius in primo per-
tractatum est conatu. Alibi quoque ait, Deus est eñ
qui operatur in uobis, & uelle, & perficere pro bona uo Philip. 2
luntate. Ex quibus elicitur, quod hos tres actus, cogita
re uidelicet uelle, & perficere, siue operari uel exequi uo
lita, deus per suam in nobis operatur gratiam, exigetur
ergo pro tribus illis actib⁹ triplex gratiæ influxus, Pri
mus ad ipsum cogitatum, quem gratia in corde semĩat, gratię tri
non sic intelligendo, ꝙ sine speciali dei influxu, non pos plex ĩflu
simus de bono cogitare obiecto, ut de iustitia, de pieta xus.
te, de deo, de homine Christo, eius passionẽ &c. Et quib
cũque similibus, Hoc nempe commune est hominib⁹,
& bonis & malis, & electis & reprobis, cum & ipsi dæ
mones de illis cogitent, Dum enim generalis de talib⁹
habetur sermo, quis auditorum non de his cogitat? aut
dũ quis propria siue lectione, siue meditatione talia re-
uoluit obiecta, Ad hoc quippe nulla specialis requiri-
tur gratia, sed generalis sufficit influentia. dicit autem
Apostolus signanter, Non ꝙ sufficientes simus aliquid
cogitare salutare uidelicet uel salubriter, Hoc enim so-
lum in sacris dicitur literis esse aliquid, quod aut salus Ali quid
est, aut ad salutem ordinatum, Neque enim Apostolus in scriptu
ibi de generali loquitur sufficientia, secundum quam ris
omnis creatura etiam inanimata ad agendum, suam a
deo recipit sufficientiam. Sed de sufficientia salutari
Hoc itaque modo intelligi debet, quod nullus cogita-
tus quantũcũꝗ de salutari necessario & bono obiecto,
cor mouet, excitat uel stimulat, sine salubri & necessa-

rio ſpecialis gratiæ diuinæ motu & influxu. Hinc eſt, quod multi eundem audiunt ſermonem, unus ex eo compunctione inflectitur & molleſcit, Alius duro corde perſiſtens, nec minimo concutitur motu, quia gratia illi cogitatum ex ſermone uel lectione habitum reddit ſalutarem, agens ut trahatur in affectũ, alteri uero non, De hoc ait propheta, Plui ſuper unam ciuitatem, & ſup. alteram non plui, pars una compluta eſt, & pars ſuper quam non plui aruit. Seminat quoq; deus alio modo ſalubrem in corde cogitatum, quãdo nullo extrinſeco adminiculo exhortationis, informationis, prædicatiõis, lectiõis &c. adhibito, intus operatur ad ſalutem in corde, immittens homini fructuoſum de ſua ſalute cogitatum, & non ſolum hoc, quod & malis & reprobis facit, ſuper quorum corda, illo modo ſolem ſuæ illuſtrationis oriri facit, ſed & cor illo cogitatu afficit & ſtimulat, Et hæc eſt gratia præueniens, de qua Pſalmiſta ait, Miſericordia eius præueniet me, cui⁹ operatio eſt circa primũ actum uidelicet cogitatum, & ſaluti præſtat exordium, quod tamen non ſufficit, niſi & aliæ opationes gratiæ circa alios actus ſubſequantur.

INDAGO QVINTA.

Primum hũc actum, qui eſt cogitare ſalubriter bonũ, Secundus ſubſequitur, uelle ſcilicet, Qui ſecundum exigit gratiæ influxũ, qui eſt, ad conſenſum in bonũ ipſam inflectere uoluntatem uel inclinare, Habita nempe ſalubri & bona cogitatione, ſiue a deo immiſſa, ſiue ab alia cauſa procurata extrinſeca, utpote, prædicatiõe, exhortatione &c. uel intrinſeca, ut propria meditatione, data nihilominus a deo gratia, qua eadem cogitatio uoluntatem afficiat, ſtimulet, & excitet, ad ſurgendum, ſiue a peccato ad conuerſionẽ, ſiue a torpore & ignauia ad boni proſecutionẽ, niſi aſſit, operetur, & cooperetur gra.

uoluntatem ad assensum inclinās, nihil fit, frustraturq; prima gratia præueniens suo effectu & fructu. & hæc uoluntatis ad bonū inclinatio, dicitur patris attractio, de qua saluator ait. Nemo uenit ad me nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Hunc autē uoluntatis assensum exigit gratia, ut opus dici possit meritoriū, aliquid habēs de libero arbitrio, Quanq; enim deus, immensa sua liberalitate, & bōitate, posset nos sine omni actu nostro, & cooperatione gratiæ, & hic gratificare, & in futuro beatificare, Possetq; nonnullis uideri hoc magis ad suæ maiestatis spectare præconium, hoc tamen facere non decreuit, scriptura teste, quæ multipliciter & merita commēdat & præmia, magis aūt sibi complacet ut gloriam assequamur, cū qualicūq; laude propria, ꝑut dicit Apostolus, Nolite ante tempus iudicare, quoad usq; ueniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit unicuiq; a deo. non haberet autem homo laudem in remuneratione nisi præcessissent merita, nec merita essent si liberum arbitrium pure passiue se ad bonum haberet remunerandū, & nihil penitus cooperaretur gratiæ. Gratia itaq; liberum arbitriū non cogit, non necessitat, nihilominus tamen ita efficaciter inclinat, afficit, & trahit uoluntatem q; in id ad quod trahit consentit. Adtractus ille adscribitur gratiæ, q̄uis non sit a solo gratiæ dono animæ infuso. Nullus enim habitus animæ infusus, ita potens esset in anima, Quod liberum arbitriū originali concupiscentia pressum, multiplici malo usu, & assuefactione subuersum, uariisq; extrīsecis obiectis uoluptuosis & incentiuis abstractum & illectum, posset ab his oībus absoluere uinculis, & ad bonum efficaciter erigere & sustollere. Sed spiritus patris & filij sanctus & benedictus hæc operatur, qui per gratiam animam inha-

1. Cor. 4.

Gratia attrahit.

bitat, nec ociosus moratur in corde, uerum indefesse a-
git, & stimulat ad bonum, ubi homo motibus suis non
repugnat, magis autem obtemperat, quod ut fiat, ora-
mus, Adueniat regnum tuum, fiat uoluntas tua. Porro
liberum arbitrium aliam actionem non habet immanen
tem cum gratia in opere bono, præter consensum quo
salutari sancti spiritus acquiescit motui, & quo coope-
rari dicitur gratiæ. Cæterum cõsensus ille actus est uo
luntatis, ab ipsa causatus, productus & elicitus, sicque
actus ille uoluntatis qui consensus dicitur, proles est
naturalis ipsius uoluntatis. Adoptiua autem ipsius gra
tiæ & spũs sctĩ, nunq̃ enim uoluntas illum eliceret, si su
pradicto modo gratia non traheret uel incliaret. Quia
uero acceptatio illa ipsius consensus a deo ĩ ratione me
riti, in ordine ad præmium æternum, potior est in ipso
actu, dicitur actus ipse uel consensus, uerius, nobilius,
& perfectius esse proles gratię, q̃ uoluntatis, Sicut esse
gratiæ nobilius & excellentius est, q̃ esse naturæ. Gra-
tia ergo ĩ quantum hunc operatur effectum, qui est uo-
luntatem inclinare in bonum, & trahere, dicitur coope
rans & adiuuans.

INDAGO SEXTA.

Tercius actus gratię

Superest terti⁹ actus, qui est pficere uel operari, con-
sensum sequens in bonum, ut executioni demandetur,
ne fiat abortiuũ, ad quẽ tertio loco exigitur gratia, ut qđ
primo salubriter suggessit uel inspirauit per cogitatũ,
Secundo, fructuose procreauit per inclinationẽ in con-
sensum. Nunc tertio uirtuose & efficaciter in lucem pro
ducat omnes uires confortãdo & uigorando boni cõce
pti executiuas. Et hic requiritur uis rationalis illustra-
tio p sapientiam & prudentiã, irascibilis animatio p dis
cretum zelum, cõcupiscibilis per ardentem charitatem
inflãmatio, & omniũ uirium inferiorũ uigoratio, quę oĩa

operatur unus & idem spiritus benedictus in secula. Et hæc dicitur gratia subsequēs, d' qua ait ꝓpheta, Misericordia tua subsequetur me, oībus dieb⁹ uitę meæ. Cōstat ex prædictis, ꝙ omnes illæ operationes gratiæ necessariæ sunt, pro boni operis consummatione. Psal. 22

Consectarium primum.

Igitur oīa opera nostra, quę nostra nuncupamus merita, sunt ipsius dei triplici iure. primū quidem, quia ab ipso est natura horum ferax, Siquidē arborem plātans in proprio solo, iuste sibi ipsius uēdicat fruct⁹. Secūdo proinde, quia naturā peccato corruptā & uitiatam, & ex consequenti dānatam, ipse reparauit, nec non in meliorem restituit statum ꝙ̄ a primordio fuerit, Veluti si qspiam arborē consereret uirentem, floridam, frugiferam, quæ succedenti tēpore arescerет tota radicitus intantū ꝙ nulla unꝗ esset refloritionis spes (sicuti de ficulnea dominus ait, Nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum, quæ & continuo radicitus aruit) Ipse autem prim⁹ cultor eius iterato uitam ei daret uegetatiuam, radicemque germinātem, apponeret nihilominus fimum, rigaret, & excoleret, Sic ꝙ ultra omnem spem floreret, & fructus afferret plurimos, quis non cultori tali ipsius arboris, adiudicaret fructus? Tertio deniꝗ, quia & si quippiam in meritorum productione liberum agat arbitrium, utpote consensum in bonum & cooperationem per uires inferiores in executione, parum tñ est respectu eius quod operatur gratia, quæ primum sibi materiam subministrat, uidelicet bonum cogitatū, Ipsum arbitrium liberū proposita materia stimulat, ut acceptet dissimulantē adhuc & torpētem efficaciter ad uolendum pręparat, trahit & inclinat, Et uolentē effectū, potenter adiuuat ad exequendum, in qua executio Math. 12

ne plus facit q̃ liberum arbitriũ, in tantum ut uideatur solummodo ipsius gratiæ instrumentũ.

Consectarium secundum.

Igitur secundum duplex ius, primũ uidelicet, & secũdum modo dictum, omnia opera nostra bona & merita tota sunt ipsius dei & totaliter, Nam in his duobus, utpote in prima hominis institutione, & in eius per benedictum saluatorem nostrum reparatione, nihil penitus cooperata est natura Adæ creatori & redemptori. Quo ad tertium autem, cum ibi uoluntas hominis, in opere meritorio ipsi gratiæ mouenti, inclinanti, trahenti, & inspiranti cõsentiat, Et per hoc cõsens9 ille qui meritũ dicitur originaliter (Nam i libero arbitrio oportet originaliter & meritum quærere & demeritum) actus sit uoluntatis, Verum est affirmare q in eliciendo illum actum ipsa uoluntas cooperatur gratiæ, & gratia cooperat̃ uoluntati, & sic ambæ concurrunt. Ex quo consequitur, quod q̃uis gratia totum operetur, quia nõ producitur per partes, non tamen totaliter, hoc est, ipsa sola sine uoluntatis concursu. Nec tamen ex hoc ipsa uoluntas contra deum aut gratiam quicq̃ gloriari potest, quasi aliqd habeat ex se, aut ex se fecerit, nam illum actum nunq̃ eliceret sine gratia. Et cũ hoc, habet & possidet illud a deo, sicq̃ totum bonum nostrum illi est adscribendum uerissime, A quo bõa cuncta procedunt, & sine quo nihil est
Joan .1. bonum, qa omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factũ
Math. 7. est nihil. Quia igitur oĩa bene fecit, Bñdictus sit ipse, & in seipso & in cunctis operibus suis in seculorum secula, Amen.

CONATVS VI.

EXTRA hanc harenã in alia palestra uiri fortes ex fortissimis israel suas conantur probare uires, accedamus & nos candide lector, & q̃s

uentilent curas, quibusue nitantur uiribus, contemplemur. Et ecce astantibus nobis saxa uoluunt ingentia, Lapides forte sunt quos e medio Iordanis (sacræ uidelicet scripturæ) alueo robustissimi quique extulerunt ad castra. Apostolos noto, Qui spiritussancti flatu siccato Iordane flumine, profunda eius limpido contemplati sunt intuitu, Inde saxis sublatis promissã calcare cœperunt terram, hæc in harena iacta, non modo in miraculi sunt monumẽtum, uerum quoq; studiosis quibusq; in exercitium, Neq; enim ambigendum ea sacræ scripturæ signare mysteria, aquæ currentis meatu, cortice uidelicet literæ uelata, non nisi torrente spiritu, non utique humão, sed diuino reuelanda, Hoc siquidem diuinus spiritus sibi reseruauit magisterium, ut ipse auctor existẽs, ueri quoq; intellectus nõ ambigatur illustrator, ob qđ nullus nisi diuino afflatus spiritu certum sibi indubitatumq; polliceatur aut uindicet intellectum, quasi solus inconcussam calleat i diuinis apicibus ueritatem. Prætereunt ea propter plurimi, & multiplex erit non error uerum scientia, dum robustus quisq; uiribus qbus præualet saxa hæc e terra sustollere, uel saltem euoluere conatur. Quis autem cohibebit & nos candide lector, ne non solum astemus spectatores, sed & uirtutem si quam a largifluo accepimus seruatore probemus. in commune producta sunt saxa, ad harenam citantur cuncti, robustioribus tamẽ primũ deferre locum placet. Iosue .4. Dañ. 12

Primo autem prospectu ingens uoluitur saxum, sanctissimũ uidelicet eucharistiæ sacramentum, quibusdã dissentientibus ipsum in testamentum, non in sacrificium, institutum. Alijs & in testamentum, & in sacrificiũ largiflua charitate a domino Iesu nobis donatum. Horum uirorum fortium in euoluendo ad suam quisq; partẽ lustremus uires, Euangelico primi nitũtur elogio. Hic est

Math.29 sanguis meus, qui est noui testamẽti, q pro multis effun
dicur in remissionem peccatorum. Quo uerbo taxari di=
lucide institutionis tum causa tum effectus uidet, Cau
sa quidem pro noui testamenti confirmatione, Effect⁹
uero, in remissionem peccatorum. Porro ubi testamen=
tum uel conficitur, uel confirmatur donum confertur
testato, nõ sacrificium instituitur. Hæc autoritas suffi=
cere uidetur sola, ut non sacrificium dicatur. Aduersa=
rij uero ad alteram partem, lateraliter saltem saxũ hoc
Lu.22 euoluere conantur. Vires quibus nituntur sunt, Sacra=
mentum hoc non modo in testamenti confirmationem,
uerũ quoq; in passionis & mortis suæ perhennẽ memo
1.Cor.11 riam est institutũ. Vnde ipse ait, Hoc facite in mei recor
dationem. Et sanctus Paulus, Quotiescũq; enim come=
deritis panem hunc, & de poculo hoc biberitis, mortẽ
domini annunciate donec uenerit. In passione autẽ sua
& morte omnia legalia consummauit sacrificia, dum sei
psum ut summus sacerdos & hostia deo patri in reconci
liationem humani generis immolauit, In qua nedum se
Esa.53. ipsum immolauit, sed & per alios immolatus est, teste
propheta, Oblatus est quia ipse uoluit. Si oblatus est,
cui oblatus est? Vtiq; deo patri. a quo oblatus est? a Iu=
da traditore, a perfidis Iudæis, præter eorum institutũ.
An ab electis secundum sanctum dei propositum? qui
in ueteri testamẽto ipsum compluribus sacrificiorũ iuo
lucris, In nouo uero in ꝓpria ꝑsona naturæ insita hũa
nę deo pr̃i obtulerũt & offerũt, Quod potissimum in
altaris dñici sacramẽto fit, in memoriã oblationis, in
cruce consũmatę ab eo instituto. Præterea cum Iudęi ĩ
ueteri testamento communia & legalia ex institutione
diuina habuerint sacrificia, non uidetur quin in nouo te
stamento sacrificium aliquod commune & legale ha=
beri debeat, uerum & luminosum per illa ueluti figura=

lia & umbratica præsignatum.
Ad hæc cum deus per prophetam dicat, non est mihi uoluntas in uobis, nec munus accipiã de manu uestra. Malach. 1
A solis enim ortu usq; ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus. Et in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda. In quibus uerbis sacrificiorum ueteris legis signatur reprobatio, & sacrificij nouæ legis acceptatio. Quæri t̃ quæ sit illa nouę legis oblatio mũda? Non opa nostra, uel quodcumque ex nobis prodiens, teste enim propheta, Omnes iustitiæ nostræ sunt sicut pannus menstruatæ, Et nemo mundus natus de muliere consequens ergo est, q̃ sit sacramentum eucharistię, quod mundissimum existens, ex se est deo patri gratissimum. De una quippe non de multis loquitur propheta. Accedit q̃ uerba noui testamenti confirmationem resonantia, non de corpore referuntur, sed sanguine, uidelicet; Hic est sanguis me⁹, q̃ est noui testamẽti. Nec corporis ãnectũtur cõsecratiõi, nõ igitur obstat quĩ corpis Christi sacramẽtũ hostia sit salutaris, cũ & ĩ ueteri lege sanguis nõ fuerit ĩmolatici⁹.

Esa. 64
Iob. 25
Math. 26

Cooperantur & sanctorum apostolorum acta, in eorũ legẽdis exarata, qui hoc sacramẽto & in sacrificiũ usi sunt, ut in uetusta sancti Andreæ claret legenda, qui inter alia proconsuli tale dedisse fertur responsum, Ego quotidie deo oĩpotenti agnũ sacrifico ĩmaculatum, & quod de sacramẽto referat annexa probãt, subnectit eñ, qui cum ab oĩ populo cõmestus fuerit, integer pmanet & uiuus nisi quis effrons oẽs sanctorũ conuellere censeat legendas, quod tamen nullus etiam in Ethnicorum faciendum pronũciabit historijs. Ad hæc primi, uno uerbo cuncta hæc diluuntur, quod in nullo Euãgeliorum passu in sacrificiũ recensetur institutũ a Christo, in testamentum uero luce clarius.

Repugnant diuersarij, responsionem hanc affirmantes diminutam, huius fundamentum ex Euangeliorum producentes codice, dicẽte domino discipulis ĩ ultima cœ
Ioan. 16 na, Adhuc habeo multa uobis dicere, sed non potestis portare modo, Cum autem uenerit ille spiritus ueritatis, docebit uos omnẽ ueritatem. Ex quo uerbo duo eliciuidentur, Primum, ꝙ Christus non omnia discipulis & fidelibus tradenda, in propria persona reuelauit, sed multa spiritussãcti magisterio reseruauit. Nimirum cũ sit corporis Christi mystici, qđ est ecclesia, spiritus, uitam sensum & motum influens in ipsum, & omnia eius membra. Secundum, quod reuelata per spiritumsanctũ de uoluntate patris, non minus sunt ad credendum & agendum obligatoria, ꝙ̃ per Christũ Euãgelizata, qđ in plerisq; sacræ paginæ passibus liquet. Et ut nonnulli aduehantur, qua auctoritate Apostoli præditi alijq; seniores in cõcilio Hierosolymitano, circumcisionem &
Matth. 5 legalia ueteris testamenti a deo instituti abrogarunt, cum de his Christus pronunciauerit, Non ueni soluere legem & prophetas, sed adimplere, nisi familiari spiritussancti reuelatione? Vnde decretũ in hæc uerba, An
Actu. 15 thiochiam miserunt, uisum est spiritui sancto & nobis nihil ultra imponere uobis oneris, ꝙ̃ hæc necessaria, ut abstineatis uos ab immolatis simulachrorum & sanguine, & suffocato, & fornicatione. En quanta fidelium in spiritusancto congregatorum autoritas, ꝙ̃ præsentissima, spũssancti, & infallibilis illustratio. Qua præterea
Mat. 28. facultate idem apostoli formã baptismi a seruatore expresse præfixam, baptizantes eos in nomine patris &
Actu. 10 filij & spiritussancti, immutauerunt baptizando in no
Act. 19 mine domini Iesu Christi? nisi eadem sponsæ Ecclesiæ spiritu reuelante. Num abbreuiata est apud apostolorũ successores, uel nostro æuo, spiritussancti manus, ut nõ

aperire ualeat & his & nobis beneplacitũ dei patris? Aut certe uoluntas diuina benedicta primis ita affixa est euangeliorum institutis, ut pro temporum qualitate uarietateq;, nec unum iota queat immutare. Concilium quidem non mutat, uerum cæremoniale institutum nil refert si mutetur ab ipso. Quid si hodie certa infallibiliq; ueritate patris decretum nouum nobis per spiritum sanctum innotesceret, quantumcũq; a prioribus discrepans, nonne ad obtemperandum obstricti essemus & iure diuino, Nam qd est ius diuinum, nisi sanctissima dei uoluntas, aut eius decretũ certitudinaliter nobis propalatum, obligans nos ad implendum, Qua deniq; præsũptione ipsimet apostoli infirmos ungebant oleo, quod Mar. 6. eis non legitur commissum a Christo, si non familiari colloquio, & si non scripto, eis traditum est ab ipso? Plura in hunc modum produci possent pro responsione al- Mat. 10. terius partis eneruanda quæ aduersarij isti decernunt Lu. 9. prætereunda.

Dicent forte primi, multa apostolis per spiritum ueritatis tradenda, de quibus saluator loquitur, post missionem eiusdem spiritus, per eosdem apostolos in ipsorum epistolis sunt conscripta, Ac per hoc cuncta & credenda & operanda, in canone noui instrumenti cõprehensa. At hij, hęc euasio per superiora præcluditur argumẽta, præterea in Apostolorum epistolis perspicuum non uidetur, quæ doctrinæ sint tanq; de iure diuino obligatorię necessario prosequendæ, quæ uero sicuti salubres apostolicæ exhortatiões, auisationes, institutiões &c. complectendæ. Neq; enim ex hoc q; in sacro complexę sunt canone pari obligant uinculo, ut omnes de iure cẽseãtur diuino, nisi quis dicat etiam omnes Salomonis parabolas esse de diuino iure, quia ponuntur in ueteris instrumenti Canone. Cur & ipse sanctus Paulus dissimi

1.Cor.7 li utitur stilo,ut nõnunq̃ dicat, Præcipio,non ego, sed dñs,si cuncta eius dicta dominica sunt præcepta?

Cernis candide lector uirorum istorum robur, En sudoribus madent, & nec dum lapis reuolutus, & forte nec motus quidem,sed cui uires impendemus nostras, quam iuuabimus partem,ut sic auctis uiribus aut præualeat,aut certe plures cogat aduehere suppetias. Optarem ex animo partes dissidere minime,sed in unum omniũ uiribus collectis unanimi ĩpetu petram euoluendam, adferamus nihilomin⁹ & nostras opas, & uenas lapidis inquiramus.

INDAGO PRIMA.

Cum homo ex corpore consistat & spiritu, quæ sanctus Paulus exteriorem hominem nuncupat & interio-
2.Cor.4 rem,deum in utroq; tenetur colere, colẽdoq;,eũ utriusq; autorem recognoscere. Hæc lex naturalis luminis,in humanis scripta cordibus inconuulse & apud om̃es gẽtes,etiam idolatras,est seruata. Ob quod, quia uerum deum ignorauerunt, Idola coluerunt, diuinum in eis credentes numen.

INDAGO SECVNDA.

Quanto homo interior exteriorẽ præcellit, tanto cultus diuinus q in interiori administrat̃ pręstantior est eo qui in exteriori gerit̃. Agitur aũt ĩterior in spiritu,fide firmissima,spe certissima,charitate ardẽtissima. Hũc ita
1.Cor.13 q; fides initiat, ꝓsequitur spes,charitas maior horũ trium cõsummat,fides præcẽtrix diuinas intonat laudes spes succentrix sustollit in sublime uoces cordis, Charitas officiatrix,dum spiritũ creatum increato unit,collecta cõcludit,fides infallibilẽ ueritatẽ,spes ęternã maiestatẽ,charitas abyssalem magnificat bonitatẽ. Salutis ergo exordiũ fidei debetur,qa sine meritis præãbulis iustificat, ꝓfectus spei tribuit̃,quia plena fiducia deo ĩ ni

titur, charitati perfectio donatur, quæ omnibus donis supeminet & charismatibus, quia in deum finaliter reducit. fidei applicantur opera, fidei, inquã, spũsancto grauidæ, nõ sterili & infœcũdæ, siue informis siue acquisita dicatur. Hæc nempe prægnans fides fructibus bonis plena est, in quos ramificat opportunitate habita, quæ si defuerit, complectitur eos uirtute & animi promptitudine. Assimilatur equidem a saluatore grano sinapis, minuto quidem corpore, uirtuosam aũt seminalem rationem continenti, nam maiorem omnibus oleribus producit herbam, & hac ratione fides nunq̃ a bonis operib⁹ uacans reperitur & sterilis. spei dãt uota & suspiria, cui⁹ ardor postulare facit gemitibus inenarrabilibus, cum plena assequendi fiducia, currit enim nõ quasi in incertum, pugnat non quasi aerem uerberans, charitati supermentales in deum traduntur excessus, sicq; fides uim illustrat rationalem, spes irascibilem roborat, charitas concupiscibilem inflammat, fides appropriate uerbum colit æternum, spes patrem reueretur, adoptionem expectans filiorum dei, charitas spiritum sanctum suum recognoscit autorem, Siquidem charitas dei diffusa est in cordibus nostris, per spirtumsanctum, qui datus est nobis, Fides Iesu Christo incorporat & membrum redemptionis innectit, spes totis ei uiribus innititur, charitas ĩ ipsum fontale & abyssale bonum ingreditur, fides in contemplationem eleuat, Spes excitat in admirationem, Charitas extasim operatur, fides ab om̃ibus peccatis purificat, Spes ad omne opus bonũ roborat. Charitas dum in deũ transformat imaginem eius in primordialem plene restituit statũ, Sicq; fit ut his dotibus fidelis assequatur uere, quod fallaciter ãgelus & homo prim⁹ cõcupierunt & puerse, Nẽpe per fidem collustratus, & inter bonum & malum dilucide iudicãs, fit om̃isciens, per spem in diuinam f-

Mar. 4.

Rom. 5

Actu. 15.

Gen. 3

dens potentiã indefectibilem, fit omnipotens, Non se
Esa. 14. dẽ cũ Lucifero ad Aquilonẽ, regionem frigidam, ponẽ
do, sed omni uirtute diuinæ uirtuti inhærendo, Per cha
ritatem in abyssalem bonitatem absorptus, nedum dei=
formis, sed & deus dici meretur. Nã qui adhæret deo,
unus spiritus est, Si unus cum deo spiritus, erit ergo de
1. Cor. 6. us, ut uere dictũ sit per prophetam, Ego dixi, dij estis,
Psal. 13. & filij excelsi omnes. Ecce Christiani nominis gloria,
Ver⁹ dei cultus En uerus dei cultus, secundum cultum cœlestis patriæ
exemplatus & effigiatus, ut optime quadret dictũ Ioã.
Apoc. 21 Vidi ciuitatẽ sanctam Hierusalem nouam descendẽtẽ
de cœlo a deo paratam. Et audiui uocẽ magnã de thro=
no maiestatis diuinæ dicentem, Ecce tabernaculũ dei
cũ hoĩb⁹, In quo ille uerus & syncerus celebratur cul=
tus, & habitabit cum eis per gratiosam acceptationẽ,
& ipsi populus eius erunt. Spiritus est deus, ait salua=
Io. 4, tor, & qui adorant & colunt eum, in spiritu & ueritate
adorare oportet. Nam pater tales quærit, qui eũ in spiri
tu & ueritate, non in carne, & umbratili cultu colunt.
Talium enim uult esse deus per gratiam eos inhabitan
do illapsu amabili, influxu mirabili, fit nempe gratia in
eis fons aquæ salientis in uitam æternam. Nam per gra
tiam deus essentiam animæ inhabitans, radios suos ꝑ
omnes eius uires multiplicat, rationalem clarificãdo,
irascibilem roborando, concupiscibilem lætificãdo, ut
sic omnia credat, omnia speret, omnia sustineat. Hunc
cultũ legitimũ dixerim non adulterinum, syncerum non
quæstuosum, Vere enim pius est, nisi nihil i gloriã dei
quęrẽs, omn priuato tum commodo, tũ amore posthabi
to, Credit propterea æternæ ueritati, & in æternam ue
ritatem propter se, quia in se fons purissimus est, nullis
errorum respersus pulueribus, Sperat immẽsam partici
pare maiestatem pro eius, non propria gloria. Amat &

utrisq; amoris brachijs complectitur abyssalem bonitatem ipsam omni priuato cõmodo, omni priuatæ uoluptati præferens. Hæc enim duo brachia sunt animæ, amor commodi, & uoluptatis. Num in illo cultu pijssimo iocũdabitur dñs? iuxta Esaiæ uaticinium, Exultabo in Hierusalem & gaudebo in populo meo, Delicię enim eius esse cum filijs hominum. Sicut autẽ cultus hic dei a cultu cœlestis patriæ, & beatorum est effigiatus, secundum exemplar utiq; quod nobis in monte hoc sublimi monstratum est, Sic cultus exterior Ecclesiasticus uel monasticus secundum illum internum, & ad illum est instituendus & referendus, alioqui aridus erit sterilis & insulsus, ut de eo queruletur dominus, Popul⁹ hic labijs me honorat, cor autem eorum longe a me est. Nã ex deuotiõe interna cultus erumpere debet exterior, ut sic exultationes dei sint in gutture quia prius sunt ĩ corde. Memoriã (inquit propheta) abundantiæ suauitatis tuæ eructabũt, Et ex abundantia cordis os loquitur. Alias, Quid deo cum boatib⁹ nostris? Hic cultus internus suos habet ritus, suas ceremonias nullis præscribendas legimus, in libertate geritur spiritus, qui ueri⁹ agitur quam agat, ut ubi fuerit impetus Spiritussãcti, illuc modo gradiantur, modo currant & sicut scintillæ in arundineto discurrant, modo uolent, modo rapiãtur, & secundum uarium Spiritussancti attactum diuersam reddant melodiam, ueluti cithara uel organum ad citharœdi pulsum, habet nihilomin⁹ sua sacrificia. Diligere deum ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, ex omnibus uiribus, quod maius est omnibus holocaustomatis. & spiritũ cõtribulatũ, Nam cor contritum & humiliatum deus non despiciet.

Esa. 59. Prouer. 8. Exo. 25 Matt. 15 psal. 144 Matt. 12 Mar. 12. psal. 50

INDAGO TERTIA.

Præter cultum præmissum internum præstantissimũ

deoq; gratissimum, cultus quidam expetitur ab homie exteriori externus, interioris quandã præ se ferẽs imaginem, hic corporalis erit & sensibilis, soli tamen maiestati diuinæ tributus, quo aĩa foris in atrio sui corporis sacrificet, ut sicut spiritus in superiori exultat in deo salutari suo, sic anima forinsecus magnificet dñm, Hunc mr̃ Ecclesia ĩ ecclesijs statuit frequentãdũ, Vt filij Ecclesiæ in ecclesijs bñdicãt dominũ de fontibus israel. Et iste quoq; necessarius est, tũ ut ab exteriori quoq; hoĩe diuina colatur maiestas, tum ut internus erũpat in externum. Sicuti in paradiso fons in medio eius ebulliẽs, foras egreditur ad irrigandam omnẽ terram. Et domus tua plena sit a maiestate dei, tum deniq; ut ignaui & torpentes forinseco cultu admoniti ad internum & externum excitentur.

Psal. 67

Gen. 2

Esa. 6.

INDAGO QVARTA.

Cultus iste exterior soli deo debitus & præstãdus multipharius quidẽ est, multiplicíq; impenditur obsequio, speciali tamen modo in sacrificio constat & exercetur, nam in omni cultu sacrificium est unum de potissimis, in quibus ipse uersatur, unde & in lege naturæ & scripta mosaica fuerunt in cultu ueri dei sacrificia. In cultu quoq; Idolotico apud omnes gentes sacrificabatur dijs, quasi sit de lege naturæ diuinis numinibus sacrificare. Licet autem tempus gratiæ dies sit, & ueritas respectu temporis mosaicæ legis, quod (Paulo teste) nox dicitur & umbra, ad statum tamen futuræ beatitudinis relatum, cognitionẽ habet specularem & ænigmaticam statui uiæ consonam, uidemus enim nunc ꝑ speculum in enigmate & in imagine pertransit homo, Vnde respectiue cultum expetit sensibilibus signis & factis diuinitati impendendum.

Rom. 13

Heb. 10

1. Cor. 13

Psal. 38.

Consectarium.

Igitur in cultu diuino nouæ legis exigitur aliqđ sacrificium, ut sic cultus exterior cultui quadret interiori, & lex gratiæ legi respondeat naturæ & mosaicę. Porro, sacrificij huius q̄litas ex seque͂tibus liquebit ĩdaginib⁹.

INDAGO QVINTA.

Sacrificiũ nouæ legis debet esse sensibile aut sensibilibus signis uelatum, tum qa ab hoie pertractatur exteriori, tum quia tale statui uiæ congruit, tum tertio, quia deus incarnatus sensibili se nobis donauit mõ, cõgruit ut & sensibili sacrificio nobis ab ipso dõato eũ colam⁹.

INDAGO SEXTA.

Sacrificium nouæ legis debet esse generale totius religionis christianæ. Cum enĩ ecclesia unũ corpus Christi mysticũ sit, cuius oẽs fideles sunt mẽbra, expetit illa corporis & mẽbrorũ unitas, unitatẽ diuini cultus & sacrificij, præter singulorum mẽbrorũ priuatũ cultum & deuotionem, ne quiuis sibi cultum & sacrificiũ pro suo præstituat captu. Est quoq; sacrificij unitas pluralitate amabilior, & uarietate acceptabilior, minusq; onerosa ꝓut statui nouæ legis cõgruit, Cui⁹ iugũ suaue & on⁹ leue.

Coll. 1
Rom. 12.
1. Cor. 12
Math. 11

INDAGO SEPTIMA.

Sacrificium nouæ legis debet esse, non hũana præsũptione, sed diuina uolũtate institutum. Quis nanq; deo quippiã offerret nõ præhabita certa noticia diuinę gratificationis & acceptationis, ꝙ uidelicet deus illud sibi offerri uelit, & per illud placari. Porro uolũtas diuĩa qbus mõis, qbusue muneribus coli placariq; uelit, sine præãbula reuelatione cõstare potest minime. Exigitur ergo diuĩa ĩstitutio & illi⁹ certa reuelatio. Hęc credit̃ & ĩlege naẽæ Adę, Noe, alijsq; patriarchis facta. De lege mosaica clara est sacra scriptura, đ sacrificiorũ ritu a

deo instituto, & si in lege Mosaica a deo tradita sūt sacrificia umbratica, multo fortius noui testamenti sacrificium a deo debuit institui.

INDAGO OCTAVA.

Sacrificiū nouæ legis esse debet præcellētissimū, ad quod requiritur, ꝙ sit perfecte offēsarum abstersiuum, dei placatiuum, bonorum spūalium impetratiuum, & deo summe acceptum. Perfectissimus siquidem uiæ status tale expostulat, nec aliud conuenit statui reuelatæ grӕ, qui proxime disponit ad statū patriæ, per qđ etiā respondet legi Mosaice, in qua quædā erant sacrificia pro peccato, alia pacifica, nonnulla holocausta, Et cum omnia hæc in uno reperiri possint sacrificio, erit utique illud summe gratię reuelatæ quadrans.

Consectarium.

Igitur cum nullum tale reperiri ualeat in noua lege prę ter sanctissimum eucharistiæ Sacramētum, in quo Christus noster benedictus nobis est præsentissim⁹, secūdū
Mat.28 suū fidelissimum ꝓmissum, Ecce uobiscū sum usq; ad cō
Math.3 summationē seculi, In quo & deo patri bene cōplacuit. Et nedum nobis præsentissimus, uerum quoq; totus & totaliter nobis traditus, & a patre & a seipso. Cōsequēs erit, ꝙ sit nobis tum in testamentum, tum in sacrificiū.
Christus Cum enim noster sit, cur non hac potiemur facultate,
noster ē. ut ipsum deo patri offeramus, & per ipsum placemus deum patrem? Et hoc totum uolente deo & instituente deo, acceptante deo. Nonne hoc erit iure diuino, quod deo gratificante geritur, ut & in nobis uerificetur, Ob
Esa.53. latus est, quia ipse uoluit, Nec per hoc quicꝗ testamento decerpitur, ut in remissionem peccatorum sumam⁹, & nihilominus pro tanti beneficij iugi memoria & gratitudine ipsum deo patri ad cumulatiora charismata obtinenda offeramus. Quid non fidelis obtinebit tam pre

ciosissimo munere deo oblato?

INDAGO NONA.

Sacrificium hoc benedictum a deo patre sponsæ dilecti filij sui summa prodigalitate donatum, quodque principaliter per eadē spōsa Ecclesia uidelicet est offerendū, nihilominus tamen, quia bonum corporis singulis subministratur membris, & salubris membrorū subsistentia salubritati corporis præiudicat minime, quin uerius fortiorem efficit compaginem, pro singulis membris, nec non singulorum membrorū singulis necessitatibus, deuoto corde cum beata Maria uirgine in templo & altari sancto deo patri est sistendum. Nō minori quoque fide & deuotione etiam pro fidelibus defunctis pater eternus gratissimo hoc munere est placādus. Cum enim mēbra sint nobis in corpore uno capitis nostri compaginata, egeantque cōi corporis beneficio, & eiusdē capaces existāt, iuste a nobis expetūt de cōi thesauro hoc, suas releuari necessitates, pieque hoc ipsū īpendimus suffragiū, in quo dum & Christi amorosa & efficacissima passio, nostraque ad pios egentes defunctos charitatiua synceraque affectio sibi obuiant, non potest a patre misericordiarū pati repulsam.

INDAGO DECIMA.

Pro tam ingentis sacramenti sacrificijque reuerentia ex pietate xpiana complures ordinati sunt ritus & cęremoniæ, non sine spiritussancti suggestione, & ob hoc minime floccipendendæ, quæ & si ad utriusque ueritatē & acceptationem non sint necessariæ, quia tamen cultum diuinum plurimum exornāt, fidelium deuotionem excitant, & exuberantia diuina in nos beneficia cōmendant, solertius sunt obseruandæ, huiusmodi sunt in missa cantica, sacerdotalia indumenta, & cæremoniæ a sanctis patribus institutæ, necnon plerique alij ritus, inter-

næ fidei & deuotionis testes, bene ad principalem cultum, qui spiritu geritur, quadrantes.

CONATVS VII.

SAXVM aliud & quidem ponderosum, priori ex latere contiguum sacerdotium scilicet in tempore reuelatæ gratiæ a Christo institutum, sub eius summo militans sacerdotio, nō modicos studiosis plerisq; eliquat sudores, dum nonnulli istud ad hoc conantur euoluere, ut decernant sacerdotium reuelatæ gratiæ omnibus conuenire fidelibus, Et dignitatem hanc in baptismo conferri singulis, nec ad executionem quippiam nisi popularem requiri institutionem. Alij ipsum ad oppositam uoluere nitentes regionem, affirmant sacerdotium hoc conuenire non fidelibus quibusq;, nec ad ipsius administrationem popularem sufficere cōmissionē, sed diuinam exigi uocationē.

Primi sacris nituntur literis sanctum Paulum statuētes testem, qui in nonnullis locis dilucide asserit om̄es fideles esse corporis Christi mystici membra sub uno capite Christo, ut uerbi gr̄a ad Roma. Sicut in uno cor-
Rom. 12 pore multa membra habemus omnia autem mēbra nō eundem actum habēt, ita multi unum corpus sumus in
1. Cor. 12 Christo, Singuli autē alter alterius mēbra. Et ad Corīt. In uno spiritu omnes in unum corpus baptisati sumus, & omnes in uno spiritu potati sumus. Et infra, Nunc autē multa membra, unum uero corpus. Sequitur, Vos
Ephe. 4 autem estis corpus Christi & membra de membris. Ad Ephe. quoq; ait, Vnum corpus & unus spiritus sicut uocati estis in una spe uocationis uestræ. Ex quibus om̄ibus hæc affertur sententia, ꝙ omnes fideles æqualem
Ibidem habent a Christo capite dignitatem, & quodlibet eget alterius ministerio. Nam ubi unum corpus & unus spi-

ritus, una spes uocationis, unus cibus, unus potus, unus dominus, una fides, unum baptisma, omnia unum. Quid discriminis erit inter membra, in quibus tantam de⁹ statuit unitatem? Astat & sanctus Petrus, inquiẽs, Ipsi tanq̃ lapides uiui superædificamini domos spirituales, hostias acceptabiles deo per Iesum Christum. Subsequitur, Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Hæc Petri uox omnium fidelium pulsat aures. Adstipulatur sanctus Ioannes omnes fideles in laudem dei, & gratiarũ actiones citans, Dilexit nos & lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo, Et fecit nos regnum & sacerdotes deo & patri suo. Et infra eadẽ repetit uerba, Fecisti nos deo nostro regnum & sacerdotes. 1. Pet. 3. Apoc. 1 Cap. 5

Porro aduersarii non minus ad noui instrumẽti confugiunt arma. Et sanctũ Paulũ citant, ut eorum tueat̃ partẽ, Ex sua propria uocatione quam ad Galat. testatur, Nõ ab hominibus neq; per hominẽ, sed per Iesum Christũ, & deum patrem factam, ut & apostolicorum actuum liber taxat, Segregate mihi Saulum & Barnabam in op⁹ ad q̊d assumpsi eos, ait spiritussanctus. De quo ad Cor. quoq; inquit, Qui & nos idoneos fecit ministros noui testamẽti, nõ litera, sed spũ. Claret ex his ministros noui testamẽti non a potestate seculari, uerum a deo debere institui, Qui sicut solus facere ministros idoneos potest, sic solus instituere debet. Hec prima pars sufficienter suum stabilisse uidetur propositum. Admisso nãq; ꝙ omnes fideles membra sunt in uno corpore Christi, non substituitur illatio ob hoc omnes æquales esse in omnibus, quin luce clarius diuersos in eisdem citatis locis, ostendit fidelium gradus. ad Corinthios quippe ante productum testimonium ait, Diuisiones gratiarum sunt, Idem autem spiritus & diuisiones mini Gal. 1 Actu. 13. 2. Cor. 3. 1. Cor. 12

ſtrationum ſunt, Idem autem dominus, Et poſt pauca. Quoſdam poſuit deus in eccleſia, primo apoſtolos, ſecundo prophetas, tertio doctores, dehinc uirtutes &c. Et ad Ephe. Vnicuiq; noſtrũ ẽ data gratia ſecũdum mẽſuram donationis Chriſti, Et quoſdam quidem dedit apoſtolos, quoſdam autem prophetas, alios uero euangeliſtas, alios autem paſtores & doctores, ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti, ĩ quibus tria perſpicue notare uidetur Apoſtolus.

Primum quidem quod miniſterium noui teſtamenti, gratiæ exquirit donationem, eidem quadrantem. Secũdum autem, ꝙ miniſtrorum idoneorum datio eſt a deo. Tertium uero, ꝙ corpori Chriſti myſtico nõ officit ſi nõ modo diuerſa officia, uerumquoq; dignitatum gradus diuerſi in membris eiuſdem ſtatuantur. Cum & in corpore naturali unũ membrum, dignitate aliud excellat.
Exo.28 Accedit ad hoc quod ueteris quoq; inſtituti ſacerdotiũ non ſine diuina & electione & uocatiõe eſt adminiſtratum, Quod & precioſiſſimis ornamentis deo iubente exultum eſt. Firmius hanc ſtabilit ſententiam Sanct.
Heb.5 Paulus Hebræis ſcribens, dum inquit. Nec quiſꝙ ſibi ſumit honorem, ſed qui uocatur a deo tanꝙ Aaron. Vnde de quibuſdam per prophetam querulatur dominus.
Hiere.23. Currebant & non mittebam eos. Fulciunt hĳ quoq; ſenſum ſuum perſuaſione huiuſmodi. Si omnes fideles iure baptiſmi ſunt ſacerdotes, ex æquo utriq; conueniet ſexui. Nam in Chriſto nõ eſt maſculus neque fœmina.
Gal.3. Qua auctoritate apoſtolus totũ fœmineũ hoc iure tam præcellenti ſexum priuauit, unum de potioribus eidem interdicens Sacerdotĳ actum, ſeminandi uerbum dei,
Malach.2 Iuxta illud prophetæ. Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſciẽtiam, & legẽ ex ore eius requirũt, Ait enĩ ad Timotheũ,

Docere mulieri non permitto.

Vtriusq; partis Candide lector munimenta audisti uiresq; in saxi impulsu conspicatus es. Accedentes experiamur, & nos conamina nostra, & dissidentes ꝑ parte saltem satagamus conciliare.

INDAGO PRIMA.

Cum duplex in priore conatu monstratus sit diuinus cultus, secundum duplicem hominem subordinatus, Internus uidelicet qui & principalis, Et externus (qui Ecclesiasticus nuncupari non incōsone potest) ad int̃num adminiculatiuus, ex ipsoque erumpens, uelu/ti de scaturigine riuus. Erit & duplex Sacerdotium duplici quadrans cultui, secundum eam sacerdotij rationem & administrationem, qua diuino obsequitur cultui, Primum in templo officians interno, non manufacto, sed a deo per creatiuam potentiam ex nihilo ad suam imaginem & similitudinem instituto, sãctum continente, & sanctum sanctorum, Ecclesiam & chorum, animam uidelicet & spiritum, In quo deus pater colitur in spiritu & ueritate, fide, spe, & charitate. Aliud quod in templis administratur manufactis, diuino cultui dedicatis, id quod, æqua quadratura uocari ecclesiasticum placet.

INDAGO SECVNDA.

Sacerdotium primum internũ, quia in ea geritur parte, quæ soli subest deo, ipsumq; solum recognoscit autorem, in spiritu scilicet, est liberrimum ab omni humana iurisdictione & exactione immune, soli spirituisãcto subiectum, quo & administratur, hocq; pacto nullis hũanis coarmat̃ legibus, per ipsum spiritum sanctũ priuilegiatum, Nam ubi spiritus domini, ibi libertas. Est nihilominus præstantissimum & eo forinseco siue ecclesiastico præstantius, quo in spiritu, & ueritate, illud aũt 2. Cor. 3.

In carne subministratur & umbra. Est præterea iucundissimũ, quia tranquillum & serenũ, quietum & pacatũ, Est ꝑide deo gratissimũ. Nam pater cœlestis tales quęrit q eum in spiritu & ueritate colant, Erit deniq; ex hoc cuilibet fideli summe amabile totis nisibus adipiscendum, totis cōplectendũ uiribus, totisq; conatibus exequendũ.

Ioan.4.

INDAGO TERTIA.

Hoc sacerdotiũ internũ regale est, in quo deus libera regnat charitate, nulla egens coerciua potestate; regale est, quia spiritum creatum cœlestis regni regē constituit in terris. An nō regnũ cœleste, in humano cordꝰ, qđ cœlestis pater sua replet gratia, Filiꝰ ueritatis collustrat radijs, Spũssctũs charitatis incendit ardore, ut sit deo gloria in excelsis, & pax in terris ĩ hoc regno pacata sunt omnia. Nec ullus motus sensitiuæ partis uoluntati est rebellis, cũ & ipsa deo per omnia obtemperet, Pro illo postulat spiritus gemitibus inenarrabilibꝰ in cordibus nostris, Adueniat regnum tuũ, fiat uoluntas tua, sicut in cœlo & in terra. Tales spiritu dei aguntur, ideo filij dei sunt, hi sunt iusti quibus non est lex posita. Si enim spiritu ducimini, non estis sub lege, ait apostolus, Nam libertate charitatis pœnalem timorē excludentis, omnia sufferunt, omnia credunt, omnia sperant, omnia sustinent, omnia deniq; operantur non habito ad mercedem respectu. Charitas siquidem mercenaria non est, hi filij dei ab omni tributali exactione sunt liberi, q̃q̃ tributum pendant, ne infirmos scandalisent, omnibus oĩa fiunt, ut omnes lucrifaciant. Hoc regale sacerdotium ueram piam & legitimam christianam statuit libertatem, ueram, inquam, non falsam, nō fucatam, piam non iniquam malitiæ uelamen habentē, legitimam, non adulterinam in occasionem carnis degenerantem. Hæc est spiritualis libertas nullis restri-

Rom.8.
1.Tim.1
Gal.5.
Mat.7.
1.Pe.2.
Gal.5.
Libertas christiana uera.

cta legibus, nullis ceremonijs captiuata, nullis hũanis depssa traditionibus, ad hãc (quia uehemẽti ardore hũanum concitat affectũ) qsquis aspirat, sciat sese nisi crucifixa cũ uitijs & cócupiscentijs carne, nisi mactata in ara crucis propria uolũtate nisi omni inordinato ꝓfligato amore, Nisi se toto in nihilũ redacto pertingere non posse, ut cũ apostolo ualeat decãtare fidentissime. Mihi mũdus crucifixus est & ego mundo. Et in alio loco, Viuo aũt iam nó ego, uiuit uero in me Xp̃s. Apostolica itaq; apostolicorũq; uirorum hæc libertas est. Proinde nulla pars nulla sors in illa christiana libertate est hoĩ animali qui non pcipit quæ sunt spiritus dei, uoluptatibus dedito, carnis furijs agitato, passionibus obnoxio, seruilibus timorib⁹ stimulato, Veri⁹ ad Mosaicã reducendus est seruitutẽ, ut legalibus repressus oneribus, hũanis coercitus institutis, ac formidabilib⁹ subactus pœnis, a malo retrahatur, & pedetentĩ gratia operãte diuina ꝓuehatur ad bonũ, in quo assuefactus & exercitus ad optimã hanc aspiret libertatẽ, Non abnuo, nihilominꝰ nónullos, spũsancti magisterio pfectissimo, celerrime ad eã suffectos. Nimirũ cũ solus sit hui⁹ instituti doctor, sine cui⁹ influxu nullus unq; ad ip̃am est euectus, q in docẽdo & pficiendo tẽporaria non eget mora. Verũ cómunẽ insequendo cursũ nemo repente fit sũmus.

Gal. 5. Gal. 6. Gala. 2. 1. cor. 12

INDAGO QVARTA.

Conspicaris cãdide lector nó frustranea esse humana ĩstituta, aut tãq; inania & nugacia repudianda, quasi libertati xp̃ianę ex aduerso obuiãtia, modo sint salubria salubritq; administrata. Salubria sũt. si ꝑ charitate siue augẽda, siue eius cótrario (cupiditate uidelicet) expungẽdo, seruato nihilomin⁹ discretionis libramine fuerĩt cóstituta, Vt sic ꝑ charitate militent quæ uinculum est pfectionis, & finis legis de corde puro conscientia bóa

Colos. 3. 1. Tim. 1

&fide non ficta. Cōtra quam si eorum certauerit obser uantia, iniqua utiq; erunt & noxia salubriter administrantur, si lumine fidei præeūte, ac discretione, omniū uirtutum parente, comitante ad ædificationem obseruantur. Deus enim potestatem dedit in ędificationem
2.Cor.10 non in destructionem, hæc salubris administratio per
1.Cor.2 hominem fit spiritualem, qui oīa diiudicat, & a nemine iudicatur iuste. Carnalis uero, quia nō sapit quæ dei sunt, inique iudicat. Et dum pro uera Euangelij obseruātia (quæ sola christiana est) non secundum conscientiam zelat, euertit & fundamentum & superædificata. Quid enim aliud est constitutio humana in manu carnalis, q̄ gladius in manu furioris, qui plerūq; & seipsum trucidat & proximum?

Consectarium primum.

Statuta regularia Liquet ex his dictis regularia īstituta ordiesq; regulares (quos uocant factitios) scolas esse Christianę disciplinę salubres, a spiritusancto per patres sanctos salubriter constitutas pro mundo & his quæ mūdi sunt postergandis. iuxta illud apostoli, Quæ retro sunt obli
Phil.3. uiscens, ad anteriora me extendo, pro carnis edomanda lasciuia, pro exterioris hominis per disciplinam cōpositione, quia non prius quod spirituale est, sed quod animale, Pro anima perinde uirtutibus exornanda, pro
1.Co.15 spiritu liberius in deum euehēdo, pro perfecta deniq; libertate christiana assequenda. at hos atq; similes ordinatos & administratos fines quis repudiabit. Aut facite (inquit saluator) arborem bonā & fructum eius bo-
Mat.12. num, aut arborem malam & fructum eius malum. Si opera sunt spiritussancti, cur cōdignus sibi hor or detrahitur, aut Belzebub ascribuntur? uerendū ne quod subnectit uerificetur, Oīe peccatum & blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemiæ nō remit

tetur. Porro abnui minime poteſt, pleroſq; in his abuſus obtingere, ut quidam plus æquo in his hæreant inſtitutis, Ea quæ ad finem ſunt appretiantes pro fine, alij dum nimiū zelant pro traditione humana, irritum faciant dei de charitate fraterna mandatum, alij rigide ad literā, exploſo ſpiritu, cuncta autument ſeruāda, alij his ſeruatis iuſtiores ſe (falſa opinione deluſi) aliis æſtiment, alios contra euangeliū & charitatem ſiniſtre iudicent. Cum reuera in horum obſeruantia nulla conſiſtat eſſentialis & uera perfectio. Alij de ſua profeſſione gloriabūdi uocationē ſuā aliorū inſipide præferant inſtitutis, ueluti artificum diſcipuli de bonis glorjantes apti ſimiſq; inſtrumentis, quibus tamen nullū artificiale uel ſciunt uel poſſunt opus conficere. Alij perfectionē ſuā i his ſtatuētes, ad uerā nūq; aſſurgunt perfectionem, ſed nec aſpirāt quidem. Hæc zizania ſunt, uerum cum tritici iactura minime cōuellenda. Si ſeparaueris precioſum a uili (inquit dominus) quaſi os meū eris. Hiere. 15

Conſectarium ſecundū.

Non diſpari ſententia Eccleſiaſtica dijudicanda ſūt inſtituta (quæ canones nuncupantur) dūmodo Euangelicis quadrēt apicibus. Si pro charitate & pace fouēdis militent, ſi ad iniquitatis pugnent eliminationem, ſi in eccleſiæ cooperantur ædificationem, ſi nō ſint arma iniquitatis peccato, ſi munimenta ſint tuendæ iuſtitiæ, ſi adiumento fuerint obſeruandæ legis diuinæ, Et hoc ex ſe, ex ſe inq;, nō ex uſu ſiue abuſu potentiæ, omnia inique in confuſum chaos miſcentis. Quid enim boni qđ per uerſo nō peruertatur? cum pſalmographus dicat, Cum peruerſo peruerteris, Nō refert ex qua iuſtiſſima quoq; cauſa quis inſaniat, nec tamē ob iniquorū abuſū omnia ſubruenda, alioqui nec mūd⁹ iſte uniuerſus ſenſibilis ſubſiſtet. Canones Eccleſiaſtici. Eſa. 17.

INDAGO QVINTA.

Habet sacerdotiũ internum spirituale & regale sua sacrificia, suas uictimas, ceremonias & ritus, eidẽ quadrantes, nullis uerbis assequendas. In cœlis geritur, in spiritualibus administratur firmamentis. Referant, si ualẽt, quam suauis est dominus, qui gustauerunt, qui se ipsos perfectum domino holocaustum obtulerunt, qui in ara crucis cum domino Iesu uictimati, cũ eodem sũt in eandem imaginem resuscitati, Ciues sanctorum & domestici dei effecti, hæ sunt spirituales hostiæ, quas sanctus Petrus commemorat, in quibus deus delectatur. Nonne hoc hominum genus electum est, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis? hunc cultum diuinum, hoc regale sacerdotium, sanctus Paulus in omnibus suis statuere satagit epistolis, tanq̃ fidelibus, & cunctis & solis congruens, Non in sublimitate sermonis, neq; in persuasibilibus humanæ sapientiæ uerbis, sed in ostensione spiritus & uirtutis, Quibus uerbis illorum taxat uanitatem, qui nihil nisi elimatũ, tersum flosculisque eloquentiæ adornatum, ac uerborũ cursu faleratum legendum ac suscipiendum autumant, quasi spiritussanctus his allectus coloribus & foliorũ uiridantium delectatus sonitu, efficatiores tanto operetur influxus, quo hęc administrata fuerint uberius. Vnde sanctum Paulum nisi eo spiritu trutinaueris, quo ille repletus scripsit, non ad eius pertinges medullam.

1. Pe. 2.

1. Cor. 2

INDAGO SEXTA.

Sacerdotiũ Ecclesiasticũ ad diuini cultus exterioris administrationẽ & ecclesiæ ædificationẽ a Christo salubriter institutũ, ĩ apostolis primitus est fundatũ. Vnde Ioan. in Apoc. Ciuitatẽ sanctam Hierusalem, descendẽtẽ de cœlo, a deo habentem claritatẽ dei, describẽs, inquit, Et habebat murum magnũ & altũ, & murus ci-

Apoc. 21

uitatis habens fundamēta duodecim, & in ipsis duode
cim nomina, duodecī apostolorū, & agni. Fundamentū 1.Cor.3.
quidem principale aliud nemo potest ponere præter id
quod positū est a patre quod est Christus Iesus, huic fū-
damento tanq̃ lapides primi proxime eidem innixi san
cti sunt apostoli, quibus Christus omnē potestatem mi
litanti ecclesiæ necessariā & salutarem donauit, quę po
testas Apostolica semper est, & manet in ecclesia.

INDAGO SEPTIMA.

Quilibet fidelis quia mēbrum est Christi idoneitatē
assequitur & habet ad membrorū corporis Christi offi-
cia quantumcūq; præcellentia, per baptismum equidē
Christo capiti incorporatus, tantum nanciscitur influ-
xu capitis dignitatis, ut quicquid capiti conuenit prin
cipaliter, participatiue & membris conueniat. Vnde sa Coll.1.
cerdotium Christi capitis æternum, tam eximie, tamq;
insigniter cuncta nobilitat membra, ut idoneitatē quan
dam ad idem & ministerium & officium exequendum
& administrandum ex eodem contrahant. In quo tem-
pus reuelatæ gratiæ a statu differt legis Mosaicæ, qđ
Sacerdotium legale, uni addictum tribui, per carnalem
successionem in posteros erat propagandum, Nec ad
id de alia tribu uiro quātumuis iusto & sancto patebat
accessus, In statu uero gratiæ reuelatæ omnes fideles
p̃ Xp̃m & a Christo dignificati illius sunt capaces, Ab
huius tñ dignitatis executiōe & administratiōe mulie
bris restrictus est sexus, tū ob cōditionis fragilitatē, q̃
& a sancto Petro fragilius nūcupat̃ uasculū, Tum pro- 1.Pe.3.
pter subiectionē ad uirū, quia caput mulieris uir, tū ob 1.Co.11
primeuā delusionem, & rationis ac discretiōis defectū,
Prior enim seducta est in præuaricationē, Tū denią; ob 1.Thi.2
animi inconstantiā & mobilitatē, Vnde Sapiens, uirū Eccle.7.

de mille unum reperi, mulierem ex omnibus non inue-
ni, Et alibi, Mulierem fortem quis inueniet?

INDAGO OCTAVA.

Dignitas hæc membrorum Christi & ad sacerdotiū idoneitas ex ea pullulans, fundamentalis quidē est, Nō sufficiens tamen ad executionem, nisi accesserit uoca-
1. Cor. 4 tio, Nempe cum sacerdos minister Christi sit & mysteri orum dei dispensator, Et inter dispensatores quæritur, ut fidelis quis īueniatur, Nullus seipsum ingerere aut
Nūe. 12 dispensatorem fidelem iudicare debet, Mediator quip pe inter deum & populū est, ut & fidelium uota ad deū afferat, & ad ipsos uerbum deferat diuinum, deiq; bn̄placitum insinuet exemplo mosi, qui fidelissimus in oī domo dei ascendit deo ex aduerso, & se murum opposu it pro domo Israel, inquiens, Aut dimitte populo huic, hāc noxam, aut dele me de libro quem scripsisti Ad po pulum quoq; descendens, quantum pro gloria dei con tra idolatras zelauerit, q̄ integerrime instituta eidem ꝓmulgauerit diuīa, q̄ta prudēcia, quātaq; pacientia eū dem quadraginta annis deduxerit, uetus instrumentū edocet dilucide. Expetitur itaq; in sacerdote, præstans
Psal. 68. dei charitas ac diuinæ gloriæ zelus ardens, ut dicere queat cum propheta, zelus domus tuæ comedit me.

De quibus Petrum quoq; ante ouium cōmissionem
Ioan. 21. Saluator examinat, Simon diligis me plus his, Quo re spondēte, Etiam dn̄e, tu nosti, quia amo te. Pasce (inqt) oues meas. Exigitur nihilominus ab eo & in eo chari- tas ad proximum, Non qualiscūq; sed præcellens, qua animā quoq; suam ponat pro ouibus suis, pro populo ui delicet dei, cuius est & mediator & minister. Hac autem charitate (saluatore teste) maiorem nemo habet, q̄ ut a- nimam suam ponat quis pro amicis suis. En quantam reuelatæ gratiæ Sacerdotium requirit perfectionem.

Quis itaq; tam animosus, tantūq; sibifidens est, ut non uocatus accedat? neq; enim sanctus Esaias se mittēdū domino obtulisset, Si non ātea labia sua ignito purgata calculo uidisset, ipsa nempe purgatio eius fuit uocatio.

INDAGO IX.

Vocatio hæc ad sacerdotij administrationē a deo expectāda expetendaq; est, Apostolo id decernente, Nec quisq̄ sibi sumit honorem, sed qui uocatur a deo tanq̄ Aaron, Nimirū cum administratio hæc probatū exigat uirum, speciali gratia, Sacerdotio quadrante, a deo dotatum, qui & sibi & domui suæ bene præsit, & aliorū quoq; pedes salubriter in uiam pacis dirigat, ad dandā sciētiam salutis plebi eius. Cum autē hæc solo autore deo fieri perspicuum sit, nō immerito eius quoq; consilio agenda sunt, quis uero ambigat, quin Sacerdos a deo electus, & ad ministeriū hoc missus, suum salubriter administrabit sacerdotiū. Nam & si Iudas Schariothis a Christo ad Apostolatum uocatus administrator infidelis fuit, & ad omnia reprobus, hoc pro scripturæ actum est īpletione, uti saluator ipse testatur, Quos dedisti mihi pater ego custodiui, & nemo ex eis perijt, nisi filius perditionis, ut scriptura impleatur. Fit aūt uocatio hęc & missio nonnūq̄ a deo immediate, ut de S. Paulo supra monstratum est, Quandoq; p prelatum locum dei tenētem, sicuti S. Paulus Timotheum docet quales instituere Episcopos debeat, quem & præmonuit, Nemini cito manum imposueris. Titū quoq; de eodem instruit, quos īstituerat Archiepiscopos plerūq; per canonicam electionem, omnibus tñ modis hoc prouidendū est, ut spiritusancto duce, prouida circūspectione, zelo sancto, deuotaq; oratione præambulis celebrentur.

Hebræ. 5

Ioan. 17

1. timo. 3

1. tim. 5

Ad titū. 1

INDAGO X.

Habet aūt Ecclesia Christi sponsa & electa & dilecta

certissimam infallibilemq; spiritussancti præsentiam & directionem, qua nec ad momentum quidem unquam destituitur, Quo & totum ipsius corpus uegetatur & regitur, qui fide firma imploratus iuxta seruatoris nostri indubitatum promissum docet nos omnem ueritatem, officia membrorum distribuit, omnemq; pietatis instituit regulam. Vnde nullo habito prælato uel presbytero, habent fideles certam normam sibi prouidendi pastorem secundum cor dei, ad apices uidelicet Euangelicos plena fide recurrendo, & deum unanimi & deuoto corde implorando, ut qui in plerisq; euangeliorum locis iureiurando promisit fidelium orationibus ad exauditionem se affuturũ, ostẽdat quem elegerit ad Sacerdotium administrandum, qua oratione indubitata fide patrata sub spe certissima unanimi corde, in charitate quę non quærit, quæ sua sunt, sed quæ Iesu christi, infallibiliter deus suam patefaciet uoluntatem, ut quem elegerit ostendat. Neq; enim deterioris cõditionis nos sub tempore sumus reuelatę gratiæ, q̃ ueteres sub umbra & imagine, ut illi in agendis cõsulere possint dominũ sicuti de Dauid crebrius legitur, ipseq; respondere, nos hac directione diuina simus destituti. hanc prouidendi formam sancti quoq; Apostoli in electione seruauere Matthiæ, Sicut Apostolicarum actionum liber testat. Actu. 1.

CONATVS VIII.

D Vobus præmissis conatibus Appendix quidam lapis, non sine pondere iungitur ex latere, Communio uidelicet sub utraq; spetie, quẽ quanti sit ponderis in diuini decreti statera librare operæpretium uidetur.

Et quidem q; põderosissimus sit ut opprimere quoq; prætermittentẽ queat subsequentia pondera probãt.

Horum primũ est saluatoris nostri benedicti institu

tum, qui in cœna nouissima passiōi ꝓximus carnē suam & sanguinē sub bina discipulis suis dedit specie, ut duplicis substantiæ totū cibaret hominē. Itaq; cum noui testamenti sit sacramentum eo ritu, eaq; forma quā institutor Christus tradidit seruari ac sumi debet.

Accedunt ad hoc, uerba quæ Christus saluator, calicē tradendo, ore expressit benedicto, Accipite & bibite ex eo omnes, hic est calix &c. inquiens omnes, sumentium uniuersitatem signat.

Cooperatur sacramenti integritas, ex duabus speciebꝰ constituta, nam sub una specie integrū sacramentū non est, cum sacramentū signū sit, Et hoc in loco duo distincta sint signa, quibus nihilominus duo respondent immediata signata, Corpus uerū Christi & sanguis, congruit autem integrum fideli cuique sacramentum. Idem persuadet fidelium deuotio, pleriq; enim fideles ad sacramentum sub duplici sumendum specie, non mediocri flagrant deuotione, quæ in sacramento hoc nonnihil obtinet meriti.

Negotium promouet Apostolorum & primeuæ Ecclesiæ usus & practica, qui sub utraq; cōmunicabant specie. Videtur hoc per Paulum persuaderi ad Corinth. 1. Cor. 11
dicentem, Ego accepi a domino quod & tradidi uobis. & infra, Accepit panem & postq̄ gratias egisset, fregit & dixit. Accipite, edite, hoc meum est corpus quod pro uobis tradetur. Ad eundem modū & poculum peracta cœna, dicēs, Hoc poculum nouū testamentū est, in meo sanguine. Hoc facite quotiescumq; biberitis in mei cōmemorationē, Quotiescumq; enim comederitis panem hunc & de poculo biberitis mortem dn̄i annunciabitis, donec uenerit.

Facit, q̄ ad poculum sanguis adijcitur, in remissionē peccatorū. Unde sicut peccatorū remissio deuoto expe-

tenda est affectu, sic huius remissionis signũ in sumptione non prætereundum.

Diuersa pars alijs utens ponderibus, aliter appendicẽ librat.

Et pondus quidem primũ, lancem non parũ premẽs. Nostræ occidentalis ecclesiæ usus longeuus est & consuetudo, nõ facile repulsam passura, longeui equidẽ us⁹ non mediocris est auctoritas, & hæc consuetudo nõ sine ecclesiastica institutione, præcurrẽtibus causis pregnantibus, introducta est. Habet nãq; & ipsa in temporibus nouissimis Ecclesia spiritum Christi (qa cum primitiua eadem) quo uegetatur & geritur in his præcipue quæ animarum cõcernunt salutẽ, cuius sententiæ pertinaciter reluctari nõ uidetur nota carere criminis, In humilitate nostra (inquit propheta) memor fuit nostri, humilem obedientiam approbat deus magis q̃ cõtentionem superbam.

Accedere uidetur Christi benedicti institutũ, qui & si sub duplici instituit specie, non præcepit tamen cunctis fidelibus sub utraq; sumere. Nam quod ait, Bibite
Matt. 26. ex hoc ommes, hic est sanguis meus &c. Non omnib⁹ fidelibus, sed Apostolis qui præsentes assidebãt, dictũ uidetur. Hoc nempe uerbo, nõ sacramentum instituit, sed facto sua benedictione sacramento eos qui præsen-
1. cor. 4. tes erant cõmunicauit. Æquum quidẽ erat, ut primi huius sacramenti perceptores futuri ministri ecclesiæ & dispensatores mysteriorum dei sub duplici communicarent specie, quod & modo in nostra ecclesia eius obseruant ministri.

Præterea Apostoli in nascentis ecclesiæ primordio, non sine spiritussancti familiari afflatu baptismi formã
Mat. 28. eis uerbis expressis a Saluatore traditam, uidelicet, baptisantes eos in nomine patris & filij & spiritussancti.

mutauerunt baptisantes in nomine Iesu Christi, nō dispari autoritate ex causis emergentibus eiusdē spirit⁹ & beneplacito & afflatu creditur ecclesia quippiam in istius sacramenti non quidem forma, sed quod leuius est percipiendi modo īmutasse, sine calūniæ nota.

Porro, deuotio per sacramenti sub una specie ꝑceptionem si non horaria, sed in fide radicata fuerit, non minus exuberat, quin fidei ipsius amplitudine feruentiori ebullit, dum duplici exercetur credulitate, Christū sub duplici recognoscens specie, & nihilominus sub una de eius plenitudine refici perfecte.

Cæterum euangelicū expendendo textum, non uidetur elici posse ex eo, Quod sanguinē Christi sub specie uini percipiens, aut sacramentū sub utraq;, remissionem consequatur peccatorum, neq; cū in textu dicitur, Hic est sanguis noui testamenti, qui in sacramento hoc institutur sumēti in remissionem peccatorum, Sed, qui effūditur, uidelicet in cruce, ī remissionem, Nec in subiūcta institutione saluator ait, Hoc facite in remissionem peccatorum, sed in mei recordationem. In quibus uerbis īstitutionis caussam expressit. Sequela quippe hæc, sanguis Christi in cruce effusus est in remissionem peccatorum, ergo sub specie uini illum in sacramento percipiens eandem consequitur peccatorum remissionem, cum ex uerbis Christi non eliciatur, nō uidetur ualere. Infertur ex hoc ꝙ sacramentū istud non est nouū testamentum, quod & peccatorū remissionem & terræ uiuētium adeptionem repromittit, sed huius testamenti est institutum signum, & memoriale salutiferū, Paulus adstipulatur qui dum institutionis huius sacramenti meminit nullam, de remissione peccatorum a sumente consequenda, facit mentionem, Sed ait, Quotiēscūq; enim comederitis panem hunc, & de poculo hoc biberitis

Mat. 26.

1. Cor. 11

mortem domini annunciate, donec uenerit.

Dissuadet proinde cōmunionem sub utraq; specie fraterna charitas, quæ temerarium explodit Iudicium, & pusillorum solertius euitat scandalum. Affirmari enim totam occidentalem ecclesiam, aut maiorem eius partē in huius sacramenti administratione ab euangelica deficere institutione, quomodo potest sine iudicij temeritate? hoc enim pacto pro euangelio zelans, contra euāgelium temere delinquit, & dum minora statuit, maiora pessundat. Nunquam deo tam grata est sub utraq; specie communio, quam odiosum discidium fraternū.

Pusillorum deniq; scandalum, q̄ summopere euitandum sit, saluator expressit, sub maledictione æterna eū constringens, qui paruulum in Christo scandalizat, Ve inquiens homini illi per quem scandalum uenit, nonne scandalum graue, asserere ecclesiam occidentalē multis temporum curriculis ab euangelica defecisse purita
Mat. 16 te, ut renouari euangeliū sit necesse? Num saluatoris euacuabitur promissum, Ecce ego uobiscum sum usq; ad
Mat. 28 consummationem seculi? Qui utiq; est uia, ueritas, & uita, uia sine præcipitio ad patrem dirigens, ueritas sine errore illustrans, uita sine defectu & spirituali morte uitam nostram perpetuans. Ad hæc, spiritumsanctum promisit nunq̄ sponsæ suæ defuturum.

Syncera nihilominus (quam ad matrem nostrā quæ ī Christo nos genuit gerere debemus) deuotio, ad hoc ipsum inducit, ut pie de eius sētiamus institutis, salubre dijudicātes, quicquid ipsa decreuerit, modo diuinis nō obuiet preceptis.

Cū autem sacramētū hoc ecclesiastice unitatis patēs sit signū, omē discidiū int fideles refugit. Tunicā Christus habet incōsutilem, quam nec lictores immanissimi scindere decreuerūt, detestandū ergo fideliū scisma

est, Corpus Christi mysticũ, si coagmẽtetur & cõpingatur per oẽm cõmissuram subministrationis, incremẽtũ corporis facit, in ædificationẽ suĩpsius per charitatẽ, ubi ergo unus dñs, una fides, unum baptisma, unũ corpus, unus spiritus, unus deus, & pater omniũ, qui est super omnia & per oĩa & in oĩb⁹ nobis, uniformis & esse debet sacramentorũ perceptio, ut nullũ sit circa instituta diuina diuortium. Ephe.4.

Denique cum cõmunio sub utraque specie, nullam christianismo adferat perfectionem, nec cumulatiorem gratiam, nec uberiores charismatũ fructus, nec quicquam ad fidelium spectãs consummationem, non est quo sub utraque specie cõmunicans, christianior cõmunicante sub una specie dici queat.

Conspicaris candide lector, appendicẽ hunc librantibus eliquare sudores, quid adfers consilij? ad quã declinabimus partem? odiosum prorsus discidiũ, Neutrã itaque in ueritatis præiudiciũ fouebimus. sensus Pauli ẽ, Placete oĩbus per omnia, ut nullũ præbeatis offendiculum, quẽadmodũ ego per omnia omnib⁹ Placeo. porro si in ueritatis scrutinio alterã offenderimus partium, nõ pcedet ex animo. Nostri instituti est dissidẽtes quãtum ex alto cõceditur conciliare, non in discrepãtia fouere. Delectat autẽ de illo dulcissimo Christi nostri munusculo ex amorosissimo eius corde profluente, quippiã breui & succĩcto perstringere sermone, Idque ut fiat, primum stabiliendum est cõcussũ fundamentũ, ex ueritate euangelica desumptum, uidelicet, 1.cor.10

Saluator noster bñdictus in cœna sua nouissima passioni proximus corpus suũ sanctissimũ & sanguinem sub bina specie discipulis suis dedit, ĩ sui memoriã ex charitate ardẽtissima. Hanc fidelẽ & catholicã assertionem Euãgelistæ testãtur, signãter Matheus & Lucas, Adsti Mat.26. Luc.22.

pulatur & sanctus Paulus diuinitus collustratus, in hanc
1. cor. 11 utrasque descedere partes ambigo minime. Ruminemus
ut munda animalia circa hanc quæ circumstant singula,
qua & intelligentiam illuminant, non minus inflammant affectum.
Psal. 118 Declaratio (ait propheta) sermonum tuorum illuminat &
Mat. 11. intellectum dat paruulis, hoc est, humilibus, quibus pater arcana reuelat.

PRIMA INDAGO.

Primo occurrit loco, quis hoc largitus est munus? Causa uidelicet efficiens Christus, uerus homo, uerus deus,
Psal. 113 per omnia benedictus, omnipotens, cui subest cum uoluerit & quicquid uoluerit posse. Omnia etenim quæcunque
Iob. 11. uoluit, fecit, Nec cuique dicere licet, cur ita facis? Hic omnis obmutescit philosophia, quæ nec dei omnipotentiam, nec ipsius acta rimari prævalet. Nec ad sacræ fidei mysteria proximare quidem, unde canitur in prosa, Quod non sapis, quod non uides, animosa firmat fides, præter rerum ordinem. Cuncta ergo, quę ibi fiunt miracula, immensam dei commendant potentiam. Gloriamur ex hoc in lumine fidei, talem ac tantum nos habere salutis nostræ autorem.

INDAGO SECVNDA.

Quid dedit? quod illius munificentissimi donatoris munus? Corpus ipsius & sanguis, tanque signata immediata. Et, ne causseris non esse optima, in his se donauit totum & totaliter, nec quicque uel minimum sibi reseruauit, quod non in nostrum cederet dominium. liberalissima plane donatio, & omni admiratione dignissima, cum donator uenit in donum. Nam & si ex ui consecrationis, corpus solum ibi sit & sanguis, uti uerba Christi, Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, prænotant, per concomitantiam tamen, nec ab inuicem nec ab anima & diuinitate diuorciantur unque. Vnde sicut sub qualibet par-

te ſacramentalis & totalis ſigni ſub duplici ſpecie inſti tuti uerus & totus Chriſtus ſubſiſtit & totaliter, ſic ſub qualibet ipſius parte totus ſuſcipitur & totaliter.

Conſectarium.

Igitur ſub una ſpecie communicans, cum abiſſalē omis boni ſuſcipiat fontem, ut de uentre eius fluant aquæ uiuæ, non minus ſuſcipit, quam ſub utraq;, & quo ad rem & quo ad fructum.

INDAGO TERTIA.

Theſaurus hic incōparabilis quo modo, qua forma nobis eſt donatus? Num ut in ſeipſo uiſibilis? minime, lucem habitat inacceſſam, quē uidit nemo hominum, neq; 1.Tim.6 uidere poteſt. Nunc uidemus per ſpeculū in ęnigmate, 1.cor.13 pergratum ſpeculū, quod deū reprēſentat, nec niſi mūdicordibus politum. Non hic expetimus faciem, in ænigmate uerſabimur, in imagine pertrāſit homo. Refici Pſal.38. mur ea, qua beati in patria, eſca, eodem potamur & inebriamur poculo ab ubertate dulcedinis diuinæ, quod Pſal.35. totum geritur in ęnigmate ſub familiaribus nobis ſpeciebus pane & uino, quibus corporaliter reficimur, & nutrimur, eis utiq; rebus quæ ad unum aliquid redigūtur, ex multis enim granis unus conficitur panis, & ex multis racemis uinum confluit, ut omnia quadrent myſterio. Panis enim, propheta teſte, cor hominis confirmat, quod & uinū lætificat, ut ſic ſua cum natura tū uir Pſal.103 tute & uerum Chriſti corpus ſignēt, & myſticum, quod eſt eccleſia, quam ſponſus ipſe dilexit, & pro ea ſe tradidit, mundās eam lauachro aquæ in uerbo uitæ, nec mūdare deſinens, donec adhibeat eam ſibiipſi glorioſam, Ephe.5. non habētem maculam aut rugam, Interea pane illo angelorum paſcit & cœleſti exhilarat poculo. Ad hui⁹ catholicæ aſſertionis aſtruendam ueritatem, nihil refert, ſubſtantia panis maneat, an ne, ſignandi enī ratio eadē

eſt, ſub utroq; intelligendi modo, quo ad ſacramenti ueritatem, fructuoſitatemque, non hereat intellectus uel affectus in ſignis, Chriſtus paterfamilias eſt, qui reficit, qui nobis panem dat de cœlis uerum, non ut Moſes figuratum.

Ioan. 6

INDAGO QVARTA.

Succedit, quibus pſonis hoc angelicũ nec nõ diuinũ preparatũ eſt conuiuiũ? Domeſticis utiq; dei, ipſiuſq; hæredib⁹, ac Chriſti cohęredib⁹. Hi primordialiter diſcipuli, nec tñ omnes, quia non oẽs mundi, q̃diu Iudas proditor ĩter diſcipulos, & Saul inter prophetas, ſathanaſq; inter filios dei. Conſequẽti ſucceſſu oĩb⁹ in Chriſto regeneratis, & fidei lumine illuſtratis. fides equidẽ ad huius myſterij perceptionem exigitur idoneã, unde q̃a panis eſt filiorũ, nõ mittẽdus canibus ſolis in Chriſto regeneratis cõuenit, foris canes & uenefici, non eſt eis ſors in uerbo iſto, nec tamẽ oĩbus in Chriſto renatis dandus eſt, ſolidus cibus eſt, palatũ expetit ſanũ, inter ſapores diſcernẽtẽ. Apoſtolus teſtat̃, Probet aũt ſeipſũ homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat, ne indigne accedat, ſicq; iudicium ſibi ſumat, non dijudicans corpus domini.

Ioan. 13.
1. reg. 10
Iob. 1.
Mat. 15
Apoc. 22
1. Cor. 11

INDAGO V.

Subſeq̃tur, ſub qua uerborũ forma, hanc euangeliſtę & ſanctus Paulus? non quidẽ uerbis pręciſis, uniformi tñ tradũt ſententia, ex quorũ ſcriptis tria eliciũtur, acta a Chriſto bñdicto, in hoc ſaluberrimo cõuiuio, præter miſſis acceſſorijs, utpote pedum lotiõe, figuralis agni cũ lactucis agreſtib⁹ comeſtione, id eſt, legis ĩpletiõe, ꝓditoris caritatiua correptiõe, & diſcipulorũ cauta auiſatione, Remiſſis etiã his quę poſtea geſſit dulciſſiõ uidelicet ſermõe, deuotiſſima ad patrẽ oratione, & cõl cũ hymno gratiarũ actiõe, His oĩb⁹ ĩ præſentiarũ ĩ par

tem selegatis, ea sola masticando, quę huic innexa sunt mysterio. Horũ primũ est, consecratio, indubitatũ etenĩ est, ꝙ panem & uinũ consecrata eis dedit. Qñ aũt consecrauerit Christus, nõ magnipendẽdũ, cum de facto cõstet, probabile tñ uidet, quãdo acceptũ panem & calicẽ in sanctis suis manibus benedixit, dei equidẽ bñdicere est, bñdictum effectũ facere. Secundũ est, Apostolorũ de bñdicto pane & calice cõmunicatio. De pane quidẽ dum ait, Accipite & comedite, hoc est corpus meũ ꝙd pro uobis tradetur. De calice aũt, Accipite & bibite ex hoc om̃es, hic est sanguis meꝰ, q est noui testamẽti. Tertium, celeberrimi huius sacramenti institutio, & ad oẽs posteros nõ fragmẽtorũ de mensa dñi decidẽtium, sed pleni conuiuij transmissio. Etenim & nos sumimus de manu dñi duplicia ꝓ omnibus peccatis nostris, dũ sensibili forma reficimur exterius, & charismatum plenitudine saginamur interius. Hæc per uerbũ Christi facta est, dum ait, Hoc facite in meã cõmemorationẽ, Memoria equidẽ præteritorũ est. ut ergo saluator noster in iugi nostra esset memoria, nobiscũ esse decreuit in sacramento hoc ꝑsonali præsentia. Esa.40.

INDAGO VI.

Factũ miramur, factorem laudamꝰ, motiuam exquirimus caussam. Quid saluatorẽ nostrum ad tam amplissimum induxit donũ prestandũ? Num cõmodũ suũ? Propheta ait, Dixi domino deus meus es tu, qm̃ bonorum meorũ nõ eges. Quid ergo aliud ꝙ̃ immẽsa sua caritas. En summa nostra ad deũ fiducia, nunquid obliuisci potest mulier infantem suũ, ait per prophetã, Et si illa oblita fuerit, ego tui non obliuiscar. Et saluator, Sic deus dilexit mũdũ, ut filiũ suum unigenitũ daret. Sic & filiꝰ dilexit, ut seipsum donaret. Spiritum nihilominus sanctũ asseueratione certissima promitteret, quem & pignus

Psal.15.
Esa,49
Ioan.3.

nobis dedit. Nihil superest quod in primitijs non donauerit. Sed quod aliud immēsæ plenitudinis bonus de⁹

Sap.16. habere motiuum potuit? Vt enim bonitatē suam & dulcedinem quam in filios habet, demonstraret, angelorū esca nutriuit populum suū, & paratum d' cœlo panē præstitit sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suauitatem. Quid ergo retribues o ho

Psal. 115 mo domino, pro omnibus quæ tribuit tibi? Accipe calicem salutaris & teipsum sacrifica hostiā laudis. Quid iustius, q̄ ut te dones ei, qui seipsum tibi donauit? Gratitudo circa hoc sacramentum a nobis exigitur maxima, & deuotio.

INDAGO VII.

Quis huius institutionis finis, hic a saluatore claris explicatur uerbis. Hoc, inquit, facite in mei recordationem, Alium huius sacramenti non explicuit finem. De manducatione quidē spirituali quæ est per fidem, plures explicat fructus, in Ioanne uidelicet, sic manducans

Ioan. 6. 1. tessa. 4 & bibens, nō morietur, in æternum uiuet, Resuscitabit eum Christus, in nouissimo die, iter electos utiq;, alias enim omnes resurgemus, sed nō omnes immutabimur. Manebit quoq; in Christo, & Christum in se manentē habebit. Quos cumulatiores exquirem⁹ fructus? Qui Christum in se habet, quid boni est quo egeat?

INDAGO VIII.

Quæ, qualis & quāta, expetitur præparatio? Ad quæstionem primā respōdet fides, ad secundā charitas, ad tertiam spes & ardens in deum desideriū. Fides equidē salutis nostræ substantia, Christo capiti incorporat, & dignum oīum bonorū capitis reddit. spes calcatis terrenis sursum agit, ubi caput Christus in gloria est dei patris, Æquum enim est, ut membrum capiti cohæreat. Charitas cōmunionē inter membra & bonorum & ma

lorum facit. Diuinam nempe constituit societatem, in qua omnia sunt cōmunia. Siquidem & deus omnia erit in omnibus. Fides stomachum mentis euacuat. Indigestum etenim super indigestū ponere fertur nociuum, & stomachum onerat, ueteris ergo hominis cibus egerendus est. Porro, si stomachus purgatione hac debilitatus fuerit, spe roborabit, noua uirtute indutus ex alto. Caritas cibum decoquit, & ad singula membra trāsmittit, nutrienda utiq; & impinguanda. fides conterit, & in nihilum reducit, apostoli pensitans dictū, Qui se existimat aliquid esse cum nihil sit, seipsum seducit. Spes humiliat, non suis meritis, sed dei pietate fidēs, ut sic deus cor contritum & humiliatū non despiciat. Charitas, quae non quærit quæ sua sunt, liberali affectu se totam in omnes transfundit fideles, omniū ignoscens offensis, omnes concilians, omnibus cōpatiens & benefica pietate necessitatibus subuenit cunctorū. Hæc uera & radicalis ad sacramenti susceptionem præparatio, quę in mente geritur, nullis forinsecis egens adminiculis.

1. Co. 15.

Gal. 6.

1. cor. 13.

INDAGO NONA.

Alia quædam est præparatio extraria, multis stipata obseruatiunculis, utpote, corporis mūdicia, ieiunio naturæ, uestium cultu, oratiuncularum quarūdam persolutione exquisita & nimis exacta ac scrupulosa peccatorum potissimum quotidianorum cōfessione, & hoc genus plerisq;, in quibus nonnulli plus equo suam fundāt deuotionem, æstimantes, falsa opinione delusi, his studiosius obseruatis dignos se sacramenti huius pceptores. De præfata cordis præparatione minorem gerentes curam, cum deus cordis sit inspector. Hi quia iustitiæ suæ fidunt, de bonis operibus præsumentes, cū superbo reprobātur pharisæo, in templo gloriante. Verū hæc oportuit facere, hæc uidelicet interna supra memo

1, reg. 16.

Lu. 18.

Lu. 11.

rata, & illa extraria non obmittere, Neque enim mala sunt aut repudianda tanquam uana, sed fiducia in ea impia est. His enim omnibus, & cumulatioribus ante accessum præmissis, dicendum est, Serui inutiles sumus quod facere debuimus, fecimus, Nã nihil tam odiosum
Lu. 17. deo, quàm superba in propriam iustitiã fidutia, quæ pestis si animo irrepserit, curatur difficillime. Sup hæc omnia supplici affectu exorãdus est deus a quo sancta desideria, recta consilia, & iusta sunt opera, ut ipse sibijpsi locũ in nobis præparet amenissimũ, mansionem iucundã, ut sic delitiæ eius sint esse nobiscum & in nobis, non mõ esse, sed & regnare, sed & oĩa opera nostra operari, Hoc em̃ nisi effecerit, cunctæ præparationes nostræ suo frustra buntur fructu.

INDAGO X.

Detinuit in colloquio nos candide lector materia, tũ charitate tũ iocunditate exuberans, nec dũ quicquã ad propositam respondimus disceptationem, explicemus & sensum nostrũ, & pro qualicũque partium conciliatiõe tres producamus assertiones cuilibet parti aliquid ueritatis concedentes.

Assertio prima.

Communio sub utraque specie, quia conformis est primariæ institutiõi Christi, usuique ecclesiæ primæuo de se nõ est illicita, pro hac psuasiones militant ad primam partẽ firmandam aduectæ.

Assertio secunda.

Sub una specie uidelicet panis cõmunio usitata in ecclesia, nõ est tanquàm Euangelicis præceptis cõtraria repudianda. Stabilit̃ per hoc, quod prior sub utraque scilicet specie non est a saluatore preceptorie imposita. Quod enim ait, Nisi mãducaueritis carnem filij hominis & bi
Ioan. 6. beritis eius sanguinẽ, non habebitis uitã in uobis, & i

hunc modũ cætera eodem capite cõplexa, De ſpũali loquitur manducatione, unde ſubnectit, Spiritus eſt qui uiuificat, caro non ꝓdeſt quicꝗ, uerba quæ ego loquor uobis, ſpiritus & uita ſunt.

Aſſertio tertia.

Cõmunio ſub utraq;, nõ eſt contra Eccleſię uſum practicãda, ſine generali & noua eccleſiæ conſtitutiõe. Firmãt hanc munimenta ꝑ ſecunda parte uſurpata.

CONATVS IX.

A Lius quidam conſpicatur lapis quadrus, æqlaterus, primo quidem ſitus ordine, & ſi non primo loco a nobis offenſus, baptiſmus eſt, chriſtianæ religionis porta. Huius primo indagemus naturam, ſecundo loco uirtutes, tertio uero uirtutũ operationes perquiramus.

INDAGO PRIMA.

Scrutantibus nobis lapidis huius precioſi naturã, inuenimus ipſum influxu cœlico prognatũ. Signum nãq; eſt ſenſibile, efficax, ex inſtitutione diuina mortem ſignans & reſurrectionem. Mira natura, euoluantur ſingula tanꝗ ſingulæ eius partes.

INDAGO II.

Primo, ſtatuitur in loco, Signum, quo uerbo fides implicatur. Nulli enim ſignum eſt niſi credenti, Nam infidelis quantũcunq; in aquam mergatur ſub quorũcunq; uerborum expreſſione, quia diſcredit, nec pro ſigno effectus cuiuſꝗ myſtici habet, lauatᷣ quidem, uel aqua tigitur, nõ tamẽ baptizatur, nec illa immerſio baptiſmus eſt, cui enim non conuenit diffinitio, nec diffinitum. Infidelitas ergo primus obex eſt, & principalis ut nõ modo infructuoſus ſit, ueriꝰ nihil quoq; fiat. Vnde fides in deſcriptione non ponitur, quia ſigni nomine ſufficienter implicatur.

INDAGO TERTIA.

Annectitur, sensibile, O infelix hominis cōditio, qui ab Hierusalem descendit in Hiericho, a uisione pacis, a uisione speculari quidem, quia non beatifica & intuiti
1. cor. 13 ua, ad ęnigmaticam tamen, quia uidemus nunc per spe
psal. 48. culum in ęnigmate, ut sic homo lapsus & similis iumē tis effectus non intelligat nisi sensibilibus signis tanq̃ puer ad manum ducatur. Et ex his quæ nouit, discat & cognoscere & amare quæ non nouit, quatenus ex uisibilibus discat amare incognita, & se ad inuisibilia rapere, ac per ea quæ usu didicit quasi confricatus incalescat. Cognosce o homo dei clementiam, te ut paruulū in sinu suo portat, te sensibilibus signis fouet, sub quibus gratia sua se tibi affuturū repromittit.

INDAGO QVARTA.

Subnectitur efficax. Hæc efficatia diuinam includit promissionem, quæ infallibilis & certissima est, nec refert uerbis an factis a deo exhibeatur aut reueletur hęc promissio, In baptismo clara est diuina institutio, ut nouæ legis decernatur sacramentum, In confirmatione facto deus suum ostendebat beneplacitum, dans per impositionem manuū apostolicarum spiritum sanctū, ut d̄
Actu. 8. Petro in Actis apostolicis legitur, necnon Paulo, sed
Act. 16. hæc in præsentiarum missa faciamus. Clarum sit, sacramēta nouæ legis a deo īstituta, signa esse certissima gratiæ promissæ.

INDAGO QVINTA.

Adijcitur, Ex institutione diuina, deus enim sacramētorum omnium principalis est autor. Sicut enim nulla uoluntas creata limitare aut determinare diuinam uoluntatem ad aliquid efficiendum potest. Sic nec certū instituere solius diuini effectus signum, nec eius certā facere promissionem sine præambula reuelatione diui

na prævalet.

Consectarium.

Nullus purus homo novæ legis sacramentũ proprie dictum, in quo videlicet fructus cõmunicatur soli deo possibilis, sine divino nutu & decreto instituere potest, In omnibus equidem talibus gratia adoptionis confertur & collata augmentatur, a deo solo possibilis produci vel cumulari.

INDAGO VI.

Porro, huius signi divinitus instituti signatum est secundũ sanctum Paulum mors & resurrectio. Mors duplex & Christi & nostra. Paulo teste, Quicunq; baptizati sumus in Christum Iesum, in mortem eius baptizati sumus. De morte nostra, quo ad peccatum præteritũ, ait, Qui mortuus est, iustificatus est a peccato. Quo ad futurum ibidem, Mortui sumus peccato, quomodo iterum vivemus in eodem? De utraq; dicit, Si unus p omnibus mortuus fuit, ergo omnes mortui fuerũt, & pro oibus mortuus est, ut qui vivunt, posthac non sibi vivãt, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit. Et ad Colossen. Mortui estis, & vita vestra abscõdita est cũ Christo in deo. Adstipulatur Petrus, inquiẽs. Quia peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignũ, quo peccatis mortui, iustitiæ viveremus. Resurrectio nihilominus dupla, & Christi capitis, & nostra. Idem Paulus accedit testis ad Romanos scribẽs, Mortuus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Et ad Colo. Consepulti sumus simul cum illo per baptismum, in quo simul etiam cum illo resurrexistis, p fidem operationis dei, qui excitavit illum ex mortuis. Cæterum mors nostra bimaria est, & naturæ & culpæ. Culpæ quoq; trima, tum præteritæ, tum præsentis, tũ futuræ, quam gehenna insequitur, Omnis illa tyranni

Marginal notes: Ro.6. — Ro.6. — 2.Cor.5. — Col.3. — 1.Petri.2 — Ro.4. — Colo.2 — 1.Co.15

cæ mortis uarietas absorpta est in uictoria, ut ei a sāctis improperetur ac insultetur, Vbi est mors uictoria tua? ubi est stimulus tuus? Absorpta, inquam, in uictoria, nō
2. Tim. 1 nostra, sed Christi, quia tamen Christi capitis nostri, & nostra erit. Ipse enim mortem quidem aboleuit, uitam autem in lucem produxit, ut sic per mortem suam abolere eum, qui mortis habebat imperiū, hoc est diabolū,
Heb. 2. & liberos redderet eos quicunq; metu mortis per omnē uitam obnoxii erant seruituti. Nec solum mortem aboleuit, sed & resurrectionem aduexit, ipsi per diametrum repugnantem.

Hæc de baptismi natura.

INDAGO VII.

Cæterum baptismi uirtutes naturæ suę diuinitus insitas ex apostolo Paulo colligimus mirabiles, quas succincte cōmemorare sufficiat. Nēpe diaboli tyrannidem eneruat, qui homini lapso potenti dn̄abatur uirtute, in ditionem suam totū genus humanū, per originalem culpam redigens, mortisq; debito soluto, animas carceri
2. Petri. 2 mancipās. Nam a quo quis superatur, ei & seruus addicitur. Peccatū quoq; expūgit, & hoc per gratiam. Non,
Gal. 4. inquit, estis ancillæ filii, sed liberæ, qua libertate Chri-
Ro. 6. stus uos liberauit. Et ad Ro. Gratia deo, q̄ fuistis quidē serui peccati, sed obedistis ex aīo in eam ī quā traducti estis formam doctrinæ, Cæterū liberati a peccato serui facti estis iustitię. Saluator etiā discipulis & cūctis suis mēbris ait, Iā non dicā uos seruos, sed filios, Corpori nihilomin⁹ Christi mystico mēbrū innectit, ad Gala. Qui
Gal. 3. cūq; in Christo baptizati estis, Christum induistis. Sic
Io. 6. q; in ipso uiuit uita Christi, quę spiritualis est & immortalis, q̄a sibi cōcorporatus nō morit̄, sed uiuit in æter
2. Co. 3. nū. Spiritu præterea Xp̄i uegetatur, souet̄ & alit̄, p quē
Ioan. 8 & libertatē cōsequitur, q̄a ubi spirit⁹ dn̄i, ibi libertas.

SI filius uos liberauerit (saluator ait) uere liberi eritis. Hæc est libertas Xp̄iana ex baptismo pullulās. Huius o pationes pro tertio perquirere operæpreciū est.

INDAGO VIII.

Triplicem in scripturis sanctis reperimus libertatē, trimamq; seruitutem per diametrum ipsam oppugnantē. Libertas prima & hæc summa sūmisq; uotis expetē da est gloriæ filiorū dei, ab omni seruitute corruptiōīs immunis. De qua Paulus ad Rom. Quoniam & ipsa cre atura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum dei. Scimus enim, ꝙ omnis creatura cō gemiscit, simulq; nobiscū parturit, usq; ad hoc tempus. Et ad Gal. Quæ sursum est hierusalem libera est, quę est mater nostra. Huic ex aduerso obĳcitur seruitus sūma, horrore summo refugienda, Hæc est dānationis æternæ. De qua Esa. ex ore domini, Ecce serui mei comedēt & uos esurietis. Libertas secunda, a peccati seruitute, Cui hæc seruitus opponitur, Qui enim peccatum facit, seruus est peccati. Hanc concomitatur libertas a seruitute diaboli, qui his solis dominatur qui eius uoluntatem perficiunt. De quibus ibidem, Vos ex patre diabolo estis, & desiderĳs patris uestri uultis obsequi. Tertia libertas est a lege, quam seruitus oppugnat legis. Et cū duplex sit lex, diuina uidelicet & humana. Humana aūt bipharia, cōmunis scilicet & priuata, quæ uotum nuncupat. De oībus his solers exigit̄ disquisitio, ne angelꝰ sathanæ se in angelū lucis transfigurās prætextu libertatis Christianæ inertes deludat, Dæmoniū equidem est meridianū, quia ab oībus appetitur libertas, A quo non timebimus si circūdati fuerimus scuto ueritatis diuinæ. Nōnulla quidē de his conatu septimo, indagine ētia & q̄rta tacta sūt, sed calamo nimis succicto, unde ꝑ eorū locupletatiōe q̄dā refricet̄, ut cōgrua fiat additio.

Ro.8
Gal.4.
Esa.65.
Ioan.8
Ibidem
2.Cor.11
Psal.90.

INDAGO IX.

Regeneratus per baptismũ Christi libertati donat̃, ut amodo non sit ancillæ filius, sed liberæ, eius uidelicet Hierusalẽ quæ sursũ est, quæ est mater nostra. Quo
Gal.4. fit ut huius libertas libertatem ęmuletur gloriæ filiorũ dei, quantum præsentis temporis patitur qualitas. Ea enim summa est, Ac per hoc mensura libertatis regeneratorum in Christo, ut quanto hæc ad illam accesserit, tanto sublimior sit & amplior. Porro, libertas gloriæ omnem excludit seruitutem, Regnat equidem cũ agno,
1.Co.15 qui subiectis sibi principatibus & potestatibus regnũ tradet deo patri, ut sic unum sit dei & electorum suorum regnũ, ad quod militans suspirat ecclesia, huius regni postulans aduentum, Adueniat regnũ tuum. Siquidẽ & ad nos usq; peruenit, libertate tamen restricta. Quam restrictionem peruestigare accomodũ uidetur, ut quantũ quisq; profecerit, metiri ualeat. Nam quãto Christi regnum liberius in nobis, tanto cumulatior profectio, & ad regnũ consummatũ accessus.

INDAGO X.

Libertas regenerati in Christo, ex dominio originat̃
2.Cor.3. spiritus. Nam ubi spiritus domini, ibi libertas. Spirit⁹ autem dominatur per fidem & charitatem, ut per fidem a Christo capite membrum suscipiat sensum, per charitatẽ motum, quibus proditur uita, hæc per culpam oppugnantur, quæ innexam habet ignorantiã. Errant em̃
Sap. 2. omnes, qui operãtur iniquitatem, Nẽpe excæcauit eos malitia eorum, unde omnis malus ignorans, Sicq; ĩtellectum habẽt cęcutientem ne sapiãt quæ dei sunt, affectum quoq; malicia deprauatũ, ut motui charitatis obsistant. Hocq; pacto sensu & motu destitutos uita quoq; carere necesse est. Adducit itaq; culpa seruitutẽ grauissimam libertati potissimę contrariam. Culpa itaq; prima

& originalis, est seruitus, omniũ seruitutum radix.

INDAGO XI.

Spiritus domini sanctus, in spiritu regenerati ĩ Christo dominiũ sibi uendicãs, ipsum a seruitute liberat, ad ueram libertatem prouehit, & in regnũ Christi etiam in præsenti adducit, in ipsoq; pro status huius modulo cõsummat. Hæc autem operatur unus & idẽ spiritus, non perfecte in quolibet regenerato in Christo, uerum diuidit singulis de plenitudine hac, prout uult. Gradus nẽpe perfectionales in libertate Christiana sunt, quibus gradatim ab imis ad summa prouehimur, q̃s enucleatius explorare operæprecium erit.

INDAGO XII.

Primus itaq; libertatis Christianæ gradus primaq; spiritus libertatis operatio in spiritu regenerati ĩ Christo, est culpæ originalis explosio, Non quidẽ plena, sed tamen ad salutem sufficiens & necessaria, sic nẽpe ipsã ex spiritu eliminat, ut nihilominus eamipsam in carne relinquat, apostolo teste, Mẽte seruio legi dei, carne autem legi peccati. Grauis enim & onerosa nimis in carne relinquitur seruitus, post donatam adoptionis libertatem, ut non quæcũq; uolumus, faciamus. Inuenimus enim in mẽbris nostris legem, legi mẽtis repugnantẽ, & nos in lege peccati captiuantem, En libertas & seruitus in uno eodemq; hoĩe, in interno quidem libertas, hic est nouus homo, qui secundum deum formatus est. In externo seruitus, hic uetus Adam est, externus corruptioni obnoxius antiquatur, Internus uero renouatur de die ĩ diẽ. Sicq; sibi ex oppositione diametrali quadrãt, ut quantum una crescit & uigoratur, tantum aliam languere ac diminui necesse sit, quousq; pleno spiritus dominio mortificetur caro, aut superabũdanti carnis impetu exufflctur spiritus, Grandis ergo carnalis est infe

Rom.7.

2.Cor.4.

matth.11

renda, & animosa uiolentia regnum spiritus de manu tā ti tyranni diripiendum.

INDAGO XIII.

Seuera proinde ad externū hominem edomādū expe citur cohertio, ac per uaria diuersæq; uirtutis ēplastra dirum hoc curandū uulnus, nec insalubre erit quicqd rationabili obsequio ad hoc cooperari poterit. Est autē unū emplastrū ex humanis legibus salubriter directiuis & discrete cohertiuis opere pigmentario & artificialit cōfectū & per expertū cirurgicū (discretū uidelicet prę latum) prouide administratū. Aliud est p ipsummet ho minem, carne legi quidem peccati adhuc seruientē, me ditatiōe tamē sedula, remedia disquirentē & operam dā tem cura puigili curando pprio uulneri. Et hoc quidem

Col. 3. priore efficatius est, hoc per apostolū præcipitur, Mor

Gal. 5. tificate membra uestra quę sunt super terram. Et alio in loco, Qui Christi sunt carnem suā crucifixerunt cum ui tijs & concupiscentijs.

Porro, efficacissimum omniū horū est spiritussancti me= dicamē, qui in se simplicissimus existēs multiplicibus o peratiōibus & influxibus nostris medetur morbis. Nō nunq̄ enim carnem doloribus, & spiritū aduersitatibus nō secundis uentis flantibus afficit, ut sic a uoluptuo= sis retrahat, & ad salutaria dirigatur. Dū enim caro affli git, spiritus ad meliora charismata coaptatur.

Alio quoq; modo & quidem suaui, spiritussanctus eun= dem operatur effectum, mentem diuinis impinguans charismatum donis, ut ungētum in capite descēdat nō mō in barbā, uerū quoq; in oram uestimenti, ut sic tota domus ex suauissimo odore ungēti repleatur gloria dn̄i. Spiritus equidē hoīs, gaudio spiritussācti repletus, su perabundans consolatione, miram in carnē efficit redū

dantiã, qua caro ipsa sine difficultate a proprio abducitũ cõcupiscibili, colludẽs spiritui, & pene spiritualis effecta ad exteriora insensibilis redditur, ut dicat cum sponsa, Verberauerunt me & non dolui, percusserunt me & non sensi. Et cum beato Petro, Domine bonum est nos hic esse. Memoriam siquidem suauitatis diuinæ etiam homo eructat externus, dum torrente uoluptatis dei potatur interior. Hæc plane carnis mortificatio suauis quidem est, Non minus tamen efficax, ex intimis uisceribus scrutans & eruens saniem uirulentam, Non (ut plerũque fit) solam superficietenus obducens cicatricẽ, ipsam nanque carnem spiritui per omnia subijcit, ut iam mira consonent caro & spiritus harmonia, & quædam primi hominis in primordiali statu reluceat imago. Ac per hoc saluatoris dictum uerificetur, Regnum dei intra uos est. Hac quippe præstita gratia, spiritus diuinus in utroque homĩe imperium accipit, & regnum dei aduenit, tametsi non dum perfectum. Felix reuera status, & beatus homo, qui in hac scientia morabitur, qui regnat cum Christo, in mortali corpore, & in quo regnat Christus, non temporali imperio mutabilitati subiecto, sed æterno. Spiritus equidem humanus spiritui diuino inseparabili & insuperabili charitate cohærẽs, ĩmersus & absorptus, in deo omnia opera sua faciens, uerius, in quo deus oĩa opera sua operatur, non iam in temporis uolubilitate, ut inclinet ex hoc in hoc, sed stabili firmitate. Nonne modo ex tempore transijt in æternitatem, etiam sub tẽpore uiuens. Vidit sanctus Ioannes Hierusalẽ ciuitatẽ sanctã, descendentẽ de cœlo, habentẽ claritatem dei & agni. Nõ utique tẽporis uicissitudini subiectã, alioqui quomodo regnum dei erit in terris, quod est æternum, nisi a mutabilitatis uanitate sit liberũ, Nõ supra uiatoris cõditionẽ est status iste, nec negãdi sunt homĩes eiusmo-

Pro. 23. Cant. 5. matth. 17. Lu. 17. Apoc. 21. Esa. 59.

di inter mortales & in corpore mortali cœlibem angeli
camq; uitam agentes. Num abbreuiata est manus dñi,
ut nedum saluare, uerum perficere quoq; non queat, eũ
in quo complacitum est sibi, ut exuberantissimã suam in
ipso ostendat misericordiã? In cui9 psõa Apostolus plo
Rom. 8. quitur, Quis separabit nos a charitate dei, nũ afflictio,
num angustia, num persecutio, num fames, nũ nuditas,
num periculũ, num gladius? Nullum malorum præte-
riens, quo uerus periclitatur Christi amator. Vnde sub
nectit uerum in his omnibus superamus per eum qui di
lexit nos, nam mihi persuasum habeo, q neq; mors, neq;
uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; potestates, neq;
instãtia, neq; futura, neq; altitudo, neq; profunditas, ne
q; ulla creatura alia poterit nos separare a dilectiõe d'i,
quæ est in Christo Iesu domino nostro. Si libertas dele
ctat, en uera & pura euangelica libertas, uer9 Christia
Ioan. 4. nismus, uera Christiana religio, uerus dei cultor, quem
pater quærit, qui eum ĩ spiritu & ueritate colat, uera de-
niq; & pura Euangelij obseruantia. Quõ hunc dei culto
rem immortalẽ negabis in corpore mortali consistentẽ.
Quõ non omnipotens, qui tam fidentissime loquitur, se
omnia posse. Hoc est testimoniũ spiritussancti, quod red
Rom. 8. dit spiritui nostro, q filij dei sumus. Proinde non te au-
tumes, uerum & purũ christianum, nisi ad hunc statũ
misericordia diuina & præeunte & comitante & subse
quẽte suffectus fueris, nec subueheris quoad uetus adã
in nihilum fuerit redactus, ut sit deus omnia in omib9.
Hoc regnũ Christianum reuera non uenit cum obserua
tione quarũcunq; ceremoniarum, rituum, temporum, ci
borum, & id genus similium, nec tamen repudiãda hęc,
aut ueluti dęmoniorum doctrinæ detestandæ, modo ad
regnum hoc, a foris saltem muniendum cooperentur,
& materiem ad illius structuram, uel a longe coaptent,

qui non est contra uos, ait saluator, ꝓ uobis est, de hoc infra profusius.

INDAGO XIIII.

Omnis illa libertas & amplissimum, hoc regnũ sub libertate comprehenditur christiana, regnum nempe illud præsens, unum & idem est cum regno æterno, sicuti ecclesia militans cum triumphante eadem est, hoc discriminat, ꝙ illa in temporis uolubilitate agitur, ista in mansionis æternitate, grãdis hæc libertas prima, a peccato, plurimũ exoptanda.

Succedit huic alia libertas, uidelicet a lege, quam filij Adę pluris habẽt, & charius amplectũtur, de pctis expurgãdis min⁹ soliciti. Nẽpe cũ Apostolum audiũt ad Roma. Non estis sub lege, sed sub gratia, ad Gala. Non iustificabitur homo ex operibus legis, ad Timot. Iusto nõ est lex posita, Audiunt & iustificationem hanc fieri per fidem, eodem dicẽte, Arbitramur hominẽ iustificari per fidem, Et iustus ex fide uiuit, exhilarantur, de fide sibi blandientes, qa aũt totum hoc pondus huic innititᷓ colũnę, Iusto nõ est lex posita. solertius hoc uerbum est masticãdum, sunt qui hoc uerbo freti, iustũ ab omni eximũt lege, & diuĩa & humana, q̊d si uerũ est, deo ęquabitur, de quo scribitur, oĩa quæcũq; uoluit fecit, & omnia opera eius uera & iusta, & uidit deus oĩa quæ fecerat & erant ualde bona, si enim nulli suberit legi, Nulli regulæ dirigenti, & opa sua in statera iusticiæ libranti, nõ poterit peccare, quia a nulla regula iusticiæ deuiare, cum nullam talẽ supra se habeat arguentẽ aut approbãtem. Quid enim est peccatũ, nisi a regula præfixa deuiatio? porro, si hoc incõueniens censetur absonus erit prętati uerbi intellectus, ut uoluntas iusti ab omni lege sit libera, præterea ad quid S. Paulus tot ex uolũtate dei uiuendi tradidit normas? an forte solis eas præfixit peccato-

Rom. 6.
Gala. 2.
1. Tim. 1
Rom. 3.
Psal. 113

ribus non etiam iustis? haec & his similia absurda aliū cogunt prefati uerbi indagare intellectum, ut dicamus aliud esse liberum ab obligatione legis, aliud esse liberū a seruitute, aut a maledicto legis, quod proprie sub lege esse dicitur, ut primum nulli congruat uiatori, Amplius quoque nulli creaturæ ītellectuali, cum omnis uolūtas creata, ad hoc ꝙ sit recta, uoluntati diuinæ debeat conformari, & secundum eam regulari, quæ prima regula est rectitudinis & iustitiæ, ut quanto diuinæ uolūtati conformior, tanto iustior sit.

INDAGO XV.

Gal. 3. Libertas ergo christiana, seruitutem legis extundit, legis quoq; maledictum eneruat, cum Christus ab execratiōe legis nos redemit, factus pro nobis execratio, hæc enim per regnum & sceptrum dominatur charitatis, illa per timorem seruilem oppressa gemit, hæc supra legem, illa sub lege consistit, hæc legem syncera implet charitate, illa timore pœnæ stimulata, crucem legis in angaria portat, huic necesse non fuit legem præfigere, cum ductu spiritussancti in omnes feratur dei uoluntates promptissima charitate, unde signanter apostolus

Gal. 5. ait, Si spiritu ducimini, non estis sub lege. iste uero, nisi lege arceretur, & pœnis terreretur, in omnem præceps graderet̃, uerius ageretur, malitiā, humanus siquidem animus, cū post lapsum sui compos sit minime, magis ducitur, ꝙ̄ ducat, spiritu quopiā extrīseco, qui si bonus fuerit & sanctus fœlici agitur sessore, si malus, in omne præcipicium prolabitur culpæ. Sed quis censebitur iustus cui non sit lex posita, nec necessaria? non equidem omnis per fidem a peccato iustificatus, & aqua baptismali purificatus hoc exornabitur titulo, cū pleriq; deū timētes timore etiā filiali, & ī fide uiuentes, gemāt sub legis onere, utpote uaccæ fœtæ uitulos lasciuientes sē

ſuales amores, domi funiculis pœnarũ legalium religa-
tos habẽtes. illi ergo ſoli hoc in loco iuſti ſignantur, q
perfecta charitate, quæ foras mittit timorẽ, dotati, ſub
libero ducatu cõſiſtunt ſpiritusſancti, qui in omnes ei9
motus & inſtinctus expediti, cũcta ipſius implẽt bene
placita, quos ſupra depiximus, & ueros ac puros Chri
ſtianos deſignauimus.

Hæc de omnibus legibus.

INDAGO XVI.

Excutit præterea libertas ſpiritus domini, humanæ
ſeruitutis iugum, filij quippe de hac gaudere debent li
bertate, q ſoli deo patri ſubdantur, & ab humani tributi
exactione, immunes decernantur, dicente domino, Pe
tro, Reges terræ, a qbus accipiunt tributa? a filijs ſuis,
an ab alienis? quo reſpondente ab alienis, ait illi Ieſus.
Ergo liberi ſunt filij, oblectat animum libertas hæc plu
rimum, ſed uide ne in eam impingas, ut plus debito cer
uicem excutias, ne in Petri offendas præceptum. Subie
cti eſtote omni humanę creaturæ propter deũ. aut Pau
li deludas decretum. Omnis anima poteſtatibus ſubli-
mioribus ſubdita ſit, non enim eſt poteſtas niſi a deo.
quæ uero ſunt poteſtates, a deo ordinatæ ſunt. Itaq; qſ-
quis reſiſtit poteſtati, dei ordinationi reſiſtit, Si igitur
poteſtatum obtemperandum eſt iuſſis, cur non & conſti
tutiõibus & legibus ab eiſdẽ cõditis? Quid refert præ
ceptũ an ſit uiua uoce prolatũ, an pro firmiori ſtabilitõe
ĩ ſcriptis redactũ, de his loquimur, quæ nõ diſcrepant
a lege diuina, nã ſi diſſonarẽt clara eſſet cũ Petro reſpõ-
ſio, obedire oportet deo magis q̃ hoĩbus, durus itaq; cir
ca materiã hãc innectitur neruus, ſi hũanis traditiõib9
obligatorie obtemperandũ, quis onus hoc feret, nã qs
eas dinumeret in reb9 & eccleſiaſticis & ciuilib9. ſãct9
Petrus contra eos q credentibus legem ĩponere cona-

bantur mosaicam a deo utiq; datam inuehitur dicens, Quid temptatis deũ, ut imponatur iugũ super ceruices discipulorum, quod neq; patres nostri neq; nos portare potuimus? si non obtemperãdum, Quãtum putas mali foris machinabitur, intus excãdescens oium malorũ radix cupiditas, quæ uelut immanis belua, tot digestis & cõstitutionibus & legibus coerceri nequit, quid fiet, si nullo subacta fuerit loro? Cæterũ experiẽtia edocemur,
1. Cor. 15 quanto plures leges, tanto minor iustitia, uirtus enĩ pec
prouer. 9. cati lex, quia nitimur in uetitum. Aquę furtiuæ dulciores sunt, & panis absconditus suauior, ait sapiens. Humanę leges uulneribus cicatrices obducũt, ut in superficie appareant sanata, intus uero uniuersa sanie plena, unde non mirũ, si nacta occasione foris rupta obducta cute, erũpat quod intus latuit.

INDAGO XVII.

Cum libertas christiana tum a peccato tum a lege ex spiritu originetur, ut supra testatus est Paulus, V bi spi
2. Cor. 3. ritus ibi libertas. Et si spiritu ducimini nõ estis sub le
Gal. 5. ge, Consequens est libertatem illã esse & fieri maiorẽ & minorem secũdũ amplitudinem uel restrictionem regni spiritus in nobis, quod in charitate consistit, consequiturq; quod ubi amplior charitas, amplior & fit libertas, quia minor cupiditas quæ seruitutẽ adducit, porro si cupiditas tirannica magnã occupauerit partẽ, ne in immensum excrescat, & auctis uiribus totum occupet regnũ, contraq; spiritũ præualeat, necesse est eam disciplinæ coerceri frenis, & non modo diuinis, uerũ quoq; humanis restringi legibus, cum leges propter trãsgressionem positæ sint. Quid enim est homo a regno spirit⁹ exul, & nulla lege cohercitus, nisi bestia, immo oium bestiarum nocentissima, quis dimisit onagrum liberum,
Iob. 39. ait dominus ad Iob.

DE LIBERTATE CHRISTIANA

INDAGO XVIII.

Libertati euangelicæ, quę libertas spiritus dicitur, nō pręiudicant quęcūq; leges uel constitutiones ab hominibus institutę, diuinis iussis nō obuiātes. persuadetur hoc triplici ꝓbamine, primū quia leges pure humanę transgressorem nō ligāt ad peccatū, sed ad pœnam, quæ per earum infligi potest cōditorē, neq; enim homo legem constituēs, deū faciet suum lictorem, & sentētię suę executorem, ut si ille quempiā ad peccatū artare sua constitutione uelit, deus tali uel tali transgredientem in statu futuro pœna plectat, Christus est qui claues mortis & inferni habet, claudit & nemo aperit, aperit & nemo claudit, sufficiat homini, pœna temporali suę legis trāsgressorem plecti, loquimur autē de legibus pure humanis, quæ uidelicet nihil de lege diuina adiunctum habent, ad excludendum uota, & ea quæ ex lege manant diuina, saltem necessaria consequentia, unde quantū lex aliqua uel constitutio humana habet de lege diuina, tātum obligat in conscientia, & nō plus, & hoc quo ad id quod est ex parte legis. Cæterū legis humanæ trāsgressor moueri ad transgressionem potest ex uitiosa cupiditate, aut temerario contemptu, per quæ peccatū non euadet coram deo (dixi temerario contemptu) contemptꝰ enim q interpretatiuus nūcupatur concurrere potest in oī peccato scienter cōmisso) ut si ex contēptu legislatoris, aut sui superioris, tanq; principali motiuo transgrediatur constitutū. Talis peccatū euadere nō uidetur, offendens ī præceptū. Honora patrē tuū & matrē. Cham, quia patris nuditatem derisit, maledictionem incurrit, Econtra rechabitæ, quia obedierunt uoci patris eorum Ionadab, qui præcepit eis, ut nunquā uinum biberent, nec domū ædificarent, nec agrum uel uineam colerent, sed in tabernaculis habitarent cunctis diebus, ad quæ

Hic notatur libertas conscientiæ.

Apoc. 1.
Apoc. 3.

Gen. 9.

utique ex lege diuina non fuerunt astricti, a domino sūt commendati, & promissionem acceperunt, ꝙ numꝗ deficeret uir de domo eorum stans coram domino. en quātū placet deo obedientia humilis & reuerentialis, etiā i cōstitutionibus pure humanis. Cernis candide lector quanta sit libertas christiana, tanta utiq; ut nulla creatura, quacūq; lege a se prolata Christianum ligare possit in conscientia, ut sic deum solum suum recognoscat saluatorem & iudicem, Secundo persuadet charitatis imperium, quod nullis restringi potest legibus, tantæ em̄ uirtutis, tantæ auctoritatis charitas est, ut quicquid ab ea discrepat, uiribus destituatur. Saluator testatur d' magno mandato legis inquisitus. Diliges inquiens domi num deum tuum ex toto corde tuo, & in tota aīma tua, & in tota mente tua, hoc est primum & magnum mandatum, secundum autem simile est huic. Diliges proximum tuum sicut teipsum, in his duobus mandatis uniuersa lex & prophetæ pendent. Si uniuersa lex & prophetę ex mandato charitatis pendent, multo forti⁹ uni uersę hominum leges, & traditiones, uota & obseruantiæ, ut offendens in charitatem omnium sit reus, econtra charitatem obseruans, nullius legis censeatur transgressor. Adstipulatur Paulus, Finis legis est charitas, d' corde puro, conscientia bona, & fide nō ficta. Nulla ergo lex quantumcūq; alias rationabilis & iusta, si in casu particulari contra charitatem militauerit, est obseruanda, & cum in casu tali non liget, dispensatione non egebit, Omnes ergo leges, cunctæ constitutiones, in legē charitatis sunt resoluendæ, ut quantum charitati consonant eamq; promouent, tantum ligent, & non plus, Iudiciū aūt hic exigitur sobrium & discretū, ne carnalitatem, charitatē iudices, & aut tibiipsi aut proximo blādi
Esa. 5. ens affectu carnis, bonū malū & malum bonū censeas,

Non enim omniũ est hoc iudiciũ, spiritualem expetit uirum, a deo illuminatũ, qui in eo lumine oĩa secundum ueritatem iudicat, carnalis uero carnis nebula cæcutiẽs, non sapit ea quæ sunt spiritus dei, ideo male iudicat, pa 1.Cor.2.
latũ enim ut febricitans infectũ habet, quid autem charitate dultius? Si ita in omniũ legũ obseruãtia charitas quæritur, & in eius pura obseruantia oẽs obseruantur leges & statuta, quid caussaris de legum, cõstitutionũ, uotorũ, obseruãtiarũ põderositate & numerositate? Tene charitatem, & fac quicquid uis.

Tertio persuadetur ex libertate spiritus, leges eqdẽ humanæ non spiritũ iusti premunt, sed eam partẽ quæ adhuc seruit peccato, delectat me lex dei secundũ inter Rom.7.
num hominẽ, ait Apostolus, sed uideo aliam legem in membris meis rebellantem legi mentis meæ & captiuum reddentẽ me legi peccati. Iusto non est lex posita, pro quãto iustus est, p ea aũt parte in qua iustitię aduersat, legem corrigentem & reformantem sustineat necesse est. Si aliqua ex parte seruis peccato, serui & legi. Si libertatem quæris a lege, mortifica ueterem hominẽ, Renouari stude spiritu mentis tuæ, & indue nouum hominem, qui iuxta deum conditus est p iustitiã & sancti- Ephe.9.
tatem ueritatis. Vis non timere potestatem, ait Aposto Rom.13
lus, quod bonũ est facito, & feres laudem ab illa, dei eñ minister est tibi in bonũ.

CONATVS X.

SVperest alia quæ prædicat libertas ab obligatiõe uotorum, quæ an euangelica sit & baptismum consequat summope exquirendum uidet quibusdam differentibus, ꝙ sic, alijs ad contradictoriã declinãtibus partẽ, uentilabimus aũt materiam de ppetuis uotis, qualia sunt religiosorum, ex quibꝰ tẽporaria pensitari possunt.

Quod Religiosorũ uota non obligent & ex cõsequenti sint abolẽda, subsequẽtia ꝓbãt.

Primum probamen sumitur ratiõe seruitutis quam inducunt, onerosa enim seruitus est, quæ toto uitę tempore captiuat totum hominem sub ritibus & ceremonijs externorum operum. Cum deus regenerato per baptismũ plenam donauerit libertatem, & totũ euangelium sit quædam libertas spiritus, unde non uidetur, ꝙ deus iterato ab eo perpetuã acceptet seruitutem, qualis est ĩ obseruantia uoti perpetui.

Secundũ, Regulę religiosarum personarũ sunt ab hominibus institutæ, sicut & earum testantur professores, & sic sunt humanę adinuentiones, & cum addãt ad
deu. 12. 9 scripturam sacram, cõtra id Deut. Nõ addas ad uerbũ
Apoc. 22. quod locutus sum, nec minuas, & in Apoc. Si quis apposuerit ad hæc apponet deus super illum plagas scriptas in libro hoc. Erunt humanæ præsumptiones, quæ in diuinis scripturis reprobãtur, ideo abolendæ.

2. Cor. 9. Tertium, Religiosi plęrũq;, ut alter Simon Cyreneus, crucem in angaria portant, sub onere regularis obseruantię gementes, cuius argumentũ uidetur, ꝙ nonnulli abiecto habitu, & posthabito suo ordine, tãq̃ sarcina intollerabili ad cõmunem redeũt statum. Talia autem exacta obsequia deus non approbat, Paulo teste, hilarẽ datorem diligit deus.

Quartum, Religiones facticiæ non reformãt interiorem hominem, qui renouari debet de die in diem. Nec
2. Cor. 4 sunt de ueris uirtutibus, & interno dei cultu, qui principalis est, sed de exterioribus operibus, quæ magis hypocritas quam sanctos faciunt, in quibus non est uera pietas, sed quædam sanctitatis apparentia & pharisaica iusticia, quæ frequenter a saluatore nostro reprobatᷣ.
1. Tim. 4 Cum Paulus dicat, Exerce te ad pietatem, nam corpora

lis exercitatio ad modicũ utilis est, pietas autem ad oĩa ualet, promissionem habens uitæ quæ nũc est & futurę.
Quintum, opera illa externa uotorũ expungunt fidem, quæ iustitiam operũ pessundat, quia hęc gloriã deo reddit, illa uero dum cordis fiduciã ad se attrahit, gloriam dei euacuat.
Sextum, spem præterea eneruant, quę soli misericordiæ diuinę innititur. Contra, uotorum obseruãtia spem in opera, hoc est, in ipsam obseruantiam ponit, unde & nõ nullis religiosis post uoti emissionẽ promittitur, si hoc obseruauerint uita æterna, nõ sine præsumptione magna, & quadam blasphemia, Quis enim promittere uitam æternã potest, nisi solus deus?
Septimũ, Caritatem quoq; lædunt, & ecclesiæ unitatẽ scindunt, dum sectas introducũt Christianæ religioni odiosas. Et cũ inter seipsos plerũq; de religionum suarum perfectione digladiãtur, nõ modo a cõmuni hominum statu, sed & inter se dissident, & contrarijs opinionibus insectantur.
Octauum, deniq; communem Christianitatis statũ contemptui habent, quasi Ethnicorum uitam, uti pharisę[9] in templo, religionis nomẽ omnibus Christianis commune sibi usurpantes. Lu. 18.
Nonum, Sanctitatem & perfectionem sibi uendicant, quasi religio factitia ampliorẽ cõmunis uulgi sanctitatem constituat, quo fit ut hypocritarum more facile alios iudicent.
Decimum, Multa proĩde suscitant scandala, & doctrina indiscreta & cõuersatione uitiosa, sicuti totus mundus testatur.
Vndecimum, Traditiones suas pluris ducunt quã dei mãdata, ut de eis uerificetur illud saluatoris, Væ uobis scribę & pharisæi, qui decimatis mentam & rutam, & Lu. 11.

quoduis olus, & præteritis iudiciũ & caritatẽ dei.
Duodecimũ, periculosæ præterea sunt, quo ad cœlibatum potissime. Cũ enĩ ea sit imbecillitas carnis nostræ, ut Christus etiam neget omnes capere sermonem de cœlibatu. Quid attinet uulgare in tot hominum millia rem adeo ancipitem?
Tertiũdecimum, Mundo plurimũ sunt onerosæ quo ad paupertatis uotum, nam possidentes multa temporalia consarcinant & accumulare non desinunt, mendicãtes uero suis mendicationibus molestiæ sunt oĩbus.
Quartũdecimũ, Præsumptuosum uidetur ad ãpliora, quã Christus instituit se obligare. Cũ enim baptizatus uoto ad euangelicã regulam, qua maior non est astringitur, ad cuius purã & perfectam obseruantiã uix unq̃ per totam uitam pertingere præualet, oĩbus etiam suis adhibitis conatibus & uiribus, iustũ uidetur, ut ab alijs oĩbus releuetur, si de facto implicitus est, & de futuro alteri ponderi se nõ submittat, ne in præcipitiũ corruat.
Quintũdecimũ, Quod ad ipsam uoti rationẽ attinet, neq; præcipit, neq; cõsulit scriptura, ut quidpiã deuoueatur. Non probat aũt deus, nisi quæ uel præcipit, uel cõsulit, Quare non uidetur qd accedat pietati per uotum, cũ nullũ in scriptura exemplũ quoq; habeat.
Sextũdecimũ, Scriptura diuina institutis regularibus
Deut.28. reluctatur. Ait enim Moses ĩ ueteri instrumento, Ne declinaueris ab his quæ pręcepit tibi dñs, neq; ad dextrã, nec ad sinistram. Et Paulus in nouo, Si nos aut angelus
Gala.1. de cœlo prædicauerit uobis Euangeliũ præter id quod prædicauimus uobis anathema sit.
Decimũseptimũ, Cæterũ, copiosiora quoq; sibi pollicẽtur præmia, utpote qui grauiora sustinuerunt onera, põdus uidelicet diei & æstus. Et sic notantur de ambitiõe & supbia. Infertur ex his, cũ nec deũ pie colant, nec ec-

clesiæ ꝓsint, nec ꝓximorũ saluti intendãt, sed cũcta iuer tãt, ꝙ sint idolatræ, simulatores, hominũ illusores, ac ipsa monasteria speluncæ latronũ. Ex cõsequẽti iuste exterminandi, ne elementa ꝗꝙ per eos inficiantur.

Contradictoriam fouentes partem his utuntur munimentis.

Primum, persuadetur ex regularum & religionum institutoribus qui fuerunt sancti & deo dilecti, a deo in uita, & post mortem approbati, signis & prodigijs, nisi omnium sanctorum calumnientur legendę, quod Ethnicorum non irrogatur historijs. Hi qui spiritusancto pleni fuerunt non sine spiritussancti ductu ipsi primi sua seruauere documenta, quia discipuli illius qui cœpit facere & docere, posterisꝙ; seruanda eodem spiritu tradidere, quæ nisi salubria, & non modo paucis, sed & multis imitanda forent in publicã uiuẽdi normam nõ instituissent. Accedit secũdo temporum longæuitas, nam ante annos mille sanctus Basilius in orientali Ecclesia monachorum instituit regulã. Sanctus Benedictus gloriosus monasticorũ dux & pater in occidentis partibus ordinẽ fundauit, ex quo innumeri ꝓdiere uiri, sanctitate illustres, & miraculis clari. Durauit hic ordo celeber ꝑ annos circiter mille. Hos insecuti posteri agricolæ, ad uineæ culturã tardiore hora uocati, qui & ipsi uita & doctrina pręcipui, ꝑ regularũ institutiones spũsancto duce cumulatissimũ populũ utriusꝙ; sexus in uineã dñi sabaoth excolendã transmisere. Porro, antiquitatis argumentũ in his quæ aĩæ concernũt salutẽ, non nihil põderis habet, dũ ꝓmissioni diuinę innitit̃. Ego uobiscũ sum usꝙ; ad consũmationẽ seculi. Et spũssanct⁹ docebit uos oĩa. Pręscriptio ergo illa tot tẽporũ curriculis, tot sctõrũ uirorũ ꝓbatissima uita, tot diuinis testimõijs & signis stabilita, iure ꝑpetuo stabit ĩcõuulsa, supra firmã petrã

Actu.1. Mat.28. Ioan.14. 1.Cor.10.

Matth.7. radicata, Petra aũt est Christ⁹, Descẽdat imber, ueni&t flumina, flẽt uenti, irruant in domũ, religionẽ quãcũq; non prosternent, q̃a bene fundata est, mõ domestici ei⁹ fideles sint propugnatores, & obseruãtiæ regularis æmulatores ac alũni fidelissimi.

Adstipulatur p̃missorum soliditas, Nã aliud quid uouent religiosi, q̃ doctrinam euãgelij & monita saluberrima Iesu Christi? Nõne illa eorum paupertas a domino Mat.19 est persuasa? Dum ait, Si uis perfectus esse, uade, uende quę habes & da pauperibus, & ueni, sequere me. A pri Act.2. meua q̃q; ecclesia practicata, in qua oĩa erant cõmunia. Nõne cœlebatus ab eodem est cõmendatus, dũ triplex Mat.19. eunuchorum recitans genus, de tertio ait, Qui potest capere, capiat, ac si dicat, tantæ est excellentiæ, q̃ non 1.Cor.7. omnes possunt capere. Testatur Paulus, De uirginibus, inquiens, pręceptũ dñi non habeo, consilium autem do tanq; misericordiã consecutus a dño in hoc, ut sim fidelis. Arbitror igitur hoc bonũ esse propter pręsentem necessitatẽ. Nã bonũ est homini sic esse. Obediẽtia deniq; eorũ, nunquid ea est de qua saluator (postq̃ de sua obe Lu.9. diẽtia in cruce cõsummãda locutus est) subiungit, Qui uult uenire post me abneget semetipsum, & tollat crucẽ suã quotidie, & sequatur me. Nõ abnuimus quin in uulgari obediẽtia quædam similitudo exprimatur & imitatio obedientiæ Christi, longe tamẽ illa religiosorũ præ Psal.43 stãtior, quę durius p̃priam mactat uolũtatẽ, ut dicãt cũ propheta, Quoniã propter te mortificamur tota die, facti sumus sicut oues occisionis. Nonne silentiũ eorũ sa Mat.12. lubre, Euangelici conseruatiuũ silentij. De quocũq; uer bo ocioso quod locuti fuerint homines, reddituri sunt rõnem in die iudicij. Hoc pacto monasticorũ instituta peruagando, & oculo colũbino cõspiciendo, inuenientur ex Euangeliorũ hausta fonte, ut non adinuentiones

humanæ, sed institutiones probentur diuinæ. Fructus deniq; ex regulari religiosorũ obseruantia nascũtur tam uberes, ut non sit deum timens, qui ex eis non recreet. Verum hos preterimus ne iactãtiæ inculcetur uitium. Quod sane uitabitur si gloria deo fideliter reddit, Qui operatur omnia in oĩbus, ut dicamus cũ propheta, Non nobis dñe non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Oĩa enim opa nostra operatus est in nobis.

1.cor.12
psal.113

Hi probamina a diuersarijs pro opposito persuadendo inducta modo diluunt subscripto.

Ad primũ ꝓbamen respondent, dicto sanctæ Agathæ, Summa ingenuitas est, in qua seruitus Christi comprobatur, Felix seruitus, quæ ad crucẽ Christi religat, quæ uitia cohibet. Quæ etsi uirtutes non conferat (quod solius est dei) ad eas tamen mirũ in modum disponit, quę mentem præparat ad spiritussãcti unctionem, Quę pessulum ostij dimouet ut dilectus cordis cubiculũ intret, qua die noctuq; uigilando & orando, sponsi præstolat aduentus. Rideãt derideant carnales homines, qui nõ sapiunt quæ dei sunt monasticorũ instituta quãtũcũq; externa. Non pensitant ꝙ salubris, quãq; necessaria sit externi hominis reformatio, ut internus liberior in deum feratur Non primũ quod spirituale, sed quod aĩale, ait apostolus, deinde quod spirituale. Ridendi utiq; essent religiosi, qui omnẽ religionis uim, omnem perfectionẽ in externis constituerẽt obseruatiũculis. Et non cũ sapiente cogitarent in corde, abstrahere a uino carnẽ, ut animũ transferrent ad ueram sapientiã. Porro, religatio illa monastica, non oppugnat libertatẽ Christianam, quĩ eam promouet, dũ a uitijs arcet. Posse enĩ peccare nec libertas est, nec pars libertatis ueræ Christianæ, alioq beati in cœlo uera non gauderent libertate, qui peccare non possunt. Tanto ergo maior libertas, quanto a ma

Cant.5.
1.Co.2
1.Co.15
Eccle.2.

lo amplior restrictio, & ad bonum dilatatio, Pari modo uoti perpetuitas dũ totam uitã Christo dño dedicat, liberiorem ad deũ Christianũ reddit animum.

Ad secundũ, tametsi ministeriales regularum institutores homines fuerũt, quia tamen principalis institutor & omniũ bonorũ operator spũssanctus est, non concludi potest, esse adinuentiones humanas. Quæ bona sunt ad bonum reducenda sunt principiũ. Nã non potest arbor mala fructus bonos facere, nec arbor bona fructus malos. Proinde nõ addunt ad scripturas sanctas aliqd ab ea discrepans, sed sola promouentia ad puriorem earum obseruantiã, unde sunt de his quæ ordinãtur ad finem, quæ bonitatẽ ex fine sumunt. Suntq; subsumptiones quædam particulares ex Euangelica & apostolica doctrina, sicut ex præmissis, emanãtes. Ob hoc nec sunt ad dextrã, nec ad sinistram, Nec preter ea quæ ab apostolo sunt tradita, sed sub eis.

Matt.7.

Ad tertium, Non est instituti nostri nonnullorũ monasticorum, aut ignauiam excusare, aut lasciuiam palpare.

Crucem in passione domini triplicem contemplamur, Prima saluatoris est, Secunda saluandi, Tertia reprobãdi, Primã perfecti baiulant, qui cum saluatore crucẽ sitiunt, dicente, Baptismo habeo baptizari, & quomodo coartor donec perficiatur. Felices plane hi, qui gaudiũ in tribulatiõe, suauitatem in amaritudine, leuitatem sentiunt in pondere ut in sola gloriẽt Christi cruce, talis apostolus fuit, tales & apostolici uiri, perfecta Iesu charitate inebriati, non tales secundi, patienter tamen crucem ferunt, salubrem eam cognoscentes sibiq; ipsis uim facientes, cœlorum regnũ rapere satagunt. Verum leuamen sentient, si perseuerauerit, si uenenatorum lĩguas obturata aure præterierint, dicentium, Si filius dei est, si seruus Christi est, si uerus christianus est, descendat

Lu.12.

de cruce professiõis suæ, & credimus ei. Ad latrõis dex tri grãdē cessit felicitatē, ꝙ cruci erat affixus, ꝙ descen dēdi sibi libertas adēpta, tentationi forte cessisset. Cer nis & ibi nõ nihil cõducere uotum, ne qualibet ĩportu na tentatiõe, spiritu fragilis, auocet a cruce. Porro, ter tij cruci infelici appēsi eandē tolerant passionem, dispa rem aũt recipiũt remunerationē. Reproba nēpe uolun tas antidotũ saluberrimũ in uenenũ uertit. Non desunt tria hic crucifixorum genera in monasticorũ uita, uerũ inquirimus, uitia hæc nascantur ne ex ꝓfessione & statu an ex personarum uouentiũ uitio, ut secundũ statuam⁹ primum totis abnegantes uiribus.

Ad quartũ, Fatemur ingenue interioris hominis refor mationē solius dei benedicti opus esse, nullãq; creaturã uel ad idoneam præparationem uiribus suis posse per tingere, Prima aũt gratia ꝑcepta hominē deo cooperari posse, Fatemur nihilomin⁹, externa opera de genere bo na non ex interno bono affectu prodeũtia, nec ad bonũ internũ procurandũ ordinata, simulachrũ non rem esse uirtutis aut pietatis, actoreq; hypocritam, Ex contrario aũt affectu, aut ad oppositũ finē prodeũtia, repudianda uel refellenda minime. Nam & Paulus nõ ait, corpora lis exercitatio ad nihilũ utilis est, uel hypocritam facit, sed ad modicũ utilis est, pietatis respectu, Vtilis equi dem ad antiquum Adam crucifigendũ & mortificãdũ est, Qui nisi crucifixus fuerit, & in cruce mortuus, nou⁹ homo nõ reuiuiscet, perpēdis nonnihil cõducere religi onis austeritates.

Ad quintum, Absit ut unq̃ externa bona opa ex se fidē expungãt, Quin fatemur fidē sine operibus etiã extra rijs, pro loco & tempore non posse subsistere, nec iustitia operũ, cordis fiduciam ad se quãtum ex se est, attrahit. Si aũt attrahit ex uitio operãtis contingit, Vnde fides

opera bona quæcunq; non pessundat, fiduciā autem in opera exterminat. Vitium ergo personæ est, non operū, si deo gloria decerpitur.

Ad sextum, Cōfitemur omnem nostram salutē ex dei liberalissima misericordia & pietate sine ullis nostris meritis præambulis dependere. Recognoscimus nihilominus suam exuberātissimā in nos caritatem, qua incitante cum omnia per seipsum possit, nos nihilominus suos habere uelit cooperatores, ut laudandi & remunerandi suos electos occasionem habeat, ut apostolus ait, Tunc
1. Co. 4. laus erit unicuiq; a deo. Promisit deus nobis peccatorū remissionem, nō nostris meritis, promisit gratiarū collationem, ad quam nostra q̊q; non pertingunt merita.
Rom. 11 Nam si gratia non gratis donatur, iam non est gratia, Promisit denique bona ęterna, Et in hac nos expetit habere cooperatores, ut sacra testatur scriptura Gen. Ego
Gen. 15. ꝓtector tuus & merces tua magna nimis. & Hiere. Est
Hiere. 31 merces operi tuo, ait dominus. Et dn̄s, Voca operarios
Mat. 20. & redde illis mercedem. Filius hominis uenturus est in
Mat. 16. gloria patris sui, & tunc reddet illis secundū opera sua. Multa in hunc modum scriptura testatur, nec hoc diuinæ gloriæ derogat, cum certo sciamus & ipsa bona opera nobis donari a deo. Infertur, Descriptio spei qua asseritur certa expectatio futuræ beatitudinis ex gratia & meritis prouenieus, non est penitus repudianda, q̊d dicitur ex gratia, immensam dei pietatem cōmendam⁹, Et meritis, dulcissimā dei āplectimur condescēsionē. Cæterū, cum deus seruanti mandata promittat uitam ęternam, dicens, Si uis ad uitam ingredi, serua mandata
Mat. 19. Cur non eadem fiducia potest homo homini uitam promittere æternam, seruanti regulam, pro pleniori mandatorum diuinorum obseruantia constitutam? Quid enī est regularis obseruantia, nisi pura & expedita diuinæ

legis custodia, diuinæq; uolũtatis syncera impletio.
Ad septimum, Multipharij modi diuinum adiplẽdi beneplacitum, nec caritati derogãt, nec unitati, qa accidẽtales sunt, Porro essẽtialis ecclesię unitas est, unum corpus, un⁹ spiritus, una spes uocatiõis, unus dñs, una fides, unum baptisma, unus denarius diurnus in qua oẽs cõueniunt. Varietas hęc in ecclesiæ indumẽto pulchritudini est nõ dedecori, quę describit circumamicta uarietate. uti & Iacob patriarcha, Ioseph filio dilecto tunicã fecit polimitã, Nec īter se plurimum distãt cum pricipalibus caussis q̃ttuor cõsonent. Principalis nãq; religionum institutor spiritussanctus est, originalis oĩs boni fons. Hui⁹ ministri & executores fuerunt hoĩes regularum ꝓmulgatores. Materialis caussa tria sunt uota ĩ diuersis regulis diuersimode limitata. Formalis est doctrina Euãgelica, oĩum religionum exẽplar. Finalis in præsenti est caritas saluatore teste. In his duobus caritatis præceptis oĩs lex pendet & ꝓphetæ, ergo & oẽs regulæ, oẽs constitutiões ecclesiasticæ. Porro, in futuro est beatitudo. Vniuersaliter autẽ, gloria dei qui est bñdict⁹ in secula. Vnde nõ sunt sectæ ꝑditiõis, de quibus beatus Petrus loqtur, Nõ desunt inter monasticos q de religionum disceptant ꝑfectione, quorum ꝑsonales defectus nõ excusamus.

Ephe. 4. Psal. 44 Geñ. 37. Matt. 22. 2. Petri. 2

Ad octauum, Ex instituto monastico p se perspecto nõ habet̃ contemptus cõmunis fidelium status, nec temerarium aliorum iudicium, nec sanctitatis & ꝑfectionis singularis usurpatio, nec pusillorum scandalizatio, nec institutorum suorũ pluris æstimatio quã dei mãdatorũ. Vnde, hæc si fiant non statui imputentur, sed personis statui suo male quadrantibus, alioqui & Euangelica doctrina non carebit calũnia ob Christianorũ numerosam multitudinẽ in uita ab Euãgelio discrepãtium. Peragra

ſtatus ſingulos in Ierarchia eccleſiaſtica, penſita ſi non in ſingulis grandis ſit uitæ ad ſtatuũ perfectionem diſcrepantia. Qua ergo diſcretione ſolus monaſticus ſtat⁹ ex nõnullorũ ſcandaloſa uita indiſcreta doctrina calumniam patitur, præter cæteros qui in eadem ſunt dãnati one. Per hoc, patet reſponſio ad octauũ, nonũ, decimũ & undecimũ probamina, quia hæc ſi ſiunt pſonalia ſunt uitia, non niſi ſtolidorũ iudicio ſtatum infamantia. Cur nõ & bonorũ religioſorum cõuerſatio penſatur exẽplaris & ſancta. Quid niſi liuidus intercedit oculus, ſed hæc miſſa faciamus.

Ad duodecimum, Aſſerere cœlibatũ eſſe periculoſum, & rem ancipitem, cum ſit a domino commendatus, & a Paulo conſultus, quid aliud eſt ꝙ in Chriſtum & Paulũ conuitia iaculare, utpote qui pericula ſuadeãt. Verum nonnullis in particulari poteſt periculo eſſe. His uidelicet qui hanc a domino non ſuſceperunt gratiam, ut continenter uiuant, Vnde ſaluator, dicens, Non omnes capiũt uerbum iſtud. Non negat, multos poſſe capere. Hi
Sap. 8. utique quibus datum eſt, Eſt ergo munus dei, Sapiente teſte, Sciui, quoniam aliter non poſſum eſſe continens, niſi deus det. Ea de re, nõ poteſt certa præfigi circa ętatem, ſexum, aliaſue conditiones regula, Cum deus ſua donet munera, quibus uult, quando uult, quantum uult, quomodo uult, qua hominis ætate uult. Hoc requiritur, ut ſpiritus ſi ex deo ſint probentur. Ad quod probatiõis annus in religionibus eſt inſtitutus. Nonnullos dominus ad cœlibatum in pueritia, alios in adoleſcẽtia, alios
Iob. 12. in ætate prouecta, alios in decrepita uocat, Quis dicere ei poteſt: cur ita facis.

Ad tertiũdecimũ, Religioſorum paupertas quo ad proprietatis abdicationẽ in priuato, liberũ reddit ad ſpiritualia opera ſpiritũ, & ad uerę ſapientiæ ſtudiũ, ideo uti

lis & accommoda. Porro, qui aliorum curam inter eos circa temporalia gerunt, cum id ex obedientia, aut cari tate fraterna faciunt, detrimentum non patiuntur. Cari tas enim quæ omnia suffert, & multitudinem peccato- 1.Cor.11. rum operit, abūdanter supplet quod spiritui deest. Quo 1.Petri.4. ad temporalium possessionē, qui iustius temporalia pos- sident his, qui totam uitam diuino dedicarunt cultui? Cum temporalia ad corporis sustentationem, Corpus ad animæ obsequia, Anima ad diuinum cultum sint or- dinata, ut sic omnia ī gloriam referantur factoris. Quo ad mendicitatem, cum paupertas mundo sit odiosa res, plurimum humiliat spiritum superbum, Personam uili- ficat secundum iudicium mundi, & a temporalium soli citudine liberum reddit. Vnde ad ueræ sapientiæ stu- dium promouet Spiritum, ad superna eleuat, & ad oīa bona expeditum facit. Promouet nihilominus fideles ex occasione ad misericordiæ & pietatis opera, deo grata, dum ad eleemosinarum inducuntur largitionem, unde in nouissimo iudicij die a domino commendentur, ipso dicente, Venite benedicti patris mei in regnum, Esuriui enim & dedistis mihi manducare &c. Vox pla- ne dulcissima electis misericordibus, Vti econtra, nul la intolerabilior illius negatiua ex diametro illi opposi ta, Ite maledicti &c. Non obstat id quod in Deut. legi Deu.15. tur, Omnino indigens & mendicus non erit inter uos. Nā pro tempore quo temporalia in benedictione erant dictum est, In noua autem lege ubi promittuntur æter na & pauptas spiritus beata prædicatur, secus. Nec di ctū apostoli obuiat, Qui furabat̄, nō āplius furetur, ma- Ephe.4. gis aūt laboret opando manib⁹ q̄d bonū est, ut possit im partiri ei, qui opus habuerit. Cōtra illos enī loqtur q tē poralia acqrebāt iniuste, ut prænotant uerba. Alioqui, si præceptū esset de labore manuū suarum eleemosynas

facere, omnes q hoc non facerent, transgressores præcepti essent. Inuoluerẽt quoq; ipsi apostoli, qui non legũtur uictũ manibus quæsisse, Paulo dẽpto, nec fideles in hierosolymis, quibus Paulus & Barnabas eleemosynas
Gal. 2. mẽdicauerunt. unde Paulus ait, Iacobus & Cephas & Ioannes mihi & Barnabæ dextras dederunt societatis tantũ, ut pauperũ memores essemus. In quo & diligẽs fui ut hoc ipsum facerẽ. Et ad Corin. Cæterũ de collatio
1. Cor. 16 ne in sanctos quẽadmodũ ordinaui in ecclesijs Galatię, ita & uos facite, in una sabbatorũ unusquisq; uestrũ apđ
Act. 20. se ponat, recõdẽs quicqd cõmodũ fuerit. Profecto si iuxta uerba dñi Iesu, beatũ est dare potius q̃ accipere, Beati sunt religiosi, qui oĩa dederunt, nihil sibi in priuato reseruantes. Et pauciora recipiũt, corporis uidelicet su
1. Tim. 6. stentationẽ secundũ Apostolicã regulam. Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti erimus.

Ad quartũdecimũ, Cum ex supioribus liqueat monastica instituta ex Euangeliorũ scaturire fonte, ad eundem q; deriuari, nec quicq̃ cõtra legẽ dei contrarietatis cõtinere. Nec absurdũ qđ contra morum honestatẽ, contra publicã utilitatẽ, cõtra charitatem deniq;, quę oĩa complectitur, bona statuere aut præcipere, quin oĩa horum cõtraria inducere, qua fronte præsumptiones censebũt humanę? Quæ iugũ dñi suaue & onus leue amplius alleuiant, si discretæ interpretẽtur & seruẽtur. quẽadmodũ trãsferre cupiens põdus graue quingẽtorum talentorum, si aliud adiecerit põdus, uidelicet quadrigæ, leuius feret. Sic instituta hæc dũ longius a peccatorũ abducũt occasionibus, ad timorẽ & amorẽ dei pmouent, ad oĩa uirtutũ charismata & salubria exercitia expeditum reddunt. Nõ onera dicenda sunt, sed cõmoda. Cũ defece
Pro. 26 rint ligna, extinguetur ignis. Et cum sancto sanctus eris.
Psal. 17. Qui tetigerit picẽ, inquinabitur ab ea. Et, qui amat peri
Eccle. 13

culum, in illo pibit. Fugiendæ igit sunt malorū occasio-nes. Ducam (ait de⁹) eam in solitudinē, & ibi loquar ad cor eius. Non ergo præsumptio est ad illa manum extendere obseruāda, sed in deum confidētia. Persuasum habētes hoc ipsum q̄d is qui cœpit in illis opus bonum, pfi- ciet usq; ad diem Iesu Christi. Eccle. 3. Osee. 2. Phili. 1.

Ad quitumdecimum, Argumentum est ab insufficiēti diuisione, q̄ ea sola probet deus, quę aut sunt præcepta, aut cōsulta expresse in scriptura sacra. Nam instantiam patitur in his quæ diuinitus sunt inspirata, ut uidebit infra. Quod si uota de his sunt quæ sunt pmissa, cur de⁹ uotorum exigit solutionem. Vouete & reddite dño deo uota uestra, Et si quid uoueris deo, ne moreris reddere, Displicet em̄ ei infidelis & stulta promissio, sed quodcū q; uoueris, redde. Multoq; melius est nō uouere, q̄ post uotum pmissa non reddere. Et in Deut. Cum uotum uo- ueris dño deo tuo, nō tardabis reddere, q̄a requiret illd̄ dn̄s deus tuus, & si moratus fueris, reputabit tibi ī pec catū, Si nolueris polliceri, absq; peccato eris. Quod aūt semel egressum est de labijs tuis, obseruabis, & facies si cut pmisisti dño deo tuo, & propria uolūtate ex ore tuo locutus es. Quid clarius dici potest de uoto implendo? nec mirum, nā si bonum quippiā promittat, nōne seruā dum est? Si ergo uotum de his est quæ sunt permissa, Cū talia per se nō sint bona, ut Christus de libello testatur repudij. Quō deus exigit, aut cur in Euāgelio (ut libel- lum repudij) nō retractauit. Quod additur, nullū habet in scriptura exēplum, nihil concludit. Sufficit em̄ q̄ in scriptura habeat fundamentū, Et q̄d si dicatur, q̄ uirgo beatissima cœlibatum uouerit. Et hoc ex Euangelio pro bet, Quomodo fiet istud quoniā uirum non cognosco? Si nō habuit ppositum uirginitatē seruādi ppetuum, q̄ lis erit inquisitio, Cum uirum legitimo matrimonio sibi Psal. 75. Eccl's. 5. Deut. 23. matth. 19. Lu. 1.

coniunctum habuerit Ioseph sanctũ. Quid aũt intersit inter castitatis uotũ & firmum ꝑpetuo cõtinẽdi propositum. Nunquid deus uerborũ eget expressione, ut sciat nos uouisse? Quid de illo felicissimo anachoreta Ioãne baptista? Nõne religiosis exemplũ præbuit, & paupertatis & austeritatis, & castitatis, non minus obediẽtię, omni hora diuinũ præstolans bñplacitum de annũciando Christo? Nonne & dñs Iesus nazareus uocatus est,
Mat.2. Euangelista teste, ex utero matris dño consecratus usq;
Iudi.13. ad diem suæ mortis, ut in figura Samson, Votũ itaq; de bono aliquo (nã de malo est stulta promissio) iplẽdo ex iure obligat diuino, q̊d sicut homo non potest relaxare, sic nec in uoto legitimo dispensare.

Ad sextũdecimum, Responsio claret ex his quæ ad secundũ probamẽ respondendo sunt dicta.

Ad decimũseptimum, Humanæ impfectionis est, oculum ad remuneratione intendere, Nam perfecta caritas
1.Co.13. nõ quærit quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi. Seipsam totaliter impendens ad gloriã dei promouendã. Nullũ de remuneratione faciens tractatum. Et sic si fit contrarium, personale est uitium, Nihilominus omnia quæ homo propter deũ agit & patitur, Deus sine remuneratio
psal.9. ne nõ præterit, cum de ipso scriptum sit, Tu laborem & dolorem consideras. Non tam ad uindicandum q̃ ad remunerandũ.

Sequitur ex his illationẽ ultimam in omnibus suis clausulis esse falsam a ueritate & caritate aberrantem.

En candide lector, quanta in castris militum est oborta tumultuatio ex uirorũ illorũ congressu armorumq; strepitu. Cur astamus spectatores ociosi. Num nos delectabit fratrũ in confratrũ sanguie debachatio. Aduehamus & nos suppetias nostras, & aut conciliatiõnẽ, aut diuorcium procurare studeamus.

Cum uotũ de aliquo bono opere sit, primum omniũ de bonis operibus, & eorum necessitate est disquirendum, De quo talis assertio pro fundamento.

Regenerato in Christo, in opus bonum prodire potenti, necessaria sunt opera bona, tum ad præsentis uitę pfectionem, tum ad æternæ beatitudinis adeptionem. Huius ueritas subiunctis indagabitur motiuis. Adiectum tamen memineris, in opus bonũ prodire potenti. Ob eos qui rationis usu siue ad semper, siue ꝓ tempore sunt destituti.

INDAGO PRIMA.

Ex ratione sumit̃ potentiarum animæ, quæ non impeditæ, in opera prodeunt naturali conditione. Se enĩ habent ueluti lumina quædam naturaliter ex se radios ꝓducentia. Producit ergo anima ut lux quædam a diuina luce exemplata (deus enim lux est) opera, aut bona, aut mala. Nec unquam esse poterit ociosa. Secundum illud saluatoris nostri, Aut facite arborem bonam & fructus eius bonos, aut arborem malã & fructus eius malos. Vnde nisi uelit peccare & se arborem malam excidendam, & in ignem mittẽdam exhibere, bonos faciat fructus necesse est.

1.Io.1.

Mat.12.

INDAGO II.

Persuadet̃ secũdo, ex tribus quæ enumerat Apostol⁹, nũc aũt manẽt (inqt) fides, spes, charitas tria hęc. Tria ait in genere neutro. Nã nũcupari possunt, tum fructus spiritus, de quibus idẽ ad Gal. Tũ uirtutes, tum dona, Hæc tria per spiritumsanctũ in corde seminata, uirtualiter in se rationes seminales oĩum bonorum continent operum. Sicut in cõstitutione naturę deus terrę nascẽtibus indidit, ut unũqdq; in se habeat sementem generis sui ad producendum simile, solari ĩfluxu naturę uirtutẽ excitante & ad effectũ producendũ coagente. Sic fides

1.Cor.13

Gal.5.

Gen.1

Ia.2.

in se habet opera, sine quibus mortua est in semetipsa. Spes erigit ad ardua & appetenda & operanda. Caritas nunquã est ociosa, si non operatur, caritas non est, ignis equidem summe est actiuus, ab actione cohibitus extinguitur. Nõ ergo esse potest, ut quis hęc dona possideat, & a bono opere otiosus torpeat, & hoc ex eorum natura.

INDAGO III.

Hæc nihilominus tria, ad deum largitorẽ relata, ex ipsius intẽtione inducunt ad opera. Nam ad hoc utique donat, ut non modo decori sint animæ, in qua subiectiue collocãtur (aĩam a spiritu non disiungendo) uerum quoq; cõmodo ut in opa exeant & fructus bonos adferant. Ignem, inqt, Veni mittere in terrã & quid uolo nisi ut accendat? Vnde seruũ qui talẽtũ sibi creditum abscondit in terra. Hoc est, donum sibi a deo ad lucrum expendendũ donatum. Et si integrũ seruatũ, quia tamen in opus nõ produxit, nequã & inutilem iudicauit, & ad tenebras exteriores sententiauit, ubi erit fletus & stridor dentiũ, Vides, quia nõ sufficit mala non agere, nisi etiã qsq; studeat bonis operibus insudare. Soli ergo serui de domini sui talentis negociantes & lucrum reportantes, in gaudium eius intrare iubentur.

Lu, 12.

Mat, 25.

INDAGO IIII.

Persuadetur, oĩum electorum caput Christum considerando, qui in oĩa & singula mẽbra sua indesinẽter sensum influit & motum per fidem & charitatẽ, qa uidim[9] eum (ait Ioannes) quasi unigenitũ a patre, plenum ueritate & gratia, ut ueritas fidei respõdeat, grã a charitati.

Ioan, 1.

INDAGO V.

Inducit ad hoc Spiritussanctus, qui est proprius mystici corporis Christi spiritus, ipsum cum oĩbus & in omnibus membris uiuificans, uegetans & in uita spirituali consummãs. Et quia operarius est & ociosus esse potest

minime. Nã omniũ mobilium mobilior est sapiẽtia atti gens a fine usq; ad finem fortiter, & disponens oĩa suauiter, indefesse singula Christi mẽbra ad opera sibi competentia excitat, & mouet, tãque potenti uirtute per ea suam explet uoluntatẽ ut tanq̃ ipsius instrumẽta (uolũtaria tamen) magis agantur, q̃ agant. Non opatur aũt omnia in oĩbus, sed secũdũ mensuram donatiõis Christi. De cuius plenitudie nos omnes accepimus gratiã pro gratia. Deus siquidẽ pater, qui olim de spiritu Mosi sumpsit, ueteris legis ministri, & posuit in septuagita conscriptis senioribus, Modo de plenitudine spiritus, ministri noui testamenti sumit, & in omnia eius mẽbra ponit, qui numero septuagenario figurantur, quia septiformi spiritu sancti gratia & decalogi obseruantia fouẽtur. Etsi uaria sunt huius spiritus dona, diuersis diuersimode cõmunicata. Tria tñ omnibus sunt necessaria, per quæ in oĩa influit membra, Vnde sicut in corpore naturali, triplex ponitur spiritus, Aĩalis a capite, Naturalis ab epate, Vitalis a corde progrediens, & se in oĩa mẽbra diffundens. Primus quidem, ut sensum præstet. Secundus ut membra ipsa nutriat & impinguet. Terti⁹, ut uitã continuet. Sic in corpore Christi mystico operosissimus spiritus omnia hæc implet officia i quolibet mẽbrorũ. Per fidẽ equidẽ sensũ præbet, uerũ diuinę scripturę intellectũ reuelãdo. Per spem ad ęterna eleuat eorum desiderio, etiã ossa ipsa impinguãdo, per charitatem uitam deiformẽ & diuinã donat, spiritum humanũ in diuinũ transformãdo, qui enim adhæret deo unus spirit⁹ est, quod potissimũ charitatis est. Quia deus charitas ẽ, & qui manet in charitate, in deo manet & deus in eo, uis nempe hæc ignis est, ut oĩa in se conuertat, sibiq; cõsimilet, his uitalibus actibus, uera & spiritualis probatur uita.

Sap. 7. Ioan. 1 Nũeri. 11 1. Cor. 1. Io. 4

INDAGO VI.

Ro.3. Sexta persuasio ex lege diuina sumitur obligāte A-
postolus quidē ait, per legem cognitio peccati, & lex ꝓ
pter transgressionē posita est, non tamen solus hic usus
Gal.3. legis est, ut peccatum agnoscatur, & agnitum intensiꝰ
affectetur, sicut alibi ait. Virtus uero peccati lex, ac ꝑ
1.Cor.15 hoc corruptione naturæ, & legis seruandæ impossibili
tate agnitis ad diuinā gratiā recurratur, mediatorq; sa
lutis quæratur. Non inquā solus hic usus, & si bonꝰ &
necessarius legis est. Neq; enim exclusiuā adiecit Pau-
lus, ut diceret, per legem solum cognitio peccati, & lex
propter solam transgressionem posita est, quinimo san-
ctissimū dei beneplacitū, per legem nobis innotescit, &
quales a primordio naturæ institutæ fuimus, quales in
futuro beatitudinis statu (in quo sūme lex implebitur)
erimus, qualesq; in statu intermedio, ut cum utroque ex
tremorum cōsonemus esse debeamus, clarius lex ipsa
cōmonstrat. Fructus itaq; lex diuina ex hoīe ueluti arbo
re quadam per deum plantata exquirit. Quos & gratia
opitulante ferre potest, spiritus siquidem humanus,
per fidem in hortum sponsi conclusum consertus, fon-
te signato diuinæ gratiæ rigatus, ardoreque charita-
tis confotus, & decoctus fructus profert exuberantes,
Matt. 21. quibus libenter uescitur pater cœlestis, quos & dominꝰ
Iesus in ficulnea quęsiuit, quibus quia caruit maledicto
obnoxiā fecit. Hoc pacto lex concordat cum euāgelio,
Mat.17. testamentum uetus cū nouo, Moses cū domino Iesu, ui-
Lu.9. sus in claritate in domini transfiguratione, nimirū rota
Ezech.1 est in medio rotæ, ita ut intersecēt se ad angulos rectos
Roma.3. sphærales, lex & promissa dei per fidem agnita, per fidē
enim non irritam facimus legem, sed stabilimus.

INDAGO VII.

Septimū assertionis motiuū est, status præsentis per
fectio a uiatore adipisci possibilis, ad quā qq; ī Christo

regeneratus, aspirare tenetur. Hæc non modo in dei cognitione, quę per fidem habetur consistit, uerum quoq; in fidētissima spe, ardentissima charitatis copula, laudatione & gratiarũ actione indefessa, ac omniũ charismatum sursum actione uersatur, ut piissime sentiat de deo, syncerissimo affectu feratur in proximum, necnõ immaculatum seipsum custodiat ab hoc seculo, quæ oĩa actus exquirunt & opera. Iacob. 1.

INDAGO VIII.

Octauum inductiuum actus sunt humani, qui sunt ultimæ perfectiones intrinsecæ ab ipso homine progredientes, sicut fructus ultimæ perfectiones arboris sũt, quæ licet in actu primo hominem non perficiunt, quin hanc pfectionem præsupponunt, perficiunt tñ in actu secũdo, unde opera bona non faciunt hominem bonum in actu primo. Hæc enim bonitas per gratiam a deo donatur, quæ per fidem iustificat, spe, & caritate indiuiduis iustificationis comitibus, perficiunt tamẽ in actu secundo, & quod perfectũ est ostendunt, ob quod nõ floccipendẽda est hæc perfectio secũda, cum & beatitudo finalis in actu consistat secundo. ad hanc sanctificationem in actu secũdo uel ope assequendã Paul⁹ Ephesios inducit, Hortor inquit uos, ut ambuletis ita ut dignum est uocatione, qua uocati estis, cũ omni submissione ac mansuetudine, cum animi lenitate, tolerantes uos inuicem per caritatem, studẽtes seruare unitatem spiritus, per uinculũ pacis. & beatus Petrus ait, omni adhibito studio subministrate in fide uestra uirtutẽ, In uirtute uero scientiã, in scientia uero temperantiã, in temperantia uero patientiã. Rursus in patientia pietatem, in pietate aũt fratnã charitatẽ, in fratna uero charitate dilectionẽ Hęc eñ cũ uobis adsint & exuberẽt, haud otiosos nec ĩ Ephe. 4. 2. Petri. 1

Irritum laborantes efficiunt ad domini nostri Iesu Chri
sti cognitionem, nam cui non adsunt hæc is cæcus est,
& manu uiam tentās, oblitus sese a ueteribus peccatis
suis fuisse purgatum, quapropter fratres potius operā
date, ut uocationem & electionem uestram firmam effi
ciatis. Hæc enim si feceritis non labemini unq̃. En quā
ta instantia S. Apostoli nos inducunt ad opera, & Salua
tor, Ego elegi inquit uos & posui uos ut eatis & fructū
Ioan. 15 adferatis & fructus uester maneat.

INDAGO IX.

Nonum est, naturæ destitutæ reformatio, fit quidem
principalis reformatio per gratiā dei, nihilominꝰ tamē
Psal. 55. deus nostrā expetit cooperationē, ut cum ꝓpheta dica-
mus, uolūtarie sacrificabo tibi, non enim grata sunt coa
cta aut necessitata obsequia. Alioqui oēs diuinę scriptu
ræ monitiones, ꝓhibitiones, cōminationes, ꝓmissiōes
Psal. 36. à malo retrahentes, & ad bonū inducentes, superfluę ui
derentur, & rescindendæ. Abnui nō potest, qui gressus
Iere. 30 hominis a domino dirigantur, uti crebrius orando cō
monstrat ꝓpheta Iheremias. Scio dñe quia non est hoīs
uia eius, nec uiri est ut ambulet, & dirigat gressus suos,
per hæc nostra notatur insufficientia, nā sufficientia no
stra ex deo est, sed non negatur omnis efficientia, quasi
pure passiue se ad bonum habeat. De hoc supra conatu
quinto. Diligenter (inquit Sapiens) exerce agrū tuū,
prou. 29 nam per agrum hominis pigri transiui, & per uineam
uiri stulti, Et ecce totum repleuerunt urticæ, & operue-
rāt superficiem eius spinæ, & maceries lapidum destru
cta erat, quod cum uidissem posui in corde meo, & exem
plo didici disciplinam. piger & stultus nuncupatur qui
Ephe. 4. agrum cordis sui non excolit & spinas ac tribulos in
Colos. 3. terra sua maledicta natura uidelicet destituta & uicia-
ta nō euellit, Sic S. Paulus, plerisq; in locis, ad ueteris

hominis inducit crucifixionẽ, ueritas est in Iesu, depo
nere iuxta priorem cõuersationẽ ueterem hominem, q
corrumpitur iuxta concupiscentias erroris, renouari ue-
ro spũ mẽtis uestræ, & induere nouum hominẽ, qui iux
ta deum conditus est per iustitiam & sanctitatẽ ueritas-
tis. Et ad Corint. Expurgate uetus fermentum. ad Gala. 1. Cor. 5.
quoq;, Qui Christi sunt carnẽ suam crucifixerunt cũ af Gal. 5.
fectibus & concupiscẽtijs, ad Colos. Mortificate mem
bra uestra, quæ sunt super terrã. Ecce quanta instantia
sanctus Apostolus, ad bona inducit opera, etiam exter
na, Oĩa enim hæc opera ueteris Adæ mortificatiua, &
ad renouationẽ spiritus mentis uestræ præparatiua bo
na sunt & regenerato in Christo necessaria.

INDAGO X.

Decimo, incitat proximi ędificatio, unicuiq; (sapiẽs
loqtur) mandauit deus de proximo suo, ne dũ, ut ipsum Eccle. 17
non corrũpamus, tum falsa doctrina, tum cõuersatiõe
scãdalosa, nam uæ mũdo ab offẽdiculis, necesse est eñ,
ut ueniant offendicula, uerũtamen uæ homini, per quẽ Mat. 18.
offendiculum uenit. Verũ quoq; ut ipsum ædificemus
instruendo, exhortando, corripiendo, ad ueram uiam re
ducẽdo ab errore. Talis eñ saluã faciet aĩam a morte, &
operiet multitudinẽ peccatorũ. inter hæc omnia reme-
dia, efficatior est bona uita, & conuersatio sancta, ex in- Iacob. 5.
timis foras egrediens, & sanctitatis speculum contuen
tium oculis obijciens, quod saluator præcipit dicens.
Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideãt uestra
bona opera, glorificentq; patrem uestrũ qui est in cœlis. Mat. 5.
Opera deniq; misericordiæ, proximis sunt impendẽda,
cum hęc multo preconio in sacra extollantur scriptura,
ad quæ & multipharie inducit, quæ omnia bona expe-
tunt opera, etiam externa.

INDAGO XI.

Vndecimum, impulsiuum est, unio ad deum a quouis fideli summe desideranda, etiam in uia. Hæc perfectissime fit per charitatis opus præsupposito fidei opere, tã quam directiuo, sine quo charitas operari nequit, quod aũt charitatis opus alijs operibus sit perfectius persuadetur, Primo ex dono a quo progreditur, charitate uidelicet, quã Apostolus supra fidem extollit & spem, ad Co-
1. Cor. 13 rinthios dicens, Nunc aũt manet fides, spes, charitas, tria hæc, sed maxima in his charitas, quod & præcedenti serie probat. Adhuc excellentem uiam ostendo. Si linguis hominum loquar, & angelorum, & cætera quæ se-
Colo. 3. quuntur. alibi ait, Super omnia charitatem habete, quę est uinculum perfectionis, Secundo, Ratione præcepti quod opus charitatis imperat, quod est maximum. Diliges dominum deum tuum, ex toto corde &c. Ipso salua-
Mar. 12 tore dicente, hoc est primum omnium. Tertio ratione finis, Charitas equidem perfectius & intimius alijs donis deo coniungit, quia profunda dei ingreditur, ubi oĩs cognitio foris stat, sicuti Moses in caliginem ad dñm
Exo. 24. est uocatus, Iosue foris manente. Quarto, ex opere ipso Etenim opus fidei & spei adscribuntur charitati, & non econtra, Paulo dicente, Charitas omnia credit, omnia sperat. Quinto, ratione efficientis, nam deus charitas dicitur. Non sic fides & spes, quæ aliquid imperfectionis innexum habent. Sexto, ratione durationis, quia nũ-
Ioan. 9 quam excidit, nõ obstat quod Saluator ait. Hoc est opus dei ut credatis, neque enim dixit, hoc est opus summum uel excellentissimum, nec ualet dicere, quod opus fidei includat opus charitatis, & charitatis opus sequela sit fidei, & fructus eius, nam a distinctis procedunt donis, & in distinctis sunt potentijs, nam signanter Apostolus ait, tria hæc, quorum cuilibet suum asciscitur opus, utpote fidei dirigere, quia lumen est & sensum præstat, spei cõ

fidere uigorem enim præbet, charitati perfecte unire, quia ardorem subministrat igneum, actiuum & penetratiuũ maxime, sicut in solari radio tria sunt, splendor, uigor, & ardor. Primordia fidei adscribuntur, consũmatio charitati, unde quidquid perfectionis tribuitur fidei, excellentius conuenit charitati. Non inuidiam inter charissimas sorores fidem & charitatẽ suscitamus. Sed charismatum prærogatiuam secundum Apostoli doctrinam ostendimus, persuasum habemus, in operãdo salutem, fidem a charitate, & econtra diuorciari posse minime, Neq; enĩ fides sine charitate saluat, nec cha- 1.Cor.13.
ritas sine fide operatur, unde & Paulus eam fidem commendat, quæ per dilectionẽ operatur. & Saluator. Hoc est opus dei ut credatis in eum quẽ pater misit, In eum inquit, non ait, credatis ei, sicut de Abrahã dicit. credi- Gal.5.
dit Abrahã deo & reputatũ est ei ad iustitiã, ut adiectio, in, unionẽ notet credentis cũ deo perfectã, ut sic credẽdo æternæ ueritati, p spei fiduciã, & charitatis incẽdiũ in eũ transformet cui credit. Hæc est uera & uiua fides Gen.15.
duob[9] his stipata comitibus, per quã Christus habitat Roma.4
in cordibus nostris, quæ ipsi Christo incorporat, & uiuum redemptionis membrũ innectit, per hanc spiritus Christi ĩ mẽbra influit sensum & motũ ĩdefesse, ut Christi sensum habeamus, & in cõtinuo motu meritoriæ opationis simus. De hoc etiam supra Conatu sexto, Indagine secunda. propter hãc horũ trium dei donorũ indiui- 1.Cor.2.
duã comitiuam plerũq; diuina scriptura salutem & iustitiã adscribit fidei, crebro spei, ĩ plerisq; locis charitati, nusq̃ nõ operib[9], qa spiritus Christi in eius corpore & mẽbris singulis nunq̃ otiosus est, nũq̃ non hæc tria comitantur opera, ut sic optima salutis & pfectionis qua- 4.Reg.2
dratura sit fidei, spei, charitatis, & operum & quadriga saluberrima currusq; igneus, in quo cum Zelote Helia

ſurſum feramur ad cœleſtia, ac rapiamur fœliciter in di
uina. De hoc etiam ſupra Conatu ſecūdo, Indagine. 3.
4.5.& 6. Non itaqꝫ ſic intelligenda eſt charitatis præro
gatiua, ut quicꝙ operetur ſine fide, cū opus charitatis
neceſſario opus fidei prȩſupponat, & ſe mutuo comitā
tur, ſed charitatis architectorica pricipalitas inſinuatur,
1. Cor. 13. adſtipulatur Paulus. Charitas patiens eſt, benigna eſt,
&c. quæ ſequūtur, nulla perfectionis opa non ei adſcri
bens, quo tamen non ſuggillatur fides, ſed cōmendatur,
nā magna charitas ſine magna fide non eſt.

INDAGO XII.

Duodecia ꝑſuaſio ex iuditio ſumitur extremo, in q̊ de o
mat. 25. peribus fiet diſceptatio. Venite benedicti, iudex dicet,
patris mei, poſſidete regnū paratū uobis ab exordio mū
di, qua de cauſſa? eſuriui enim & dediſtis mihi edere, &
cætera. Porro ad reprobos, Ite maledicti in ignem æter
num, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. quo deme
rito? eſuriui enim & nō dediſtis mihi cibum, & reliqua
quæ ſequuntur. Quid clarius in cōmendationē operum
dici poteſt? alio in loco ſaluator ait. Filius hominis ue
mat. 16. niet in gloria patris ſui cum angelis ſuis, & tūc reddet
unicuiqꝫ iuxta facta ipſius. & Paulus. Omnes nos mani
2. Cor. 5. feſtari oportet corā tribunali Chriſti, ut reportet unuſ
quiſqꝫ ea quæ fiunt per corpus, iuxta id quod fecit, ſiue
bonū ſiue malū, Idem ad Hebræos. Qui accedit ad deū,
Heb. 11. hunc credere oportet eſſe deum, & eſſe remuneratorem
quærentibus ſe, remuneratio aūt præſupponit meritum
in Apocalipſi quoqꝫ legitur. Beati mortui, qui in domi
Apoc. 14. no moriuntur, amodo etiā dicit ſpiritus, Vt requieſcāt
a laboribus ſuis, ſed opera illorum ſequuntur illos, Et in
fra. Libri aperti ſunt, & iudicati ſunt mortui ex his quȩ
Apoc. 20 ſcripta erant in libris ſecūdum opera eorum.

INDAGO XIII.

Tertiumdecimũ probamen, ex finali beatitudine eli-
citur, quæ & si absolute loquẽdo, gratis donat̃, sicut &
præãbula iustificatio, & gratia, q a nullis opibus eã sim
pliciter mereri possum⁹, dicẽte Apostolo, nã reputo nõ Ro.8.
esse pares afflictiones huius tẽporis ad gloriã quæ reue
labit̃ erga nos, facultatẽ enim oĩs intellectualis naturę
superat. Quia tñ deus immẽsa sua uictus charitate, se to
tũ amicis suis fidelib⁹ præstat, nihil sibi reseruãs, q nõ
in nostrã cedat ditionẽ. Ipso ad Abrahã patrem nostrũ Geñ.15
dicẽte, Ego ipse ero merces tua magna nimis, Et p Za
chariã cui⁹ laus est in euãgelio, Iusiurandum q̃d iurauit
ad Abrahã patrẽ nostrũ, daturũ seipsum nobis. p Apost. Lu.1.
quoq;. Qui pprio filio suo nõ pepercit, sed p nobis omĩ
bus tradidit illũ, quomodo non oĩa nobis cũ ipso dona Ro.8.
uit, quomodo gloriolã hanc nobis iuidebit, ut dicamur
uitam æternã meritis nostris, præeũte, comitãte, & sub
sequente gratia sua acqsiuisse? totũ nobis ab ipso cõmu
nicatũ in abissalẽ refundimus fontẽ, dũ gratiam q̃ mere
mur nõ nobis, sed sibi asciscimus, opus nãq; hoĩs nõ sua
naturali intrinseca mensurat̃ bonitate, mensurã bonita
tis habet extrariã, superbñdictam uidelicet uoluntatẽ
diuinam, ut tm̃ ualeat, q̃tum & pro quanto deo accepta
re cõplacet, unde si p opere momentaneo tanq̃ p meri
to, deo placuerit æternã retribuere gloriã, in ratione prę
mij, eã utiq; ualebit, nam q dicet ei, cur ita facis? respon
debit utiq;, an non licet mihi qđ uolo facere, an oculus Iob.11
tu⁹ neq̃ est? quia ego bonus sũ. Habet nihilominus op⁹
ex fide & charitate factum, quandam in se ęternitatẽ? ut Mat.20
dignũ sit remuneratione æterna. Tũ ratione principalis
operãtis q est spiritussanctus, tũ ratione charitatis, quę
nunq̃ excidit, tũ ratione bonæ uoluntatis deo per chari
tatẽ æternaliter inhærere cupientis, sicut ecõtra culpa
respectu ęternæ pœnę, Cũ deus pronior sit ad miseren

dum & remunerandũ, quam ad puniendũ & cõdemnan dũ. sicut orat Ecclesia, deus cui ꝓpriũ est misereri & par
Ezech.8 cere. Et per prophetã dicit. Nolo mortẽ morientis dicit dñs, Reuelauit aũt deus in scriptura sua sancta, hãc suã erga nos benignissimã uoluntatem, ut ex supradictis li quet scripturis, quæ de meritis sunt inductæ, Sic in fi
Geñ.27. gura Isaac patriarcha, anteꝗ̃ filio suo benediceret, fili ale expetijt obsequiũ, ut escas patri faceret, quibus libẽ
1.Io.4. ter uescebatur, Hæc esca est, hic cibus Iesu facere uolũ tatem patris. Sileat hic futilis de prædestinatiõe disce ptatio, Certa & diffinita est saluatoris sententia. Si uis
Lu.10. ad uitã (scilicet æternam, de qua uentilabatur quæstio) ingredi, serua mãdata, hæc fac & uiues.

INDAGO XIIII.

Oẽs præfatæ rationes & motiua, non de ope solo ho minis ĩterni militant, sed & extrario, nõ de actu solũ eli cito (ut philosophi uocitãt) uerũ etiam impato, opus si qdem intrinsecũ hoĩs q intus est, si pfectũ fuerit, in op⁹ erũpit extrinsecũ, nam si affectui charitate inflãmato cõ placet, in bono practico ipsumq; eligit, cõsequẽs est, ut & effectui mancipet, Alioqui nõ erit plenus, in bonum producendũ in lucem, consensus, secundũ illud Sapien
Prou.13. tis, uult & nõ uult piger, uult quidẽ bonũ uoluntate sim plicis cõplacentię, sed non uult uoluntate efficaci, ꝓsi liente in opus habita oportunitate & legittimo submo to impedimento, hanc aũt interioris hoĩs, cum eo qui fo ris est colligantiã natura indicat. Nã sicut spiritus cor pori uitam tribuit & influit, sic & operationes suas qua si radios quosdam a luce progredientes in corpus diffũ dit, & opere extrario per corpus effectui mancipat, nisi actus externi impedimẽto internis sint, quod præcipue fit in cõtemplatione, Huic transfusioni internorum ad
Psal.83. externa, respectu dei, adstipulatur propheta. Cor meũ

Inquiens, & caro mea exultauerunt in deum uiuũ, Ali- Psal .46.
bi, Omnes gentes plaudite manibus, iubilate deo ĩ uo Psal.149.
ce exultationis. Alio in loco, Exultationes dei in guttu
re eorum, in qua omnis exterior cultus diuinus funda-
tur, dicente propheta, Memoriam habundantiæ suaui psal.144
tatis tuæ eructabũt, & iustitia tua exultabunt. Est equi
dem cultus hic exterior, interioris, qui fide, spe & chari
tate celebratur, effectus, ut non modo cœlum, sed & ter
ra plena sit gloria domini, Respectu proximi transfu-
sio in operibus claret misericordiæ, Testatur Ioannes 1.Ioan.3
in episto. Qui uiderit fratrem suum egentem, & clause
rit uiscera sua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo
respectu sui ueteris hominis commonstrat per uarias
mortificationes crucifixio. Hæc omnia felicissime exe
quitur omnium uirtutum regina, & omnium bonorum
parens, charitas officiosissima, quæ totam naturã cum
omnibus uiribus in dei laudem resoluit, omnia credẽs
omnia sperãs, proximorum quoq; necessitatibus se sub
ijcit, Non quærens quæ sua sunt, Ipsamque naturam 1.Cor.13.
uiciatam in seipsa reformat, omnia eliminãs uitia, quia
non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est
ambitiosa, Quin cuncta uirtutum plantaria confouet,
patiens enim est, benigna est, omnia suffert, omnia su-
stinet. Tria itaque ex utroq; homine expetuntur per le
gem dei exercitia, ut pie, opere ĩteriori & exteriori deũ
colat, iuste cum proximo agat sicut sibi fieri exoptat, so
brie quoq; seipsum regat, iuxta triplicem charitatis a-
ctum, in eius præcepto comprehensum. Et quãq; hæc
principaliter in actu gerantur interiori, Deus enim in- 1.Reg.16
tuetur cor, & secundũ affectum interiorem, aut præmia Gen.4.
decernit, aut supplicia, quia respexit ad Abel, & ad
munera eius secundario, Extrarium nihilominus opus
suam habebit remunerationem, ab eo qui laborem & Psal.9.

dolorem cōſiderat, nec mercedē præſtolabitur, qui bonum mentis propoſitū, aut conceptum in opus nō produxerit, dum circūſtantium conditionū ſuaſerit oportunitas, Erit ergo merces operi tuo, ne dū interiori, ſed & extrario qđcūq; fuerit ex charitate ꝓdiens, ſiue deo gloriā impendat, ſiue proximorū comoditati ſubſeruiat, ſiue ſeipſum in utroq; homine reformet & inſtituat.

INDAGO XV.

Bonitas opis ex ipſa ſanctiſſima & optima depēdet uoluntate diuina in obliquabili, quæ prima & originalis regula eſt oīum agibilium, omniumq; motuū cordis pōderatrix, ut quodlibet opus, & intrinſecū & extrinſecum tantū ualeat quantū huic & pro quanto acceptare placet, & ſic omnis operū bonitas, ex cauſſa eſt extrinſeca. Habet hæc uoluntas ſupbenedicta pōdus in ſtatera ſuæ iuſtitiæ ſecundū quam cuncta librat & debitam rependit mercedē, Hoc eſt charitas, ut quantū opera quęq; habent de charitate, tantū ualeant & non plus, Vnde ſicut amor naturalis fons eſt, unde oēs affectiōes, ut riuuli manant, ſic charitas omniū gratuitorum operū ſcaturigo, ut Paulus ad hoc ipſum ſæpi⁹ citatus notat, Charitas, inquiens, patiēs eſt, benigna eſt &c. In qua deſcriptione famoſa, etiā fidei, & ſpei ſibi adſcribit opa. Hoc pondus Saluator innotuit, dū ait, Hoc eſt primū & ſummum mandatū. Diliges dominū deum tuū, ex toto corde, tota aīa, tota mente, & oībus uiribus. Nullā in omī natura uim relinquēs otioſam, quæ non in deū transferri debeat, in quo uoluntatem ſuā ſanctam aperuit, Et qđ potiſſimū apprecietur reſerauit. Hoc equidē holocauſtū eſt in odorē ſuauiſſimum, deo īmolatū, quod ex integro charitatis igne eſt concrematum.

Conſectarium.

Igit̃ bona opera ſunt quæ a ſupbenedicta uoluntate

diuina acceptãtur, nullo habito de intrinseca bonitate discrimine, unde potest unũ opus apud deũ esse gratissimum, opulentissima cõpensandũ remuneratione, cuiusmodi angelorũ electorum opus, nõnullorũq; martyrũ q subito conuersi ad martyriũ rapiebãtur, ut in sancto Bonifacio martyre Romano, & plerisq; alijs opinari licet.

INDAGO XVI.

Volũtas diuina sup benedicta, quadruplici nobis innotescit uia, uidelicet præceptis, cõsilijs, pmissis, & inspiratiõibus, Præcepta oĩa toti⁹ legis diuinæ Saluator breuissima sentẽtia, in duo cõplicuit uerba. Diliges dominũ deum tuũ, & pximum sicut teipsum. Subnectẽs, i his duobus oĩs lex pendet, & pphetæ, unde oẽm christianæ religionis cõplectũtur essentialẽ perfectionẽ. His adiecit consilia, non qa ampliorem adferant perfectionẽ essentialẽ, sed qa ad charitatis exercitiũ plurimũ ac comoda, sicq; ardua, ut non omnibus iniũgi ualeãt obligatorie obseruãda, Hoc modo Apostolus de uirginibus & cœlibatu loqtur, Arbitror hoc bonũ esse, nã bonũ est homini sic esse, nã qui cœlebs est, curat ea quæ sunt dñi, quomodo placiturus sit dño, Et Saluator, Sũt Eunuchi qui seipsos castrauerunt pp̃ter regnũ cœlorum, qui potest capere capiat. Porro promissa in pphetis clarent & euãgelio, Hæc ad tria terminãtur, Peccatorũ scilicet remissionẽ, gratię & charismatũ collationẽ, gloriæ finalẽ adeptionẽ, Horum primũ adscisci fidei, quæ impiũ iustificat, & corda purificat, ac ad peccatorum agnitionẽ illuminat. Gratia, quia ab electis nõ in uacuũ recipitur, ad omne diuinæ uolũtatis bñplacitum implendum afficit & inclinat, hæc est charitas, aut eã inseparabili contubernio comitatur. Adeptio gloriæ, spei tribuitur. Cęterũ inspirationes diuinę de particularibus agẽdis, quę etiã utriusq; instrumẽti pagina nõ explicant, abnui pos

1.Cor.7.
mat.19
Actu.15

Ioan. 16 sunt minime. Testimonio est Saluator, qui ait, Cũ uene
rit ille qui est spiritus ueritatis, ducet uos in omnẽ ueri
tatem. Et sanctus Ioannes inquit, Vos unctionẽ habe-
1. Ioan. 2 tis a sancto, & nostis omnia, & nõ necesse habetis, ut q̃s
quam doceat uos, sed sicut ipsa unctio docet uos de oĩ-
bus, & uerax est, neq; em̃ cuncta agẽda, deo grata & pla
cita expresse in sacra traduntur scriptura. Exemplo est
Dauid uir secundũ cor dei, q cogitauit ædificare domũ
2. Reg. 7. domino, Quod ꝓpositum apud deũ fuit acceptum, quia
promisit sibi domus suæ stabilitionẽ, & filij successionẽ
1. Par. 17 & cętera, Et tamẽ opus ipsum, nec a deo præceptũ, nec
consultũ, immo per prophetã inhibitum. Approbauit
ergo deus Dauidis opus internum, quia ab ipso sibi in
2. Cor. 3. spiratũ, Neq; enim sufficientes sumus cogitare aliquid
deo placitũ a nobis tanq̃ ex nobis. Quod executioni no
luit demandari, ut sic meritum acq̃reret bonæ uolunta
tis, sine executione opis. Sic nõnullos sanctoꝝ spiritus
sanctus ad martyriũ inflãmauit, cuius tamẽ executio ꝓ-
uidentia fuit diuina præpedita. Argumẽtum itaq; effi-
cax nõ est, hoc non præcipitur, nec consulit̃, nec exẽplũ
in scriptura sacra habet, ideo aut reprobandum aut picu
losum.

INDAGO XVII.

Verum circa huiusmõi inspirationes necessaria est il
lustratio diuina, quæ donum nuncupatur discretionis
spirituũ, ne dæmonium deludat meridianum, & angel⁹
Psal. 90. sathanæ in angelum lucis se transfigurãs, ac falsus pro
2. Cor. 11. pheta in uestimento ouis ueniens, unde probandi sunt
spiritus dono hoc, si ex deo sint. Horum una generalis
Mat. 6. proba est, scriptura sacra sobrie intellecta, si per eam fir
mari, aut persuaderi, potest. Alia proba fructus sunt iux
1. Ioan. 4. ta Saluatoris documentũ, Ex fructibus eorum cognosce
tis eos, Si id quod suggeritur sit pro gloria dei, Sit pro
Mat. 7. ædificatione, aut comodo proximi, Sit pro suipsius dis

Regula gñalis spũ
probandi: V. sup
ex deo.

creta mortificatione, & naturæ suæ destitutæ reformatione, ut pie, iuste, & sobrie uiuat ĩ hoc seculo. Vnde circa hęc oratio exigit̃ deuota, dicẽdo cum Sapiẽte. Deus patrum meorꝝ, & domine da mihi sediũ tuarum assistricem sapientiã. Et mitte illam de cœlis sanctis tuis, & a sede magnitudinis tuæ, ut mecũ sit, & mecũ laboret, & sciam quid acceptũ sit apud te. Et erunt accepta opera mea. Sensum enim tuũ, quis sciet nisi tu dederis sapientiã, & miseris spiritum sanctũ tuum de altissimis. Sap. 9.

INDAGO XVIII.

Sub hoc quarto bonorꝝ operum genere deo placẽtiũ, continẽtur uota, peregrinationes, & id genus alia opa, nec præcepta, nec cõsulta expresse in diuina scriptura, Et generaliter omnia opera diuinitus suggesta, quocũ ꝗ exornentur titulo, Hoc enim ipso, ꝙ diuinitus inspirã tur, & spiritus sanctus in corde habitãs, ea suggerit, & ad ipsa mouet, deo placẽt. Et quia deo placẽt, bona sũt, & non ecõtra. Reliquum est, ut ꝓbentur spiritus, ne pręceps iudicium ferat, & iustus cum impio dãnetur, quod sanctus patriarcha de deo negat. Absit inquit a te, ut rẽ hanc facias & perdas iustũ cũ impio, fiatꝗ iustus ut impius, nõ est hoc tuum, qui iudicas omnem terrã? Multo minus nostrũ esse debet, ut sententiã præcipitemus, & innoxios assertionibus nostris dãnemus. Quod grãde crimen contra pietatem, & charitatem militans, ut uitemus in proposita uotorum materia, complura solertius sunt trutinanda. Geñ. 18.

INDAGO XIX.

Votũ ad hoc ꝙ sit bonum, ꝓbatũ, & in executiõe deo gratũ, septem habeat comites necesse est. Prim⁹, pro causa impulsiua, habeat deum autorẽ, ad uouendũ affectum inclinantẽ. Nam omnis plantatio, quã non plãtauit pater meus (ait Saluator) eradicabitur, nõ approbat deus Mat. 15.

quod ex ipso non manat, unde fatuis uirginibus dicet,
Mat.25. Nõ noui uos. Secũdus, pietas, pium aũt est quod est ad
dei gloriã, eius cultum exaugendũ, & uolũtatis suæ san
1.Cor.10 ctissimę impletionẽ ordinatũ, De primo ait Apostolus,
Siue editis, siue bibitis, siue qd facitis, oia in gloriã dei
facite. Porro cultus dei bifarius est, Internus, fide, spe,
& charitate celebrat̃, Et hic principaliter ad quẽ omnia
sunt referenda. Externus cõpluribus celebratur ritib⁹.
Cæterũ uoluntas sua sanctissima, prima omniũ operum
regula est, cui omnis uolũtas conformari debet, ad hoc
ut in ope suo sit iusta. Tertius, rectitudo, quo ad intẽtio
nem uouẽtis, Affectus eñ tuus, operi tuo nomen impo
Mat.6 nit. Nã si oculus tuus simplex fuerit, totũ corpus tuum
lucidũ erit, si autem nequam fuerit, totũ corpus tuum te
nebrosum erit. Quartus, discretio, quo ad executionem,
uotũ enim lex quædã est priuata, quæ non modo admit
tit, sed & expetit discretã interpretationẽ, ne fiat stulta
1.Cor.2. promissi obseruatio. Ad hoc homo spũalis, qui oĩa di-
iudicat, est necessarius, Nam aĩalis quia non sapit quæ
dei sunt malus est, diuinorũ iudex & interpres. Quitus,
Salubritas, quo ad materiã, Nam ea sub uoto cadere de
bent, quæ charitatẽ promouẽt, Quæ cum sit finis legis
erit & uotorũ finis. Sextus, fidelitas, quo ad obligatio
1.Tim.1 nem, Displicet eñ deo infidelis ꝓmissio. Nimirũ, cum
Eccle.5. omne ꝓmissum cadat in debitũ. Septimus, possibilitas,
ꝙ ad uouentis uires, ad impossibile oĩbus modis nemo
obligat̃, Verũ hoc possumus, qđ per amicos possumus,
amicus aũt noster charissim⁹ Christus est, q rogatus cõ
Lu.11. modat nobis tres panes. Scientiã intellectui, bonitatẽ
affectui, uirtutẽ, & disciplinã operi, unde oremus, boni
Psal.118. tatem, & disciplinã & scientiam doce me, Notitia scili
cet practica, hoc ergo fideles possunt qđ per Christum
Phil.4. possunt, Paulo dicẽte. Oĩa possum in eo q me cõfortat.

Nemo itaq; suis uiribus fidat, sed in dño confidat, ut si cut mons sion fiat, q in æternũ non cõmouebitur. Psal. 124

INDAGO XX.

Cũ ecclesia militans eadẽ cum triũphante sit, sancto Ioanne dicẽte, Vidi sanctã ciuitatem Hierusalẽ nouam Apoc. 21 descendentẽ de cœlo, adeo paratã, sicut sponsam ornatã uiro suo, erit & idem regnũ, cuius petimus consummationẽ orãtes. Adueniat regnũ tuum, Habebit hoc regnum eadem instituta, eadẽ opera principalia, & conformes uiuendi modos in Hierarchia cœlesti, & subcœlesti, secundũ q supercœlestis Hierarcha deus oĩa instituit optime, sapiẽtissimeq; gubernat, Fidelis ergo quisq;, subcœlestis hierarchiæ existens mẽbrum, & ad cœlestẽ trãsferri exoptãs, conformitatem p modulo suo ad illi9 cœlestis hierarchiæ ĩcolas habere debet, ut Sapiẽs ait, Oĩs caro ad similem sibi coniungeť, & oĩs homo simili Eccle. 13. sui sociabiť. Quatuor aũt in cœlesti contẽplamur hierarchia, uidelicet beatorum statũ in se. secũdo loco, Status illi9 uarios gradus. tertio, eorum opa & officia. quarto, ipsorũ priuilegia. q̃ ad primũ, Sũma est uniformitas, sin Mat. 20 guli em̃ acceperunt & accipiẽt denarium diurnũ in conuẽtione constitutũ, beatitudinem uidelicet essẽtialẽ, qa oẽs beati, omnes filij dei, cohæredes Christi, Reges, & Rom. 8. sacerdotes, & dei patris hæredes. circa secundũ, Grãdis Apoc. 5. erit differẽtia, qa alia gloria solis, & alia gloria lunę, & alia gloria stellarũ, siqdẽ stella differt a stella in gloria, sic & resurrectio mortuorũ, Testať seruator noster bñdictus, dicens, In domo patris mei mãsiones multæ sunt, 1. Cor. 15 Quid sunt mãsiones multæ? nisi diuersi gradus gloriæ. Ioan. 14. Quo ad tertiũ exercitia habẽt felicissima. Primum, clara dei uisio, uidebim9 enim eũ sicuti est. Et saluator, Hæc 1. Ioan. 5. est uita æterna, ut cognoscãt te solũ deum uerũ & quem Ioan 17. misisti Iesum Christũ, Hæc q̃ ad uim rõnalem correspõ

dens fidei. Secundũ quo ad irascibilem respõdens spei perpetua tentio, ibi enim perfecte implebitur quod spõ
Cant.5. sa dicit, Tenui eum nec dimittã. Tertiũ satisfaciens cõ cupiscibili summa fruitio ex summa procedens charita
1. Ioan.4 te, ut quia perpetuo in charitate manent perpetuo sint ĩ deo & deus ĩ eis. Quartũ, iugis laus ut propheta testat̃,
psal.83. Beati qui habitant in domo tua domine in secula seculo rũ laudabunt te. Quintũ, sempiterna beneficiorũ dei re cognitio. Ex qua exoritur perpetua gratiarũ actio. Vnd' propheta, Misericordias dñi in æternum cãtabo. Et in
Psal. 88. Apoc.7. Apoc. Benedictio & claritas & sapientia & gratiarum actio deo nostro in secula seculorũ, Amen. Sextũ, Diui næ uoluntatis impletio in oĩbus prout notatur in ora
Mat.6 tione dñica, Fiat uoluntas tua sicut in cœlo & in terra. Quo ad quartũ prægrandibus fruuntur priuilegĳs. Ho rum unũ est securitas ab omni malo culpæ gehennæ &
Esa.32. hostilis nequitiæ. Testat̃ Esaias, Erit opus iustitię pax, & cultus iustitiæ silentiũ, & securitas usq; in sempiter num. Et sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulẽta. Secũdũ, ab oĩ dolore & gemitu immunitas. Eodẽ teste, Venient
Esa.35 in sion cũ laude, & lætitia sempiterna sup caput eorum.
Apoc.21 Gaudiũ & lætitiam obtinebunt & fugiet dolor & gemi tus. Et in Apoc. Absterſurus est deus omnẽ lachrymam ab oculis eorum. Et mors ultra nõ erit, neq; luctus, neq; clamor, neq; dolor erit ultra. Tertiũ, summa omniũ con cordia, Nempe summa omniũ uoluntas, qa omniũ una dei uoluntas, qui erit omnia in omnibus. Ad quem finẽ hæc omnia? Ad eũ nempe ut intelligas, sicut uiatores ad hunc aspirare iugiter debent statũ, Sic & ipsum pro uiribus zelare ac imitari, uitamq; suã totam huic cõfor mare. Penses quoq; legis diuinę fructũ ad imaginem & similitudinem huius status secundum Christi exemplar

nos reformare & conformare conantis. Ad hoc & apostolorum tendunt epistolę & doctrinę, ad hoc religiões sunt institutae, tanquam uiae perueniendi ad hanc metã cõpendiosae. Et felices utique si ad hanc indefesse suspirarẽt conformitatẽ, cum ex uocatione & a mũdo sequestratione magnã ad hanc habeant opportunitatẽ.

INDAGO XXI.

In corpore Christi toto quod est ecclesia & singulis eius mẽbris relucere debet praefati exẽplaris imago, ut cuique deus dicat, Inspice & fac secundũ exẽplar, quod tibi in mõte monstratũ est. In hoc enim stat religio Christiana quod ad agenda & imitanda, secundũ quod accepit a capite Christo, qui haec ab uitae suae exordio coepit facere & docere. Non aliã constituimus secularibus, aliã religiosis perfectionẽ, unus omniũ ordo, una religio, una euangelica regula, una beata uita, & uniuersaliter omia omnibus cõmunia, ut nulla in mẽbris sit dissensiõis occasio. Dicimus tamen in monastica uita ad perfectionẽ Euangelicam capessẽdam maiorem esse opportunitatem. Ad ciues coelestes nostrosque conciues ampliorem conformitatem, ad diuina percipienda charismata expeditiorem capacitatem. Non ad personas statuum, sed ad status personarum non liuentem reflectendo oculum. Maior opportunitas habetur ex occasionum uitatione, & bonorum saltẽ externorũ assuefactione. Vulgatum est prouerbium, Occasio furem facit, ante terrae promissionis ingressum ducti sunt filij Israel per legislatorem in desertum, Compluribus ibidem exculti dei beneficijs. Num desertum in culpa erat, quod murmurabant, rebellabãt, idola colebant, & caetera cõmittebãt crimina: aut Moses qui eos induxerat, aut certe deus qui iusserat. Bonorũ denique assuefactio, & exterioris hominis reformatio, promotiuũ est ad interioris culturã non minimũ, Exem

Col. 1
Exo. 25
Actu. 1
1. Reg. 14

4.reg.3. plo est Saul, qui inuasus a spū malo, pcutiēte Dauid ci tharam, leuiꝰ ferebat. Et Helizeus audito psalte reuela tionē spiritusancti pcepit. Amplior pinde ad cōciues cœlestes conformitas, quia uita ad contēplationē & sa pientiæ diuinæ acqsitionē apta, liberior charismatum, si gnāter fidei, spei & caritatis cultura, laus & gratiarum
Psal.132. actio crebra, gaudiū in spūsancto, Concordia deniq; ut sit bonū & iocundū habitare fratres in unum. Discordię occasione sublata, meū uidelicet & tuū, cum ibi sint oia cōmunia, diuinæ deniq; uoluntatis impletio studiosa. Perfectū præterea holocaustū ubi per obedientiā macta tur uoluntas ppria, omniū maloꝝ radix. Caro per casti tatē, cupido tēporaliū per paupertatem postergat. Ex q bus infertur ad diuina capessenda charismata amplior
Treno.1. idoneitas. Dices forsan, ubi tales religiosi reperiunt, uiæ hæ zion lugent, dū non est q ueniat ad solēnitatē.
Ro. 14. Sed tu qs es qui iudicas de alieno famulo, pprio domi no stat aut cadit, immo fulcietur ut stet.

INDAGO XXII.

Monasticum uotū (quantū est ex se selegata psonarū uouentiū qualificatione uaria) oēs supra signatos ha bet comites. Primū, argumentū pro secunda parte indu cta, & argumentorū repugnantiū probant solutiones, q sit diuinitus inspiratū primis religionū institutoribꝰ & monasticorum monarchis, unde & sequētium eos fili orum uocatio esse præsumitur a deo, q occulto suo iudi cio plærosq; etiā malos uocat, per Iudā proditorē signa
Ioan.6. tos, quem tamē ad apostolatum elegerat, ut ipse testat, Nōne ego uos duodeci elegi, & unus ex uobis Diabo lus est? Vocauerat & nōnullos alios qui apostatę facti desciuerunt eo relicto, nec amplius cū illo ambulabāt. Habet & secundū, uidelicet pietatē, quia ad gloriā dei eiusq; cultū & internum & externum, ac beneplacitum

diuinum explendum est principaliter institutũ. Et hæc principalis esse debet uouẽtis intentio quo ad tertium. Porro quartus comes, discretio monasticis regulis a sã ctis patribus institutis deest minime, Si nõ secũdũ cor ticem, sed spiritũ diiudicentur, & ad particularia agen da applicentur. Horꝶ prælatus discretus & expertus iu dex erit idoneus, tãq̃ lex uiua, legem mortuã salubriter dirigẽs, ne sauciet quæ sanare debuerat. obligatiõis au tẽ & qualitas & quãtitas nõ ad regulę cõditorẽ hoĩem, nec ad approbatorẽ, aut eorũ intentionẽ, sed ad diuinã uolũtatem est referenda, ut qualiter & quãtum per uotũ obligare uouentẽ decreuerit, taliter & tantũ obliget. & nec plus nec aliter. Ipsa enim sola oĩs obligationis pri mordialis est caussa, sicut & oĩs legis. Quintus q̊q; sibi comes deest minime. Promouet enĩ & procurat ueteris Adæ crucifixionẽ proximorum ædificationẽ, & pium dei cultũ. Cæterũ sextus, fidelitas uouenti indicitur, ut reddat dño uota sua, quæ distinxerunt labia sua, ne Euã gelicũ audiat improperium, Hic homo cœpit ædificare & nõ potuit consũmare, quia non cõputauit sumptus, q necessarij sunt, forasq; eijciat, quia nemo q manu sua admota aratro respexerit a tergo aptus est regno dei. Deus enim qui nõ irridetur, exiget sibi promissa. Septi mus deniq; comes indubitata fide & ad deũ fiducia, pos sibilitas scilicet uouentẽ comitabit, si bona non defue rit uoluntas. Nũquid adhęret tibi sedes iniquitatis, ait ꝓpheta, qui fingis laborẽ in præcepto? Nũquid manus dñi inualida est? Non est quippiã tam arduũ, tanq; diffi cile in monastico statu peragendũ, si ad id exequendũ tanta esset affectus auiditas quantũ fastidium, quin exe cutio nõ modo facilis, uerũ quoq; delectabilis sentiret. Amor ergo omnia leuia & iocũda, Odiũ ecõtra grauia & intolerabilia, efficit. Mira uis amoris, qui nec morte

Nota
Psal. 65.
Lu. 14.
Lu. 9.
Gal. 6.
Psal. 63.
Nũ. 11

tolerafu difficilem iudicat. Ora o monastice, qui sub cru ce tua gemis, ora instantius deũ, ut cor tuum charitate inflãmet, qua succensus nihil amodo ponderis sentias.
Psal. 118. Sed cũ propheta exclames, Viã mandatorum tuorũ cu curri, cum per charitatẽ dilatasti cor meum.

INDAGO XXIII.

Quo ad intentionẽ, una uidetur generalis omniũ uo uentium intẽtio finalis, uelle se ad propositã astringere regulã, ea obligatione qua ipsum uoluntas diuina bñdi cta uult ex uoto illo esse obligatũ, siue ĩ particulari id co gitet siue non. Nullus enim præsumit uelle cũ deo lude re, & ludẽdo illudere, ut deo ꝗppiam uiua uoce promit tat, & intentionẽ obligandi nõ habeat. Ipse enim nõ ir ridetur, crimen reuera esset grande. Porro, caussa motiua & ad uouendũ impulsiua uaria est. Nõnulli equidem uo uent eo fine & intentione, qua regula a spiritusancto ui ro electo est inspirata & instituta ab eo, ad nullum expli catius finem referentes. Hæc a theologis intentio nũ cupatur uirtualis, & sufficiens ad actus rectificationẽ. Alij explicate intentionem suã ad dei laudem, proximi ædificationẽ, & cõpendiosam ꝓpriȩ salutis procuratio nẽ referunt. Et hoc melius est, sunt forte aliqui sinistra corrupti adfectiõe ordinem ingrediẽtes, moti ut pascã tur ociosi, temporalẽ quãpiam euadant miseriam, aut ꝗ uis alio corrupto incentiuo impulsi. Hi nihilominꝰ ad
Psal. 149 regulæ obligantur obseruantiã, ad excusandas excusa tiones in peccatis, ne uideanť de malitia suspicatum re portare comodũ. Nam etsi motiuum iniquũ, intentio ta men finalis fuit ad uoti se obligare obseruantiã. Simile in matrimonio potest accidere, ut quis contrahat cum aliqua, eius allectus & impulsus pulchritudĩe, diuitijs, aut (quod turpius est) nimio libidinoso uictus amore. Is nihilominus quia se ad matrimonium obligare intẽ

dit, uinctus tenetur.

INDAGO XXIIII.

Summatim supra scripta perstringēdo infertur, q̄ uotum monasticū ad dei cedit gloriā, cultum eius exauget & intrinsecum & extrinsecū, ad faciliorem operatur diuinæ legis impletionē, ad proximorum cedit ædificationem, peccatis subtrahit occasiones, ad bona & salubria assuefacit exercitia, uiam domino ad cor præparat, faciliorē pfectionis Euāgelicę pcurat assecutionē, ad exemplū & imitationē Christi & apostolorū efficaciter inducit, uiciniorem ad statū innocentiæ, primæuę ecclesiæ, & finalis gloriæ præ se fert adsimilationem. Quæ testimonia decem probant uotum monasticum, nō tantum licitum, uerum etiā cōsultum, diuinitus inspiratum & deo gratum, eiusq; fideles æmulatores tanto in christiana religiōe liberiores, quanto p ipsum a peccatorū seruitute & diaboli tyrannide amplius elōgantur, nec quicq̄ cōtinere periculi, cum a deo nō tam rigide spōtanea exigantur uota, uti ab ipso imperata obsequia.

DIV te candide lector familiari detinui colloqo, Paululum respira & uires repara, ob quod & in præsentiarū silētium calamo indice replacet, Interea uale & boni consulito.